

جمهوری اسلامی ایران

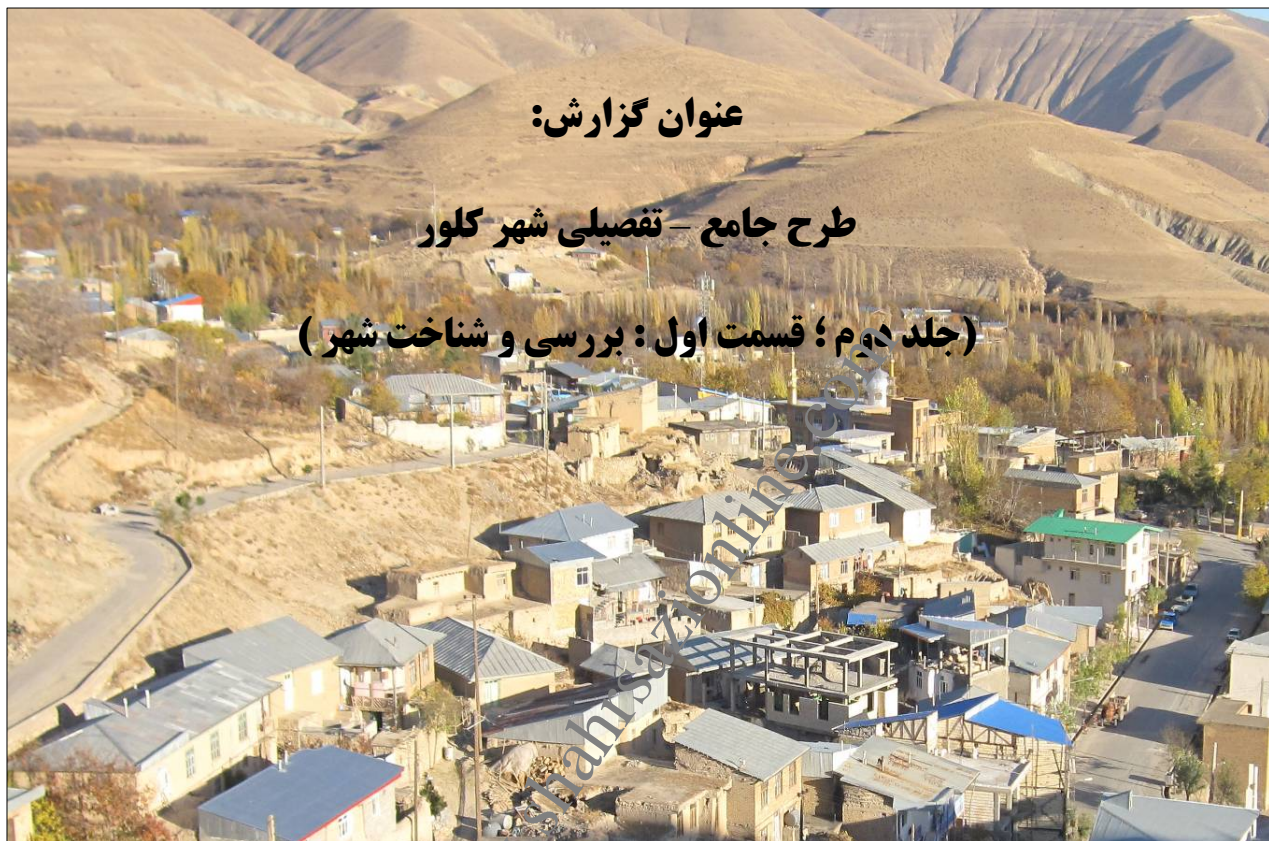
وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

عنوان گزارش:

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور

(جلد دوم؛ قسمت اول: بررسی و شناخت شهر)

فهرست مطالب

عنوان ..... صفحه

قسمت دوم: بررسی و شناخت شهر

پیشگفتار:	ز
۱- خصوصیات اقلیمی و زیست محیطی شهر.....	۱
۱-۱- مکانها و فرصت های گردشگری، شناخت ارزشهای زیست محیطی و مواهب طبیعی شهر و حریم آن.....	۱
۱-۱-۱- جاذبه های طبیعی.....	۲
۱-۱-۲- جاذبه های تاریخی.....	۳
۱-۱-۳- جاذبه های فرهنگی.....	۶
۱-۱-۴- جایگاه گردشگری محدوده مورد مطالعه در طرح جامع ناحیه ای.....	۸
۱-۲- موقعیت جغرافیایی شهر و حریم آن(عوارض طبیعی، وضع توپوگرافی، شبیههای اصلی مؤثر در طرح).....	۹
۱-۲-۱- موقعیت و وسعت.....	۱۰
۱-۲-۲- ناهمواریها:.....	۱۳
۱-۲-۳- بررسی تاثیر عوامل جغرافیایی در توسعه کالبدی شهر.....	۲۱
۱-۳- مسائل زمین شناسی(جنس خاک، نوع اراضی و پوشش گیاهی، زمین لغزش و سایر حوادث غیر مترقبه).....	۲۲
۱-۳-۱- جنس خاک.....	۲۲
۱-۳-۲- قابلیت اراضی.....	۲۹
۱-۳-۳- بررسی وضعیت پوشش گیاهی و جانوری.....	۳۰
۱-۳-۴- بررسی مخاطرات طبیعی.....	۳۸
۱-۴-۱-۳- زمین لرزه.....	۳۸
۱-۴-۲-۳- زمین لغزش.....	۴۳
۱-۴-۳- سیل خیزی.....	۴۵
۱-۴- منابع سطحی و زیرزمینی آب و نحوه تأمین آن در شهر و سیستم حرکت و دفع آبهای سطحی در شهر.....	۵۰
۱-۴-۱-۱- منابع آبهای سطحی و زیرزمینی در منطقه مورد مطالعه.....	۵۰
۱-۴-۲-۱-۴- منابع سطحی و زیر زمینی شهر کلور.....	۵۲
۱-۴-۳-۱-۴- سیستم حرکت و دفع آبهای سطحی و وضعیت مسیلهها و رودخانه ها در شهر کلور.....	۵۳
۱-۵- هواشناسی(دما، رسوبت، باد و تابش آفتاب).....	۵۵
۱-۱-۵- عوامل شکل دهنده اقلیم و آب و هوای استان.....	۵۵
۲-۱-۵- عناصر اقلیمی استان.....	۵۸
۳-۱-۵- طبقه بندی اقلیمی.....	۶۷
۴-۱-۵- وضعیت آسایش اقلیمی منطقه.....	۷۰
۲- خصوصیات جمعیتی و اجتماعی شهر.....	۷۵
۲-۱- خصوصیات جمعیتی و ترکیب و تحولات آن.....	۷۵
۲-۱-۱- تغییر و تحولات جمعیت شهر کلور.....	۷۵
۲-۱-۲- ساختار سنی و جنسی جمعیت.....	۷۸
۲-۲- تراکم جمعیت در شهر و تغییرات آن در مناطق و محلات مختلف.....	۹۱
۲-۲-۱- تراکم های جمعیتی شهر.....	۹۲

فهرست مطالب

عنوان ..... صفحه

۲-۲-۲- تراکم جمعیت در محلات مختلف کالبدی	۹۲
۲-۳- خصوصیات اجتماعی و فرهنگی شهر و محلات آن و چگونگی تأثیر آن‌ها در توسعه کالبدی شهر	۹۶
۲-۳-۱- زبان	۹۷
۲-۳-۲- خانوار	۹۷
۲-۳-۳- محله بندی	۹۹
۲-۳-۴- سطح سواد	۱۰۲
۲-۳-۵- وضع زناشویی	۱۰۲
۲-۳-۶- میزان مشارکت زنان در فعالیتهای اقتصادی	۱۰۳
۳- خصوصیات اقتصادی شهر کلور	۱۰۵
۳-۱- اوضاع کلی اقتصادی شهر، میزان تولید و نوع آن در هریک از بخشهای اقتصادی	۱۰۵
۳-۱-۱- وضعیت تولید در بخشهای مختلف اقتصادی شهر کلور	۱۰۵
۳-۲- جمعیت فعال، اشتغال و بیکاری در بخشهای مختلف اقتصادی	۱۱۰
۳-۲-۱- وضعیت فعالیت جمعیت	۱۱۱
۳-۲-۲- نرخ بیکاری، نرخ اشتغال و ضریب بار تکفل جمعیت	۱۱۶
۳-۲-۳- میزان اشتغال و بیکاری جمعیت شهر در هریک از بخشهای اقتصادی	۱۱۷
۳-۳- ارزش زمین و ساختمانهای مسکونی و غیرمسکونی و تغییرات آن در مناطق مختلف شهر	۱۱۹
۳-۴- شاخصهای سرمایه‌گذاری بخش عمومی، خصوصی، تعاونی و دولتی در زمینه مسکن	۱۲۴
۳-۵- مسائل و امکانات مالی، اعتباری، فنی و اداری شهرداری و سایر سازمانهای مؤثر در عمران شهر	۱۲۵
۳-۵-۱- امکانات مالی و فنی شهرداری و سایر سازمانهای مؤثر در عمران شهر	۱۲۶
۳-۵-۲- امکانات تأمین منابع مالی و اعتباری جدید برای رفع کمبودها و نیازهای عمرانی شهر	۱۳۹
۳-۶- چگونگی مشارکت مردم در فعالیتهای عمرانی شهر	۱۴۸
۳-۶-۱- اشکال مشارکت مردم شهر کلور	۱۶۶

فهرست جداول

عنوان ..... صفحه

جدول ۲-۱- مکانهای گردشگری طبیعی شهرستان خلخال	۳
جدول ۲-۲- گورستانهای تاریخی هزاره پیش از میلاد و بعد از آن	۳
جدول ۲-۳- فهرست آثار تاریخی ثبت شده در شهرستان خلخال	۵
جدول ۲-۴- مکان های گردشگری فرهنگی و تاریخی بخش شاهرود	۷
جدول ۲-۵- مشخصات عمومی شهرستان استان اردبیل در سال ۱۳۸۶	۱۰
جدول ۲-۶- مشخصات عمومی شهرستان خلخال و بخش شاهرود در سال ۱۳۸۶	۱۱
جدول ۲-۷- ارزیابی توان اکوتوریستی بخش شاهرود براساس نوع کاربری اراضی	۲۹
جدول ۲-۸- پیشینه آفتاب ثبت شد مربوط به ایستگاه شتابکاری کلور	۴۲
جدول ۲-۹- مشخصات ایستگاه هواشناسی استان اردبیل ۱۳۸۶	۵۸
جدول ۲-۱۰- موقعیت ایستگاههای سینوپتیک منتخب در منطقه مطالعاتی	۵۸
جدول ۲-۱۱- حداقل و حداکثر دما در یک دوره ۲۰ ساله ایستگاه خلخال	۵۹
جدول ۲-۱۲- درجه حرارت ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶	۵۹
جدول ۲-۱۳- بررسی حداکثر بارش روزانه ایستگاههای باران سنجی	۶۱
جدول ۲-۱۴- رطوبت نسبی ماهانه ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶	۶۲
جدول ۲-۱۵- جهت سرعت و باد غالب ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶	۶۳
جدول ۲-۱۶- تعداد روزهای یخبندان ماهانه ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶	۶۵
جدول ۲-۱۷- مجموع کل ساعات آفتابی ماهانه ایستگاه خلخال	۶۶
جدول ۲-۱۸- طبقه بندی اقلیمی براساس روش دومارتن	۶۸
جدول ۲-۱۹- طبقه بندی اقلیمی براساس روش آمبرژه	۶۹
جدول ۲-۲۰- وضعیت آسایش اقلیمی منطقه خلخال به تفکیک ماههای سال	۷۲
جدول ۲-۲۱- بررسی تغییرات جهت و نرخ رشد شهر کلور طی سال ۱۳۳۵-۸۵	۷۶
جدول ۲-۲۲- بررسی تغییرات جهت و نرخ رشد شهر کلور طی سالهای ۸۵-۸۹	۷۷
جدول ۲-۲۳- بررسی گروه های سنی شهر کلور ۱۳۷۵	۷۸
جدول ۲-۲۴- بررسی گروه های عمده سنی کلور سال ۱۳۸۵	۷۹
جدول ۲-۲۵- تعداد جمعیت شهر کلور به تفکیک گروه های سنی در سال ۱۳۸۵	۸۱
جدول ۲-۲۶- جمعیت شهر کلور بر حسب محل تولد آنان ۱۳۸۵	۸۵
جدول ۲-۲۷- جمعیت شهر کلور به تفکیک مرد و زن نسبت جنسی طی سالهای ۸۵-۱۳۸۹	۸۹
جدول ۲-۲۸- میزان رشد طبیعی جمعیت شهر کلور طی سالهای ۸۹-۱۳۸۵	۹۰
جدول ۲-۲۹- تراکم خالص و ناخالص شهر کلور به تفکیک محلات	۹۴
جدول ۲-۳۰- جمعیت بر حسب انواع خانوار در شهر کلور	۹۸
جدول ۲-۳۱- تعداد خانوارهای ساکن در شهر کلور طی سالهای ۷۵ و ۸۵	۹۹
جدول ۲-۳۲- بررسی سطح سواد جمعیت ۶ ساله و بیشتر شهر کلور طی ۷-۸۵	۱۰۲
جدول ۲-۳۳- شاخصهای وضع زناشویی در شهر کلور	۱۰۳
جدول ۲-۳۴- میزان نرخ مشارک در شهر کلور در سال ۱۳۸۵	۱۰۳

فهرست جداول

عنوان ..... صفحه

جدول ۲-۲۵- مساحت اراضی کشاورزی شهر کلور و تعداد بهره برداران آن	۱۰۷.....
جدول ۲-۳۶- تعداد بهره بردار بخش کشاورزی در شهر کلور	۱۰۸.....
جدول ۲-۳۷- مساحت اراضی زراعی و باغی شهر کلور و تعداد بهره برداری آن	۱۰۸.....
جدول ۲-۳۸- وضعیت فعالیت بخش های دامداری ، طیور داری و زنبور داری در شهر کلور	۱۰۸.....
جدول ۲-۳۹- میزان محصولات کشاورزی تولید شده در شهر مسطح کلور	۱۰۹.....
جدول ۲-۴۰- وضعیت صنایع دستی در شهر کلور و روستاهای پیرامون	۱۱۰.....
جدول ۲-۴۱- وضعیت فعالیت جمعیت در شهر کلور در سال ۱۳۸۵	۱۱۲.....
جدول ۲-۴۲- وضعیت فعالیت جمعیت در شهر کلور در سال ۱۳۸۵	۱۱۵.....
جدول ۲-۴۳- وضعیت کمی اقتصادی نیروی انسانی شهر کلور در سال ۷۵ و ۸۵	۱۱۷.....
جدول ۲-۴۴- تعداد شاغلین شهر کلور بر حسب گروه های فعالیت در سال ۷۸ و ۸۵	۱۱۸.....
جدول ۲-۴۵- شرح درآمدی سالانه شهرداری کلور بین سالهای ۸۸-۱۳۷۹	۱۲۸.....
جدول ۲-۴۶- درآمد شهرداری کلور به تفصیل منابع درآمدی بین سال های ۸۹-۱۳۸۵	۱۳۱.....
جدول ۲-۴۷- هزینه های جاری و عمرانی شهرداری به تفکیک وظایف و برنامه ها از سال ۸۵ تا ۸۹	۱۳۴.....
جدول ۲-۴۸- درصد تغییرات در ۲ عدد هزینه شهرداری کلور از سال ۸۵-۸۹	۱۳۵.....
جدول ۲-۴۹- تعداد پرسنل شهرداری کلور بر حسب حوزه خدماتی وضعیت استخدامی	۱۳۷.....
جدول ۲-۵۰- وضعیت پرسنل شهرداری کلور بر حسب میزان تحصیلات	۱۳۸.....
جدول ۲-۵۱- ماشین آلات و نوع استفاده هر یک در شهرداری کلور	۱۳۸.....

فهرست نمودار

عنوان ..... صفحه

- نمودار ۱-۲: وضعیت بارش روزانه در ایستگاه های بارانسنجی و جایگاه شهر کلور در آن ۶۱
- نمودار ۲-۲: جهت باد غالب ایستگاه خلخال براساس ماه های سال ۶۴
- نمودار ۲-۳: تعداد روزهای یخبندان ایستگاه خلخال در سال ۸۶ ..... ۶۵
- نمودار ۲-۴: مجموع ساعات آفتابی در ایستگاه خلخال در سال ۸۶ ..... ۶۶
- نمودار ۲-۵: نمودار سایکرومتریک ۷۱
- نمودار ۲-۶: نرخ رشد جمعیت شهر کلور بین سال ۸۵-۱۳۳۵ ..... ۷۶
- نمودار ۲-۷: نرخ رشد جمعیت شهر کلور بین سال ۸۹-۱۳۸۵ ..... ۷۷
- نمودار ۲-۸: گروه های عمده سنی کلور ۱۳۷۵ ..... ۷۸
- نمودار ۲-۹: گروه های عمده سنی شهر کلور ۱۳۸۵ ..... ۷۹
- نمودار ۲-۱۰: هرم سنی جنسی شهر کلور ۱۳۸۵ ..... ۸۲
- نمودار ۲-۱۱: نسبت های جنسی در گروه های سنی شهر کلور ۸۵ ..... ۸۲
- نمودار ۲-۱۲: وضعیت اجتماعی شهر کلور (لحاظ محل تولد) ۸۵
- نمودار ۲-۱۳: هرم سنی جمعیت شهر کلور در سالهای ۷۵ و ۸۵ و ۹۰ ..... ۸۷
- نمودار ۲-۱۴: بررسی تحولات نسبت جنسی جمعیت در شهر کلور ۸۸-۱۳۸۵ ..... ۸۸
- نمودار ۲-۱۵: روند رشد طبیعی جمعیت شهر کلور طی سالهای ۸۹-۸۵ ..... ۹۰
- نمودار ۲-۱۶: تراکم خالص و ناخالص شهر کلور به تفکیک محلات ۹۴
- نمودار ۲-۱۷: تحولات جمعیت فعال و غیر فعال شهر کلور طی سالهای ۷۵ و ۸۵ ..... ۱۱۳
- نمودار ۲-۱۸: وضعیت فعالیت جمعیت به تفکیک زن و مرد در شهر کلور در سال ۱۳۸۵ ..... ۱۱۵
- نمودار ۲-۱۹: تعداد شاغلین شهر کلور بر حسب گروه های عمده فعالیت در سال های ۷۵ و ۸۵ ..... ۱۱۸
- نمودار ۲-۲۰: درصد تغییرات سالانه در آمد شهرداری کلور بین سال های ۸۹-۸۵ ..... ۱۲۷
- نمودار ۲-۲۱: توزیع نسبی منابع درآمدی شهرداری کلور ۱۳۲
- نمودار ۲-۲۲: درصد تغییرات درآمد و هزینه شهرداری کلور از سال ۸۵-۸۹ ..... ۱۳۵

فهرست اشکال

عنوان ..... صفحه

- شکل ۲: نمایی از دامنه های قشلاقی و بیلاقی شهر کلور ۲
- شکل ۲-۲: اسکلت های کشف شده در روستای گیلوان متعلق به هزاره نخست پیش از میلاد ۴
- شکل ۲-۳: خنجرهای باستانی با روکش طلا ۴
- شکل ۲-۴: نمایی از امامزاده عبدالله کلور ۶
- شکل ۲-۵: تصویر ماهواره ای از شهر کلور و ارتفاعات پیرامونی شهر ۱۸
- شکل ۲-۶: پهنه بندی خطر نسبی از شهر کلور و ارتفاعات پیرامونی شهر ۳۷
- شکل ۲-۷: نقشه پراکندگی گسل و کانون های زلزله بر اساس آیین نامه ۲۸۰۰ ..... ۳۸
- شکل ۲-۸: تصویری از واحدهای ساختمان نشرف بر پهنه های لغزشی در شهر کلور ۴۷
- شکل ۲-۹: تصویری از سنگهای حمل شده از محدوده روستای دلماده در مسیل روستای شمال ۵۰
- شکل ۲-۱۰: تصویری از پوشش گیاهی در سطوح ارتفاعی منطقه شاهرود (دهستان شال) ۵۰
- شکل ۲-۱۱: تصویری از مسیل درون شهری تهدید کننده برای شهر کلور ۵۱
- شکل ۲-۱۲: تصویری از پل هدایت کننده رواناب سطحی و سیل در شهر کلور ۵۱
- شکل ۲-۱۳: نمایی از وضعیت کانیه های هدایت کننده آب های سطحی شهر کلور ۵۲
- شکل ۲-۱۴: عکس پاناراما از شهر کلور و نحوه استقرار آن در دامنه غربی شهر ۵۲
- شکل ۲-۱۵: تصویری از وضعیت شیب عمومی زمین و چگونگی حرکت آبهای سطحی ۵۶

فهرست نقشه ها

عنوان ..... صفحه

نقشه ۱-۲: الگوی توسعه ناحیه خلخال.....	۹
نقشه ۲-۲: موقعیت سیاسی دهستان شاهرود در محدوده استان، شهرستان و بخش.....	۱۲
نقشه ۲-۳: سطوح ارتفاعی.....	۱۹
نقشه ۲-۴: پهنه بندی درصد شیب.....	۲۰
نقشه ۲-۵: جهت شیب معابر.....	۵۵
نقشه ۲-۶: تراکم جمعیتی.....	۹۵
نقشه ۲-۷: محله بندی عرفی.....	۱۰۱
نقشه ۲-۸: قیمت اراضی.....	۱۲۳

www.shahrsazionline.com

پیشگفتار:

قرارداد طرح جامع- تفصیلی شهر کلور به شماره ۳۰۰/۹۶۴۲/ق در تاریخ ۸۹/۲/۲۳ بین سازمان محترم مسکن و شهرسازی استان اردبیل و این مهندسان مشاور منعقد گردید.

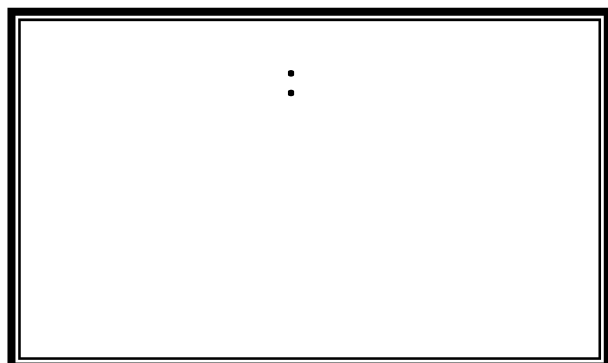
پس از دریافت نقشه پایه از کارفرما بلافاصله اقدامات لازم در خصوص تهیه پرسشنامه‌های مربوطه جهت دریافت اطلاعات مورد نیاز از سازمانهای مختلف تهیه و ارسال گردید. برداشت وضع موجود شهر نیز توسط تیم برداشت انجام و در طول این فعالیت اکثر اطلاعات مورد نیاز جمع‌بندی شد. گزارش حاضر به عنوان گزارش مطالعات وضع موجود شهر که شامل دو جلد «مطالعات طبیعی» «اجتماعی و اقتصادی» و مطالعات کالبدی است، به حضورتان ارسال می‌گردد.

این مهندسان مشاور در تهیه گزارش‌های مربوط به طرح جامع و تفصیلی شهر کلور از کارشناسان مربوطه در زمینه‌های گوناگون علوم طبیعی و اقلیمی، اجتماعی، اقتصادی، شهرسازی، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری ترافیک، حوزه‌های علوم کامپیوتری و بهره‌برده است.

این مشاور در طی فرآیند تهیه اسناد و مدارک لازم، مکرراً به سازمان‌های مربوطه جهت اخذ اطلاعات مراجعه نموده که لازم است در این زمینه از مدیریت محترم اداره کل مسکن و شهرسازی استان، مدیریت محترم شهرسازی و معماری و کارشناسان مربوط به این حوزه، کارشناسان ادارات و دفتر فنی استانداری، فرمانداری شهرستان خلخال، بخشداری بخش شاهرود و سایر ادارات و سازمانهای مستقر در استان، شهرستان و شهر کمال تشکر را داشته باشد. همچنین لازم است به‌طور ویژه از شهردار محترم، کارشناسان شهرسازی شهرداری و ساکنین شهر کلور که این مهندسان مشاور را در تهیه این طرح یاری نموده‌اند قدردانی به عمل آورد.

مهندسان مشاور آهون

www.shahrsazionline.com

۱- خصوصیات اقلیمی و زیست محیطی شهر

۱-۱- مکان‌ها و فرصت‌های گردشگری، شناخت ارزش‌های زیست محیطی و مواهب طبیعی شهر و

حریم آن

رشد و توسعه زندگی شهری و افزایش میزان تقاضا برای مسکن و ساختمان باعث شده که ارزش‌های کیفی محیط با نادیده گرفتن و تخریب فضاهای با ارزش طبیعی و محیطی به ویژه فضاهای سبز شهری و حاشیه‌ای و مناطق بکر و طبیعی سرزمین، همراه باشد.

بشر امروز با درک اهمیت و جایگاه فضای سبز و محیط طبیعی در زندگی روزمره و انواع کارکردهای این فضا در میان ساختار شهری و حومه، حفظ و احیاء منابع موجود را در دستور برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های خود قرار داده است. به طوری که در برنامه‌ریزی‌های توسعه، به خصوص از دهه ۱۹۸۰ به بعد که الگوی توسعه پایدار برای تمامی جنبه‌های توسعه‌ای مدنظر قرار گرفته، جایگاه فضاهای طبیعی و محیطی به عنوان یکی از دو رکن مورد توجه در توسعه پایدار (منابع طبیعی - محیطی و منابع فرهنگی - اجتماعی) بسیار حایز اهمیت است.

شهرستان خلخال منطقه‌ای کوهستانی است که رشته کوه‌های تالش در بخش شرقی و کوه‌های بز قوش در غرب و قراول داغ در جنوب آن واقع شده است. از رودهای مهم شهرستان نیز می‌توان به قزل اوزن، شاهرود، گیوی و سنگ‌آباد اشاره کرد. موقعیت جغرافیایی و وضعیت توپوگرافی شهرستان خلخال، منجر به حاکم شدن اقلیم سرد و معتدل بر منطقه و رویش انواع گونه‌های گیاهی در آن شده است. پوشش گیاهی در این منطقه به چهار صورت استپی، نیمه استپی، جنگل‌های سرو کاج و جنگل‌های درختان پهن برگ است. بنابراین وجود انواع مناظر طبیعی در شهرستان خلخال، جایگاه منطقه را در زمینه گردشگری طبیعی یا اکوتوریسم در موقعیت بسیار مناسبی قرار داده است.

۱-۱-۱- جاذبه‌های طبیعی

بخش شاهرود واقع در شهرستان خلخال به عنوان محدوده سیاسی مورد مطالعه، به دلیل شرایط ویژه جغرافیایی و اقلیمی، می‌تواند باعث رشد بیشتر گردشگری در منطقه گردد. این منطقه مرز بین دو اقلیم متفاوت است که از یک سو آب و هوای مرطوب استان گیلان و از سوی دیگر آب و هوای خشک و سرد استان اردبیل در آن حاکم است.

قرار گرفتن منطقه شاهرود در بین این دو نوع اقلیم، باعث ایجاد آب و هوایی به نسبت "معتدل" و در کوهستان‌ها مایل به سرد، شده است. در تابستان با توجه به افزایش رطوبت و گرمای هوا در استان گیلان، منطقه شاهرود به دلیل مجاورت با استان اردبیل، آب و هوایی معتدل و قابل قبول داشته و پذیرای گردشگران و بازدید کنندگان زیادی است.

در فصل پاییز نیز با افزایش سردی هوا در اکثر نواحی استان اردبیل، بخش شاهرود سرمای کمتری نسبت به سایر قسمت‌های این استان دارد و می‌تواند گزینه مناسبی برای علاقمندان به طبیعت گردی باشد. همچنین در فصل بهار، منطقه شاهرود زیبایی منحصر به فردی دارد که تنها با دیدار از این منطقه است که می‌توان به درک زیبایی آن رسید. وجود انواع باغ‌های سیب، گردو، گلابی، گیلاس، آلبالو، سنجد و زردآلو در بخش شاهرود از جاذبه‌های دیگر منطقه در زمینه گردشگری طبیعی است.

شکل ۱-۲: نمایی از دامنه‌های قشلاقی و بیلاقی شهر کلور

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول ۱-۲: مکان‌های گردشگری طبیعی شهرستان خلخال

ردیف	مکان	ردیف	مکان	ردیف	مکان	ردیف	مکان
۱	کوه‌های خوجین	۸	جنگل و چشمه فنارود	۱۵	قنات خوجین	۲۲	آبشار سجن
۲	کوه ازناو	۹	آبشار، رودخانه و باغ‌های خوجین	۱۶	جاده اسالم به خلخال	۲۳	آبشار نره گر
۳	غار یخگان	۱۰	آبگرم گیوی	۱۷	غار هفتخانه	۲۴	غار یخی ماجلان
۴	آبشار آق‌بلاغ	۱۱	چشمه میرعدیل	۱۸	حاشیه رودخانه هرو آباد	۲۵	غار و چشمه پلنگاه
۵	آبگرم گرمخانه	۱۲	رودخانه قزل اوزن	۱۹	آبگرم خوشنامه		چشمه و رازشت
۶	آبشار نره گر	۱۳	آبگرم تیل	۲۰	گیلوان و تپه باستانی	۲۶	چشمه سفید آب
۷	کوه آق داغ	۱۴	باغ‌های زیبای شاهرود	۲۱	آبگرم داش حمام	۲۷	آبگرم روستای تیل

ماخذ: admin@kolur.ir

۱-۱-۲- جاذبه های تاریخی

به علت تغییرات سیاسی منطقه شاهرود در ادوار مختلف تاریخ، آثار مکتوب و مستندی از پیشینه تاریخی منطقه شاهرود بر جای نمانده و یا اگر هم موجود باشد، در اثر بی‌توجهی از بین رفته است. با این همه آثار به جامانده در دل زمین از جمله در کلور، گیلوان، ماجلان، شال، درو، لرد، کرین، خللر و... به صورت گورستان‌هایی که، همراه مردگان، ابزار زیستی مدفون شده است، بیانگر سکونت انسانی با قدمت تاریخی بیش از هزار سال قبل از میلاد بوده که هنوز این گورها قابل تشخیص است.

جدول ۲-۲: گورستان‌های تاریخی هزاره اول پیش از میلاد و بعد از آن

ردیف	مکان
۱	گورستان باستانی خوجین
۲	کاوان
۳	گنجگاه
۴	کفشن
۵	اسکستان
۶	شمس آباد
۷	گورستان باستانی خمس
۸	قره قشلاق

ماخذ: admin@kolur.ir

در تازه‌ترین کاوش‌ها در روستای گیلوان منطقه شاهرود، آثار باستانی با ارزشی یافت شده است. گورهای باز شده در محوطه باستانی گیلوان، همراه با آثار و نشانه‌هایی از دوره‌های باستانی عصر مفرغ جدید، عصر آهن و دوره هخامنشی بوده و در یکی از این گورها ۱۳ اسکلت یافت شده است. ظروف سفالی به دست آمده در گورهای باز شده، احتمال ریشه‌دار بودن فرهنگ عصر آهن را در منطقه شمال غرب ایران افزایش می‌دهد. در این محوطه و گورهای باز شده آن، اشیای ارزشمندی چون خنجر و شمشیر طلا، سنجاق سینه، پولک و مهره‌های تزئینی و انواع ظروف سفالی از دوره‌های مختلف بدست آمده است.

شکل ۲-۲: اسکلت‌های کشف شده در روستای گیلوان (متعلق به هزاره نخست پیش از میلاد)

شکل ۳-۲: خنجرهای باستانی با روکش طلا

همچنین در حال حاضر مکان‌هایی خالی از سکنه وجود دارد که آثار زیستی انسان‌ها مانند ظروف فلزی و سفالی و زیورآلات در آن‌ها مشاهده شده است که این آثار گویای جابجایی محل زندگی ساکنین منطقه است. در رابطه با این مکان‌های سکونتی می‌توان به زرین کف، بانی، پیلیم، ملیند، آوانبار اشاره نمود.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول ۳-۲: فهرست آثار تاریخی ثبت شده در شهرستان خلخال

تاریخ ثبت	شماره ثبت	نام اثر	آدرس
۱۹/۰۵/۱۳۷۹	۲۷۶۴	مسجد علیاء حاج عبدالغنی رزاقی خم	خلخال روستای خمس
۱۰/۰۷/۱۳۸۰	۴۰۵۰	مقبره شیخ کشف الدین انصاری	شهرستان خلخال - بخش خورش رستم - دهستان هشتجین - روستای دایوکندی
۱۷/۱۲/۱۳۸۱	۷۵۰۷	آرامگاه سید محمد قریشی	شهرستان خلخال - شهر هشتجین - انتهای میدان وحدت - پشت مدرسه اتحاد
۱۰/۰۳/۱۳۸۲	۸۸۸۳	تپه شال	شهرستان خلخال - بخش امامرود - روستای شال
۱۰/۰۳/۱۳۸۲	۸۸۸۴	تپه دیزلین	شهرستان خلخال - جنوب شهر هشتجین
۱۰/۰۳/۱۳۸۲	۸۸۸۵	تپه قالاہ دیز	شهرستان خلخال - بخش شاهرود - دهستان شال - روستای قشلاق دیز
۱۰/۰۳/۱۳۸۲	۸۸۸۶	تپه کل تپه	شهرستان خلخال - بخش مرکزی - دهستان خاندبیل شرقی - روستای سنگ لی
۱۰/۰۳/۱۳۸۲	۸۸۸۷	تپه هفت تپه	شهرستان خلخال - بخش مرکزی - دهستان خاندبیل شرقی - ۲ کیلومتری شمال غربی روستای گوراسراب
۱۰/۰۳/۱۳۸۲	۸۸۸۸	تپه قالاہ کفر (قلعه بالا)	شهرستان خلخال - بخش مرکزی - ۳ کیلومتری روستای خوجین
۰۱/۰۷/۱۳۸۲	۱۰۳۴۹	حمام نصر	خلخال - خیابان شهید رجائی - محله غازیلر
۱۲/۱۰/۱۳۸۶	۲۰۳۹۲	حمام درو	شهرستان خلخال - بخش شاهرود - دهستان شاهرود - روستای درو
۱۲/۱۰/۱۳۸۶	۲۰۴۰۱	حمام کلور (۱)	شهرستان خلخال - بخش شاهرود - دهستان شاهرود - روستای کلور
۱۲/۱۰/۱۳۸۶	۲۰۴۰۲	حمام کلور (۲)	شهرستان خلخال - بخش شاهرود - شهر کلور
۱۲/۱۰/۱۳۸۶	۲۰۴۲۱	کورستان خانقاه	شهرستان خلخال - بخش شاهرود - دهستان شاهرود - روستای خانقاه
۲۴/۱۱/۱۳۸۶	۲۱۲۴۷	خانه صالحی	شهرستان خلخال - بخش شاهرود - شهر کلور
۲۴/۱۱/۱۳۸۶	۲۱۲۴۸	خانه نصیری خلخال	شهر خلخال - خیابان شهید دستغیب
۲۴/۱۱/۱۳۸۶	۲۱۲۴۹	خانه آئینی	شهرستان خلخال - بخش شاهرود - شهر کلور

ماخذ: اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی شهرستان خلخال، ۱۳۸۷

یکی دیگر از جاذبه‌های فرهنگی، فعالیت‌هایی است که در قالب صنایع دستی عینیت می‌یابد که در بخش شاهرود می‌توان به جاجیم‌بافی، جوراب‌بافی، قالی‌بافی، شال‌بافی، ورنی و گلیم‌بافی، منبت‌کاری اشاره نمود. لباس محلی مردان (چوخا که کت بافته شده از شال است) و چاروق و لباس محلی زنان (تومان کینک) از دیگر جاذبه‌های فرهنگی منطقه محسوب می‌شود. از میان سوغاتی‌های محلی منطقه نیز می‌توان به نان گردویی و روغنی، گردو، سیب، عسل طبیعی و فرآورده‌های لبنی اشاره نمود.

جدول ۴-۲: مکان‌های گردشگری فرهنگی و تاریخی بخش شاهرود

ردیف	مکان	ردیف	مکان	ردیف	مکان
۱	امامزاده خوجین	۱۱	امامزاده ابراهیم خوجین	۲۱	تپه تاریخی کیوان
۲	کاروانسرای شاه عباس	۱۲	تپه باستانی مرو میکاییل آباد	۲۲	گل تپه گیوی علیا
۳	امامزاده قاسم و ابو القاسم کالار	۱۳	منطقه باستانی قلعه گری چلنبر	۲۳	قلعه گل تپه باغچه جوغ
۴	امامزاده آقا میرزمان خمس	۱۴	امامزاده سید ابراهیم خمس	۲۴	امامزاده سید هاشم
۵	مقبره مدور گهراز	۱۵	تپه باستانی دیز	۲۵	بقعه شیخ محمد هشتجین
۶	تپه خیار	۱۶	بقعه شیخ محمد دیواکندی	۲۶	مسجد جامع شال
۷	امامزاده سید الیاس	۱۷	قلعه باستانی شیخ مشکول	۲۷	قلعه باستانی فیروز آباد و بنای گنبد
۸	قلعه کفه(کافر)خوجین	۱۸	تپه باستانی حجره	۲۸	امامزاده محمد علی گلوزان
۹	داش بلاغ و آریا چای	۱۹	قلعه آندابیل	۲۹	امامزاده برندق
۱۰	تپه برج شال	۲۰	کاروانسرای چالوق	۳۰	امامزاده عبدالله کلور

ماخذ: اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی شهرستان خلخال، ۱۳۸۷

۱-۴-۱- جایگاه گردشگری محدوده مورد مطالعه در طرح جامع ناحیه ای

جایگاه هر یک از مراکز سکونتی در ارتباط با فعالیت گردشگری در طرح جامع ناحیه‌ای، بر اساس نقشه الگوی توسعه ناحیه خلخال و محورهای توریستی مشخص شده بر روی آن، قابل تفکیک و تشخیص است. بر اساس نقشه الگوی توسعه ناحیه خلخال، دو محور ارتباطی خلخال - اسالم و فیروزآباد - هشتجین به عنوان محورهای مهم توریستی معرفی شده که با توجه به موقعیت استقرار شهر کلور در ۲۲ کیلومتری جنوب محور گردشگری خلخال - اسالم، می‌توان به جایگاه ویژه شهر کلور در ارتباط با فعالیت گردشگری پی برد. از طرف دیگر با انتخاب شهر کلور به عنوان مرکز شهری با اولویت نخست توسعه، شهر کلور می‌تواند پاسخگوی بخش قابل توجهی از خدمات مورد نیاز گردشگری باشد و زمینه ورود هرچه بیشتر گردشگران را به شهر فراهم نماید.

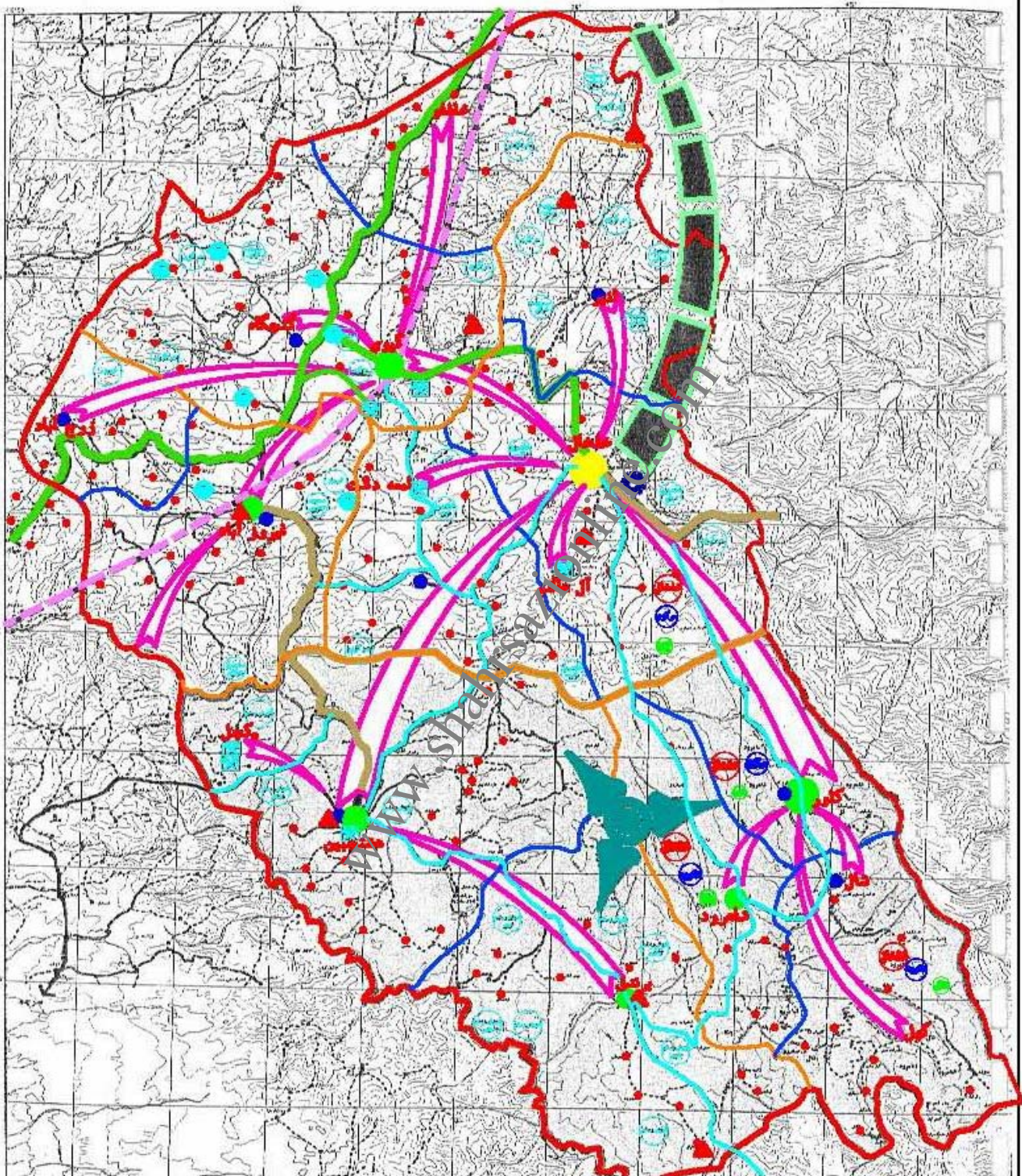
همچنین با توجه به استقرار منطقه نمونه گردشگری امامزاده عبدا... در غرب شهر کلور و انجام مطالعات امکان سنجی برای این منطقه نمونه، با اولویت تفریح گسترده زایران و طبیعت گردان به منظور رونق فعالیت گردشگری و ارتقاء سطح درآمدی مردم شهر و روستاهای پیرامون، توسعه زیرساخت‌های گردشگری منطقه، برای ارایه بهتر خدمات به گردشگران ضروری است.

وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

نقشه ۱-۲: الگوی توسعه ناحیه خلخال

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل	
واحد عملیاتی شهرسازی و عمران	
پروژه	طراحی و اجرای طرح
موضوع	الگوی توسعه ناحیه خلخال
شماره نقشه	۱-۲
تاریخ تصویب	۱۳۹۵/۰۵/۲۵
مقیاس	۱:۵۰,۰۰۰

<ul style="list-style-type: none"> مرکز دهستان شبکه ممتد سد مکان توسعه و تجهیز منطقه در اولویت اول از نظر خدمات و شایستگی 	<ul style="list-style-type: none"> کسب فضای داخلی ناحیه کسب فضای ناحیه یا مرکز منطقه مرکز ناحیه تجهیز و توسعه مراکز شهری اولویت اول تجهیز و توسعه مراکز شهری اولویت دوم آثار باستانی 	<ul style="list-style-type: none"> مرز شهرستان مرز بخش مرز دهستان محور توسعه ناحیه و اقطاب محور اولویت محور رفاهی در دست مطالعه
---	--	---

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

۱-۲- موقعیت جغرافیایی شهر و حریم آن (عوارض طبیعی، وضع توپوگرافی، شیب‌های اصلی مؤثر در طرح و اطراف آن و همچنین سایر عوامل جغرافیایی محدود کننده و یا تسهیل کننده توسعه کالبدی شهر)

۱-۱-۲- موقعیت و وسعت

شهرستان خلخال به عنوان جنوبی‌ترین شهرستان استان اردبیل، دارای ۲۷۸۶ کیلومتر مربع مساحت بوده که از سمت شمال به شهرستان کوثر، از شرق به استان گیلان، از غرب به استان آذربایجان شرقی و شهرستان میانه و از جنوب به استان زنجان (شهرستان زنجان) منتهی می‌شود. فاصله شهر خلخال از مرکز استان ۱۱۴ کیلومتر است. شهر کلور در فاصله ۲۵ کیلومتری شهر خلخال و در دامنه غربی کوه‌های تالش و در کنار رودخانه شاهرود واقع شده است. موقعیت جغرافیایی این شهر را می‌توان در قالب "سه موقع" مورد بررسی قرار داد:

الف) موقعیت سیاسی

بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی در سال ۱۳۸۶، استان اردبیل دارای ۹ شهرستان، ۲۵ بخش و ۲۲ شهر و ۶۶ دهستان است که مشخصات عمومی شهرستان‌های استان بر اساس تقسیمات سیاسی به شرح جدول زیر، است:

جدول ۵-۲- مشخصات عمومی شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۶

شهرستان	مساحت (کیلومتر مربع)	تعداد بخش	تعداد شهر	تعداد دهستان
اردبیل	۲۴۹۸	۳	۳	۱۱
بيله سوار	۱۷۵۸	۲	۲	۴
پارس آباد	۱۳۸۳	۳	۲	۶
خلخال	۲۸۰۰	۳	۳	۸
کوثر	۱۲۹۳	۲	۱	۴
مشکین شهر	۳۸۲۵	۴	۴	۱۲
مغان	۲۰۵۹	۳	۲	۹
نمین	۱۰۳۷	۳	۳	۷
نیر	۱۲۱۴	۲	۲	۵
کل استان	۱۷۸۶۷	۲۵	۲۲	۶۶

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۸۶

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

شهر کلور از لحاظ تقسیمات سیاسی در بخش و دهستان شاهرود واقع شده است و در محدوده سیاسی خود دربرگیرنده ۳۲ آبادی است.

جدول ۶-۲: مشخصات عمومی شهرستان خلخال و بخش شاهرود در سال ۱۳۸۶

شهرستان	بخش	دهستان	تعداد آبادی
خلخال	خورش رستم	خورش رستم جنوبی	۱۷
		خورش رستم شمالی	۳۰
	شاهرود	پلنگا	۵
		شال	۲۳
		شاهرود	۴
	مرکزی	خاندبیل شرقی	۲۳
		خاندبیل غربی	۲۴
		سنجدشرقی	۱۵

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۸۶

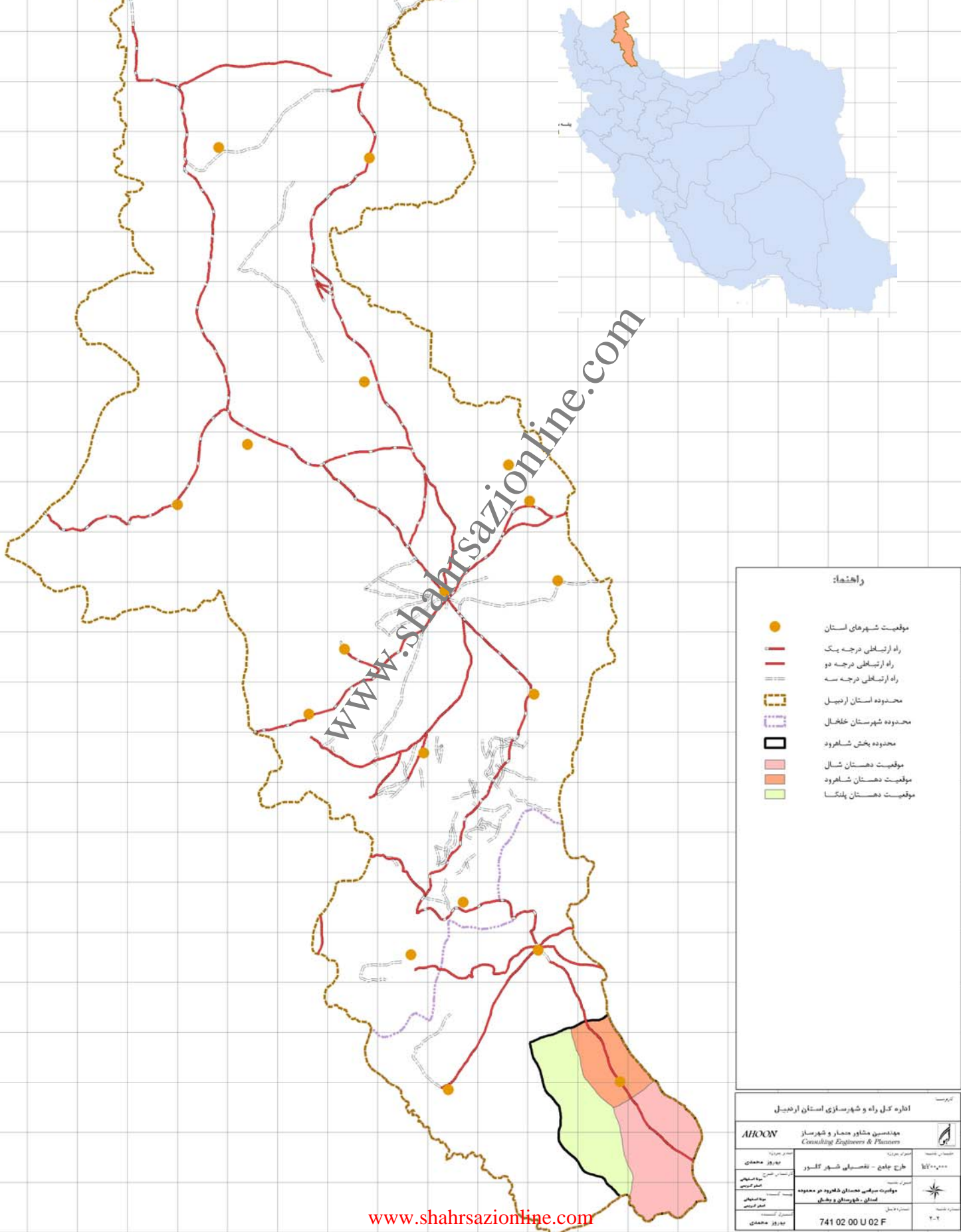
ب) موقعیت ریاضی

شهر کلور از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۰ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی و ۲۵ درجه و ۳۷ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۳۰ متر است.

ج) موقعیت نسبی

این شهر به عنوان مرکز دهستان شاهرود، از شمال به دهستان خاندبیل شرقی از بخش مرکزی و شهر خلخال، از غرب به بخش خورش رستم، از جنوب با دهستان شال و از شرق نیز به استان گیلان محدود می‌شود.

نقشه ۲-۲: موقعیت سیاسی دهستان شاهرود در محدوده استان، شهرستان و بخش

واژه‌ها:

- موقعیت شهرهای استان
- راه ارتباطی درجه یک
- راه ارتباطی درجه دو
- راه ارتباطی درجه سه
- محدوده استان اردبیل
- محدوده شهرستان خلیخال
- محدوده بخش شاهرود
- موقعیت دهستان شمال
- موقعیت دهستان شاهرود
- موقعیت دهستان پلنگسا

کارت اطلاعات

اندره کابل راه و شهرسازی استان اردبیل

مهندسین مشاور حصار و شهرساز
Consulting Engineers & Planners

741 02 00 U 02 F

741 02 00 U 02 F

741 02 00 U 02 F

741 02 00 U 02 F

۲-۱-۲- ناهمواری ها :

شهرستان خلخال در مختصات جغرافیایی ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه الی ۳۷ درجه و ۵۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه الی ۴۸ درجه و ۵۵ دقیقه طول شرقی گسترده شده است. به لحاظ موقعیت طبیعی شهرستان خلخال در یک منطقه کوهستانی قرار دارد که از طریق یک سری ارتفاعات به نسبت مرتفع محاط شده است. ارتفاعات حوالی شهرستان خلخال از شرق به غرب و از شمال به جنوب کاهش یافته و در نهایت به دشت خلخال منتهی می‌شود. از جمله مهم‌ترین ارتفاعات منطقه کوه‌های تالش است که در قسمت شرقی شهرستان خلخال، همانند سدی مابین دریای خزر و ناحیه آذربایجان قرار گرفته است. به طور کلی مشخصات ارتفاعات شهرستان خلخال به صورت زیر قابل معرفی است:

۱- آسمه چال (ĀSĀMEHCHĀL): این کوه با جهت شمال غربی- جنوب شرقی و با ارتفاع ۲۳۵۰

متر، در محدوده دهستان پلنگا و در ۲۰ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است.

مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه است.

۲- آسیاب سر (ĀSEYĀB SAR): این کوه با جهت شمال شرقی- جنوب غربی و با ارتفاع ۲۳۵۰ متر

در محدوده دهستان پلنگا و در ۴۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است.

مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۳۹ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه است.

۳- آق داغ (ĀQ DĀGH): این کوه با جهت شرقی- غربی و با ارتفاع ۲۰۵۸ متر، در ۴۰ کیلومتری

جنوب شرقی شهر خلخال و در محدوده دهستان‌های شال و شاهرود واقع شده است. مختصات

جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۶ دقیقه و عرض ۳۸ درجه و ۱۹ دقیقه است.

۴- اسپه برش (ASPEH BARESH): این کوه با جهت شمال شرقی - جنوب غربی و با ارتفاع ۱۶۷۵

متر، در ۴۷ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال و در محدوده دهستان پلنگا واقع شده است.

مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۴ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه است.

۵- استله گوز (ESTELEH GOUZ): این کوه با ارتفاع ۲۷۶۸ متر و با جهت شمال غربی - جنوب

شرقی در ۲۲ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال و در محدوده دهستان پلنگا در واقع

شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۴ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه است.

۶- اشک میدانی (ESHKE MEYDĀNĪ): این کوه با ارتفاع ۲۸۹۸ متر و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی، در ۲۰ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال، در دهستان پلنگا واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۳۳ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه است.

۷- بند سنگساری (BAND SANGSĀRĪ): این کوه با ارتفاع ۲۸۵۵ متر و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی، در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان، در محدوده دهستان پلنگا واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۶ دقیقه است.

۸- پلنگان (PALANGĀN): این کوه با ارتفاع ۲۸۸۶ متر و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی، در ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال، در محدوده دهستان پلنگا واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۲ دقیقه است.

۹- پلنگ ور (PALANG VAR): این کوه با ارتفاع ۲۵۲۵ متر و با جهت شرقی-غربی، در ۴۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال، در دهستان شال از توابع بخش شاهرود واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۵۱ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه است.

۱۰- تنگه بند (TANGEH BAND): این کوه با ارتفاع ۲۳۴۸ متر و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی، در ۴۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال و در محدوده دهستان شال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۵۰ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۹ دقیقه است.

۱۱- خوک لانه (KHŪK LĀNEH): این کوه با ارتفاع ۲۴۹۹ متر و با جهت شمالی- جنوبی، در ۴۷ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال و در دهستان شال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۵۲ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه است.

- ۱۲- خیل گاه (KHEYL GĀH): کوه خیل گاه با ارتفاع ۲۸۶۰ متر و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی ، در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان خلخال و در دهستان پلنگا واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۶ دقیقه است.
- ۱۳- دلر (DELAR): کوه دلر با ارتفاع ۲۲۰۲ متر و با جهت شمالی - جنوبی، در ۲۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال و در محدوده دهستان پلنگا واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۳۹ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۷ دقیقه است.
- ۱۴- زرین کفا (ZARRĪNA KAFĀ): این کوه با ارتفاع ۲۰۰۵ متر و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی در ۳۵ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال و در محدوده دهستان شال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۲ دقیقه است.
- ۱۵- زرین کوه (ZARRĪN KŪH): این کوه با ارتفاع ۱۷۲۰ متر و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی در محدوده دهستان پلنگا و در ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۱ دقیقه است.
- ۱۶- ساسک (SĀSEK): این کوه با ارتفاع ۲۵۳۲ متر و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی، در محدوده دهستان پلنگا و در ۳۲ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال قرار دارد که مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۲ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۱ دقیقه است.
- ۱۷- سرخانی (SARKHĀNĪ): این کوه با ارتفاع ۲۸۶۵ متر و با جهت شمال غربی - جنوب شرقی، در محدوده دهستان پلنگا و در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال قرار دارد. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۴ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۴ دقیقه است.

۱۸- سنبر کوه (SENBAR KŪH): این کوه با ارتفاع ۲۲۲۴ متر و با جهت شمالی- جنوبی، در محدوده دهستان پلنگا و در ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۲ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۲ دقیقه است.

۱۹- شاه معلم (SHĀH MŌALLEM): کوه شاه معلم به عنوان یکی از ارتفاعات مهم و مرتفع منطقه با ارتفاع ۳۱۲۵ متر، در محدوده دهستان شال و در ۵۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۵۶ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه است.

۲۰- شیتانسر (SHĪTĀNSAR): این کوه در محدوده دهستان شال و در ۴۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال، با ارتفاع ۲۰۰۲ متر واقع شده است. جهت این کوه شمال شرقی- جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۵۰ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه است.

۲۱- قره داغ (QARAH DĀGH): این کوه در محدوده دهستان شال و در ۳۶ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال، با ارتفاع ۱۴۹۰ متر واقع شده است. جهت کوه شمال غربی به جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۸ دقیقه است.

۲۲- قره داغ (QARAH DĀGH): قره داغ با ارتفاع ۱۷۲۲ متر، در محدوده دهستان شال و در ۴۰ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. جهت این کوه شمال شرقی - جنوب غربی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۴ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه می- باشد.

۲۳- قشلاق (QESHLĀQ): این کوه در محدوده دهستان پلنگا و در ۴۰ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال قرار دارد. جهت کوه شمالی - جنوبی و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۱ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه می باشد.

۲۴- کرنق (KARNAQ): این کوه با جهت شمال شرقی به جنوب غربی و با ارتفاع ۲۰۳۶ متر، در محدوده دهستان پلنگا و در ۳۵ کیلومتری جنوب شهر خلخال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۳۶ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه می‌باشد.

۲۵- گدوک گیلوان (GĪLVĀN GADŪK): این کوه با ارتفاع ۲۳۹۸ متر در محدوده دهستان شال و در ۴۰ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. جهت کوه شمال غربی به جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۵۰ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۹ دقیقه می‌باشد.

۲۶- گو آله پشته (GŪĀLEH POSHTEH): این کوه با ارتفاع ۲۲۰۰ متر در محدوده دهستان شال و در ۴۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال قرار دارد. جهت کوه شمال غربی به جنوب شرقی بوده و مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۵۱ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه است.

۲۷- لرزلی (LARZLĪ): این کوه با جهت شرقی - غربی و با ارتفاع ۱۷۶۵ متر، در محدوده دهستان شال و در ۴۲ کیلومتری جنوب شرقی مرکز شهرستان خلخال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۸ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۷ دقیقه است.

۲۸- ماجولان بند (MĀJŪLĀN BAND): این کوه با جهت جنوب شرقی - شمال غربی و با ارتفاع ۱۶۵۴ متر، در محدوده دهستان شال و در ۴۲ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۴۶ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه است.

۲۹- مالامان (MĀLĀMĀN): این کوه با جهت جنوب شرقی - شمال غربی و با ارتفاع ۲۷۴۰ متر در محدوده دهستان پلنگا و در ۲۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۳۶ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۹ دقیقه است.

۳۰- ملان (MĀLĀN): این کوه با جهت شمال غربی - جنوب شرقی و با ارتفاع ۲۷۴۰ متر، در محدوده دهستان پلنگا و در ۲۷ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۳۶ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۱۹ دقیقه است.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

۳۱- مریدیش (MARĪDĪSH): این کوه با جهت شمال غربی - جنوب شرقی و با ارتفاع ۲۲۲۲ متر، در محدوده دهستان پلنگا و در ۱۷ کیلومتری جنوب شرقی شهر خلخال واقع شده است. مختصات جغرافیایی قله آن بطول ۴۸ درجه و ۳۸ دقیقه و عرض ۳۷ درجه و ۲۸ دقیقه می‌باشد.

شکل ۵-۲: تصویر ماهواره‌ای از شهر کلور و ارتفاعات پیرامونی شهر

www.shahrsazionline.com

نقشه ۲-۳: پهنه بندی سطح ارتفاعی

www.shahrsazionline.com

وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

راهنما

- ۱۷۸۰ - ۱۸۱۷
- ۱۷۶۳ - ۱۷۸۰
- ۱۷۰۶ - ۱۷۶۳
- ۱۶۶۹ - ۱۷۰۶
- ۱۶۲۲ - ۱۶۶۹
- ۱۵۹۵ - ۱۶۲۲
- ۱۵۵۸ - ۱۵۹۵
- ۱۵۲۱ - ۱۵۵۸
- ۱۴۸۴ - ۱۵۲۱
- متناظر موجود
- محدوده شهر

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

AHCON مهندسان مشاور معمار و شهرساز
Consulting Engineers & Planners

تاریخ: ۲۰۱۳/۰۲/۰۳	موضوع: طرح جامع - تفصیلی شهر کلور	شماره نقشه: ۲-۳
مهندس مشاور: سید محمدعلی...	پهنه بندی سطوح ارتفاعی	اسکان: ۲-۳
مهندس ناظر: سید محمدعلی...	شماره پهنه بندی: ۷۴۱ ۰۲ ۰۰ U ۰۳ F	

نقشه ۲-۴: پهنه بندی درصد شیب اراضی

وزارت راه و شهرسازی

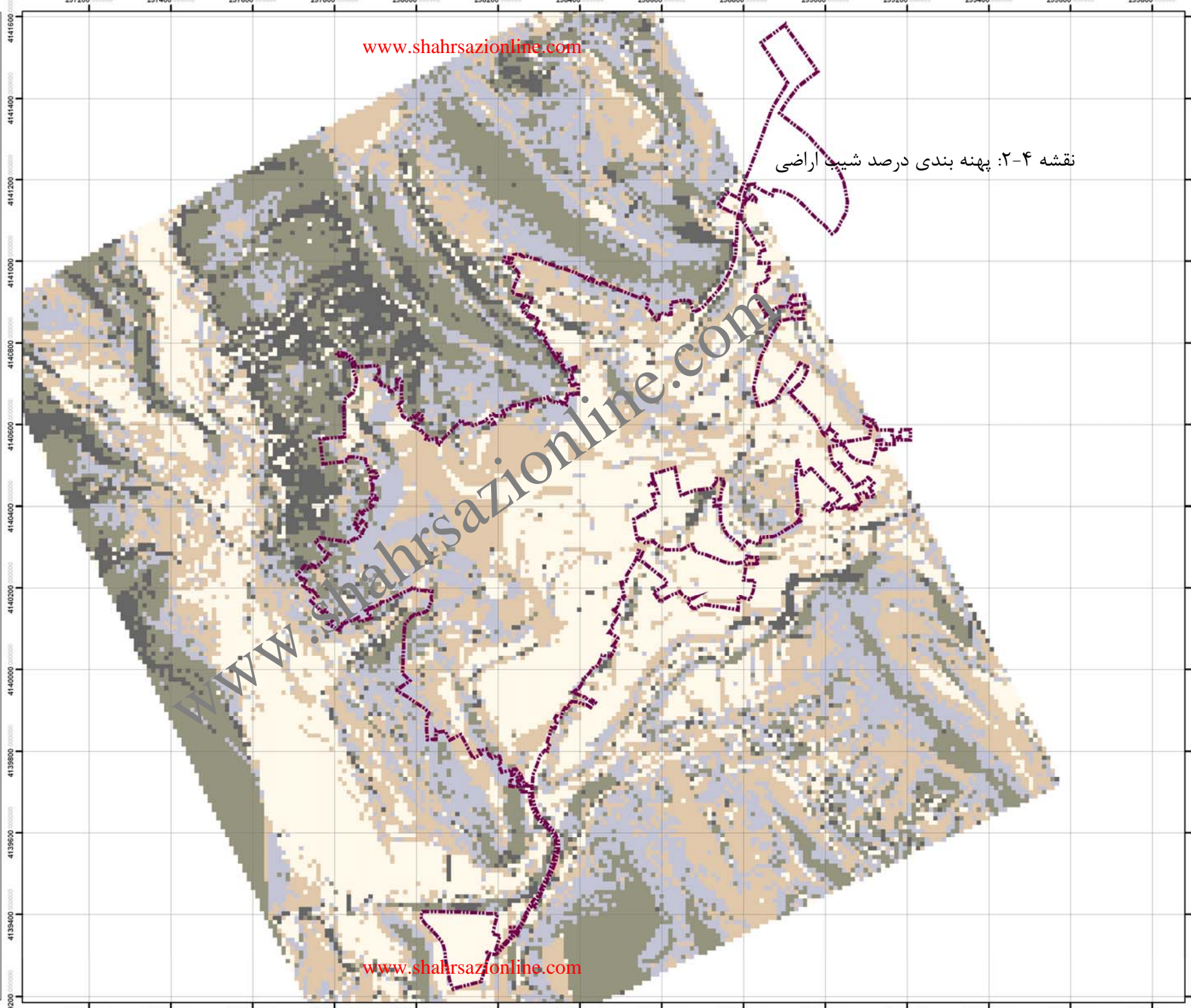
اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

راهنما

- محدوده شهر
- درصد شیب
- ۰ - ۱۵
- ۱۵ - ۳۰
- ۳۰ - ۴۷
- ۴۷ - ۷۰
- ۷۰ - ۱۷۳

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

 مهندسان مشاور معمار و شهرساز Consulting Engineers & Planners		
مدیر پروژه: بهروز محمدی سرپرست فنی: سید امجدی مدیر فنی: سید امجدی سرپرست نقشه: بهروز محمدی	طرح جامع - تفصیلی شهر کلور پهنه بندی درصد شیب اراضی	۲-۴ ۷۴۱ ۰۲ ۰۰ U ۰۴ F

۲-۱-۳- بررسی تاثیر عوامل جغرافیایی در توسعه کالبدی شهر

با توجه به نقشه‌های توپوگرافی و درصد شیب و همچنین مطالب ارائه شده در صفحات قبل، شهرستان خلخال با موقعیت طبیعی کوهستانی، دربرگیرنده سطوح ارتفاعی و قله گوناگونی است که هر کدام با جهت و ارتفاع خود، در شکل‌گیری پهنه‌های سکونتی و چگونگی توسعه کالبدی آن‌ها دخیل بوده‌اند. این تاثیر گذاری در محدوده جنوبی شهرستان خلخال با توجه به سطح گسترده ارتفاعات در این مناطق، بیشتر از بخش‌های شمالی شهرستان بوده است. شهر کلور واقع در محدوده ۲۵ کیلومتری جنوب مرکز شهرستان خلخال، در یک موقعیت دره‌ای و در کنار رودخانه شاهرود واقع شده است. این شهر از سمت شرق به ارتفاعات تالش، از سمت غرب به کوه آق داغ و از سمت شمال به کوه دره‌دران منتهی می‌شود. همچنین تپه‌های دارا، کوله‌دیمه و کوله‌سر از جمله ناهمواری‌های محدود کننده توسعه در محدوده داخلی شهر به شمار می‌روند. از این رو با توجه به ویژگی‌های توپوگرافی حاکم بر محیط، شهر کلور در رابطه با گسترش افقی و توسعه کالبدی متوازن، با محدودیت‌های اساسی مواجه شده است. وجود عوامل محدود کننده طبیعی (افزایش ارتفاع و درصد شیب) در محدوده داخلی و پیرامونی شهر به ویژه در قسمت شمال و عوامل محدود کننده فعالیت (زراعی و باغی) در قسمت‌های شرقی، غربی و جنوب شهر، توسعه کالبدی شهر را با محدودیت فیزیکی عمده‌ای مواجه ساخته است.

وجود ارتفاعات و گستردگی آن در سطح منطقه علاوه بر ایجاد یکسری محدودیت‌های فیزیکی در سطح شهر، می‌تواند محدودیت‌های دیگری را از بعد ساختاری در کالبد شهرها و یا سایر مراکز سکونتی ایجاد نماید. ایجاد شکستگی‌های تکتونیکی و وجود گسله‌های متعدد و وقوع سیلاب‌های فصلی، از جمله مواردی است که می‌تواند ساختار کالبدی شهرها را در مناطق کوهستانی دگرگون سازد.

۳-۱- مسائل زمین شناسی (جنس خاک، نوع اراضی و پوشش گیاهی، زمین

لغزش و زلزله، سیل و سایر حوادث غیر مترقبه)

۳-۱-۱- جنس خاک

منطقه مورد مطالعه در چهارگوش خلخال - رضوانشهر قرار گرفته که این منطقه بخشی از دریای خزر و دشتهای کرانه خاوری آن، رشته کوههای تالش در قسمت مرکزی و به مقدار اندکی فلات آذربایجان در سمت باختر را پوشش می دهد. عمده مناطق جای گرفته در این چهارگوش؛ شهرستان خلخال در استان اردبیل، شهرستان تالش (هشتپر) و رضوانشهر از استان گیلان است.

الف) چینه‌شناسی (Stratigraphy):

در محدوده مورد بررسی، برونزدی از یک مجموعه دگرگون یافته در بخش زیرین آغاز گشته و سپس با سنگهای رسوبی مربوط به بخش بالایی کرتاسه و سنگهای ولکانیکی ادامه می یابد که در نهایت به جوان ترین رسوبات تراورتن و پادگانه‌های آبرفتی کواترنر ختم می شود. ویژگی‌های این سنگها به شرح زیر است:

PC۱:

این واحد آهکی دگرگون شده کم، با لایه‌بندی به نسبت منظم و متوسط تا ستبر لایه از شمال باختری زندانه بصورت یک باریکه و در راستای یک گسله تراستی تا نزدیکی گردنه نیکی (جاده خلخال - اسالم) برونزد دارد. رنگ ظاهری آهکها کرم کدر تا تیره به همراه رگه‌های کلسیتی سفید رنگ و دارای مقادیر زیادی فسیل در برخی لایه‌ها است.

در ردیف این سنگها، برونزد کوچکی از آهکهای تیره رنگ با لایه‌بندی منظم در جنوب باختری ورقه و در جنوب خاوری روستای خمس (قسمت شمالی بخش شاهرود) دیده می شود که در ردیف سنگهای دگرگون نشده پالئوزوئیک دسته بندی می شود که گسترش اصلی این واحد به سمت جنوب (ورقه ماسوله) است. حد خاوری این واحد به سنگهای دگرگونه ضعیف PCm۲ ختم

می‌شود. فسیل‌های زیر در لایه‌های آهکی این واحد شناخته شده که نشانگر کربونیفر بالا- پرمین (Late Carboniferus to Permian) است.

مزوزوئیک (Mezozoic)

سنگ‌های رسوبی مزوزوئیک در محدوده ورقه مورد بررسی بیشتر متعلق به کرتاسه بالایی است و یک نبود چینه‌ای طولانی از اواخر پالئوزوئیک تا کرتاسه بالا در این بخش حاکم بوده است. سنگ‌های فلیش گونه کرتاسه بالا بیشتر هسته تاقدیس رشته کوه بوغرداغ را تشکیل داده و محور تاقدیس و ناودیس‌ها در یک راستای شمالی- جنوبی، منطقه وسیعی را تحت پوشش قرار داده است. سنگ‌های رسوبی کرتاسه بطور ناهمساز سنگ‌های دگرگونه و غیر دگرگونه پالئوزوئیک بالا را پوشانده و خود بطور ناهمساز در زیر سنگهای پالئوژن و کواترنر جای دارند. واحدهای سنگی کرتاسه بالا در این ورقه بشرح زیر می‌باشد.

:Kush

سنگ‌های منتسب به این بخش شامل شیل‌های سیلتی توفی و توف ماسه‌ای به همراه لایه‌های آهکی، شیلی نازک و متوسط لایه است. رنگ عمومی این واحد سبز تیره تا خاکستری متمایل به سبز است. در بخشهای زیرین این سنگها در مکان‌هایی که بر روی سنگ‌های پالئوزوئیک قرار می‌گیرد و یا سه لایه متوسط کنگلومرا و ماسه سنگ دیده می‌شود که اجزای آنها بیشتر از سنگهای دگرگونه و اولترابازیک تشکیل شده است. ستبرای این سنگها نزدیک به ۳۰۰ متر است. آثار گیاهی در داخل این سنگها فراوان است. رخساره ظاهری این واحد بیشتر شبیه ژوراسیک سازند شمشک می‌باشد که همراه با فسیلهای برجای کرتاسه بالا و فسیل‌های حمل شده از کرتاسه پائین بسن‌آلبین که در شیل‌های آهکی آن شناخته شده بشرح زیر است.

:Kuv

واحد ولکانیکی بیشتر شامل سنگهای لیتیک توف و توف ماسه‌ای است که ترکیب آنها آندزیتی تا داسیتی است. این سنگها بیشتر در داخل واحد Kush دیده می‌شود. سنگهای ولکانیکی

دارای بافت فنوکلاست و فنوکریست‌های از نوع پلاژیوکلاز با ماکل تکراری با ترکیب سدیک و فلدسپات آلکالن است و به مقدار کم کانی‌های پیروکسن خرد شده از نوع اوژیت، کوارتز بصورت گوشه‌دار در متن سنگ و بصورت کریستال در رگه‌ها دیده می‌شود.

کربنات کلسیم بصورت کانی ثانوی و پراکنده که بیشتر حفره‌ها را پر کرده است و به سنگ تیپ اسپلیتی داده است. ستبرای این واحد حدود ۲۵ متر است.

:Kus۱

واحد آهکی، آهک ماسه‌ای و ماسه سنگی برنگ کرم تا زرد کرمی و تیپ فلیش است. این سنگها بطور جانبی به واحد Ku^1 و Kum^1 تبدیل می‌شود. سنگهای این واحد بشدت چین‌خورده و تاقدیس، ناودیسهای متعددی را با زائهای شمالی - جنوبی بوجود آورده و سطح وسیعی از محدوده مورد مطالعه را پوشش می‌دهد. ستبرای این واحد میان ۷۰۰ متر تا ۱۲۰۰ متر بالغ می‌شود. در بیشتر جاها این سنگها بوسیله دایکهای آندزیتی قطع شده است.

:Km۱u

سنگهای آهکی نازک لایه و آهک مارنی به رنگ برد روشن و برونزد اصلی آن در یال باختری کوه‌های بوغروداغ (تالش) دیده می‌شود. این سنگها بصورت واحد مستقلی در درون واحد Kus^1 تفکیک گردیده‌اند و در واقع با واحدهای مذکور دارای تبدیل جانبی است در درون این واحد نیز میان لایه‌های ماسه آهکی وجود دارد. ستبرای این واحد تا ۴۰۰ متر می‌رسد.

:Ku۱

این سنگها بشکل یک تاقدیس با جهت شمال غرب - جنوب شرق است که در گوشه جنوب غربی چهارگوش دیده می‌شود. ادامه این واحد بسوی جنوب در ورقه ماسوله گسترش چشمگیری دارد. ستبرای لایه‌ها از یک متر تا چند متر است در واقع این واحد نیز از تغییر جانبی واحد Kus^1 حاصل شده است.

پالئوژن: Paleogene

سنگهای ولکانیکی و رسوبی پالئوژن گستره وسیعی از منطقه را تحت پوشش دارند. قسمت زیرین پالئوژن مربوط به پالئوسن است که بیشتر در رشته کوه بوغروداغ و نیمه خاوری ورقه برونز دارد و بخش بالایی آن مربوط به سنگهای رسوبی ولکانیکی ائوسن است.

پالئوسن: Paleocene

رگهای رسوبی ولکانیکی پالئوسن با یک قاعده کنگلومرایی به طور عمده و به گونه ناهمساز بر روی سنگهای کرتاسه بالا قرار می گیرد.

ئوسن: Eocene

سنگهای مربوط به ائوسن اغلب در محدوده باختری ورقه برونز داشته بیشترین بخش این سنگها را ولکانیتهای پورفیرآندزیتی، لاتیتی تشکیل داده است. تنها در قسمتهای زیرین مقداری آهک کرمی رنگ نومولیت دار به صورت یک بار که در یال باختری کوههای بوغروداغ دیده می شود. واحدهای سنگ چینه‌ای ائوسن از پائین به بالا بشرح زیر است:

:Ec

شامل کنگلومرای پلی ژنتیک است که اجزای آن بیشتر ولکانیکی به خوبی گرد شده‌اند سیمان آن بیشتر از توف ماسه‌ای است و برونزد اصلی این واحد در باختر آق اولرو جنوب باختری ورقه می باشد. اندازه قطعات از چند سانتی متر در گوشه جنوب باختری تا ۷۰ سانتی متر در باختر آق اولر متغیر است سببرای این واحد حداکثر ۳۰ متر می باشد و بطور ناهمساز بر روی سنگهای کرتاسه بالا قرار می گیرد.

:E۱

این واحد آهکی نومولیت دار به رنگ کرم تا خاکستری روشن است. این آهکها در بیشتر جاها بدون حضور کنگلومرای Ec بطور ناهمساز بر روی آهکهای کرتاسه بالا جای می گیرد و خود

یا سنگهای آذرآواری بیشتر از نوع توف، گدازه، شیل توفی و توفی ماسه‌ای به صورت همساز پوشیده می‌شوند. ستبرای این واحد از ۵۰ تا ۱۰۰ متر متغیر است.

:Es.۱

سنگهای این واحد تناوبی از توف، توف ماسه‌ای، ماسه سنگ توفی با ادخالهای آهک نازک لایه می‌باشد. در برخی نقاط در میان این سنگها گدازه آندزیتی نیز دیده می‌شود. رنگ عمومی این واحد خاکستری متمایل به سبز و ستبرای آن از ۱۰۰ تا ۱۵۰ متر متغیر است. این واحد در اکثر جاها بطور همساز روی واحد E۱ قرار گرفته و خود نیز به طور همساز با واحد Ev در قسمت‌های شمالی ورقه و واحد Ev.t در بخش‌های جنوبی پوشیده می‌شود.

:Ev.t

این واحد تناوبی از توف، توف ماسه‌ای و گدازه و برشهای اسیدی آندزیتی تا آندزیت-بازالت به رنگ سبز تا خاکستری متمایل به سبز می‌باشد. تنها برونزد این واحد در گوشه جنوب باختری ورقه دیده می‌شود و ستبرای آن به ۳۰۰ متر می‌رسد. این سنگهای ولکانیکی-رسوبی به صورت گدازه برشی با زمینه هیالو کلاستیک و بخش‌های توفی با بافت هیالو کاتاکلاستیک مشخص هستند. این سنگها دارای بلورهای پیروکسن از نوع اوژیت به صورت تکی، کریستالهای بیوتیت قهوه‌ای رنگ و فلدسپات آلکالن می‌باشد. این سنگها معادل بخشی از واحد گدازه‌های پورفیریتیک Ev می‌باشد و فاقد فسیل است، ولی با توجه به موقعیت چینه‌شناسی و جای گرفتن آن بر روی واحدهای فسیل‌دار ائوسن زیرین، به ائوسن میانی تا بالائی تعلق دارد.

:Ev

این واحد شامل یک مگاپورفیر آندزیتی است که در سمت باختری ورقه گسترش تقریباً چشمگیری دارد و بطور همساز بر روی واحد Es.۱ و در برخی نقاط بر روی واحد E۱ قرار می‌گیرد. رنگ آن خاکستری تا قهوه‌ای روشن است. از مشخصات بارز این واحد داشتن بلورهای درشت پلاژیوکلاز است و درشتی پلاژیوکلازها در برخی نقاط تا ۳ سانتی‌متر هم می‌رسد. این گدازه‌ها

پی‌درپی روی هم انباشته شده‌اند و ستبرای زیادی تا ۱۵۰۰ متر را به وجود آورده‌اند. وجود ساختمان‌های ناقص بالشی همراه با توف و وجود آگلومرا و بمب‌های آتشفشانی جریان‌ی نشانه فعالیت ولکانیسم در آب و خشکی است. آثار پراکنده مس در داخل این واحد بخصوص در جاهایی که توف افزایش دارد مشاهده می‌شود.

:Et.v

این سنگها بیشتر در قسمت‌های میانی واحد Ev برونز داشته و بیشتر شامل توف، برش به همراه گدازه است. رنگ ظاهری این واحد خاکستری متمایل به سبز می‌باشد کانیهای پلاژیوکلاز موجود در گدازه‌ها و برشهای این بخش ریزتر از پلاژیوکلازهای واحد Ev هستند. قسمت‌های کوچکی از این واحد در سمت باختر ورقه دگرسان شده و بیشتر به کانیهای ورقه‌ای از قبیل بنتونیت (Bentonite) و رس (clay) تبدیل شده‌اند که با علامت (A) بر روی نقشه مشخص شده است.

:PLQc

در دامنه باختری کوه‌های بوغروداغ و بیشتر در همپری واحدهای ائوسن و کرتاسه در یک باریکه‌ای با پهنای کم یکسری رسوبات افقی قرار گرفته است. این رسوبات دارای راستای شمال باختر- جنوب خاوری است و شامل تناوبی از کنگلومرا، رس توف، توف ماسه‌ای پامیس‌دار به رنگ زرد تا خاکستری روشن می‌باشد. اجزای قطعات کنگلومرا بیشتر از آهک‌های کرتاسه و سنگ‌های ولکانیکی ائوسن تشکیل شده‌اند هیچگونه شواهد فسیلی در این رسوبات وجود ندارد. با توجه به موقعیت چینه‌ای آنها به پلیو- کواترن نسبت داده می‌شوند. لایه‌ها کم‌وبیش افقی بوده و حداکثر ۱۵-۱۰ درجه شیب دارند. ستبرای آن حداکثر به ۵۰ متر می‌رسد.

:Qtr

سنگهای تراورتن که حاصل فعالیت چشمه‌های آهک‌ساز جوان می‌باشد به صورت دوتکه کوچک در شمال خاوری روستای خمس (شمال بخش شاهرود) برونز دارد که بصورت ناهمساز بر

روی واحد Pec قرار گرفته است و شامل چند لایه آهک متخلخل به رنگ زرد تیره است. خلوص کربنات کلسیم این سنگها پائین بوده و ستبرای آن حداکثر به ۱۰ متر می‌رسد.

Qf:

پادگانه‌های آبرفتی انتهایی دره‌ها که به محض ورود به نقاط کم‌شیب و کاسته شدن از انرژی سیلابها به صورت مخروطافکنه دیده می‌شود و بیشتر از گراول، خاک رس، و شن و ماسه تشکیل یافته است.

Qa.۱:

نهبشته‌های بستر دره‌های پهن و رودخانه که بیشتر از شن و ماسه و قلوه سنگ تشکیل یافته است این رسوبات ستبرای ناچین دارد و امروزه نیز در حال تشکیل شدن است.

ب) زمین ساخت Tectonic

منطقه مورد مطالعه از دیدگاه ژئودینامیکی و زمین ساخت از یک پیچیدگی ویژه‌ای برخوردار است، که به طور کامل از نظر پی سنگ (Basement) و رخدادهای زمین ساختی از پلاتفرم پالتوتتیس ایران به طور کامل متفاوت است. دیوینس و همکاران در چهارگوش بندانزلی مجموعه‌ای از سنگ‌های دگرگونه به همراه سنگ‌های افیولیتی را در ارتفاعات جنوب باختری خزر گزارش و این مجموعه را بنام کمپلکس اسالم- شاندرمن با سن پرکامبرین معرفی نمود و ضمن مغایر دانستن این سنگ‌ها با پی سنگ بایکالین ایران آن را ادامه پی سنگ کالدونین پلاتفرم روسیه از طریق دریای خزر تصور کرد. این مجموعه که شباهت زیادی به سنگ‌های دگرگونه و افیولیتی مشهد دارند. مورد توجه و مقایسه برخی از پژوهندگان (ج- افتخارنژاد- ا- بهروزی ۱۹۹۱) قرار گرفت و در بسیاری از نوشتارها این دو برونزد به عنوان بخش جنوبی پی سنگ هرسینین از آسیای مرکزی دانسته شده است.

۳-۱-۲- قابلیت اراضی

با توجه به وضعیت زمین‌ساختی منطقه، شرایط مورفوکلیمایی و پهنه‌های اکولوژیک مناسب، وجود رودخانه‌های دائمی مانند رودخانه‌های شاهرود، لرد و... که منابع آب سطحی فراوان را در منطقه مهیا می‌کند، در مجموع شرایطی در ناحیه حاصل شده که منجر به پوشش بخش وسیعی از منطقه به اراضی زراعی با قابلیت بالا شده است. در راستای بهبود وضعیت موجود می‌توان با اعمال مدیریت صحیح و منطقی منابع، تنگناها و محدودیت‌های محیطی را کاهش داد و منطقه را در جریان توسعه ای پایدار رهنمون ساخت.

بر این اساس محدوده مورد مطالعه با توجه به ویژگی‌های محیطی فوق‌الذکر در طیف نواحی با قابلیت محیطی به نسبت مطلوب قرار گرفته است. شاخص ارزیابی در این جدول عبارت است از؛ (۰) فاقد قابلیت، (۱) قابلیت محدود، (۲) قابلیت به نسبت مطلوب و (۳) قابلیت مطلوب.

جدول ۷-۲: ارزیابی توان اکولوژیکی بخش شاهرود بر اساس نوع کاربری اراضی

کاربرها	مرتعداری	جنگلداری	حفاظت محیط زیست	کشت آبی	کشت دیم	باغداری	زنبورداری	آبی پروری	توریسم	مسکونی - صنعتی	مجموعه حوزه		
											شال	شاهرود	
شال	۴	۲	۴	۲	۱	۴	۴	۴	۲	۳	شال		
کهل دشت	۴	۱	۱	۱	۲	۱	۱	۰	۱	۱			
ماجولان	۴	۲	۴	۱	۱	۴	۲	۰	۲	۱			
کلور	۲	۱	۴	۱	۱	۴	۴	۴	۲	۱	شاهرود		
کرین	۳	۱	۲	۱	۱	۲	۲	۰	۲	۲	پلنگا		
تیل	۳	۲	۲	۱	۱	۲	۱	۰	۲	۱			

ماخذ: طرح توسعه و عمران بخش کشاورزی شاهرود، ۱۳۸۵

۳-۱-۳- بررسی وضعیت پوشش گیاهی و جانوری

الف) پوشش گیاهی:

پوشش گیاهی هر منطقه تحت تأثیر عوامل مختلف از جمله اختلاف ارتفاع - آب و هوا و نوع خاک تنوع زیادی دارد و فراخور تغییرات عوامل فوق تیپ گیاهی هر منطقه دستخوش تغییر می گردد. البته در تغییر چهره طبیعت عوامل دیگری نیز همچون انسان‌ها می‌توانند اثرات مثبت (سازنده) و یا منفی (مخرب) ایفا نمایند. تنوع این عوامل، شرایط رویشی متفاوتی را در شهرستان اردبیل ایجاد کرده است که از جمله می‌توان به انواع گز، سنجد، بید، ارس، بنه، بلوط و ... اشاره کرد.

با توجه به سالنامه آماری ۸۵، کل پوشش گیاهی شهرستان اردبیل ۱۰۵۰۵۰ هکتار است این پوشش گیاهی به طور کامل به پوشش مرتعی اختصاص دارد و فاقد پوشش جنگلی طبیعی است. بطور کلی عرصه‌های جنگلی این شهرستان ۱۶۱۴ هکتار می‌باشد و مساحت فضای سبز آن ۵۱ هکتار است.

پوشش مرتعی شهرستان اردبیل در سال ۷۷ شامل سه نوع درجه ۱ (۱۱/۵۰۰ هکتار)، درجه ۲ (۲۱۵۰۰ هکتار)، درجه ۳ (۶۷۰۰۰ هکتار) می‌باشد. که در سال ۷۷ پوشش مرتعی آن ۱۰۰۰۰۰ هکتار بوده است.

از میان انواع گونه‌های گیاهی یافت شده در منطقه مورد مطالعه و اطراف می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

انواع گون‌ها - کلاه میر حسن - انواع گراس‌ها (گرامینه‌ها) - گونه‌هایی از آگروپایرون‌ها - بروموسی یک و چند ساله - ست کاکوتی‌ها - مرزه کوهی - انواع نعناعیان.

قابل ذکر است که تنوع پوشش گیاهی در این منطقه بسیار زیاد است و در ارتفاعات منطقه بدلیل تغییر وضعیت گونه جنگلی به مرتعی یک اکوتن محسوب می‌گردد که در اکوتن‌ها اغلب تنوع گونه زیاد بوده ولی جمعیت و تعداد هر گونه کم می‌باشد. با کاهش ارتفاع منطقه و وجود شرایط

اقلیمی و زیستی مناسب و وجود خاک غنی، به تنوع گونه‌ها افزوده شده است. در اواسط فصل بهار و خرداد ماه این منطقه به بهشتی از گیاهان مرتعی و جنگلی تبدیل می‌گردد. وجود درختان جنگلی در جهات شیب شرقی منطقه و انواع گونه‌های گیاهای باعث زیبایی خاص در منطقه می‌گردد.

بطور کلی تنوع پوشش گیاهی در شهرستان خلخال شامل چهار منطقه گیاهی و جنگلی قابل تشخیص است که انعکاسی از ناموزونی ارتفاعات منطقه می‌باشد.

منطقه اول: شامل جنگل‌هایی است در ارتفاعات حدود ۲۵۰۰ متری شرق خلخال

منطقه دوم: شامل پوشش جنگلی از نوع درختان پهن برگ تا ارتفاع ۱۲۰۰ متری در باریکه‌ای

واقع در شرق خلخال

منطقه سوم: شامل پوشش گیاهی از نوع استپی و نیمه استپی تا ارتفاع ۲۵۰۰ متری.

منطقه چهارم: شامل پوشش استپی کوهستانی تا ارتفاع ۱۵۰۰ متر از سطح دریا.

در منطقه مورد مطالعه گیاهان گوناگونی وجود دارد که در اینجا به ذکر نام معروفترین آنها

می‌پردازیم:

گل بنفشه، گل گاوزبان، گل زرد، شیرین بیان، پونه (بارپون)، کاسنی، تره، اندوز، گل ختمی،

گلایول، ترشیله، قاطر قولاغی، قال قان، قره قیاق، برنجاس.

- جنگل

مساحت جنگل‌های منطقه خلخال ۳۱۵۰۰ هکتار بوده که بالاترین میزان را در سطح استان با

سهم ۸۴ درصد داراست. کاربری این جنگل‌ها از نوع حفاظتی بوده و گونه‌های جنگلی موجود در

این منطقه عبارتند از:

- تیپ ارس و بنه به طور پراکنده در بخش‌های سنجید و مرکزی

- تیپ ارس، بنه، افرا و کیکم در منطقه خورش رستم منطقه خلخال

منطقه الماس به عنوان یکی از اراضی ویژه جنگلی در سطح منطقه به شمار می‌رود که بدلیل تنوع توپوگرافیکی، از تراکم پوشش گیاهی متنوعی برخوردار است. بطوریکه دارای گیاهان جنگلی و مرتعی بصورت متفاوت بوده و به مساحت ۵۶۱ هکتار با پوشش جنگلی متراکم و با درختان غالب بلوط و ممرز، آلوچه وحشی، سیاه تلو، نسترن وحشی و ارس بوده، به مساحت ۱۹۲ هکتار جزء نباتات آبی و باغات می‌باشد. از نظر پوشش مرتعی این منطقه به مساحت ۸۵۸ هکتار دارای مرتع متراکم با گونه های چند ساله و یک ساله با گونه گیاهی گون، گاو زبان، شیرین بیان، بومادران، کلاه میرحسن، جگن، زیره، فستوک گوسفندی به مساحت ۱۰۴ هکتار میخک، اسپند و شاطرا می- باشد.

- مرتع

- تیپ گیاهی مرتعی با گونه غالب گون *Astragalus-Crisium*

این تیپها بر روی ارتفاعات و دامنه‌های مرتفع یا نسبتاً مرتفع با شیب های تند متشکل از تشکیلات آتشفشانی و بعضاً آهکی در ارتفاع بیش از ۱۴۰ متری با خاک‌های کم عمق تا نیمه عمیق و گاهی با برون زدگیهای سنگی گسترش دارد. از مهمترین گیاهان همراه این تیپ می‌توان به چجم، شبدر، خشخاش، علف پشمکی، سیر کوهی، گاو زبان، زرد پیاز، انواع یونجه، فستوک گوسفندی، آویشن، کلاه میر حسن، چاودار، جو وحشی و علف گندمی، پنجک، دانه قناری، پونه، تره تیزک، کاکوتی، خاکشیر، اسپرس، تشکر، میخک، بومادران، بابونه، بولاق اوتی، شاطرا، اسپند، دم روباهی و یولاف اشاره نمود. وضعیت این تیپ، فقیر تا متوسط با گرایش مثبت است و در کلاس طبقه بندی کمتر از ۱۰ درصد قرار می‌گیرد.

- تیپ گیاهی مرتعی مشجر با گونه های غالب گون، سیاه تلو و ارس

این تیپها در ارتفاع حدود ۶۰۰-۲۰۰۰ متری و بر روی دامنه‌های به نسبت مرتفع با شیب- های تقریباً زیاد و متشکل از سنگ‌های آهکی و با خاک‌های نیمه عمیق گسترش دارد. از مهمترین گیاهان همراه این تیپ می‌توان به خشخاش، علف پشمکی، سیر کوهی، گاو زبان، زرد پیاز، انواع

یونجه، فستوک گوسفندی، آویشن، کلاه میر حسن، جو وحشی و علف گندمی، پونه، کاکوتی، اسپرس، میخک، بومادران، بابونه، سیاه تلو، زرشک، قره میخ، آلوچه وحشی، نسترن، شیرخشت، قره تیکان، چاکلانقوش، ازگیل، بید، دوشان آلماسی، گلابی وحشی، بلوط و زبان گنجشک اشاره نمود. وضعیت این تیپ، متوسط تا نسبتاً خوب با گرایش مثبت است و در کلاس طبقه بندی کمتر از ۱۵-۱۰ درصد قرار می گیرد.

ب) حیات جانوری و زیستگاه‌های طبیعی :

- حیات جانوری

از میان انواع گونه های مهم حیات وحش در منطقه می توان به پلنگ، کل و بز، پازن، کفتار، انواع سمور (جنگلی، سنگی، آبی)، تش، رودک، سیاه گوش، جوجه تیغی، گرگ، روباه معمولی، راسو، گراز، شغال، گربه جنگلی، خرگوش و خفاش نعل اسبی مدیترانه‌ای اشاره نمود. از مهمترین گونه‌های پرندگان بومی منطقه نیز می توان به عقاب طلایی، عقاب جنگلی، عقاب شاهی، پیغو، قرقی، کرکس، دال سیاه، بحری، لیل، دلچمه، دلجه کوچک، جغد جنگلی و کوچک، سبزقا، زنبورخوار، دارکوب، هدهد، انواع چلچله، انواع چکاوک، پرستو، بلدرچین، کبک معمولی و انواع زاغ اشاره کرد. بر اساس سالنامه آماری سال ۸۵، تعداد کل پرندگان مهاجر آبی در تالاب‌های سراسری استان؛ ۷۵۱۱ پرنده است که از این میان؛ ۲۸۵ پرنده مربوط به شهرستان اردبیل می باشد. این پرندگان شامل ۱۲ عدد خوتکا، ۲۶۹ اردک سرسبز و ۲ عدد اردک سرخنایی و ۲ عدد کاکائی نقره‌ای می باشد.

از خزندگان شاخص منطقه می توان به مارها (زنگی، آتشی، افعی، گرزه مار، یله مار، مار پلنگی)، سوسمارها و مارمولک ها و لاک پشت مهمیزدار اشاره نمود.

- زیستگاه‌های طبیعی

شهرستان اردبیل به دلیل شرایط اکولوژیکی متفاوت، از شرایط بیولوژیکی مختلف و متنوعی برخوردار می‌باشد. تنوع ویژگی‌های توپوگرافی و اقلیمی در این شهرستان زمینه‌های مساعدی را برای پیدایش زیستگاه‌های حیات وحش و زیست انواع جانوران را فراهم آورده است.

مهمترین محدوده زیستگاهی این شهرستان دوجاق، تالاب پته خور، دریاچه شور اردبیل (شکار ممنوع)، کوه‌های تالش و سبلان، رودخانه قره‌سو، تالاب‌ها و آبگیرها و باغات و مزارع دشت اردبیل می‌باشد. در این زیستگاه‌ها گونه‌های متنوع پستانداران، چونندگان، پرندگان (مهاجر و بومی)، آبزیان و خزندگان زندگی می‌کند.

به طور کلی انواع زیستگاه‌های طبیعی استان اردبیل را می‌توان به دو گروه اصلی زیستگاه کوهستانی (خشکی) و زیستگاه آبی به شرح زیر تقسیم‌بندی نمود:

۱- زیستگاه‌های کوهستانی

منظور از زیستگاه‌های کوهستانی قلمروهای حیاتی با محدوده‌های مشخصی هستند که در نقاط مختلف حوزه آبخیز پراکنده و به علت موقعیت ویژه جغرافیایی و ویژگی‌های توپوگرافیک و شرایط پناهگاهی و زیستی مطلوب گونه‌هایی از جانوران وحشی بیشترین تمرکز را در این محدوده‌ها دارند. اهم این مناطق در استان عبارتند از:

۱- آق داغ و ازنو

زیستگاه آق داغ مهمترین زیستگاه حفاظت شده استان به مساحت ۹۴۰۰۰ هکتار در جنوب شهرستان خلخال و متصل به زیستگاه ازناو یا ازنو به شمار می‌رود که نه تنها متنوع بوده، بلکه از لحاظ تنوع زیستی نیز بسیار غنی است.

ازنو به محدوده طبیعی کوهستانی اطلاق می‌شود که در جنوب و جنوب شرق هیروآباد واقع است این منطقه ادامه زیستگاه متنوع و حفاظت شده آق داغ بوده و از نظر ساختاری سازه‌های آن اغلب آهکی، با ارتفاعات صعب العبور و در بعضی نقاط غیر قابل دسترسی است. وجود غارهای

متعدد آهکی کوچک و بزرگ و چشمه‌های پر آب فراوان در دره‌های آن موفقیت پناهگاهی ویژه‌ای به آن بخشیده است.

حدود این منطقه از جانب شرق در مسیر جاده خوجین - کلور (شاهرود) با روستای اسبو و از جنوب دربند(دره) اسبو و از طرف غرب با روستاهای بفرآجد، کلی و مزاجین و از سوی شمال از غرب به شرق با روستاهای مزاجین، طولاش، خوجین و مجره مشخص می‌شود. بخش شمال دره از نو به لحاظ مناظر زیبا و باغات سرسبز و از همه مهمتر چشمه آب گوارا و خنک و با دبی بسیار زیاد و نیز نزدیکی به مرکز شهرستان خلخال و خوجین از دیر باز به عنوان مرکز تفرجگاهی منحصر به فرد منطقه مطرح بوده و می‌باشد. همچنین این منطقه از گذشته به عنوان یکی از زیستگاه‌های مهم کل و بز و کیک و شکارگاهی با ارزش، به شمار می‌رود. در سال‌های اخیر بهره برداری‌های معدنی از سنگ آهک منطقه و شکار از عمده عوامل محدود کننده در زیست جانوران وحشی زیستگاه ۹، تاثیر منفی زیادی گذاشته بود. به نظر می‌رسد توقف فعالیت‌های کانی در بازگشت و تمرکز حیوانات وحشی شاخص منطقه موثر افتاده و اینک این منطقه زیستگاه گونه هادی از انواع جانوران وحشی است.

۲- هواشائق

منطقه وسیعی است با دره‌های به نسبت ژرف و ارتفاعات بلند که در جانب شمالی آبرگرم معدنی خلخال (ایستی سو) واقع شده و از نظر تقسیمات کشوری جزو محدوده شهرستان کوثر محسوب می‌شود. ارتفاع این منطقه در رقوم ماکزیمم ۲۵۳۴ متر و در حد کمینه ۱۵۰۰ متر می‌باشد. منطقه هواشائق از نظر پوشش گیاهی به ویژه رویش برخی گونه‌های درختی از خانواده Rosacea نظیر ولیک (زالزالک)، چاقو، بادام تلخ، نسترن وحشی که جزء ارزش‌های زیستگاهی به شمار می‌رود، حایز اهمیت بوده است.

۳- دربند مشگول و فیروز آباد

زیستگاه مشگول و فیروز آباد که وجه تسمیه آن مأخوذ از نام روستاهای مشگول و فیروز آباد می‌باشد در جنوب غربی شهرستان کوثر (دهستان سنجدجنوبی به مرکزیت فیروز آباد) واقع شده که در برگرنده نقاط زیر است:

از شمال - روستاهای بورستان، زند، لیکوان، فیروز آباد، بنه خلخال، یوزناب

از شرق: روستاهای یوزناب، دوگر، قشلاق الوار (ینگه قشلاق)

از غرب: روستای بورستان، کچل درق، ام آباد، مشگول

از جنوب: رودخانه قزل اوزن

ارتفاع این منطقه بین ۱۸۶۵ متر (در غرب کچل درق) و ۸۵۰ متر (بستر رودخانه قزل اوزن) متغیر است. رودخانه فیروزآباد (مجموعه رودخانه‌های هروچای، آریاچای، سنگور چای) از محل روستای فیروزآباد وارد این محدوده شده و بستر سنگلاخی و پر پیچ و خمی را در دره ای عمیق و صخره ای و طولانی تا رودخانه قزل اوزن طی می‌کند.

دره عظیم و گسترده فیروزآباد و مشگول و پیوستگی آن‌ها با دره قزل اوزن (با موقعیت ارضی مشابه) همراه با چشمه‌های آب و پوشش گیاهی مناسب و ناگاه‌های صخره‌ای وضعیت بسیار مطلوبی را در پراکندگی انواعی از جانوران وحشی، بویژه کل و بز و پلنگ و بقای نسل آنها در این منطقه ایفا نموده است. بطوری که این زیستگاه مقام برجسته‌ای در بین اکوسیستم‌های طبیعی منطقه خلخال و حتی استان اردبیل دارد و محل زیست گونه‌های زیادی از جانوران وحشی است.

۲- زیستگاه‌های آبی

رودخانه‌ها و دریاچه‌ها یکی از زیباترین جلوه‌های طبیعت است که علاوه بر نقش اساسی و حیاتی در کشاورزی، صنعت و بهداشت جامعه، همواره به عنوان منبع مهمی از آب آشامیدنی و هم چنین ذخایر آبیان جهت تامین بخشی از پروتئین، به شمار می‌رود. بدیهی است ماهیان فقط بخشی از زیست‌مندان و حلقه‌ای از زنجیره های غذایی این اکوسیستم‌ها را تشکیل می‌دهند و

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

پیچیدگی شبکه غذایی (مجموعه‌ای از زنجیره‌های غذایی) در اکوسیستم‌های آبی، حاکی از تنوع حیاتی آنهاست که مجموعه‌ای از جانوارن آبی و کنار آبی و خشکی زی را شامل می‌شود.

www.shahrsazionline.com

۳-۱-۴- بررسی مخاطرات طبیعی

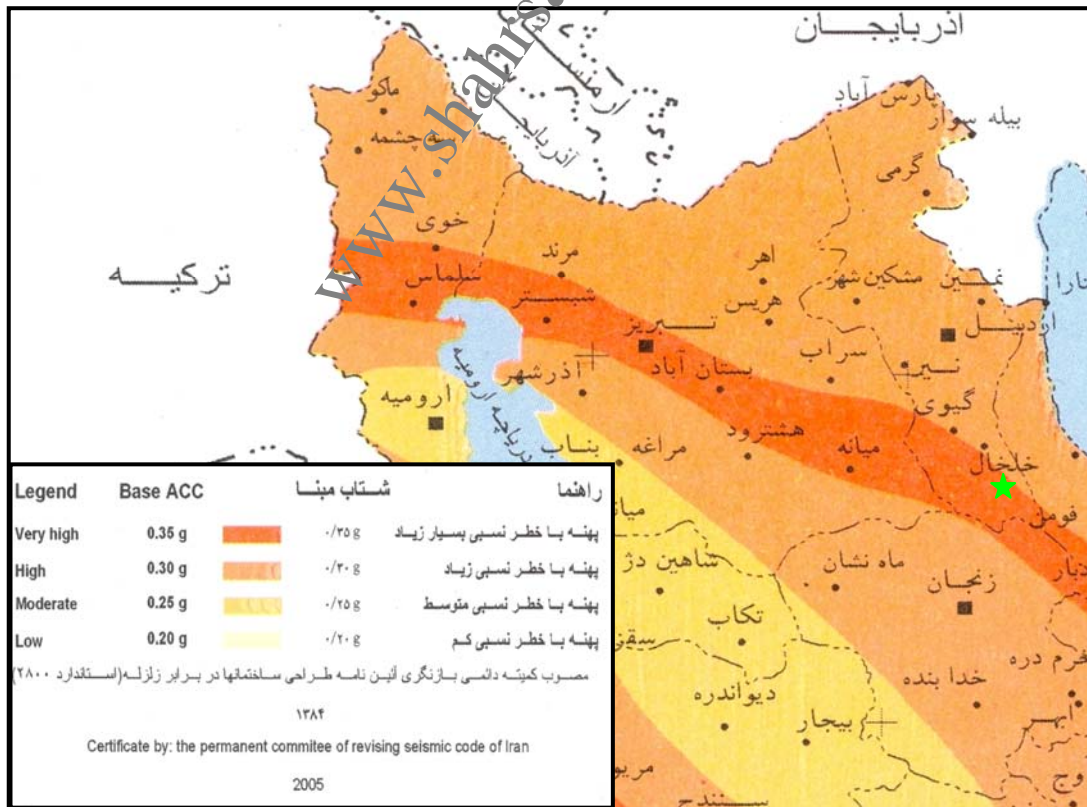
۳-۱-۴-۱- زمین لرزه

الف) پهنه بندی خطر زمین لرزه

با توجه به سوابق لرزه خیزی و نقشه پهنه بندی خطر زمین لرزه وزارت مسکن و شهرسازی، شهر کلور در منطقه با خطر بسیار زیاد قرار گرفته است. بر همین اساس باید به ضوابط ساخت و ساز در احداث واحدهای ساختمانی، توجه جدی شود و انجام هر گونه ساخت و ساز براساس اصول و آیین نامه ۲۸۰۰ ساختمان و مسکن باشد.

بر اساس آیین نامه ۲۸۰۰ مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، منطقه مورد مطالعه (شهرستان خلخال) جزء پهنه های با خطر نسبی زلزله بسیار زیاد طبقه بندی شده و مقدار شتاب مبنای طرح با دوره بازگشت ۴۷۵ سال برابر با $A = 0.35$ است. (شکل ۶-۲)

شکل ۶-۲: پهنه بندی خطر نسبی زمین لرزه ایران بر اساس آیین نامه ۲۸۰۰ مرکز تحقیقات زمین و مسکن

الف) وضعیت لرزه خیزی منطقه خلخال

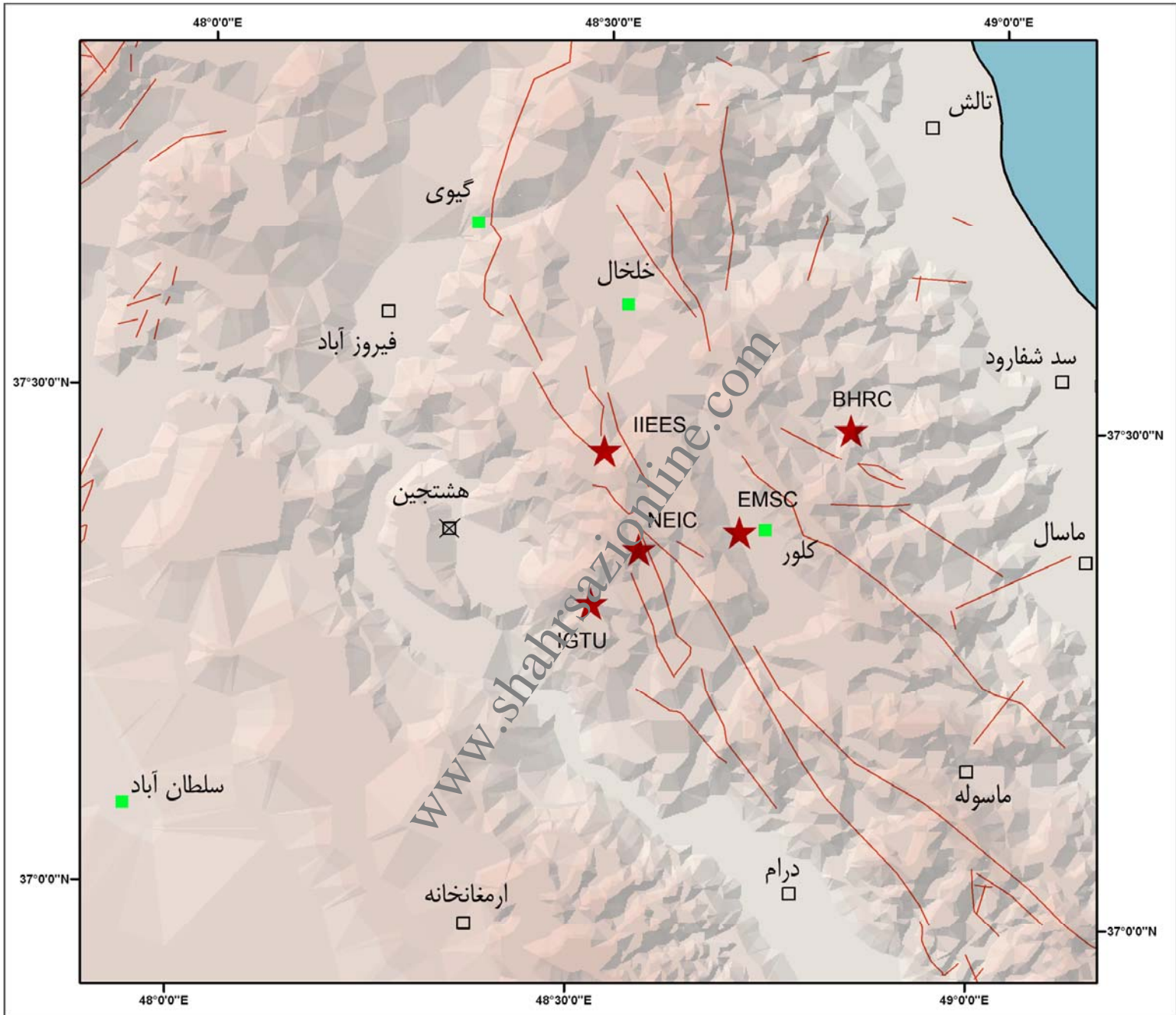
در ابتدا باید اشاره کرد که ایران از نظر وضعیت زلزله خیزی، از جایگاه بالایی در میان مناطق زلزله خیز جهان برخوردار است. بدین صورت که ایران در کمربند زلزله خیز آلپاید قرار گرفته که این کمربند از میانه اقیانوس اطلس شروع و پس از عبور از دریای مدیترانه، شمال ترکیه، ایران، هندوچین و جزایر فیلیپین به کمربند دیگری که اقیانوس کبیر را دور می‌زند، متصل می‌شود. وقوع زمین لرزه‌های بزرگ و مخرب در گذشته در سطح ایران به ویژه سلسله جبال البرز در شمال و زاگرس در جنوب ایران و همچنین منطقه آذربایجان در معرض اعمال فشار کمربند زلزله خیز آلپاید بوده است.

در اواخر کوهزایی آلپ از جمله پدیده‌های زمین‌شناسی که در تحولات زمین ساختی جوان منطقه آذربایجان اثرات بارزی از خود به جای گذاشته ، می‌توان به ایجاد فرو نشست‌های حد فاصل دریاچه ارومیه تا ایران مرکزی و دریای خزر اشاره نمود.

در ضمن تحولات زمین‌ساختی جوان همین دوره و ادامه حرکت‌های قائم ناشی از آن در دوران چهارم و عهد حاضر رشته کوه‌های البرز، تالش ، بزقوش ، قره داغ و صلوات و کوه‌های سه‌پند و سبلان ، مشیرداغ ، شیخ بایزید و سایر برجستگی‌های این منطقه شکل گرفته اند. همزمان با پدیده‌های زمین ساختی فوق، فعالیت‌های آتشفشانی کوه‌های سه‌پند و سبلان در اوایل دوران چهارم در این منطقه شدت یافت و خاکستر و توف خارج شده از آنها قسمت وسیعی از دریاچه اطراف خود را فرا گرفت.

در منطقه آذربایجان بر اثر حرکت‌های زمین ساختی جوان علاوه بر تعداد زیاد گسله‌های فرعی، گسله‌های عمده و قابل توجهی از جمله گسل شمال تبریز سلماس ، دریک ، سراسکنده ، بزقوش ، پیرانشهر، ماسوله ، شرق اردبیل ، هروآباد ، آستارا سلطانیه و دشت مغان به وجود آمده که نقش مهمی را از نظر وضعیت لرزه زمین ساختی و لرزه خیزی منطقه برخوردار است.

شکل ۷-۲: نقشه پراکندگی گسل و کانون‌های زلزله خیز در منطقه مورد مطالعه و مناطق پیرامونی

مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن

مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن

شبکه شتابنگاری کشور

0 5 10 20 Kilometers

- شتابنگار فعال شده
- شتابنگار فعال نشده
- ⊠ شتابنگار معیوب
- ★ کانون زمین لرزه
- گسل ها

2008/03/23

12:11:31

جمع بندی اطلاعات حاصل از بررسی سوابق زمین لرزه‌های تاریخی در سده اخیر منطقه آذربایجان تصویر گویایی به دست می‌دهد که در آن زلزله‌های بزرگی از حوالی اردبیل تا تبریز در طی ۱۲ قرن گذشته حادث شده و می‌توان نتیجه گرفت که زمین ساخت فعال تا عهد حاضر نیز ادامه یافته و لاقلاً مقدار زیادی از نیروهای زمین‌ساختی به صورت زلزله با دوره‌های مکرر متفاوت آزاد می‌شوند.

فراوانی تعداد زمین لرزه‌ها در واحد زمان از ویژگی‌های این منطقه بوده و در طی قرون بیستم و قرون گذشته بارها زمین لرزه‌های بسیار مخرب موجب تلفات و ویرانی‌های گسترده بوده‌اند. اگر چه در قرن حاضر زلزله‌های بزرگ و معروف سلماس (۱۹۳۰ میلادی) با شدت $7/2$ ریشتر و وان (۱۹۷۶ میلادی) با شدت $7/3$ درجه ریشتر در غرب منطقه حادث شده است و نواحی مرکزی شرقی و جنوبی از آرامش و سکون نسبی برخوردار بوده‌اند، ولی با توجه به سوابق زمین لرزه‌های قرون گذشته و ارتباط آنها با گسله‌های جوان و فعال به ویژه در حوالی اردبیل، شمال میانه و تبریز می‌توان فعالیت مجدد و به نسبت شدیدی را در آینده در این نواحی انتظار داشت.

زلزله رودبار و منجیل که با قدرت $7/3$ ریشتر در استان‌های گیلان و زنجان در سال ۱۳۶۹ رخ داد یکی از بی‌سابقه‌ترین زمین لرزه‌ها در یک قرن اخیر بوده که مناطق جنوبی شهرستان خلخال را نیز تحت تاثیر قرار داد. این زلزله با شدت تخریبی بالا به مناطق وسیعی آسیب رسانید و تلفات جانی فراوانی به همراه داشت .

بر طبق اطلاعات اولیه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در اثر این زمین لرزه نزدیک به ۱۰۰۰ واحد مسکونی در روستاهای مختلف و دهستان‌های خورش رستم و شاهرود که در مجاورت استان زنجان قرار داشته تخریب شد.

چهارم فروردین ماه ۱۳۸۷، زمین لرزه‌ای به بزرگی ۵ ریشتر (موسسه ژئوفیزیک تهران) شهر کلور و اطراف آن را لرزاند. این زمین لرزه توسط ۴ ایستگاه شتابنگار شبکه شتابنگاری (کلور، خلخال، سلطان آباد و گیوی) به ثبت رسید. بیشینه شتاب ثبت شده مربوط به ایستگاه شتابنگاری

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

کلور با ۱۷۱ سانتی متر بر مجذور ثانیه بوده است. بزرگی و مرکز این زمین لرزه توسط مراکز زلزله شناسی مختلف داخلی و خارجی اعلام شده که در جدول زیر جزییات آن ارایه شده است.

جدول ۸-۲: بیشینه شتاب ثبت شده مربوط به ایستگاه شتابنگاری کلور

مرجع	بزرگی			فاصله رومرکز	مرکز زمین لرزه		زاویه نصب		ارتفاع از سطح دریا (m)	بیشینه شتاب تصحیح نشده			موقعیت جغرافیایی		شماره رکورد	ایستگاه
	MI	Mw	M		N	E	T	L		T	V	L	N	E		
BHRC		۴.۸		۱۴	۳۷.۴۹	۴۸.۸۲										کلور
IGTU			۵.۰	۲۱	۳۷.۳۱۳	۴۸.۵۰۶	۹۰	۰	۱۵۴۹	۱۷۱	۵۴	۱۶۷	۳۷.۳۸۸	۴۸.۷۲۳	۴۵۶۱	
IIEES	۴.۷			۲۰	۳۷.۴۶	۴۸.۵۲										
NEIC			۴.۸	۱۴	۳۷.۳۶۱	۴۸.۵۶۹										
BHRC		۴.۸		۲۸	۳۷.۴۹	۴۸.۸۲										خلخال
IGTU			۵.۰	۳۳	۳۷.۳۱۳	۴۸.۵۰۶	۹۰	۰	۱۷۵۳	۴۲	۱۲	۳۱	۳۷.۶۰۸	۴۸.۵۳۷	۴۵۶۲	
IIEES	۴.۷			۱۷	۳۷.۴۶	۴۸.۵۲										
NEIC			۴.۸	۲۸	۳۷.۳۶۱	۴۸.۵۶۹										
BHRC		۴.۸		۴۷	۳۷.۴۹	۴۸.۸۲										گیوی
IGTU			۵.۰	۴۴	۳۷.۳۱۳	۴۸.۵۰۶	۹۰	۰	۱۲۹۱	۱۴	۵	۱۴	۳۷.۶۸۳	۴۸.۳۴۳	۴۵۶۳	
IIEES	۴.۷			۲۹	۳۷.۴۶	۴۸.۵۲										
NEIC			۴.۸	۴۱	۳۷.۳۶۱	۴۸.۵۶۹										
BHRC		۴.۸			۳۷.۴۹	۴۸.۸۲										سلطان آباد
IGTU			۵.۰	۵۷	۳۷.۳۱۳	۴۸.۵۰۶	۹۰	۰	۱۲۲۶	۱۵	۴	۱۳	۳۷.۰۸	۴۷.۹۳۵	۴۵۹۳	
IIEES	۴.۷			۶۷	۳۷.۴۶	۴۸.۵۲										
NEIC			۴.۸		۳۷.۳۶۱	۴۸.۵۶۹										

ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، ماهنامه شبکه شتابنگاری زلزله ایران، ۱۳۸۸

۳-۱-۴-۲- زمین لغزش

زمین لغزه‌ها و حرکات توده‌ای بر روی دامنه‌ها فرمی از فرایندهای دامنه‌ای و نوعی از بلایا و سوانح طبیعی می‌باشند که هر ساله در نقاط مختلف جهان و ایران خسارات مالی، جانی و زیست محیطی قابل توجهی را به بار می‌آورد. پایداری شیب هنگامی مخاطره آمیز می‌شود که نیروهای حاکم بر شیب، بر تنش‌های موجود در آن غلبه کند. در چنین حالتی حرکت شیب با منشأهای متفاوت و بزرگی روی می‌دهد که وسعت آن، بین یک به هم ریختگی نزدیک به سطح تا جابجایی ژرف در یک توده متفاوت است. اغلب حرکاتی که در نزدیکی سطح زمین و لایه‌های سطحی روی می‌دهد، نتیجه تنش‌ها نشأت گرفته و تغییرات سطحی یا نزدیک به سطح مثل بارش، نفوذ آب حاصل از ذوب برف و لرزش این حرکات، را کنترل می‌کنند. چنین حرکاتی ممکن است از جابجایی کوچک و آرام همراه با خزش تا جابجایی گسترده و سریع به شکل لغزش‌های گاه هولناک متفاوت باشد.

براساس تعریف شارپ (Sharp, ۱۹۳۸) زمین لغزش عبارت است از لغزش زمین در جهت شیب به صورت سقوط یک توده سنگ یا مخلوطی از سنگ و خاک.

کاتس (Coates, ۱۹۷۷) زمین لغزش را چنین تعریف می‌کند: زمین لغزش پدیده‌ای است که تحت عنوان حرکت توده‌ها (Mass Movement) مطرح می‌گردد.

بر طبق نظر وارنز (Varens, ۱۹۹۲) از دیدگاه سیستماتیکی پنج نوع زمین لغزش وجود دارد.

۱- لغزش Sliding، ۲- واژگونی Toppling، ۳- افتادن Falling، ۴- بخش شدن Preading و

۵- جریان‌یابی Flowing.

به طور کلی مهمترین عوامل موثر در وقوع زمین لغزش‌ها عبارتند از:

۱- زمین لرزه و ارتعاشات عوامل تکتونیکی.

۲- تغییرات گرادیان شیب و مورفولوژی دانه‌ها.

- علی‌اکبر سرمدی، بررسی علل وقوع زمین لغزش در حوزه گاماسیاب همدان، پایان نامه ۱۳۸۲.

۳- بارگذاری اضافی به وسیله ساختن بندها، خاکریزها و مصالح با مصرف.

۴- لیتولوژی و جنس مصالح درگیر.

۵- ویژگی‌های اقلیمی و دوره‌های ترسالی و خشکسالی.

۶- تغییرات در سطح آب‌های زیرزمینی.

۷- پوشش گیاهی.

۸- هوازدگی فیزیکی.

بر اساس ویژگی‌های زمین‌شناسی، ساختار توپوگرافی و شیب زمین و جریان آب‌های سطحی،

خطر زمین لغزش زمین در شهر کلور به ویژه در دامنه‌های شمالی شهر وجود دارد.

شکل ۸-۲: تصویری از واحدهای ساختمانی مشرف بر پهنه‌های لغزشی در شهر کلور

۳-۱-۴-۳- سیل خیزی

الف) بررسی وضعیت سیل خیزی منطقه خلخال

سیل خیزی هر حوزه آبخیز اغلب توسط عوامل متعددی کنترل می‌شود که مهمترین این عوامل عبارتند از:

شکل عمومی و تعداد مرکز ثقل حوزه

میزان شیب و مشخصات فیزیوگرافی حوزه

نوع رخساره‌های سنگی از نقطه نظر عملکرد هیدرودینامیکی و میزان نفوذپذیری آنها

میزان و کیفیت بارندگی‌های منطقه

وسعت پوشش برفی و طول دوره دوام آن

کیفیت پوشش تخریبی و پوشش گیاهی حوزه

به عنوان یک قاعده کلی استعداد سیل خیزی به عنوان تابعی از مجموعه عوامل فوق‌الذکر با خصوصیات هیدرودینامیکی (نفوذپذیری) رخساره‌های سنگی و رسوبی نسبت عکس دارد. البته عامل شیب به عنوان یک فاکتور مهم و تاثیرگذار نقش بسزایی در سیل خیزی یک منطقه دارد. حوضه‌های آبریز منطقه خلخال بطور عمده شامل حوضه‌های آبریز رودخانه‌های آریاچای و شاهرود در دامنه غربی رشته کوه تالش و حوضه‌های آبریز رودخانه‌های پلنگ دره ، شاندرمن ، سفارود ، لمیر و ناو در دامنه شرقی رشته کوه تالش است.

با نگاهی به تاریخچه وقوع سیل در این منطقه، می‌توان سیل مورخ ۱۳۸۱/۰۵/۰۲ شهرستان خلخال را یکی از مخربترین سیل‌های استان در دهه اخیر برشمرد که در اثر وقوع آن، روستای دلماده (یکی از روستاهای کوهستانی بخش شاهرود) خسارت فراوانی را در زمینه راه‌های دسترسی و تخریب مزارع سیب زمینی متحمل شد که این خسارت‌ها عبارتند از:

۱- تلفات جانی به تعداد ۶ نفر در روستاهای غفورآباد ، تیل و لرد شهرستان خلخال (استان

اردبیل)

- تلف شدن حدود ۲۰۰۰ رأس احشام مربوط به اهالی روستاهای ییلاقی "آق بلاغ" غفور آباد و سرخ سنگان

- تخریب و فرسایش مراتع و چمنزارهای طبیعی

- تخریب و بسته شدن راههای روستایی

- تلف شدن ۵۰۰۰ قطعه بچه ماهی در روستای اندبیل شهرستان خلخال

- تخریب باغات، بندها و مزارع مختلف کشاورزی حدود ۴۰ روستا

- زمین لغزشهای متعدد در مناطق مستعد لغزش در شهرستان خلخال و مناطق اطراف

- از بین رفتن دریاچه طبیعی "خشک دریا" به مساحت حدود ۱۲/۵ هکتار همراه با گونه‌های مختلف جانوری و گیاهی منحصر به فرد

- فرسایش و حمل حجم عظیمی از خاک مستعد کشاورزی به دلیل عدم وجود پوشش گیاهی مناسب در شیب تند بستر

- از بین رفتن صدها گونه آبی در فاصله حدود ۶۰ کیلومتری از دریاچه "خشک دریا" تا ضیابر در محدوده شاندرمن

بنابراین بر اساس مطالب فوق می‌توان از عوامل اصلی ایجاد سیل در منطقه خلخال را از بین بردن پوشش گیاهی، عدم انجام طرح‌های مختلف آبخیزداری، رخنمون سنگ‌هایی از جنس مارن‌های غیر قابل نفوذ ائوسن که درصد رواناب را به شدت افزایش می‌دهند و دخالت انسان در اکوسیستم طبیعی جنگل و حذف پوشش گیاهی جنگل‌ها دانست.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

شکل ۹-۲: تصویری از سنگهای حمل شده از محدوده روستای دلماده در مسیل روستای شال

شکل ۱۰-۲: تصویری از فقر پوشش گیاهی در سطح ارتفاعی منطقه شاهرود (دهستان شال)

ب) بررسی وضعیت سیل خیزی شهر کلور

با توجه به قرارگیری شهر کلور در پایین دست آبراهه اصلی سیستم مخروط افکنه‌ای ارتفاعات تالش و واقع شدن آن در درون حوضه آبریز رودخانه شاهرود، خطر جاری شدن سیل در این شهر بسیار بالاست. بر اساس بررسی‌های میدانی به عمل آمده دیوارهای حایل، پل‌ها و شبکه کانال‌های اصلی و هدایت کننده سیلاب‌های درون شهری و برون شهری موجود، توان هدایت سیلاب‌ها را در این شهر ندارند.

شکل ۱۱-۲: تصویری از مسیل درون شهری تهدید کننده برای شهر کلور

شکل ۱۲-۲: تصویری از پل هدایت کننده رواناب سطحی و سیل در شهر کلور

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

در شهر کلور کانال‌ها و رفیوژهای هدایت کننده در امتداد معبری چون خیابان امام خمینی (ره)، خیابان ولیعصر، خیابان شاهد، خیابان ایمانی، خیابان دانش و خیابان آزادگان دارای اهمیت و نقش ویژه‌ای در دفع آب‌های سطحی است که مستلزم انجام مطالعات هیدرولوژیکی و طراحی و اجرا بر مبنای دبی‌های محتمل در کانال‌ها می‌باشد.

شکل ۱۳-۲: نمایی از وضعیت کانوهای هدایت کننده آب‌های سطحی شهر کلور

شکل ۱۴-۲: عکس پاناراما از شهر کلور و نحوه استقرار آن در دامنه غربی ارتفاعات تالش و حوضه آبریز شاهرود

۴-۱- منابع سطحی و زیرزمینی آب و نحوه تأمین آن در شهر و سیستم حرکت

و دفع آبهای سطحی و وضعیت مسیلها و رودخانهها در شهر

۴-۱-۱- منابع آبهای سطحی و زیرزمینی در منطقه مورد مطالعه

الف) منابع آبهای سطحی

وجود ارتفاعات مرتفع در منطقه و قرار گرفتن آنها در مسیر جریانات هوایی مدیترانه‌ای و اطلس شمالی، موجب پیدایش مناطقی با بیش از ۹ ماه پوشش برفی و دامنه‌هایی با چشمه‌های فراوان شده که این پهنه را بصورت آبخیز لایزال رودخانه‌های متعدد بزرگ و کوچک در آورده است. استان اردبیل آبخیز حوضه بسته خزر به‌شمار می‌رود که کلیه نزولات جوی آن توسط دو شریان اصلی ارس در شمال و قزل اوزن در جنوب به دریای خزر می‌ریزند. رود ارس در محدوده استان اردبیل از طریق رودخانه‌های بزرگ و کوچک که از چند کیلومتر تا بالای ۲۵۰ کیلومتر طول دارند، تغذیه می‌شود و از پر آب‌ترین رودهای استان به‌شمار می‌رود. قسمتی از حوضه آبریز ارس شامل حوضه دره‌رود و بالهارود است. به جز قسمت کوچکی از اطراف گرمی و بیله‌سوار که آبخیز حوضه بالهارود می‌باشد، بقیه نقاط این قسمت، آبخیز رودخانه دره‌رود که از پیوند رودهای پر آب دیگر تشکیل می‌شود، به‌شمار می‌رود. این رود با ۲۸۰ کیلومتر طول در حدود ۵۵۴ میلیون متر مکعب متوسط آبدهی سالانه، طویل‌ترین و پرآب‌ترین رود داخلی استان اردبیل به‌شمار می‌رود. رودخانه دره‌رود همچنین از وسیع‌ترین حوضه آبخیز برخوردار است، به طوری که قسمت اعظم کوه‌های سبلان، برزند، خروسلو، تالش، بغرو، پشتاسارا، آبخیز این رودخانه به‌شمار می‌رود.

از شاخه‌های اصلی دره رود می‌توان، قره‌سو، بالیغلو و خیاوچای را نام برد. سرشاخه دره‌رود که رژیم آبی برفی و بارانی دارد، رودخانه بالخلوچای است. سرشاخه‌های دیگری مانند اهر چای، خیاوچای و قوروچای یا خشکه‌رود نیز به آن می‌پیوندند. بالخلوچای پس از عبور از دشت اردبیل، قره‌سو نامیده شده و پس از پیوستن به اهر چای در محل دوست بگلو به آن، تشکیل دره‌رود را می‌دهد و در امتداد جنوب به شمال به ارس می‌پیوندد. مساحت حوضه آبخیز دره‌رود در حدود

۱۳/۶۵۰ کیلومتر مربع می‌باشد و در محدوده آن شهرستان‌های اردبیل، نمین، مشکین شهر، مغان، بيله سوارو پارس‌آباد قرار دارد.

بالهارود یکی دیگر از رودهای مرزی ایران و جمهوری آذربایجان است که از ارتفاعات شرقی کوه‌های برزند سرچشمه می‌گیرد. شاخه اصلی این رودخانه از شرق گرمی تا شهر بيله سوار مرز مشترک ایران و جمهوری آذربایجان را تشکیل می‌دهد. از شاخه‌های فرعی بالهارود، گرمی‌چای، ساری قمیش، آزادچای، شره‌دره و آزادلو را می‌توان نام برد.

قسمت جنوبی حوضه آبریز خزر شامل حوضه قزل اوزن است که کوه‌های بزقوش، جنوب شرقی سهند و تالش را دربر می‌گیرد. در این قسمت نیز که منطقه به نسبت وسیعی از جنوب استان اردبیل یعنی شهرستان خلخال را تحت پوشش دارد، وجود کوه‌های مرتفع و برف‌گیر، منجر به جاری شدن رودهای پر آبی شده که از طریق شریان اصلی خود یعنی قزل اوزن از استان خارج، و از طریق دره سفید رود به دریای خزر می‌ریزند.

ب) منابع آب زیرزمینی

دشت اردبیل با ۹۹۰ کیلومتر مربع مساحت ظرفیت تخلیه سالانه‌ای در حدود ۲۴۸/۴ میلیون متر مکعب دارد که معادل ۶۵/۶ درصد کل تخلیه سالانه از منابع آب زیرزمینی استان است. این مقدار آب از طریق ۱۷۴۰ حلقه چاه عمیق، ۱۰۴۷ حلقه چاه نیمه عمیق، ۴۲ رشته قنات و ۴۱ دهنه چشمه تخلیه می‌شود. حدود ۶۹ درصد کل چاه‌های عمیق استان اردبیل در سال ۱۳۷۷ در دشت اردبیل قرار داشته است.

در ضمن سطح اراضی آبی استان در شرایط فعلی به مساحت ۲۲۱۷۲۷ هکتار (اراضی سنتی

۱۴۰۳۰۷ هکتار و شبکه‌های مدرن و نیمه مدرن ۸۱۴۲۰ هکتار) است.

۴-۱-۲- منابع سطحی و زیر زمینی شهر کلور

الف) منابع آب‌های سطحی

شهر کلور در حوضه آبریز شاهرود از زیر حوضه‌های اصلی حوضه قزل اوزن واقع شده است. رودخانه شاهرود به عنوان سرشاخه اصلی این زیر حوضه از قسمت غربی شهر کلور عبور می‌کند. این رودخانه دایمی از ادامه رودخانه ایرچای تشکیل می‌گردد که با جهت شمالی- جنوبی و از طریق پیوستن شاخه‌های فرعی متعددی که از دامنه‌های غربی ارتفاعات تالش سرچشمه می‌گیرند، به سمت جنوب شهرستان خلخال جریان می‌یابد. رودخانه شاهرود در مسیر حرکت خود روستاهای درو، مزارع کلور، شهر کلور و روستاهای شال، دیز و قشلاق تیل سیراب نموده و در نهایت از محدوده جنوب غربی بخش شاهرود وارد بخش خورش رستم می‌شود.

رودخانه شاهرود به عنوان یکی از مهمترین منابع آب بخش شاهرود در زمینه تامین آب کشاورزی به‌شمار می‌رود.

ب) منابع آب شرب و نحوه تامین آن در شهر کلور

بر اساس اطلاعات اخذ شده از شرکت آب و فاضلاب استان اردبیل، در حال حاضر آب آشامیدنی شهر کلور از طریق منابع زیر تامین می‌گردد:

۱- از طریق یک حلقه چاه نیمه عمیق و چشمه با دبی ۱۲ لیتر در ثانیه .

۲- مخزن ذخیره آب با گنجایش ۱۹۰۰ متر مکعب آب.

توزیع آب شهر کلور از منابع آبی ذکر شده، از طریق شبکه توزیع ۳۱/۹۷ کیلومتری انجام می‌پذیرد. بر اساس گزارش شرکت آب و فاضلاب استان اردبیل، طول خط انتقال آب در این شهر برابر با ۹/۹ کیلومتر است.

بر اساس اطلاعات اخذ شده تولید آب در شهر کلور در سال ۱۳۸۸، برابر با ۳۰۴۷۰۵ متر

مکعب و در سال ۱۳۸۹، برابر با ۳۴۸۷۶۷ متر مکعب بوده است.

بر اساس گزارش شرکت آب و فاضلاب استان، از مهمترین مشکلات موجود در زمینه تاسیسات آبرسانی به شهر کلور، مربوط به هزینه‌های هنگفت نگهداری، بهره‌برداری و عملیات مرتبط با آن، انجام تعمیرات و جایگزینی قطعات معیوب در ایستگاه پمپاژ و خطوط انتقال و مصرف انرژی در ایستگاه پمپاژ می‌باشد.

۴-۱-۳- سیستم حرکت و دفع آبهای سطحی و وضعیت مسیل‌ها و رودخانه‌ها در شهر کلور

به طور کلی سیستم دفع آبهای سطحی شهر بر اساس ویژگی‌های طبیعی و به ویژه متاثر از ساختار توپوگرافی و شیب عمومی زمین است. با توجه به موقعیت استقرار شهر کلور در دامنه‌های غربی رشته کوه تالش، شیب عمومی زمین از شرق به غرب و از شمال به جنوب می‌باشد و جریان حرکت آبهای سطحی در شهر کلور تابع این وضعیت است.

مهمترین خیابان‌هایی که آبهای سطحی وارد آنها می‌شود می‌توان خیابان‌های امام خمینی، ولیعصر، انقلاب، ایمانی، شاهد، آزادگان و دانش را نام برد.

شکل ۱۵-۲: تصویری از وضعیت شیب عمومی زمین و چگونگی حرکت آبهای سطحی از سطوح ارتفاعی به نواحی فرو دست

www.shahrsazionline.com

نقشه ۲-۵: جهت شیب معابر

www.shahrsazionline.com

وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

راه‌ها

- معابر
- مسیل
- محدوده شهر
- شیب به سمت راست
- شیب به سمت چپ

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

AHCON مهندسان مشاور معمار و شهرساز Consulting Engineers & Planners		
تاریخ: ۱۳۹۷ تهیه نقشه: ۱۳۹۷ تصحیح نقشه: ۱۳۹۷ تایید نقشه: ۱۳۹۷ تایید نقشه: ۱۳۹۷	طرح جامع - تفصیلی شهر کلور جهت شیب معابر 741 02 00 U 05 F ۲-۵	

۵-۱- هواشناسی (دما، رطوبت، باد و تابش آفتاب)

۵-۱-۱- عوامل شکل دهنده اقلیم و آب و هوای استان

عواملی که اقلیم منطقه مورد مطالعه را کنترل می‌کند مانند هر منطقه دیگر استان از سه دسته عوامل سیاره‌ای، منطقه‌ای و محلی می‌باشد.

از عوامل سیاره‌ای رودباد جنب حاره‌ای، پرفشار جنب حاره‌ای و بادهای غربی را می‌توان نام برد. رودباد جنب حاره‌ای در فصول گرم و سرد از سمت مغرب می‌وزد، ولی چون در ارتفاع بالاتر قرار دارد اثر ناپایداری آن به سطح زمین نمی‌رسد.

پرفشار جنب حاره‌ای جزایر ازور در فصل تابستان به صورت زبانه‌ای بر بالای ایران و بطور کلی خاورمیانه کشیده می‌شود که در کنترل اقلیم ایران نقش تعیین کننده دارد. استقرار این سیستم پرفشار سبب پیدایش توده هوای گرم و خشک در تمام ایران در جنوب کوه‌های البرز می‌شود. منطقه مورد مطالعه اگر چه به طور مستقیم تحت استیلای این توده هوا قرار نمی‌گیرد، ولی از تاثیر آن نیز دور نمی‌ماند. زیرا از نزدیک شدن بادهای غربی جلوگیری می‌کند، به همین سبب در آذربایجان و از جمله در منطقه مورد مطالعه، با باران‌های اتفاقی در تابستان دیده می‌شود.

بادهای غربی مهم‌ترین عامل آب و هوایی ایران در دوره سرد سال است، از اوایل پاییز به دنبال پسروری رودباد جنب حاره‌ای به جنوب کشور، پرفشار جنب حاره‌ای نیز از ایران خارج می‌شود. به این ترتیب در اواخر پاییز بادهای غربی بر تمامی سطح ایران مستقر شده و توده هواهایی که توسط این بادهای وارد کشور می‌شود بارش‌های دوره سرد سال را تامین می‌کنند.

از عوامل منطقه‌ای در مورد منطقه مورد مطالعه، می‌توان از دریای مدیترانه و دریای خزر نام برد. رطوبتی که به وسیله بادهای غربی وارد ایران می‌شود، اغلب مربوط به سیکلون‌هایی است که در دریای مدیترانه تشکیل می‌شود. اما از عوامل منطقه‌ای که خلخال به طور مستقیم تحت تاثیر آن قرار دارد، دریای خزر است. به طوریکه در بررسی عناصر اقلیم منطقه مورد مطالعه بدلیل مجاورت با ناحیه تالش از شرایط مثبت اقلیمی آن تا حدی بهره‌مند است.

عوامل محلی، عوامل ثابتی هستند که از سالی به سال دیگر تغییر نمی‌کنند. این عوامل عبارتند از عرض جغرافیایی، ارتفاع زمین جهت ناهمواری و پوشش طبیعی زمین، عرض جغرافیایی، زاویه تابش و مدت تابش خورشید را تعیین می‌کند.

الف) توپوگرافی :

بدون تردید توپوگرافی یکی از عوامل مهم آفرینش ویژگی‌های اقلیمی استان و عامل اصلی تنوع در آن است. ارتفاع و جهت‌گیری رشته کوه‌ها در برابر جریانات هوایی، از عوامل اصلی شکل‌گیری اقلیمی یک منطقه به‌شمار می‌رود. به لحاظ موقعیت طبیعی شهرستان خلخال در یک منطقه کوهستانی واقع شده که ارتفاعات حوالی شهرستان خلخال از شرق به غرب و از شمال به جنوب کاهش یافته و در نهایت به دشت خلخال محدود می‌شوند. از جمله مهم‌ترین ارتفاعات منطقه مورد مطالعه که نقش ویژه‌ای در شرایط اقلیمی منطقه دارد می‌توان به کوه‌های تالش اشاره کرد که در سمت شرق شهرستان خلخال با جهت شمالی جنوبی، همانند سدی ما بین دریای خزر و ناحیه آذربایجان قرار گرفته است.

ب) عرض جغرافیایی :

بیان انرژی و یا بیان حرارتی یکی از عوامل اساسی اقلیم و آب و هوای یک منطقه است. بنابراین، دومین عامل موثر در خصوصیات اقلیمی زاویه تابش آفتاب یا بعبارت دیگر عرض جغرافیایی است. همان‌گونه که اشاره شد، استان اردبیل به عنوان شمالی‌ترین استان ایران در مختصات جغرافیایی ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه و ۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی واقع شده که این امر اختلاف زاویه تابش آفتاب سبب می‌شود.

شهرستان خلخال به عنوان جنوبی‌ترین شهرستان استان اردبیل با مساحت ۲۷۸۶ کیلومتر مربع در مختصات جغرافیایی ۳۷ درجه و ۱۱ دقیقه الی ۳۷ درجه و ۵۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۱۰ دقیقه الی ۴۸ درجه و ۵۵ دقیقه طول شرقی واقع شده است.

پ (جریانات هوایی :

سومین عامل موثر در اقلیم استان، می‌توان به جریانات هوایی اشاره نمود. در مجموع سه جریان هوایی با ویژگی‌های متفاوت، آب و هوای استان را تحت تاثیر خود قرار می‌دهند. جریان مدیترانه ای با ماهیت معتدل خود که پس از عبور از ترکیه و آذربایجان غربی، از طرف غرب کشور وارد استان اردبیل می‌شود. این جریان به عنوان منشاء اصلی نزولات جوی ایران، پس از ورود به منطقه با تعدیل درجه حرارت و رطوبت هوا همراه است.

جریان هوایی سیبری از دیگر جریانات هوایی کشور است که با ماهیتی سرد و خشک، از سمت شمال و شمال شرقی کشور وارد می‌شود و پس از عبور از دریای خزر، وارد استان اردبیل می‌شود. قسمت اعظم بارش این جریان هوایی در دامنه‌های شرقی تالش اتفاق می‌افتد. ورود این جریان هوایی در نواحی شمالی و مرکزی و جنوبی استان، سرما و یخبندان خشک را سبب می‌شود. جریان هوایی سیبری در تابستان باعث کاهش شدت گرما و خنک شدن هوا می‌گردد.

سومین جریان هوایی، جریان اطلس شمالی یا اسکاندیناوی است که دارای ماهیتی سرد و معتدل می‌باشد. با وجود اینکه این جریان قسمت اعظم بارش خود را در سراسر اروپا و روسیه بر جای می‌گذارد، در استان اردبیل نیز در فصل زمستان منجر به بارش سنگین برف می‌شود.

چهارمین عامل موثر در اقلیم استان، وجود دریای خزر در شرق استان است که علاوه بر افزایش رطوبت منطقه و کمک به ناپایداری هوا و تشدید نزولات جوی استان، باعث تعدیل درجه حرارت در منطقه می‌شود.

۵-۱-۲- عناصر اقلیمی استان

موقعیت جغرافیایی استان اردبیل سبب شده تا این استان در فصول مختلف تحت تاثیر اقلیم‌های مختلف قرار گیرد. توده هوای مدیترانه‌ای از غرب و توده هوای سبیری از شمال و اقلیم خزری از شرق، از جمله اقلیم‌های تاثیر گذار در وضعیت آب و هوایی استان به شمار می‌روند.

بر اساس گزارش مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۶، در استان اردبیل هشت ایستگاه هواشناسی وجود دارد که در بررسی عناصر اقلیمی منطقه مورد مطالعه، از داده‌های ایستگاه سینوپتیک خلخال و بارانسجی شهر کلور استفاده شده است. مشخصه هر یک از ایستگاه‌های منتخب در جدول ۱۰-۲ ارائه شده است.

جدول شماره ۹-۲: مشخصات ایستگاه‌های هواشناسی استان اردبیل ۱۳۸۶

ایستگاه	نام شهر یا دهستان محل استقرار	نوع ایستگاه	سال تاسیس	ارتفاع از سطح دریا (متر)
اردبیل	اردبیل	سینوپتیک	۱۳۵۵	۱۳۳۲
پارس آباد	اولتان مغان	سینوپتیک	۱۳۶۲	۳۲
خلخال	خلخال	سینوپتیک	۱۳۶۵	۱۷۹۶
مشکین شهر	مشکین شهر	سینوپتیک	۱۳۷۳	۱۵۶۸/۵
گرمی	گرمی	سینوپتیک	۱۳۸۳	۷۴۹
سرعین	سرعین	سینوپتیک تکمیلی	۱۳۸۱	۱۶۳۲
پيله سوار	پيله سوار	سینوپتیک تکمیلی	۱۳۸۲	۱۰۱
کوثر (فیروز کوه)	فیروز کوه	سینوپتیک تکمیلی	۱۳۸۳	۱۱۷۶

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۶

جدول ۱۰-۲: موقعیت ایستگاه‌های سینوپتیک منتخب در منطقه مطالعاتی

ایستگاه	ارتفاع (متر)	عرض جغرافیایی	طول جغرافیایی	نوع ایستگاه	باران (میلیمتر)	دما (درجه سانتیگراد)			فشار (هکتوپاسکال)
						حداکثر	متوسط	حداقل	
خلخال	۱,۷۹۶	۳۷۳۸	۴۸۳۲	سینوپتیک	۳۷۹	۱۴.۸	۸.۸	۱.۶	۱,۰۱۵.۷۰
مجره	۱,۸۳۰	۳۷۳۸	۴۸۳۷	باران سنج	۴۳۲	.	.	.	۱,۰۱۵.۴۰
شال	۲,۲۰۰	۳۷۵۵	۴۸۳۸	باران سنج	۵۱۴	.	.	.	۱,۰۱۴.۵۰
کلور	۲,۴۰۰	۳۷۲۰	۴۸۴۰	باران سنج	۴۷۴	.	.	.	۱,۰۱۴.۹۵

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۶

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

۱- دما

حداکثر درجه حرارت در یک دوره ۲۰ ساله ایستگاه خلخال در مرداد ماه با ۳۵ درجه و حداقل درجه حرارت در بهمن ماه ۳۱/۵- درجه بوده است. جدول شماره ۱۱-۲ حداکثر مطلق دما و حداقل مطلق دما را در یک دوره ۲۰ ساله در ایستگاه خلخال را نشان می‌دهد.

بر اساس سالنامه هواشناسی در سال ۸۶، میانگین حداکثر و حداقل درجه حرارت ایستگاه خلخال به ترتیب در مرداد ماه با ۲۵/۴ درجه و دی ماه با ۱۴/۸- درجه سانتیگراد بوده است. جدول شماره ۱۲-۲، درجه حرارت ایستگاه خلخال در سال ۸۶ را نمایش می‌دهد.

جدول شماره (۱۱-۲): حداقل و حداکثر مطلق دما در یک دوره ۲۰ ساله ایستگاه خلخال

ماه	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
حداکثر مطلق دما	۲۴.۲	۳۰.۲	۳۳.۶	۳۴.۸	۳۵	۳۴.۸	۲۸.۶	۲۱.۶	۱۷	۱۴	۱۳.۵	۲۲.۴
حداکثر مطلق دما	-۱۵.۸	-۷.۲	-۴	۰.۴	۱	-۲	-۱۰	-۲۰.۶	-۲۵	-۲۶.۶	-۳۱.۵	-۲۵.۶

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۶

جدول شماره (۱۲-۲): درجه حرارت ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶

ماه	دمای هوا			
	معدل حداکثر	معدل حداقل	حداکثر مطلق	حداقل مطلق
فروردین	۹.۴	۰.۳	۱۶.۸	-۹
اردیبهشت	۱۷.۵	۴.۸	۲۴	-۳.۸
خرداد	۲۴.۲	۹.۷	۳۰	۴
تیر	۲۱.۷	۱۲.۹	۳۰.۶	۸.۸
مرداد	۲۵.۴	۱۴.۱	۳۲.۴	۷.۴
شهریور	۲۵	۱۱	۳۰.۶	۴.۶
مهر	۱۹.۳	۲.۸	۲۶.۸	-۱.۸
آبان	۱۴.۸	۰.۴	۱۸.۶	-۸.۲
آذر	۴.۶	-۵	۱۱	۲۳
دی	-۳.۶	-۱۴.۸	۲.۲	-۲۶.۶
بهمن	۰.۸	-۱۰.۹	۶.۶	۲۲
اسفند	۷.۹	-۳.۴	۱۶.۸	-۱۷
میانگین سالانه	۱۴.۲	۴.۷	۲۰.۵	۵.۸

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۶

۲- بارندگی:

بر اساس داده‌های هواشناسی ایستگاه‌های منتخب، میزان بارندگی متوسط ایستگاه خلخال ۳۷۹/۴ میلیمتر بوده است که فروردین ماه با ۶۲ میلیمتر به عنوان پر باران‌ترین و مرداد ماه با ۵/۸ میلیمتر به عنوان خشک‌ترین ماه سال به‌شمار می‌رود. متوسط بارندگی در ایستگاه کلور ۳۷۸/۸ میلیمتر گزارش شده که پر باران‌ترین ماه سال فروردین ماه با ۹۸/۸ میلیمتر و خرداد ماه با ۴/۶ میلیمتر به عنوان خشک‌ترین ماه سال به‌شمار می‌رود.

در توزیع فصلی بارش، فصل بهار، در ایستگاه خلخال و کلور به ترتیب با ۱۲۵/۸ و ۱۵۰/۹ میلیمتر بارش، به عنوان پر باران‌ترین فصل سال به‌شمار می‌رود. جدول ۱۳-۲ میانگین ماهانه بارش ایستگاه‌های منتخب را نشان می‌دهد.

اختلافی که از نظر توزیع زمانی بارش بین این منطقه با سایر نقاط استان مشاهده می‌شود، مربوط به مجاورت آن با ناحیه تالش و برخورداری از شرایط اقلیمی آن است. در اکثر مطالعات اقلیمی و به ویژه هیدرولوژیکی به تعداد باران‌سنج‌ها توجه ویژه می‌شود. چرا که با کاهش تعداد ایستگاه‌ها، تخمین بارش نیز دقیق نخواهد بود.

- بارندگی متوسط سالانه

آغاز بارش در هر سال (در اکثر ایستگاه‌های بارانسنجی) از مهر ماه شروع و تا اردیبهشت ماه ادامه دارد. با وجود آن (هر چند بطور اتفاقی) در همه ماه‌ها (بطور متوسط) بارندگی وجود دارد. میانگین حداکثر بارش سالانه در بین ایستگاه‌های منتخب، به ترتیب مربوط به ایستگاه مجره ۴۳۲/۵ و خلخال ۳۷۹/۴ میلیمتر و کلور ۳۷۸/۸ میلیمتر بوده است. میانگین حداکثر بارش ماهانه کل ایستگاه‌ها، ۶۳/۵ میلیمتر در فروردین ماه بوده است.

بررسی آمار متوسط بارش فصلی ایستگاه‌های منتخب منطقه مورد مطالعه نشان می‌دهد که اکثر بارندگی‌ها در فصل بهار و از کل بارش ۳۷۳.۵ میلیمتر، (۳۳.۵٪) در فصل بهار، (۸٪) در فصل تابستان،

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور ..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

(۲۸.۵٪) در فصل پاییز و (۳۰.۷٪) در فصل زمستان اتفاق می افتد. توزیع بارش های سالانه در فصول مختلف سال انطباق مناسبی با ورود سیستم های بارانزا به محدوده مورد مطالعه دارد.

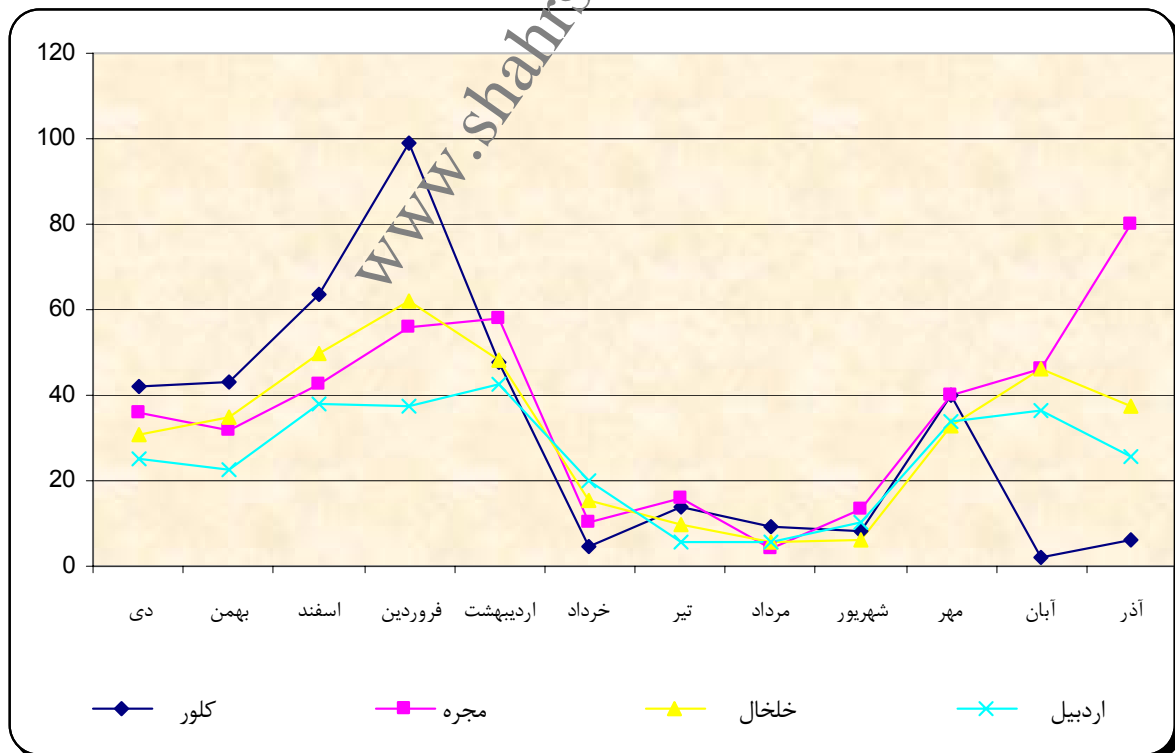
بر اساس جدول شماره ۱۳-۲، میزان دریافت بارش در شهر کلور در مقایسه با سایر ایستگاه های بارانسنجی منطقه، در رتبه سوم از لحاظ میزان بارش دریافتی سالانه قرار گرفته است. بیشترین میزان بارندگی در این شهر (بیش از ۴۰ میلیمتر) در ماه های دی، بهمن، اسفند، فروردین و اردیبهشت بوده است.

جدول شماره ۱۳-۲: بررسی حداکثر بارش روزانه ایستگاه های بارانسنجی منتخب

ایستگاه	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	میانگین
کلور	۴۱.۹	۴۳.۲	۶۳.۴	۹۸.۸	۴۷.۵	۴.۶	۱۴.۱	۹.۱	۸	۴۰	۱.۸	۶.۴	۳۷۸.۸
مجره	۳۶	۳۱.۷	۴۲.۴	۵۵.۷	۵۷.۸	۱۰.۲	۱۵.۹	۳.۹	۱۳.۱	۳۹.۸	۴۵.۹	۸۰.۱	۴۳۲.۵
خلخال	۳۰.۶	۳۴.۸	۴۹.۷	۶۲.۱	۴۸.۴	۱۵.۳	۱۰	۵.۸	۶.۴	۳۲.۷	۴۶	۳۷.۶	۳۷۹.۴
اردبیل	۲۵.۲	۲۲.۷	۳۸	۳۷.۶	۴۲.۶	۲۰.۱	۵.۸	۵.۷	۱۰.۱	۳۳.۶	۳۶.۳	۲۵.۶	۳۰۳.۴
میانگین	۳۳.۴۲۵	۳۳.۱	۴۸.۳۷۵	۶۳.۵۵	۴۲.۱	۱۲.۵۵	۱۱.۴۵	۶.۱۲۵	۹.۴	۳۶.۵۲۵	۳۲.۵	۳۷.۴۲۵	۳۷۳.۵

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل در سال ۱۳۸۶

نمودار شماره (۱-۲): وضعیت بارش روزانه در ایستگاه های بارانسنجی منتخب و جایگاه شهر کلور در آن

۳- رطوبت نسبی:

بر اساس داده‌های هواشناسی ایستگاه خلخال، میزان رطوبت نسبی در ماه‌های مختلف سال متناسب با افزایش و کاهش دما و میزان بخار آب موجود در هوا افزایش و یا کاهش می‌یابد. کمترین و بیشترین میزان رطوبت نسبی در ایستگاه خلخال به ترتیب مربوط به ماه‌های اردیبهشت با ۴۷ درصد و مرداد با ۷۷ درصد است.

جدول شماره (۱۴-۲): رطوبت نسبی ماهانه ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶

ماه	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر
رطوبت نسبی (درصد)	۳۵	۳۴	۳۸	۴۸	۳۶	۳۵	۴۰	۶۴	۴۹	۵۷	۶۳	۵۰

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۸۶

۴- باد

جریان هوا همیشه از نقطه‌ای به نقطه دیگر در حال حرکت است و با حرکت این جریان که از سیستم فشار زیاد به طرف سیستم فشار کم می‌باشد، منجر به تولید باد می‌شود. به طور کلی در هر منطقه دو نوع باد وجود دارد؛

بادهای محلی

بادهای جبهه‌ای

بر همین اساس بادهای عمومی استان عبارتند از:

باد شرقی: در فصول مختلف سال که به باد مه یا باد خزری معروف است و از طرف شرق به طرف غرب می‌وزد. این باد حداکثر رطوبت دریای خزر را با خود به همراه می‌آورد که علت آن را می‌توان در اختلاف ارتفاع منطقه اردبیل و دریای خزر عنوان نمود.

باد غربی: این باد نیز می‌تواند در فصول مختلف سال بوزد و در اصطلاح محلی به باد گرمیچ معروف است. این باد در اثر عبور توده‌های مدیترانه‌ای و دریای سیاه اتفاق می‌افتد. این باد به‌عنوان معروفترین باد منطقه به‌شمار می‌رود که سبب تبخیر و خشک شدن زمین کشاورزان می‌شود.

باد غالب: علاوه بر بادهای ذکر شده، بادهای دیگری نیز در استان اردبیل مشاهده می‌شود و به نام‌های مختلفی موسوم هستند که در نمودار گلباد مشخص شده است. جهت وزش باد غالب در شهر خلخال طی ماه‌های دی و بهمن، جنوب غربی است که سرعت آن در دی‌ماه ۱۵ و در بهمن ۱۳ متر بر ثانیه است. در اسفندماه با تغییر جهت از جنوب غربی به شرقی، سرعت آن نیز ثابت مانده و به ۱۸ متر بر ثانیه می‌رسد. در تمام طول فصل بهار و تابستان و ماه اول پاییز، جهت باد غالب در استان اردبیل، شرقی و سرعت آن در فروردین ماه ۱۲، در اردیبهشت ۱۰، در خرداد ماه ۱۰، در تیرماه ۱۲، در مردادماه ۱۵، در شهریور ۱۲ و در مهرماه ۱۴ متر بر ثانیه است. از ماه دوم پاییز جهت وزش بادهای غربی شده و این جهت وزش در طول ماه‌های آذر و دی و بهمن نیز تداوم می‌یابد. سرعت باد غالب در آبان ماه ۱۴ و در آذرماه ۱۰ متر بر ثانیه است.

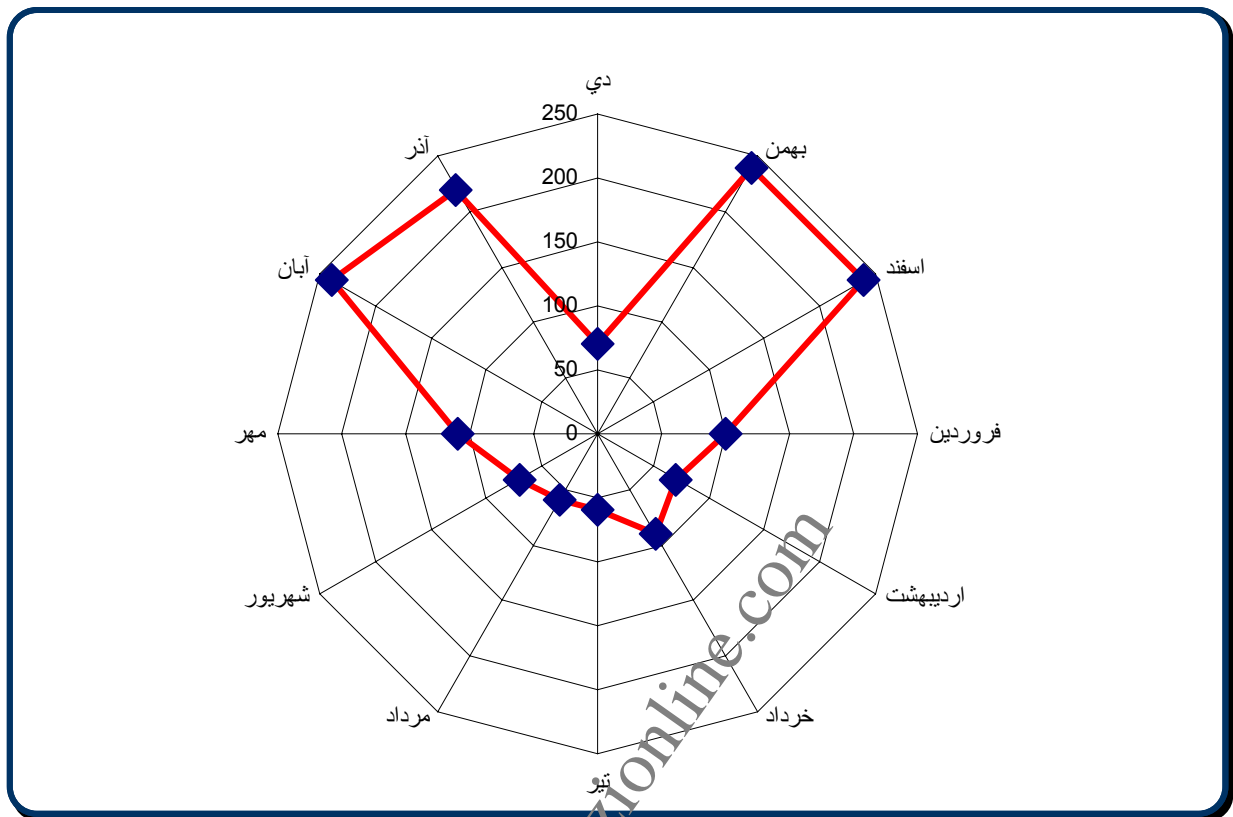
در خلخال بیشترین سرعت باد غالب ۱۵ متر بر ثانیه مربوط به ماه‌های تیر و مرداد است. کمترین سرعت باد نیز در ماه‌های آذر، خرداد، اردیبهشت و اسفند با ۱۰ متر بر ثانیه اتفاق می‌افتد. سرعت بادهای غالب بطور نسبی در فصول سرد سال بیشتر از ماه‌های گرم سال است.

جدول شماره (۱۵-۲): جهت و سرعت باد غالب ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶

سال	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	ماه
۱۳۸۶	۷۰	۲۴۰	۲۴۰	۱۰۰	۷۰	۹۰	۶۰	۶۰	۷۰	۱۱۰	۲۴۰	۲۲۰	جهت باد غالب
۱۳۸۶	۱۵	۱۳	۱۰	۱۲	۱۰	۱۰	۱۵	۱۵	۱۲	۱۴	۱۴	۱۰	سرعت باد غالب

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۸۶

نمودار شماره (۲-۲): جهت باد غالب ایستگاه خلخال بر اساس ماه های سال

۵- تعداد روزهای یخبندان:

برحسب موقعیت و شرایط جغرافیایی نواحی مختلف استان اردبیل، تعداد روزهای یخبندان در سال ۸۶، بیشتر از مناطق جلگه‌ای و دشت‌های استان بوده است. بر اساس داده‌های آماری اخذ شده از سالنامه آماری استان اردبیل، در نقاط مرتفع برفگیر استان، تعداد روزهای یخبندان به حدود ۸ ماه در سال رسیده است. برحسب آمار بلندمدت جوی تعداد روزهای یخبندان شهر خلخال برابر با ۱۳۷ روز است که با افزایش ارتفاع از شمال به سمت جنوب استان، بر تعداد روزهای یخبندان افزوده می‌شود. بیشترین تعداد روزهای یخبندان در شهر خلخال مربوط به دی‌ماه با ۳۰ روز بوده است.

جدول شماره (۱۶-۲): تعداد روزهای یخبندان ماهانه ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶

سال	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر
تعداد روز	۳۰	۲۹	۲۲	۱۱	۱	۰	۰	۰	۰	۸	۱۳	۲۳

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۸۶

نمودار شماره (۳-۲): تعداد روزهای یخبندان ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶

۶- ساعات آفتابی

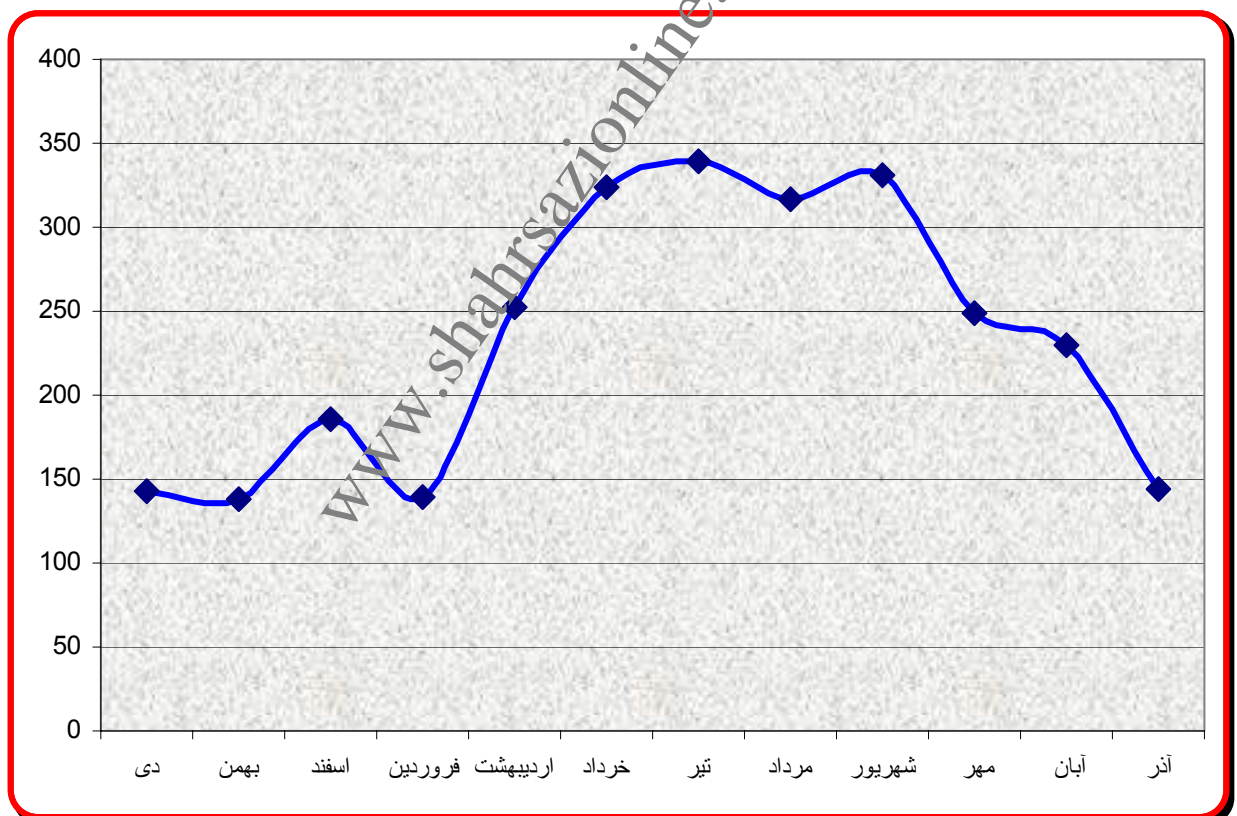
بر اساس سالنامه آماری استان اردبیل، بیشترین مجموع ساعات آفتابی در ایستگاه سینوپتیک خلخال، در تیر ماه با ۳۳۹/۷ ساعت و کمترین مجموع ساعت آفتابی در بهمن ماه با ۱۳۸/۵ ساعت اتفاق می‌افتد. جدول شماره ۱۷-۲ مجموع کل ساعات آفتابی شهر خلخال را به سال ۱۳۸۶ نشان می‌دهد.

جدول شماره (۱۷-۲): مجموع کل ساعات آفتابی ماهانه ایستگاه خلخال

ماه	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر
ساعات آفتابی	۱۴۲.۳	۱۳۸.۵	۱۸۵.۶	۱۳۹.۳	۲۵۲.۷	۳۲۴	۳۳۹.۷	۳۱۶.۸	۳۳۱.۳	۲۴۹.۴	۲۲۹.۵	۱۴۴.۳

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۸۶

نمودار شماره (۲-۴): مجموع ساعات آفتابی در ایستگاه خلخال در سال ۱۳۸۶

۵-۱-۳ - طبقه‌بندی اقلیمی

با عنایت به اینکه استان اردبیل از دو بخش کوهستانی سرد و جلگه‌ای معتدل تشکیل شده و به تبع تنوعات طبیعی و جغرافیایی، دارای تنوعات اقلیمی قابل توجهی است. استان اردبیل بطور متوسط در حدود ۶۱ روز از سال دارای شرایط یخبندان است که سردی هوای آن بر تمامی استان‌های کشور تاثیر می‌گذارد. منطقه مورد مطالعه واقع در قسمت جنوبی استان، به دلیل موقعیت طبیعی خود، مشرف به بخش کوهستانی سرد منطقه است. با توجه به تنوع اقلیمی استان، از نظر ویژگی‌های حرارتی، "سرد" بودن (به دلیل ارتفاع زیاد منطقه، ورود جریان‌های هوایی سرد و عرض جغرافیایی بالا)، ویژگی مشترک تمامی مناطق استان است. بطور متوسط در ۵۰ روز از سال پدیده یخبندان در کل استان وجود دارد. یخبندان در ایستگاه‌های مرتفع استان (مناطق که ارتفاع آنها حدود ۲۰۰۰ متر است) تا ۱۷۰ روز در سال افزایش می‌یابد.

ایستگاه سینوپتیک خلخال، به عنوان ایستگاه مرجع در رابطه با اخذ داده‌های عناصر اقلیمی منطقه، در ارتفاع ۱۷۹۶ متری از سطح دریا واقع شده است. این ایستگاه با ثبت ۱۳۷ روز پدیده یخبندان در سال ۸۶، منطقه خلخال را به عنوان یکی از مناطق سردسیر استان معرفی می‌کند. بر اساس جدول زیر در این منطقه، پدیده یخبندان تنها در چهار ماه از سال اتفاق نمی‌افتد. در طبقه‌بندی اقلیمی منطقه خلخال، از دو روش دومارتن و آمبروزه به شرح زیر استفاده شده است:

روش دومارتن

این روش مبتنی بر شاخص خشکی (Arid Index) و به صورت $AI = \frac{P}{T + 10}$ محاسبه می‌شود.

در رابطه فوق:

P - میانگین بارندگی سالانه (mm)

T - متوسط دمای سالانه (درجه سانتیگراد)

معیار تقسیم بندی اقلیمی بر اساس روش دومارتن به شرح جدول زیر است:

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول شماره ۱۸-۲- طبقه بندی اقلیمی بر اساس روش دومارتن

شاخص خشکی	اقلیم
$I < 10$	خشک
$19.9 > I > 10$	نیمه خشک
$23.9 > I > 20$	مدیترانه‌ای
$27.9 > I > 24$	نیمه مرطوب
$28 > I > 34.9$	مرطوب
$I > 35$	بسیار مرطوب

ماخذ: گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، ۱۳۸۵^۲

بر اساس فرمول فوق، شاخص یا ضریب خشکی در منطقه خلخال معادل ۱۹/۸۴ است که بر این

اساس، محدوده مورد مطالعه در مرز اقلیم "نیمه خشک و مدیترانه‌ای" واقع شده است.

روش آمبرژه

این روش مبتنی بر محاسبه ضریب رطوبتی Q و استفاده از نمودار مشخصه آمبرژه است. فرمول

مربوط به محاسبه ضریب رطوبتی به صورت $Q = \frac{100p}{M^2 - m^2}$ است که در آن:

P = بارندگی سالانه (mm)

M = میانگین حداکثر روزانه دما در گرمترین ماه سال (درجه سانتیگراد)

m = میانگین حداقل روزانه دما در سردترین ماه سال (درجه سانتیگراد)

معیار تقسیم‌بندی اقلیمی آمبرژه بر اساس دو شاخص ضریب رطوبت؛ یعنی مقدار Q و میانگین

حداقل روزانه دما در سردترین ماه سال؛ یعنی مقدار m قابل بررسی است که جزییات آن در جدول

شماره ۱۹-۲ ارایه شده است:

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول شماره ۱۹-۲- طبقه بندی اقلیمی بر اساس روش آمبرژه

شخص m	اقلیم	شخص Q	اقلیم
$m < -7$	خیلی سرد	$Q < 28$	خشک
$-7.1 > m > 0$	سرد	$28.1 > Q > 38$	نیمه خشک
$0.1 > m > 5$	معتدل	$38.1 > Q > 55$	نیمه مرطوب
$5.1 > m > 8$	گرم	$55.1 > Q > 110$	مرطوب
$m > 8.1$	خیلی گرم	$Q > 110$	بسیار مرطوب

ماخذ: گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، ۱۳۸۵

بر اساس فورمول ضریب رطوبتی، مقدار Q در منطقه خلخال معادل ۸۹ درصد و مقدار m معادل

۱۴- درجه سانتیگراد است. بنابراین منطقه مورد مطالعه بر اساس پارامترهای مربوط به طبقه بندی آمبرژه در

طبقه "ارتفاعات فوقانی" و اقلیم "مرطوب سرد" قرار می گیرد.

۵-۱-۴- وضعیت آسایش اقلیمی منطقه

منظور از شرایط آسایش انسان مجموعه شرایطی است که از نظر حرارتی و رطوبتی، حداقل ۸۰ درصد از افرادی که به طور تصادفی انتخاب و در آن شرایط قرار داده می‌شوند، قضاوت ذهنی «حالت آسایش» را داشته باشند.

در گزارش حاضر و با توجه به ویژگی‌های اقلیمی منطقه مورد مطالعه، شاخص‌های ناراحتی از دما پایه و اساس تحلیل واقع شده است. با توجه به ویژگی سردسیر بودن منطقه مورد مطالعه، استفاده از روش دمای موثر بهترین راه حل برای دستیابی به آسایش اقلیمی در محدوده مورد مطالعه است. بر همین اساس از میان شاخص‌های گوناگون همچون شاخص گرما - رطوبت ۱ و شاخص ناراحتی تام ۳، در رابطه با تشخیص وضعیت آسایش اقلیمی منطقه، از شاخص دمای موثر ۴ استفاده شده است.

شاخص دمای موثر

مبنای این روش بر اساس بهره‌گیری از دو پارامتر اقلیمی دمای هوا و رطوبت است که با استفاده از آن و نمودار سایکرومتریک، امکان بررسی وضعیت آسایش اقلیمی فراهم می‌شود. دمای موثر با استفاده از رابطه زیر قابل محاسبه است:

$$ET = T - 0.4(T - 10) \left(1 - \frac{RH}{100} \right)$$

(دمای موثر)

در این رابطه T دمای هوا بر حسب درجه سانتیگراد و RH رطوبت نسبی بر حسب درصد است. در

جدول (۲-۲۰)، وضعیت آسایش اقلیمی با استفاده از روش دمای موثر آرایه شده است.

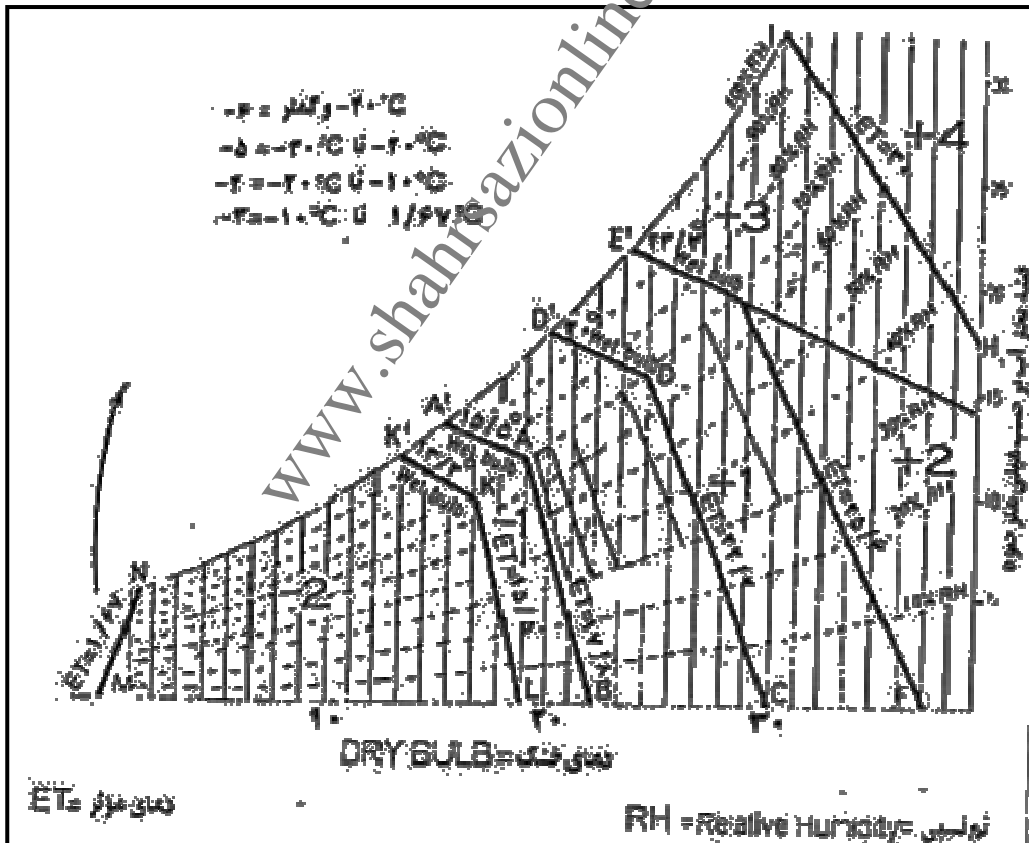
در جدول و نمودار سایکرومتریک شاخص‌های آسایش منطقه را نمایش می‌دهند:

HUMIDEX INDEX -
THOM's DISCOMFORT INDEX -
EFFECTIVE TEMPERATURE -

وضعیت	منطقه آسایش
≥ 30	فوق العاده داغ
27.5 تا 30	شرجی
25.6 تا 27.5	داغ
22.2 تا 25.6	گرم (نزدیک به آسایش)
17.8 تا 22.2	آسایش
15.5 تا 17.8	خنک (نزدیک به آسایش)
1.62 تا 15.5	خیلی خنک
1.62 تا -10	سرد
-10 تا -20	خیلی سرد
-20 تا -40	فوق العاده سرد
≥ -40	بی نهایت سرد

نمودار شماره ۵-۲: نمودار سایکرومتریک

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول ۲۰-۲ : وضعیت آسایش اقلیمی منطقه خلخال به تفکیک ماه‌های سال

شاخص	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
دما	۴.۹	۱۱.۲	۱۷	۱۷.۳	۱۹.۸	۱۸	۱۱.۱	۷.۶	-۰.۲	-۹.۱	-۵.۱	۲.۳
رطوبت نسبی (درصد)	۳۵	۳۴	۳۵	۴۸	۳۶	۳۵	۴۰	۶۴	۴۹	۵۷	۶۳	۵۰
دمای موثر	۶.۲	۱۰.۹	۱۵.۲	۱۵.۸	۱۷.۹	۱۵.۹	۱۰.۸	۷.۹	۱.۹	-۵.۸	-۲.۹	۳.۸
وضعیت آسایش												

فوق العاده گرم

شرجی

خیلی گرم

گرم

آسایش

خنک

خیلی خنک

سرد

ماخذ: برآورد مشاور

اطلاعات ارایه شده نشان می‌دهد که شرایط اقلیمی آسایش و نزدیک به آسایش در ماه‌های خرداد ، تیر ، مرداد و شهریور در منطقه مورد مطالعه، حاکم است .

منطقه مورد مطالعه در ماه‌های فروردین و اردیبهشت، مهر ، آبان ، آذر و اسفند در شرایط خیلی خنک و در ماه‌های دی و بهمن نیز در شرایط اقلیمی سرد قرار می‌گیرد. بر این اساس می‌توان ماه‌های گرم سال را به عنوان ایام ویژه گردشگری در منطقه خلخال و شهر کلور معرفی نمود.

www.shahrsazionline.com

www.shahrsazionline.com

ویژگی‌های

۲ - خصوصیات جمعیتی و اجتماعی شهر

۲-۱- خصوصیات جمعیتی و ترکیب و تحولات آن (وضع جمعیت در گذشته و حال،

میزان و وضعیت مهاجرت، جنس، گروه‌های سنی، بعد خانوار، سواد، شاغلین و غیره)

۲-۱-۱- تغییر و تحولات جمعیت شهر کلور

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۳۵، جمعیت شهر کلور ۱۹۶۱ نفر بوده است که از این تعداد ۴۷/۲ درصد (معادل ۹۲۵ نفر) را مردان و ۵۲/۸ درصد (معادل ۱۰۳۶ نفر) را زنان تشکیل می‌داده‌اند. بنابراین نسبت جنسی شهر کلور بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۳۵ برابر با ۸۹ درصد بوده است.

در سال ۱۳۴۵ جمعیت این شهر با نرخ رشد ۳/۷ درصد نسبت به سال ۱۳۲۵ به ۲۸۲۳ نفر رسیده که شامل ۵۶۸ خانوار می‌شود در نتیجه متوسط بعد خانوار معادل ۵ نفر محاسبه می‌شود. از کل جمعیت ۲۸۲۳ نفری شهر کلور در این سال ۵۲/۶ درصد (معادل ۱۴۸۴ نفر) را مردان و ۴۷/۴ درصد (معادل ۱۳۳۹ نفر) را زنان تشکیل می‌داده‌اند که بر این اساس نسبت جنسی در این سال برابر با ۱۱۹ درصد بوده است. طی دهه ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۵ جمعیت شهر کلور به ۴۸۱۳ نفر رسیده و نرخ رشدی برابر ۵/۵ درصد داشته است که نسبت به دهه قبل رشد جمعیتی سریعتری داشته که از دلایل آن می‌توان به بهبود شرایط بهداشتی و کاهش مرگ و میر اشاره نمود.

طی دهه بعد در سال ۱۳۶۵ جمعیت شهر با روندی نزولی و نرخ رشد ۲/۱- درصد به ۳۹۱۱ نفر رسید که بعد از دو دهه روند افزایش جمعیت، نرخ رشد منفی را در این سال تجربه کرده است.

در سال ۱۳۷۵، جمعیت شهر کلور همچنان با روندی نزولی خود و با نرخ رشد ۱/۶- درصد، دارای جمعیتی برابر با ۳۳۱۷ نفر (۱۵۳۰ نفر، معادل ۴۶/۱ درصد مرد و ۱۷۸۷ نفر، معادل ۵۳/۹ درصد زن) بوده است. بنابراین نسبت جنسی شهر کلور در سال ۷۵ برابر با ۸۶ درصد بوده است. با توجه به تعداد جمعیت و خانوار، متوسط بعد خانوار در سال ۱۳۷۵، ۴/۴ نفر محاسبه می‌شود.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

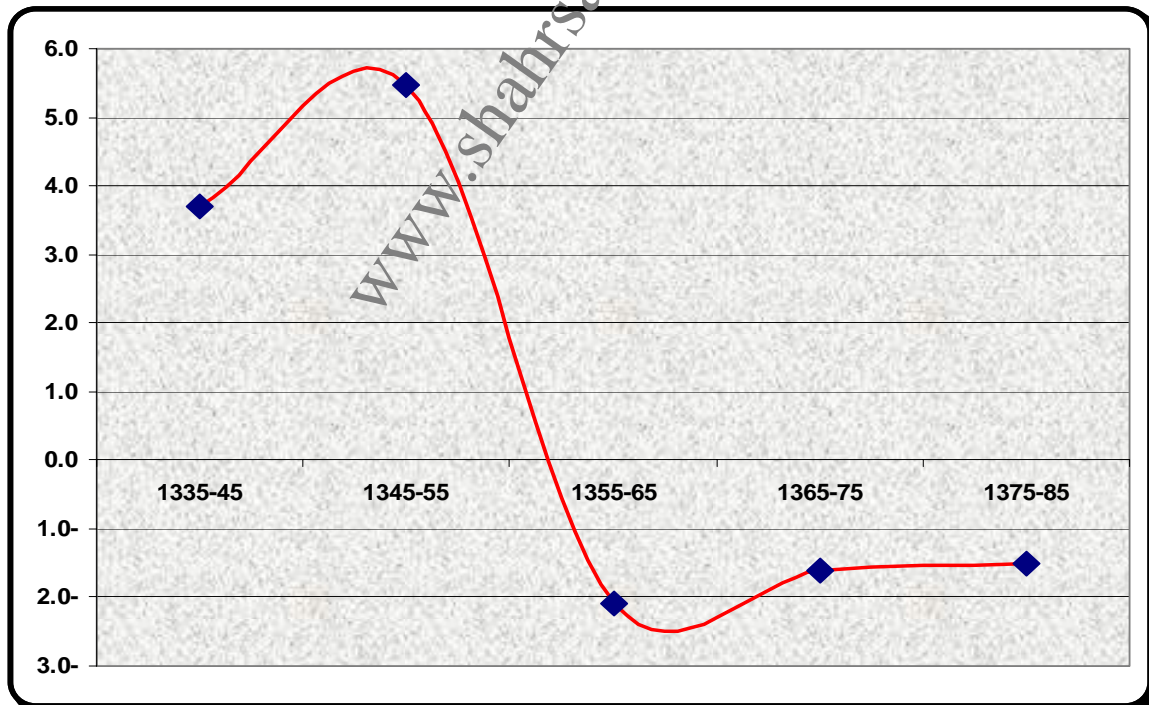
بین سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵ جمعیت شهر کلور همچنان کاهش یافته، به طوری که با نرخ رشدی ۱/۵- درصد به ۲۸۴۱ نفر رسیده است که این تعداد شامل ۶۸۱ خانوار با متوسط بعد ۴/۲ نفر می‌شود. در سال ۱۳۸۵ از کل جمعیت ساکن در شهر کلور، ۱۳۱۴ نفر معادل ۴۶/۳ درصد را مردان و ۱۵۲۷ نفر معادل ۵۳/۷ درصد را زنان تشکیل می‌داده‌اند. بر این اساس نسبت جنسی در این سال، ۸۶ درصد قابل محاسبه است. در جدول شماره (۲-۲۱) و نمودار شماره (۲-۶) تغییرات جمعیت و نرخ رشد شهر کلور طی سال‌های ۸۵-۱۳۳۵ ارایه شده است.

جدول شماره (۲-۲۱): بررسی تغییرات جمعیت و نرخ رشد شهر کلور طی سالهای ۸۵-۱۳۳۵

عنوان	سال	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵
جمعیت (نفر)		۱۹۶۱	۲۸۲۳	۴۸۱۳	۳۹۱۱	۳۳۱۷	۲۸۴۱
نرخ رشد (درصد)		۳/۷	۵/۵	-۲/۱	-۱/۶	-۱/۵	

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۸۵-۱۳۳۵

نمودار شماره (۲-۶): نرخ رشد جمعیت شهر کلور بین سال‌های ۸۵-۱۳۳۵

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

بر اساس گزارش مرکز بهداشت شهر کلور، در سال ۱۳۸۵ تعداد ۲۶۷۸ نفر از شهر کلور دارای اطلاعات آماری در مرکز بهداشت این شهر داشته‌اند. وجود اختلاف ۱۶۳ نفری این مرکز با مرکز آمار ایران را می‌توان به عوامل گوناگونی نسبت داد که در این میان ورود افراد مهاجر به شهر کلور و نبود اطلاعات آماری این بخش از جمعیت در این مرکز عنوان کرد.

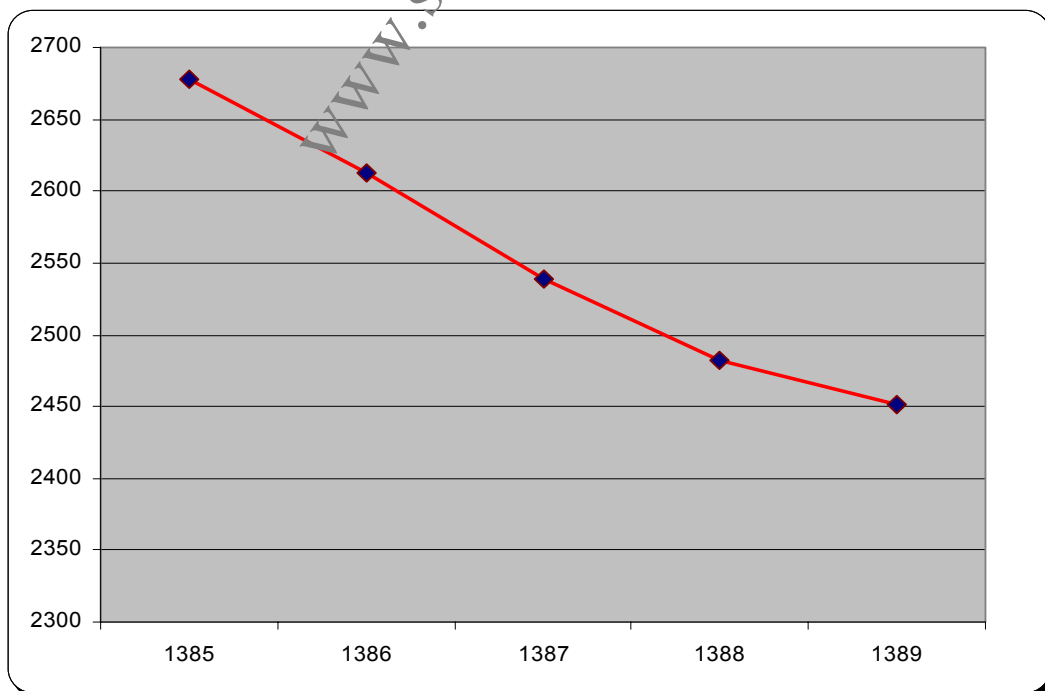
براساس اطلاعات اخذ شده از مرکز بهداشت و درمان شهر کلور، جمعیت این شهر از سال ۸۵ تا سال ۱۳۸۹ با یک افت نسبی همراه بوده است و نرخ رشد منفی را برای جمعیت این شهر نمایش می‌دهد (نمودار شماره ۷-۲).

جدول شماره (۲-۲۲): بررسی تغییرات جمعیت و نرخ رشد شهر کلور طی سالهای ۸۵ - ۱۳۸۹

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹
عنوان					
جمعیت (نفر)	۲۶۷۸	۲۶۱۳	۲۵۳۹	۲۴۸۲	۲۴۵۲
نرخ رشد (درصد)	-۰.۲۵	-۰.۲۹	-۰.۲۳	-۰.۱۲	

ماخذ: مرکز بهداشت شهر کلور، ۸۵-۱۳۸۹، برآورد مشاور

نمودار شماره (۷-۲): نرخ رشد جمعیت شهر کلور بین سال های ۸۵-۱۳۸۹

۲-۱-۲- ساختار سنی و جنسی جمعیت

ساختار سنی جمعیت

بر اساس جدول شماره ۲۳-۲، جمعیت ۳۳۱۷ نفری شهر کلور در هفت گروه سنی مورد دسته بندی قرار گرفته که از این میان گروه سنی ۲۵ تا ۶۴ سال با ۳۲/۵ درصد و گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ سال با ۲۲/۱ درصد کل جمعیت از بیشترین نسبت جمعیتی برخوردار بوده است. بر اساس جدول زیر گروه سنی کمتر از ۶ سال از کمترین میزان جمعیت برخوردار بوده است.

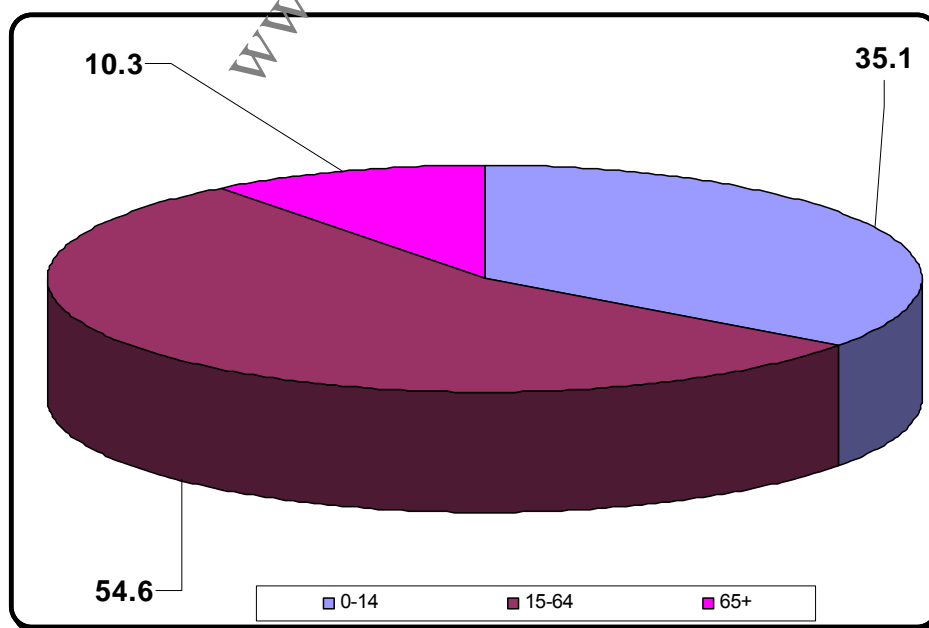
طبقه بندی جمعیت شهر کلور بر حسب گروه های عمده سنی دربرگیرنده ۳۵/۱ درصد (معادل ۱۱۶۴) گروه سنی ۰-۱۴ سال (جوانان)، ۵۴/۶ درصد (معادل ۱۸۱۰ نفر) گروه سنی ۱۵-۶۴ سال (میان سالان) و ۱۰/۳ درصد (معادل ۳۴۳ نفر) گروه سنی ۶۵ ساله و بیشتر (سالخوردگان) است.

جدول شماره (۲-۲۳) : بررسی گروه های سنی شهر کلور در سال ۱۳۷۵

گروه های سنی عنوان	کمتر از یکسال	۵-۱	۱-۶	۱۱-۱۴	۱۵-۲۴	۲۵-۶۴	۶۵ سال و بیشتر
جمعیت (نفر)	۴۶	۲۸۶	۴۲۹	۴۰۳	۷۳۲	۱۰۷۸	۳۴۳
درصد	۱/۴	۸/۶	۱۲/۹	۱۲/۱	۲۲/۱	۳۲/۵	۱۰/۳

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس مسکن، سال ۱۳۷۵

نمودار شماره (۲-۸) : گروه های عمده سنی شهر کلور در سال ۱۳۷۵

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور ..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۸۵، تعداد کل جمعیت شهر کلور برابر با ۲۸۴۱ نفر بوده که از این تعداد گروه سنی ۱۵-۱۹ سال با ۱۹/۷ درصد و گروه سنی ۱۰-۱۴ سال نیز با ۱۴/۴ درصد از کل گروه‌های مورد بررسی در رتبه‌های اول و دوم واقع شده است. کمترین میزان جمعیت نیز به گروه سنی ۴۰-۴۴ سال با اختصاص ۳ درصد از جمعیت شهر، اختصاص دارد. با نگاهی به جدول گروه‌های عمده سنی در شهر کلور، می‌توان به ساختار جمعیتی جوان و فعال این شهر پی برد.

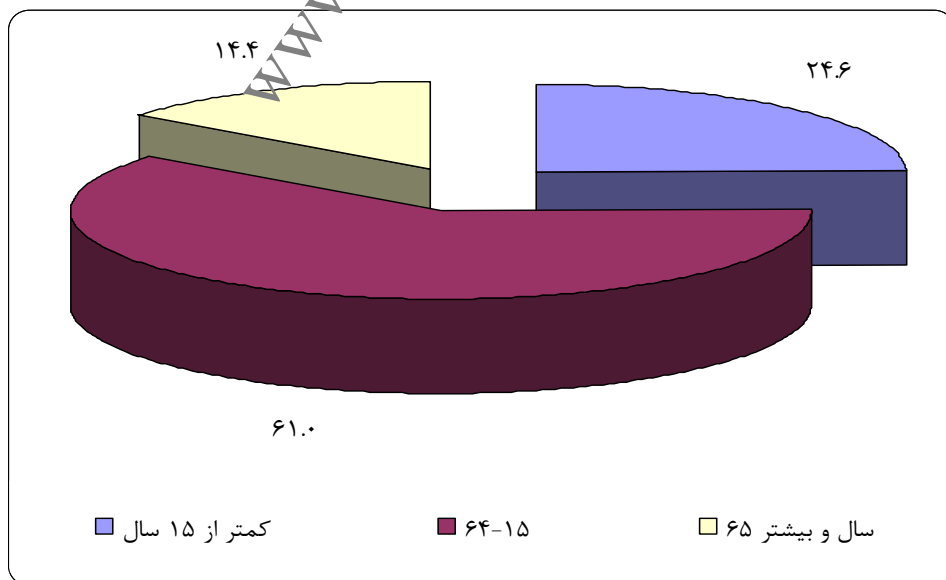
طبقه‌بندی جمعیت شهر کلور بر حسب گروه‌های عمده سنی در سال ۸۵ دربرگیرنده؛ ۲۴/۶ درصد از جمعیت شهر کلور در گروه سنی کمتر از ۱۵ سال، ۶۱ درصد در گروه سنی ۱۵-۶۴ سال و ۱۴/۴ درصد نیز در گروه سنی ۶۵ سال و بیشتر است (جدول شماره ۲-۲۴).

جدول شماره (۲-۲۴) بررسی گروه‌های عمده سنی شهر کلور در سال ۱۳۸۵

گروه‌های سنی	کل	درصد از کل	مرد	زن	نسبت جنسی
کمتر از ۱۵ سال	۶۹۹	۲۴.۶	۳۵۳	۳۴۶	۱.۰۲
۱۵-۶۴	۱۷۳۲	۶۱.۰	۷۵۶	۹۷۶	۰.۷۷
۶۵ سال و بیشتر	۴۱۰	۱۴.۴	۲۰۵	۲۰۵	۱.۰۰
جمع کل	۲۸۴۱	۱۰۰	۱۳۱۴	۱۵۲۷	۰.۸۶

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس مسکن، سال ۱۳۸۵

نمودار شماره (۲-۹): گروه‌های عمده سنی شهر کلور در سال ۱۳۸۵

ساختار جنسی جمعیت

برای بررسی ساختار جنسی جمعیت، اغلب از شاخص نسبت جنسی استفاده می‌شود. این شاخص نشان می‌دهد، در هر گروه سنی در مقابل هر یک صد نفر زن چند نفر مرد وجود دارد. در سنین نوزادی و خرد سالی اغلب این نسبت، بالاتر از عدد ۱۰۰ است. زیرا بطور طبیعی تولد پسران بیشتر از تولد دختران است. ولی در طول زندگی به جهت مرگ و میر و مهاجرت بیشتر در مردان، این شاخص به کمتر از عدد ۱۰۰ می‌رسد. مهاجرت و خروج مردان از یک منطقه دارای بیشترین تاثیر است و در برخی گروه‌های سنی به ویژه در گروه سنی جوان (۱۵ تا ۲۹ سال)، شمار مردان موجود را کمتر از زنان نشان داده و در نتیجه نسبت جنسی در گروه‌های بزرگسال و یا میانسال به ارقامی کمتر از شاخص متعادل (۱۰۰) کشانده می‌شود.

در شهر کلور به علت مهاجرت‌های فراوان در گروه‌های سنی مختلف در سال‌های گذشته، شاخص نسبت جنسی در گروه‌های سنی جمعیت، نابسانی فراوان دارد.

بر اساس جدول شماره ۲-۲۵، نسبت جنسی در شهر کلور در سال ۸۵ برابر با ۸۶ درصد بوده است به عبارت دیگر به ازای هر ۸۶ نفر مرد، ۱۰۰ زن در این سکونت داشته است. همچنین در سال ۸۵ بیشترین نسبت جنسی در شهر کلور مربوط به گروه سنی ۱۴-۱۰، با نسبت جنسی ۱۰۷ نفر بوده است (نمودار شماره ۱۰-۲).

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

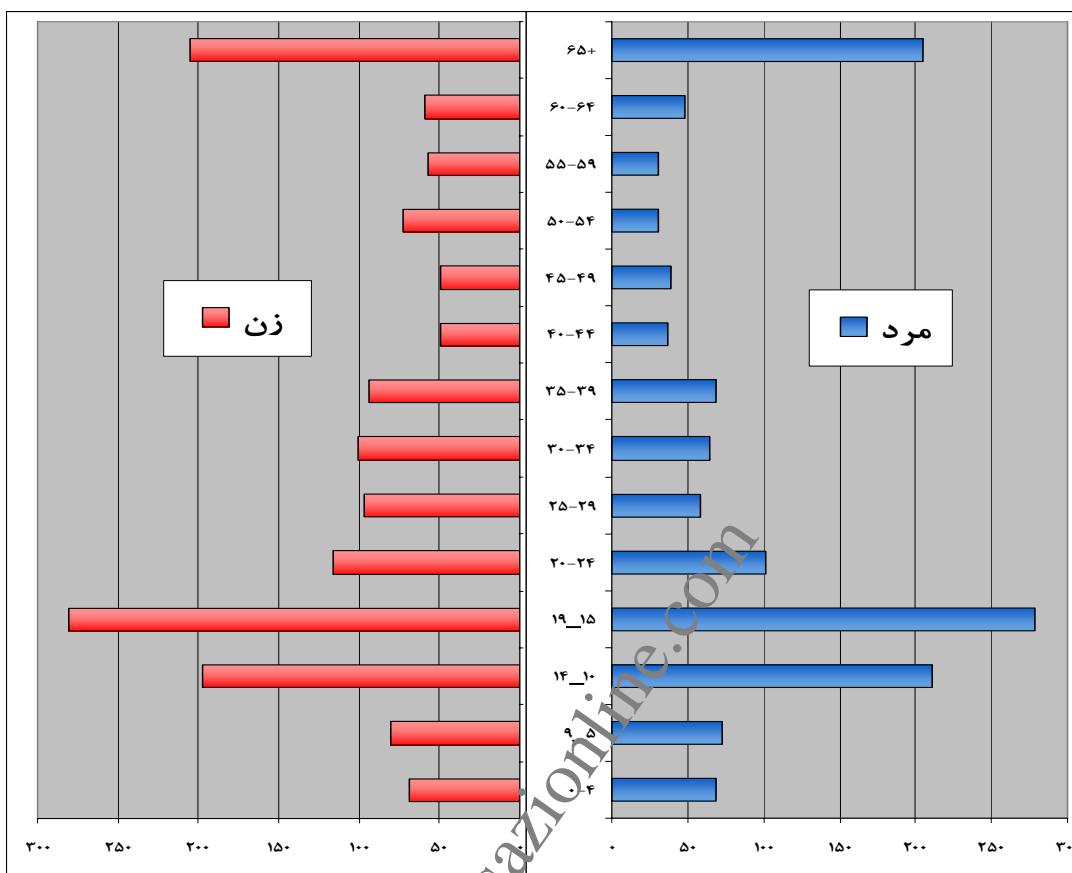
جدول شماره (۲-۲۵): تعداد جمعیت شهر کلور به تفکیک گروههای سنی در سال ۱۳۸۵

نسبت جنسی	زن	مرد	درصد از کل	کل	گروههای سنی
۱۰۰	۶۹	۶۹	۴.۹	۱۳۸	۰-۴
۹۱.۳	۸۰	۷۳	۵.۴	۱۵۳	۵-۹
۱۰۷.۱	۱۹۷	۲۱۱	۱۴.۴	۴۰۸	۱۴-۱۰
۹۸.۹	۲۸۱	۲۷۸	۱۹.۷	۵۵۹	۱۵-۱۹
۸۷.۱	۱۱۶	۱۰۱	۷.۶	۲۱۷	۲۰-۲۴
۵۹.۸	۹۷	۵۸	۵.۵	۱۵۵	۲۵-۲۹
۶۳.۴	۱۰۱	۶۴	۵.۸	۱۶۵	۳۰-۳۴
۷۳.۴	۹۴	۶۹	۵.۷	۱۶۳	۳۵-۳۹
۷۵.۵	۴۹	۳۷	۳.۰	۸۶	۴۰-۴۴
۷۹.۶	۴۹	۳۹	۳.۱	۸۸	۴۵-۴۹
۴۲.۵	۷۳	۳۱	۲.۱	۱۰۴	۵۰-۵۴
۵۴.۴	۵۷	۳۱	۳.۱	۸۸	۵۵-۵۹
۸۱.۴	۵۹	۴۸	۳.۸	۱۰۷	۶۰-۶۴
۱۰۰	۲۰۵	۲۰۵	۱۴.۴	۴۱۰	۶۵ سال و بیشتر
۸۶.۱	۱۵۲۷	۱۳۶۳	۱۰۰	۲۸۴۱	جمع

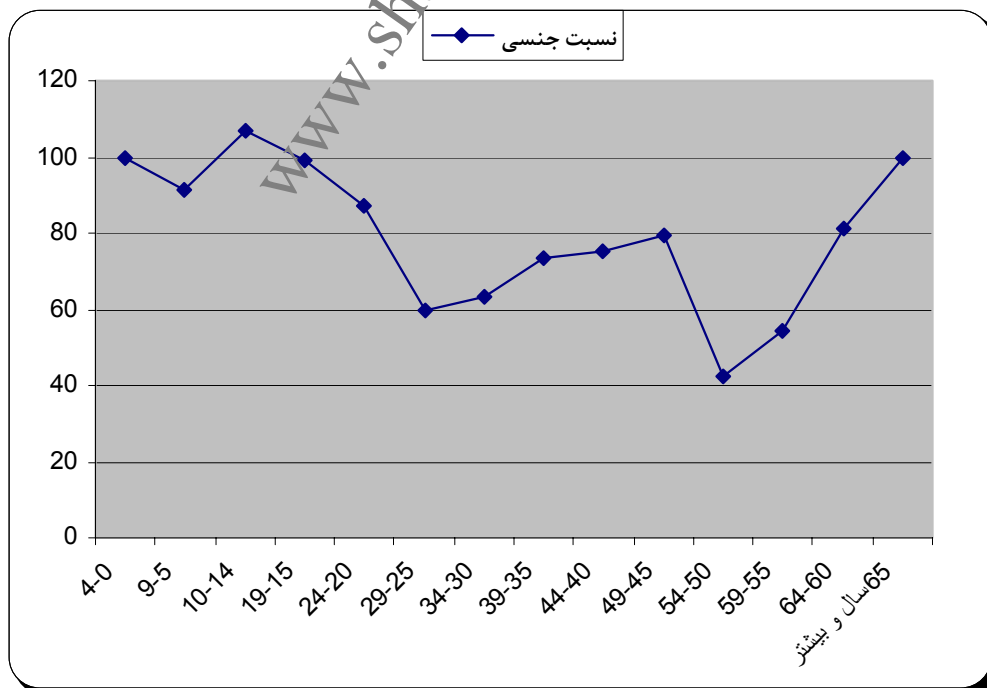
ماخذ: مرکز آمار ایران ، نتایج سرشماری عمومی نفوس مسکن، سال ۱۳۸۵

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

نمودار شماره (۱۰-۲) : هرم سنی - جنسی شهر کلور - سال ۱۳۸۵

نمودار شماره ۱۱-۲: نسبت‌های جنسی در گروه‌های سنی شهر کلور در سال ۱۳۸۵

وضعیت مهاجرت

تحلیل مهاجرت در جمعیت‌شناسی در وهله اول، معطوف به بررسی آثار و پیامدهای مستقیم و غیرمستقیم آن از نظر جمعیتی است. بررسی پیامدهای اقتصادی و اجتماعی مهاجرت در قلمرو این دانش بیشتر از تاثیری است که این پیامدها بر مولفه‌های مختلف جمعیتی به جا می‌گذارد، حال آنکه مطالعه مهاجرت در قلمرو دانش اقتصاد و سایر علوم اجتماعی به ویژه جامعه‌شناسی و روانشناسی اجتماعی اهداف دیگری را دنبال می‌کند. بعضی از این دانش‌ها به آثار و پیامدهای مالی و اقتصادی مهاجرت توجه دارند و اثر آن را بر روی بازار کار و برانگیختگی یا بازدارندگی اقتصادی بررسی می‌کنند. بعضی دیگر از آثار و پیامدهای اجتماعی آن، چگونگی جذب مهاجران و سازگاری آنان با مقصد مهاجرتی را دنبال کرده، تفاوت‌های شرایط زیست، آداب و رسوم و فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی آنان را مطالعه می‌کنند و چگونگی فرهنگ‌پذیری و انطباق مهاجران را در شرایط جدید مدنظر قرار داده، آثار و پیامدهای انزواگزینی و سکونتگاه‌های انزوایی آنها را حتی به صورت گروه‌های منزوی، مورد توجه قرار می‌دهند. در مواردی نیز به مهاجرت از دید طرح‌ریزی‌های شهری و منطقه‌ای می‌نگرند و در این نگرش اغلب مهاجران را عامل توسعه غیرمنطقی ابعاد فیزیکی شهرها و سکونتگاه‌های شهری می‌دانند و با در هم آمیختن مفاهیم مهاجرت و حاشیه‌نشینی به پیش‌داوری‌های منفی درباره آنها می‌پردازند.

به جهت تنوعی که در نگرش به پدیده مهاجرت وجود دارد، تعریف، انواع، علل و انگیزه‌های آن به صورت‌های گوناگون مطرح و گروه‌بندی شده است. در جمعیت‌شناسی مهاجرت به طور عام عبارت است از تغییر محل اقامت فرد از یک نقطه به نقطه دیگر، این نقطه را اغلب در چارچوب محدوده یک شهر یا یک روستا در نظر می‌گیرند. بدیهی است جابجایی‌های معمولی و روزمره جمعیت بین محل کار و محل اقامت حتی اگر در دو نقطه متفاوت واقع شده باشند، مهاجرت محسوب نمی‌شود و حتی به جابجایی افراد کوچ‌نشین بین بیلاق و قشلاق نیز مهاجرت اطلاق نمی‌شود. مهاجرت‌ها را می‌توان به دو گروه عمده مهاجران داخلی و مهاجران خارجی یا بین‌المللی تقسیم کرد. مهاجران داخلی نیز در چارچوب

تقسیم‌بندی‌های سرزمینی مانند ایران در قالب مهاجرت از شهر به شهر، از شهر به روستا، از روستا به شهر و از روستا به روستا، مطالعه می‌کنند.

در برخی از کشورها برای ثبت مهاجرت ادارات مخصوص وجود دارد که محل اقامت افراد را ثبت می‌کنند و از این طریق آمار ثبتی منظم و مرتبی برای جابجایی افراد و مهاجرت‌ها تنظیم و گزارش می‌شود ولی در ایران با توجه عدم وجود چنین مرکزی، استخراج آمار دقیق مهاجرت‌ها امکان پذیر نمی‌باشد.

تحولات جمعیتی شهر کلور مانند سایر مناطق کشور در ارتباط مستقیم با میزان رشد طبیعی و مهاجرت می‌باشد که این موضوع از طریق تحلیل و بررسی نتایج حاصل از سرشماری‌ها قابل حصول است. بنابراین جهت پی بردن به حرکات جمعیتی شهر کلور و شناخت وضعیت مهاجرت در این شهر، بررسی متغیرهایی چون میزان مولید و میزان مرگ و میر، سن، جنس و محل تولد افراد ضرورت می‌یابد.

– محل تولد افراد

ساختار توزیع جمعیت بر حسب محل تولد افراد، یکی از ویژگی‌های جمعیتی متأثر از مهاجرت می‌باشد. هرچه سهم نسبی متولدین جامعه در کل جمعیت آن بیشتر باشد، اهمیت نسبی مهاجرت در آن کمتر است. به همین ترتیب، سهم نسبی جمعیت متولد شده در شهر یا روستاهای دیگر در کل جمعیت مورد نظر تأثیر مهاجرت‌های از مبدأ شهر یا روستا به آن جامعه را نشان می‌دهد.

بر پایه اطلاعات اخذ شده از مرکز آمار، در سال ۱۳۸۵، از کل جمعیت ۲۸۴۱ نفری شهر کلور، ۷۰ درصد متولد شهر کلور، ۶/۲ درصد متولد شهرهای دیگر و ۲۳/۸ درصد متولد روستاهای دیگر هستند. بنابراین در طول دهه منتهی به سال ۱۳۸۵، بالغ بر ۸۵۲ نفر (۳۰ درصد از جمعیت شهر) به صورت جمعیت مهاجر در داخل جامعه شهری کلور سکونت گزیده‌اند که اغلب آنها از مراکز روستایی پیرامون بوده‌اند.

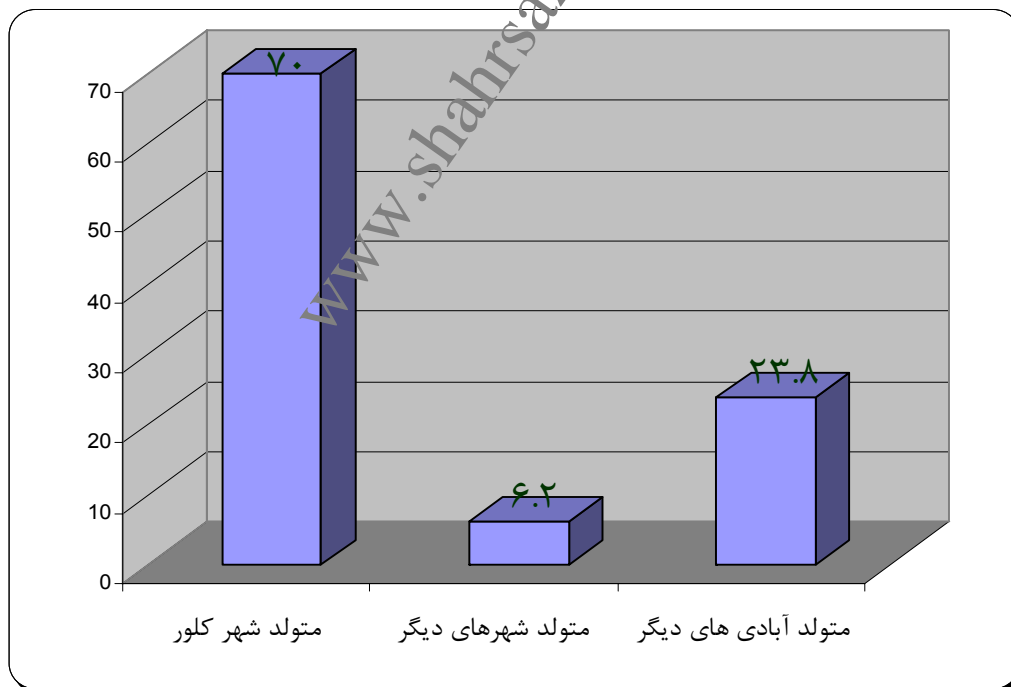
جدول شماره ۲۶-۲- جمعیت شهر کلور برحسب محل تولد آنان در سال ۱۳۸۵

شرح	تعداد	درصد
متولد شهر کلور	۱۹۸۹	۷۰
متولد شهرهای دیگر	۱۷۵	۶.۲
متولد آبادی های دیگر	۶۷۷	۲۳.۸
متولد خارج از کشور	۰	۰
اظهار نشده و نامشخص	۰	۰
جمع	۲۸۴۱	۱۰۰

مأخذ: مرکز آمار ایران

هرچند شهر کلور طی دهه ۸۵-۷۵ پذیرای جمعیت قابل توجهی از مهاجران از سایر مراکز سکونتی بوده است، اما جمعیت این شهر بر اساس نمودار شماره (۶-۲ در ابتدای این فصل) طی سه دهه اخیر با نرخ رشد منفی مواجه بوده است.

نمودار ۱۲-۲- وضعیت اجتماعی شهر کلور از لحاظ محل تولد

- ترکیب سنی و جنسی

در تحلیل جمعیت، مهاجرت یکی از عوامل مهم تغییر دهنده تعداد و ترکیب سنی و جنسی جمعیت است. این تغییر به دو صورت متفاوت در مبدا و در مقصد مهاجرتی ظاهر می‌شود. به دلیل تفاوت تعداد و ساخت جمعیت در مبدا و مقصد اثر مهاجرت در آن دو، در دو جهت مختلف و با شدت‌های گوناگون تجلی می‌یابد. مهاجرت در مفهوم اخص کلمه، از یک آستانه سنی شروع می‌شود که این آستانه سنی ارتباط زیادی با سن شروع کار و فعالیت دارد و تحلیل مهاجرت‌ها از آن سن به بعد اهمیت می‌یابد. بنابراین مهاجرت را می‌توان به تفکیک جنس و سن و با توجه به دامنه تغییرات این دو شاخص جمعیتی مورد بررسی قرار داد.

بر اساس مطالعات انجام شده بر روی جمعیت شهر کلور، گروه سنی جوان به عنوان غالب‌ترین گروه سنی جمعیت در شهر کلور طی سال‌های ۷۵ و ۸۵ بوده است. با توجه به برآورد این مهندسان مشاور از داده‌های آماری چند دهه اخیر، جمعیت شهر کلور همواره با نرخ رشد منفی مواجه بوده و رشد جمعیت در این شهر در اغلب دهه‌های مورد بررسی (۳۵-۸۵) و همچنین سال‌های ۸۵ تا ۸۹، با روند نزولی مواجه بوده است. بنابراین می‌توان به این مسأله پی برد که کمبود اشتغال در منطقه مورد مطالعه و شهر کلور، زمینه مهاجرت جوانان را از این شهر فراهم نموده است.

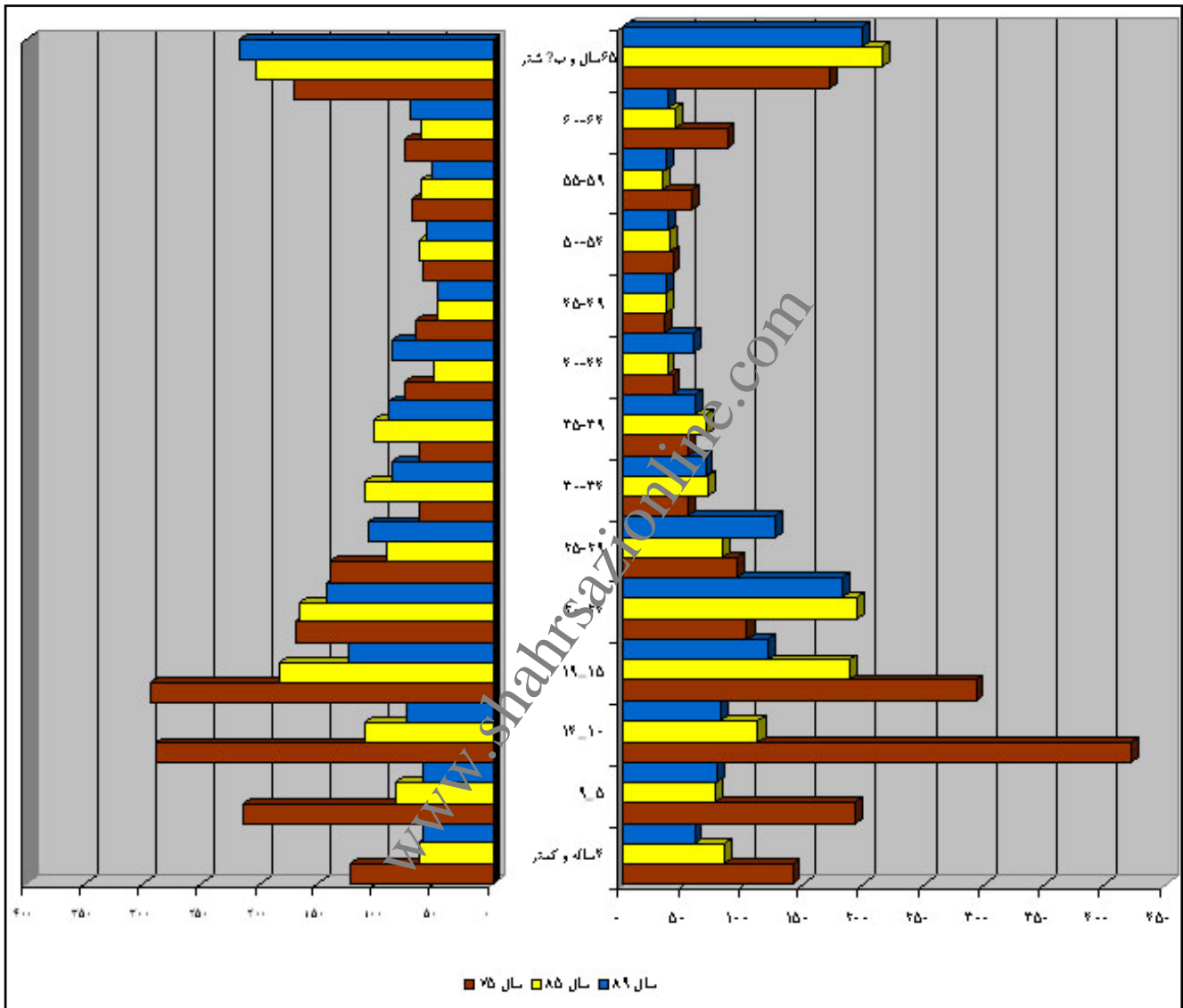
بر اساس اطلاعات جمعیتی اخذ شده از مرکز بهداشت و درمان شهر کلور طی سال‌های ۷۵ و ۸۹، در ساختار جمعیتی شهر کلور تغییرات چشمگیری شکل گرفته است. جمعیت شهر کلور بر اساس گزارش مرکز بهداشت در سال ۷۵، برابر با ۳۶۶۲ نفر بوده که این رقم، به ۲۴۵۲ نفر در سال ۸۹ کاهش یافته که بر اساس برآورد این مهندسان مشاور، جمعیت این شهر در طی در یک دوره ۱۴ ساله با نرخ رشد ۲/۸۲- درصدی مواجه بوده است.

با نگاهی به هرم سنی ترسیم شده از تحولات جمعیتی ۱۴ سال اخیر، در سال ۸۹، به نسبت گروه‌های سنی کهنسال افزوده شده و از میزان گروه‌های سنی جوان کاسته شده است. همانطور که در نمودار شماره ۱۳-۲ مشخص است در ساختار جمعیتی شهر کلور، عمده ترین کاهش جمعیت در گروه‌های سنی کمتر از

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

۳۰ سال اتفاق افتاده است که از اصلی ترین دلایل این امر می توان به کاهش مولید، به ویژه مهاجرت جوانان از جامعه شهری کلور اشاره نمود.

نمودار ۱۳-۲: هرم سنی جمعیت شهر کلور در سال های ۷۵ و ۸۵ و ۸۹

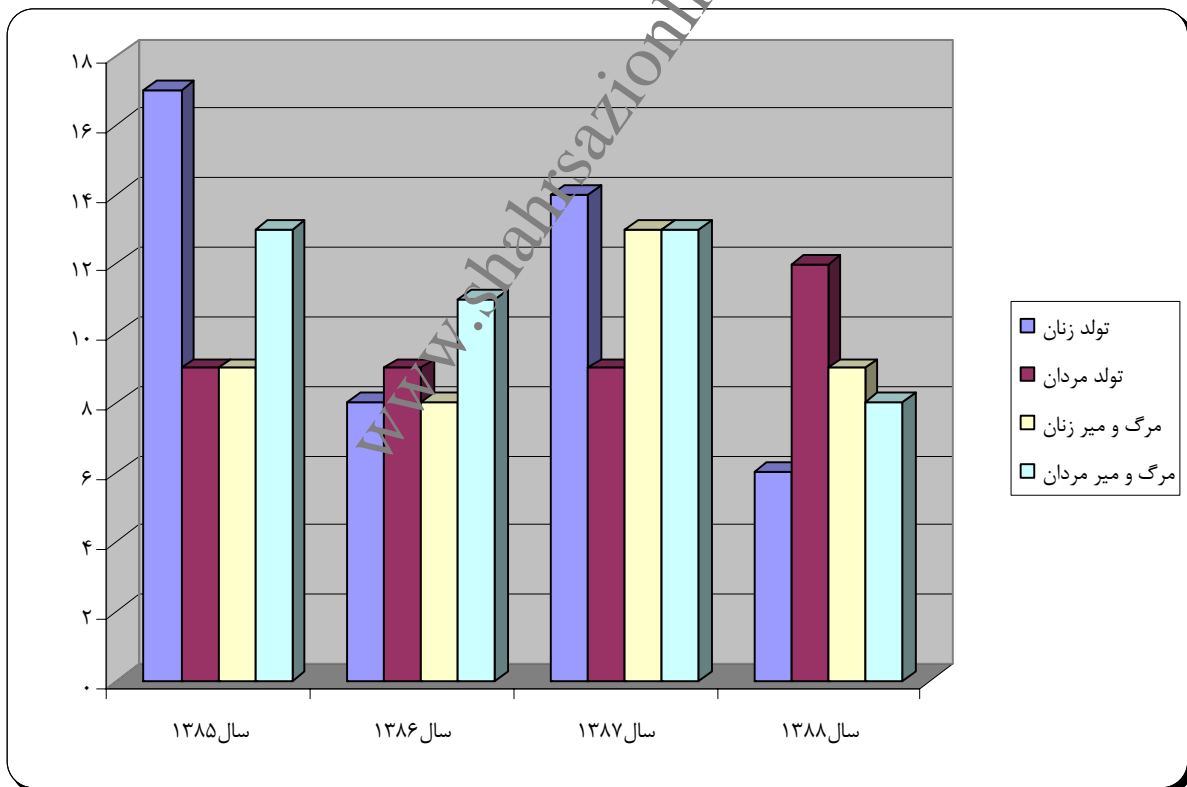

ماخذ: مرکز بهداشت و درمان شهر کلور، سالهای ۷۵، ۸۵، ۸۹

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور ..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

بر اساس اطلاعات آماری اخذ شده از مرکز بهداشت شهر کلور ، در سال ۸۵ نسبت تولد زنان بیشتر از مردان بوده، در حالی که در این سال، میزان مرگ و میر در مردان بیشتر از زنان بوده که این موضوع می تواند در کاهش نسبت جنسی شهر کلور، تاثیر بسزایی داشته باشد. در سال ۱۳۸۶، نسبت جنسی در میان تازه متولدین با افزایش تولد مردان نسبت به زنان و افزایش مرگ و میر زنان نسبت به مردان، افزایش یافته است. نسبت جنسی در سال ۸۷ در میان تازه متولدین شهر با افزایش متولدین دختر کاهش یافته است تا این که در سال ۸۸ دوباره با افزایش متولدین پسر و کاهش مرگ و میر در بین آنان، به حالت تعادلی خود باز گشته است. نمودار شماره ۱۴-۲، دامنه تحولات جنسی جمعیت شهر کلور را از سال ۸۵ تا سال ۸۸ نمایش می دهد.

نمودار شماره (۱۴-۲): بررسی تحولات نسبت جنسی جمعیت در شهر کلور طی سالهای ۸۵ - ۱۳۸۸

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

همان‌طور که در نمودار شماره ۱۴-۲ نمایان است، نسبت جنسی با توجه به میزان متولیدن پسر و دختر از سالی به سال دیگر متفاوت است و با گذشت زمان در روند رشد طبیعی جمعیت به حال تعادلی خود نزدیک می‌شود. از این رو آنچه که در افزایش و کاهش نسبت جنسی جمعیت یک شهر دارای تاثیر اساسی است، حرکات جمعیتی ناشی از مهاجرت‌ها است.

بر اساس جدول شماره ۲۷-۲، نسبت جنسی شهر کلور در سال ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸ و ۱۳۸۹ به ترتیب، ۹۲ درصد، ۹۱ درصد، ۹۲ درصد، ۹۳ درصد و ۹۳ درصد بوده است که این موضوع بیانگر مهاجرت جمعیت مردان شهر است که در رابطه با پدیده مهاجرت بیشترین میزان را شامل می‌شوند.

جدول ۲۷-۲ : جمعیت شهر کلور به تفکیک مرد و زن و نسبت جنسی طی سالهای ۸۵ تا ۱۳۸۹

سال	جمعیت شهر	جمعیت زنان	جمعیت مرد	نسبت جنسی
۱۳۸۵	۲۶۷۸	۱۳۹۵	۱۲۸۳	۹۲
۱۳۸۶	۲۶۱۳	۱۳۶۷	۱۲۴۶	۹۱
۱۳۸۷	۲۵۳۹	۱۳۳۳	۱۲۱۶	۹۲
۱۳۸۸	۲۴۸۲	۱۲۸۹	۱۱۹۳	۹۳
۱۳۸۹	۲۴۵۲	۱۲۷۱	۱۱۸۱	۹۳

ماخذ: مرکز بهداشت کلور

- نرخ رشد طبیعی و مطلق جمعیت و نرخ مهاجرت

رشد طبیعی جمعیت از تفاوت موجود بین میزان موالید با میزان مرگ تعیین می‌شود و نشان می‌دهد توان طبیعی یا پتانسیل افزایش جمعیت در هر سال چقدر (چند در هزار) است.

$$\text{نرخ رشد طبیعی} = \text{موالید} - \text{مرگ و میر} / \text{جمعیت میانه سال}$$

بر اساس اطلاعات اخذ شده از مرکز بهداشت شهر کلور، رشد طبیعی شهر کلور از سال ۸۵ تا سال ۱۳۸۹ با نوسانات فراوانی مواجه بوده است. بر اساس جدول زیر، نرخ رشد طبیعی جمعیت شهر کلور در اغلب سال‌ها منفی و یا از نسبت بسیار پایینی برخوردار بوده است و این موضوع با توجه به نرخ رشد مطلق

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

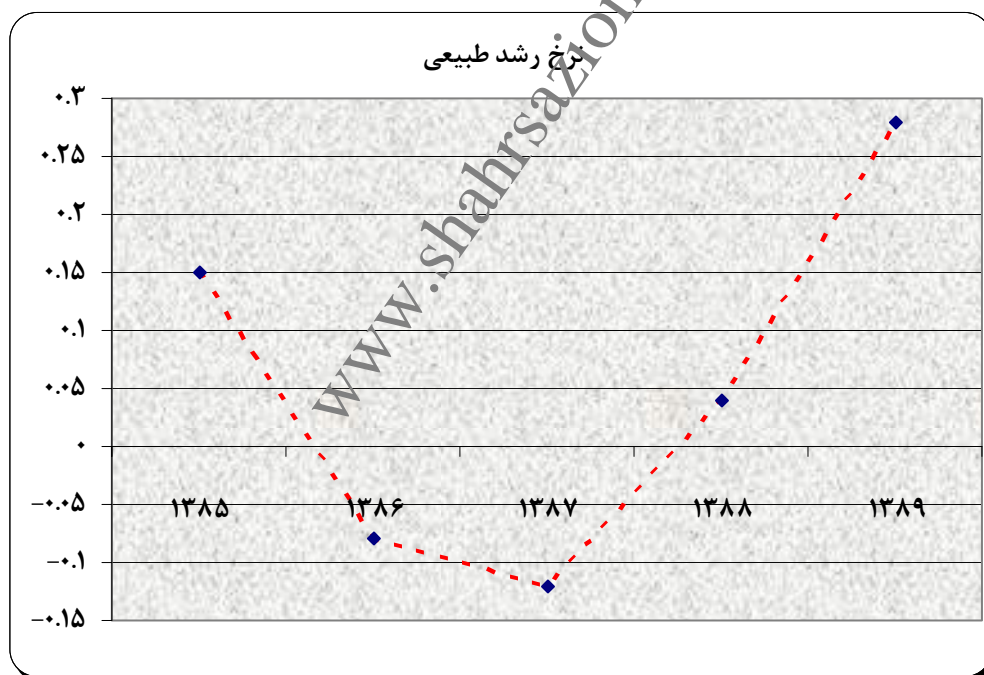
جمعیتی شهر کلور که طی سالهای ۸۵ تا ۸۹ بر اساس آمار ارایه شده توسط مرکز بهداشت و درمان، از روند نزولی برخوردار بوده است. متوسط نرخ مهاجرت شهر کلور طی چهار سال اخیر، برابر با ۲- درصد بوده است که بر این اساس شهر کلور را می‌توان، یک شهر مهاجر فرست معرفی نمود.

جدول شماره (۲۸-۲): میزان رشد طبیعی جمعیت شهر کلور طی سالهای ۸۵ - ۱۳۸۹

سال	جمعیت کل	تولد			مرگ و میر			نرخ رشد طبیعی (درصد)	نرخ رشد مطلق	نرخ مهاجرت
		کل	زنان	مردان	کل	زنان	مردان			
۱۳۸۵	۲۶۷۸	۲۶	۱۷	۹	۲۲	۹	۰.۱۵	-۱.۵	-۱.۳۵	
۱۳۸۶	۲۶۱۳	۱۷	۸	۹	۱۹	۱۱	-۰.۰۸	-۲.۴۳	-۲.۵۱	
۱۳۸۷	۲۵۳۹	۲۳	۱۴	۹	۲۶	۱۳	-۰.۱۲	-۲.۸۳	-۲.۹۵	
۱۳۸۸	۲۴۸۲	۱۸	۶	۱۲	۱۷	۸	۰.۰۴	-۲.۲۴	-۲.۲	
۱۳۸۹	۲۴۵۲	۲۸	۱۸	۱۰	۲۱	۱۱	۰.۲۸	-۱.۲۱	-۱.۹۳	

ماخذ: مرکز بهداشت کلور ، سالهای ۸۵ تا ۱۳۸۹

نمودار شماره (۱۵-۲): روند رشد طبیعی جمعیت شهر کلور طی سالهای ۸۵ - ۱۳۸۹

۲-۲- تراکم جمعیت در شهر و تغییرات آن در مناطق و محلات مختلف

تراکم جمعیت به مفهوم تعداد نفر در سطح بر اساس واحد هکتار است. امروزه استفاده حداکثری و بهینه از زمین، کاهش هزینه‌های مدیریت شهری، مباحث امنیتی و نظایر آن، بحث تراکم بهینه را به یکی از مباحث اصلی مطالعات آمایش سرزمین و نیز طرح‌های محلی چون طرح جامع و تفصیلی شهری تبدیل کرده است. میزان تراکم جمعیت با توجه به شرایط آب و هوایی، حاصلخیزی زمین، اقتصاد شهر یا کشور، تعداد جمعیت و مواردی مانند آن‌ها در سطح جهان متفاوت است. بنابراین می‌توان گفت که تراکم جمعیت در مفهوم یک بحث نسبی می‌باشد ولی در محدوده شهرها این امر به طور جدی مطرح بوده و شهرسازان در پی رسیدن به تراکم بهینه برای شهرها می‌باشند. در برخی از کشورها مانند آمریکا، متناسب با شرایط طبیعی مناطق و شهرها، تراکم و ضوابط ساختمانی متفاوت و به تبع آن تراکم‌های جمعیتی متفاوتی تعریف شده است که میزان آن از ۶۲ نفر در هکتار در منطقه با ساختمان‌های تک واحدی جدا از هم، تا ۸۶۵ نفر در هکتار در آپارتمان‌های مسکونی، در نوسان است.

در ایران تراکم ناخالص بیش از ۱۴۰ نفر در هکتار ممنوع است. این ضابطه جهت رسیدن به شرایط مطلوب سکونتگاهی مطرح شده است. علیرغم تعیین کردن سقف مذکور ضوابط تراکمی دقیق با مفهوم رایج در برخی کشورهای پیشرفته، در ایران تعریف نشده است.

بر اساس مطالعات انجام شده، در فاصله سال‌های ۴۵ تا ۸۵ میانگین تراکم ناخالص در شهرهای ایران ۸۲ نفر در هکتار و میانگین تراکم خالص ۲۲۵/۱۳ نفر در هکتار اعلام شده است. بدیهی است که این میزان در شهرهای پرجمعیتی چون تهران و بخش‌های شمالی کشور با شهرهای کوچک و بخش‌های شرقی کشور به شدت متفاوت می‌باشد. برخی از پژوهشگران مسائل شهری در ایران، تراکم مطلوب ناخالص و خالص جمعیتی برای شهرهای کوچک را به ترتیب ۱۰۶ و ۲۳۰ نفر در هکتار پیشنهاد نموده‌اند.^۵

^۵- زیاری کرامت‌الله برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری، ۱۳۸۱، دانشگاه یزد

در بحث تراکم‌های جمعیتی دو نوع تراکم شامل تراکم ناخالص و تراکم خالص مطرح است، تراکم خالص نسبت جمعیت به سطح مسکونی و تراکم ناخالص حاصل نسبت جمعیت به کل محدوده شهر یا هر سکونتگاه مورد مطالعه می‌باشد:

$$\text{تراکم ناخالص جمعیتی} = \text{جمعیت} / \text{مساحت کل شهر}$$

$$\text{تراکم خالص جمعیتی} = \text{جمعیت} / \text{مساحت مسکونی}$$

بررسی وضعیت شهر کلور از نظر تراکم‌های جمعیتی خالص و ناخالص در دو سطح شهری و محله‌ای صورت می‌گیرد:

۱-۲-۲- تراکم‌های جمعیتی شهر

براساس مطالعات انجام شده توسط این مهندسان مشاور، شهر کلور در وضع موجود (سال ۱۳۹۰)، ۲۸۲۸ نفر جمعیت و ۹۱ هکتار مساحت (در داخل محدوده مطالعاتی) دارد. با توجه به مقادیر مذکور، تراکم ناخالص جمعیتی شهر ۳۱ نفر در هکتار است. از طرف دیگر، کل مساحت مسکونی شهر ۲۳/۹ هکتار است که با توجه به جمعیت موجود شهر، تراکم خالص جمعیتی آن ۱۱۸ نفر در هکتار خواهد بود. مقایسه تراکم‌های ناخالص و خالص جمعیتی شهر کلور با میانگین تراکم‌های محاسبه شده در کشور نشان می‌دهد که تراکم خالص و ناخالص جمعیتی شهر کلور بسیار کمتر از میانگین کشوری است.

۲-۲-۲- تراکم جمعیت در محلات مختلف کالبدی

- محله شماره یک:

محله شماره یک شهر کلور که مشرف بر محلات عرفی جامع السادات، دیه سر و بخشی از محله داراب است، دربرگیرنده ۱۰۹۹ نفر جمعیت و ۳۵ هکتار مساحت است. مساحت مسکونی این محله ۱۰/۲ هکتار است. با توجه به ارقام مذکور تراکم‌های ناخالص و خالص جمعیتی این محله به ترتیب معادل ۳۱/۴ و ۱۰۷/۲ نفر در هکتار است که تراکم خالص و از ناخالص این محله بیشتر از مجموع این تراکم‌ها در کل شهر است.

- محله شماره دو:

محلات عرفی شانہ سر، قلعه، بخشداري و بخش شمالی محله داراب در محله کالبدی شماره دو واقع شده که در مجموع دربرگیرنده ۱۰۹۵ نفر جمعیت و ۱۹/۸ هکتار مساحت است. مساحت کل واحدهای مسکونی این محله نیز ۷/۹ هکتار است. بنابراین تراکم‌های ناخالص و خالص این محله کالبدی به ترتیب معادل ۵۵/۳ و ۱۳۸/۳ نفر در هکتار است. تراکم خالص و ناخالص جمعیتی این محله نیز از متوسط تراکم‌های شهری کشور کمتر است.

- محله شماره سه:

محله کالبد شماره سه که در برگیرنده بخش شرقی شهر با حدفاصل خیابان شمالی جنوبی امام خمینی و ۱۷ شهریور است، دربرگیرنده ۴۳۵ نفر جمعیت در قالب ۳۶/۲ هکتار مساحت است. مساحت مسکونی این محله نیز ۵/۷ هکتار است. تراکم‌های ناخالص و خالص محله شماره سه به ترتیب معادل ۱۲ و ۷۵/۹ نفر در هکتار است.

محله کالبدی شماره سه که شامل محله‌های عرفی وایعصر، غلامان کسر و کشن است، سطح عمده‌ی آن را باغ‌ها، مزارع و باغ مسکونی‌ها دربرگرفته است. از این جهت اقتضای نوع فعالیت و معیشت محله و همچنین با توجه به گسترش کالبدی محله طی سال‌های اخیر، اغلب واحدهای مسکونی به صورت درشت دانه می‌باشند. بر همین اساس از سطح تراکم ناخالص و خالص جمعیتی پایین‌تری نسبت به سایر محله‌های کالبدی برخوردار است.

در یک نتیجه‌گیری کلی، از تراکم‌های جمعیتی سه محله کالبدی شهر می‌توان چنین گفت که بیشترین تراکم ناخالص و خالص جمعیتی شهر مربوط به محله کالبدی شماره دو و کمترین تراکم خالص و ناخالص جمعیت شهر مربوط به محله کالبدی شماره سه می‌شود.

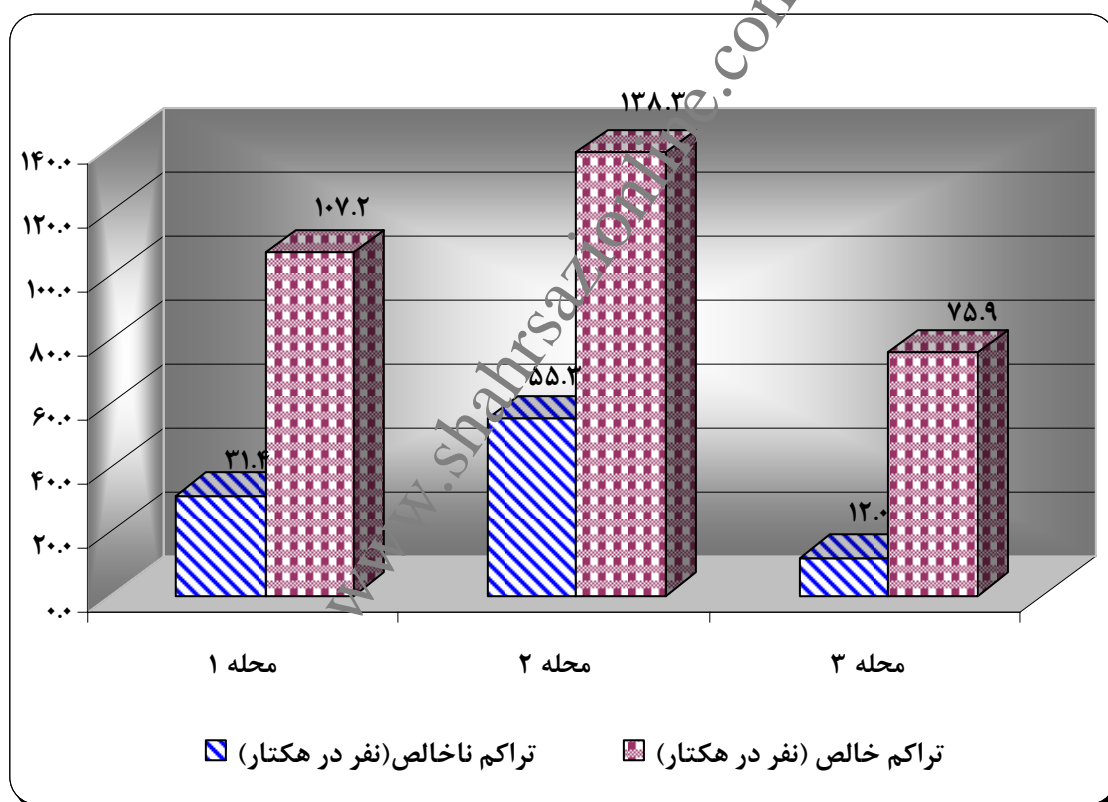
طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول شماره ۲۹-۲: تراکم خالص و ناخالص شهر کلور به تفکیک محلات

مجلات	محلہ ۱	محلہ ۲	محلہ ۳	جمع کل
مساحت کل (هكتار)	۳۵	۱۹.۸	۳۶.۲	۹۰.۹
مساحت مسكونی (هكتار)	۱۰.۲	۷.۹	۵.۷	۲۳.۹
جمعیت (نفر)	۱۰۹۹	۱۰۹۵	۴۳۵	۲۶۲۹
تراکم ناخالص (نفر در هكتار)	۳۱.۴	۵۵.۳	۱۲	۲۸.۹
تراکم خالص (نفر در هكتار)	۱۰۷.۲	۱۳۸.۳	۷۵.۹	۱۱۰

مأخذ: محاسبات مشاور

نمودار شماره ۱۶-۲: تراکم خالص و ناخالص شهر کلور به تفکیک محلات

نقشه ۶-۲: پهنه بندی تراکم جمعیتی

www.shahrsazionline.com

وزارت راه و شهرسازی

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

راهنما

- غیرمسکونی
- کمتر از ۱۰۰ نفر
- بین ۱۰۰ تا ۱۵۰
- بین ۱۵۰ تا ۲۰۰
- بین ۲۰۰ تا ۲۵۰
- بین ۲۵۰ تا ۳۰۰
- بیشتر از ۳۰۰ نفر
- محدوده شهر

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

AHCON مهندسین مشاور معمار و شهرساز Consulting Engineers & Planners		
مدیر پروژه: پرویز محمدی سرپرست فنی: فرهاد محمدی مدیر اجرایی: پرویز محمدی مشاور: پرویز محمدی	طرح جامع - تفصیلات شهر کلور پهنه بندی تراکم جمعیتی	شماره نقشه: ۸۵۰ استان: اردبیل شماره پلاک: ۷۴۱ ۰۲ ۰۰ U ۰۶ F شماره نقشه: ۲-۶

۳-۲- خصوصیات اجتماعی و فرهنگی شهر و محلات آن و چگونگی تأثیر آن‌ها در

توسعه کالبدی شهر

شناسایی ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی یک شهر امری ضروری است. در هرگونه مطالعه در یک پهنه زیستی علاوه بر کمیت انسان‌های آن مجتمع، نیاز به کیفیت رفتارهای آنها نیز است. یکی از اثرات عمده فرهنگ بر شخصیت در جوامع شهری، در قالب تفاوت‌های رفتاری و شخصیتی منعکس است. افرادی که در جوامع شهری به دنیا می‌آیند، یعنی جوامعی که گونه‌های مختلفی از فرهنگ، معیارهای فرهنگی نوین، آموزش و تخصصی در حد گسترده و معیارهایی از این قبیل در آن وجود دارد، در معرض تغییرات بیشتری هستند و رفتارهای آنها تحت تأثیر قرار می‌گیرد. تأثیرپذیری شخصیتی افراد نیز مبتنی بر فرهنگ، از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت است. لذا رفتار و شخصیت افراد در جوامع مختلف تحت تأثیر ارزش‌های فرهنگی متفاوت است.

به طور کلی، منظور از فرهنگ، مجموعه رفتار آموخته شده‌ای است که بین افراد و اجزا جامعه به اشکال مختلفی تجلی پیدا می‌کند. همین طور، اعتقادات، ارزش‌ها، هنجارها، الگوهای رفتاری و معیارهایی از این دست مجموعه فرهنگی را تشکیل می‌دهند که در نهایت شخصیت فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. در حالی که تأثیر فرهنگ بر شخصیت افراد به وضوح در جامعه شهری به چشم می‌خورد، ایستایی و عدم تغییر در اینگونه جوامع دور از انتظار است، یعنی اینکه جوامع شهری دارای یک نوع پویایی و تغییرپذیری گسترده می‌باشند.

بخش‌های مختلف یک جامعه، حرفه‌ها، تخصص‌های مختلف درون نقاط مختلف، طبقات مختلف اجتماعی - اقتصادی جوامع و تعلیم و تربیت همگی بر ویژگی‌های شخصیتی افراد و به ویژه در جوامع شهری تأثیر دارند. از این رو تا حد زیادی توسعه و تغییر شخصیت افراد در جوامع شهری تحت تأثیر عوامل فرهنگی است. بنابراین در این بخش ابتدا ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی مردم شهر کلور شناسایی شده و سپس شاخص‌های موثر در ساختار اجتماعی شهر مورد بررسی قرار گرفته است.

۱-۳-۲- زبان

در یک دسته بندی کلی زبانهای ایرانی به دو دسته شرقی و غربی تقسیم می‌شوند. آنچه شاخه غربی را از شاخه شرقی جدا کرده و باعث تمایز آن شده، وجود نمکزارهای بی‌آب و علف و خالی از سکنه دشت کویر و کویر لوت می‌باشد. در گروه غربی گویش‌های جنوبی (ایرانی جنوب غربی ، پارسی) و شمالی (ایرانی شمال غربی ، پارتی) و در گروه شرقی سغدی ، سکایی ختنی قابل ذکرند . از گروه زبان‌های ایرانی غربی، شاخه شمالی (یا پارتی یا اشکالی) به عنوان مهمترین شاخه به شمار می‌رود که بسیاری از زبان‌های ایرانی نو از آن مشتق شده‌اند. زبان تاتی نیز یکی از زبان‌های شاخه ایرانی غربی شمالی است و با سایر گویش‌های شمال غربی (تالشی ، گیلکی ، مازنی ، سمنانی) دارای ویژگی‌هایی است که مجموع آنها را در ردیف زبانهای ایران باستان (اوستایی، فارسی باستان، سکایی و مادی) قرار می‌دهد.

ارتباط نزدیک جغرافیایی و تعامل اجتماعی - فرهنگی میان دو منطقه اردبیل و گیلان (به ویژه شهرستان خلخال با نواحی تالش نشین گیلان) از دیگر باز باعث شده تا گستره‌ای از زبان تاتی در این مناطق وجود داشته باشد. شهر کلور واقع در قسمت جنوبی شهرستان خلخال و دامنه‌های غربی ارتفاعات تالش ، از جمله شهرهای جنوبی استان اردبیل است که به عنوان یکی از اولین هسته‌های سکونت در ایران، به زبان تاتی تکلم می‌کنند. به غیر از شهر کلور از جمله آبادیهای که در این مناطق به زبان تاتی صحبت می‌کنند ، می‌توان به روستاهای درو، اسبو، شال، اسکستان، لرد، کرین، کرنق، دیز، گیلوان، طارم دشت و تیل آبگرم معدنی اشاره کرد.

۲-۳-۲- خانوار

بر اساس نتایج سرشماری عمومی در سال ۱۳۸۵، خانوارهای ساکن در شهر کلور در سه نوع جداگانه تعریف شده و مورد سرشماری قرار گرفته‌اند :

خانوارهای معمولی : این افراد شامل کسانی است که از چند نفر تشکیل می‌شود که باهم در یک اقامتگاه (مسکن) زندگی می‌کنند . بایکدیگر هم خرج هستند و معمولاً باهم غذا می‌خورند. در مواردی هم

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

ممکن است خانوار معمولی فقط شامل یک نفر باشد ولی اغلب شامل زن، شوهر، فرزندان و خویشاوندان نزدیک آنان است. در سال ۱۳۸۵ در شهر کلور از مجموع خانوارهای این شهر که بالغ بر ۶۸۱ خانوار بوده است، تعداد ۶۷۲ خانوار از این گونه خانوارها گزارش شده است. با توجه به اطلاعات آماری موجود، بعد خانوار در این گونه خانوارها معادل ۴/۲ نفر است.

خانوار موسسه‌ای : مجموعه‌ای از افراد که بدلیل داشتن هدف و یا ویژگی مشترک با هم زندگی می‌کنند و آن موسسه، بنا بر مجوز یا براساس مقررات و ضوابط معین اداره و سرپرستی می‌شود، مانند پادگان- زندان- خوابگاه دانشجویی- شبانروزی‌های آموزشی- پانسیون- شیرخوارگاه - خانه سالمندان - آسایشگاه‌های روانی و انواع بیماریهای خاص- در این گروه قرار می‌گیرند. در سرشماری ۱۳۸۵ تعداد خانوار موسسه‌ای در شهر کلور برابر با ۶ خانوار بوده است.

خانوار گروهی : شامل افرادی است که برای رسیدن به هدف یا شرایط ویژه ی باهم بسر می‌برند ولی جنبه رسمی و موسسه‌ای ندارد و لذا موقت و غیر ثابت می‌باشد. مانند کارگران ساختمانی - خانه‌های دانشجویی (جدا از خوابگاههای رسمی) و مشابه آن. در سرشماری ۱۳۸۵ در شهر کلور تعداد ۳ خانوار گروهی گزارش شده است.

بر اساس نتایج سرشماری عمومی که از طریق واحد اطلاع رسانی مرکز آمار اخذ شده، انواع خانوارهای مذکور و تعداد جمعیت هر کدام را در زمان سرشماری عمومی ۱۳۸۵ (آبان ماه) در شهر کلور به شرح جدول زیر نمایان می‌سازد :

جدول ۳۰-۲ - جمعیت برحسب انواع خانوار در شهر کلور

خانوارها		انواع خانوارها
درصد	تعداد	
۹۸.۷	۶۷۲	معمولی ساکن
۰.۴	۳	گروهی
۰.۹	۶	موسسه‌ای
۱۰۰	۶۸۱	جمع

ماخذ : مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۸۵

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

بعد خانوار یک از شاخص‌های عمده اجتماعی است که متوسط تعداد افراد را در هر خانوار نشان می‌دهد. بعد خانوار با متوسط تعداد فرزندان در خانوار رابطه مستقیم دارد. در سال ۱۳۷۵، بر اساس اطلاعات جمعیتی اخذ شده از مرکز آمار ایران، جمعیت ۳۳۱۷ نفری شهر کلور در قالب ۷۵۰ خانوار با بعد خانوار ۴/۴ نفر، ساکن بوده است. اما در سال ۱۳۸۵ با توجه به کاهش جمعیت شهر به ۲۸۴۱ نفر، تعداد کل خانوارهای ساکن در شهر نیز به ۶۸۱ خانوار و با بعد خانوار ۴/۲ نفر، کاهش یافته است.

جدول ۳۱-۲ - تعداد خانوارهای ساکن در شهر کلور طی سالهای آماری ۷۵ و ۱۳۸۵

سال	جمعیت	خانوارها	
		تعداد	بعد
۱۳۷۵	۳۳۱۷	۷۵۰	۴.۴
۱۳۸۵	۲۸۴۱	۶۸۱	۴.۲

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

با بررسی بعد خانوارهای شهر کلور طی سالهای آماری ۷۵ و ۸۵ می‌توان به کاهش تعداد افراد خانوارهای ساکن در شهر در وضع موجود پی برد. در بررسی و علت‌یابی برای این کاهش، می‌توان علاوه بر کاهش مولید به افزایش مهاجرت جوانان از شهر نیز اشاره کرد.

۳-۳-۲- محله بندی

در جامعه امروزی، برای دستیابی به توسعه پایدار شهر، محلات، بنیادی‌ترین عناصر شهری و حلقه واسط بین شهر و شهروندان است از گذشته‌های دور محله‌های شهرها در شکل‌دهی و سازماندهی امور شهری جایگاه ویژه داشتند. هر محله با ارایه خدمات روزمره و مورد نیاز با ایجاد نمادهای محله‌ای و ویژگی‌های خاص موجب می‌شد تا ساکنان آن نوعی احساس تعلق و نوعی هویت داشته باشند، تا جایی که هر شهروند با نام محله‌ای که در آن می‌زیسته شناخته می‌شد. محله رکنی است مابین خانواده و شهر، محله از خانه‌های مجاور هم در یک فضای جغرافیایی خاص تشکیل می‌شود و خانواده نسبت به محله مسکونی خود احساس مشابه خانه مسکونی خود را دارد و با ورود به محله، خود را در یک محیط آشنا می‌بیند به طور کلی زیست شهری ایرانیان در سه لایه صورت می‌گیرد. خانه مسکونی، محله شهری و شهر. آموزه‌ها و

یافته‌های علمی و تجربیات گذشته نشان می‌دهد استوارترین و پرشورترین فضای زیستی شهروندان محله‌ها هستند. در شهرهای امروزی محلات هویت قبلی را که داشتند از دست داده‌اند.

محله بندی شهر کلور به تبعیت از ویژگی‌های اجتماعی شهر در حال حاضر دارای ۹ محله عرفی با نام‌های جامع‌السادات ، داراب ، شانه محله ، محله قلعه ، ولیعصر ، کشن یا آخوند محله ، غلامان کسر و بخشداری است. هر چند شهر کلور در قالب ۹ محله تشکیل یافته است، اما با توجه یک دست بودن شهر از لحاظ ویژگی‌های قومیتی، دارای پیوستگی و انسجام اجتماعی خاصی در کلیت شهر است. از این رو در شهر کلور برخی تعصاب اجتماعی که اغلب ناشی از تعدد قومیت‌ها است، مشاهده نمی‌شود. تعصبات اجتماعی و تعارضات قومی و قبیله‌ای یکی از مهمترین مباحث در مطالعات اجتماعی شهرهاست که علاوه بر قطاعی شدن شهر، می‌تواند به عنوان یک مانع جدی، مشکلاتی در رابطه با پروژه‌ها و مکانیابی کاربری‌های پیشنهادی طرح ایجاد کند.

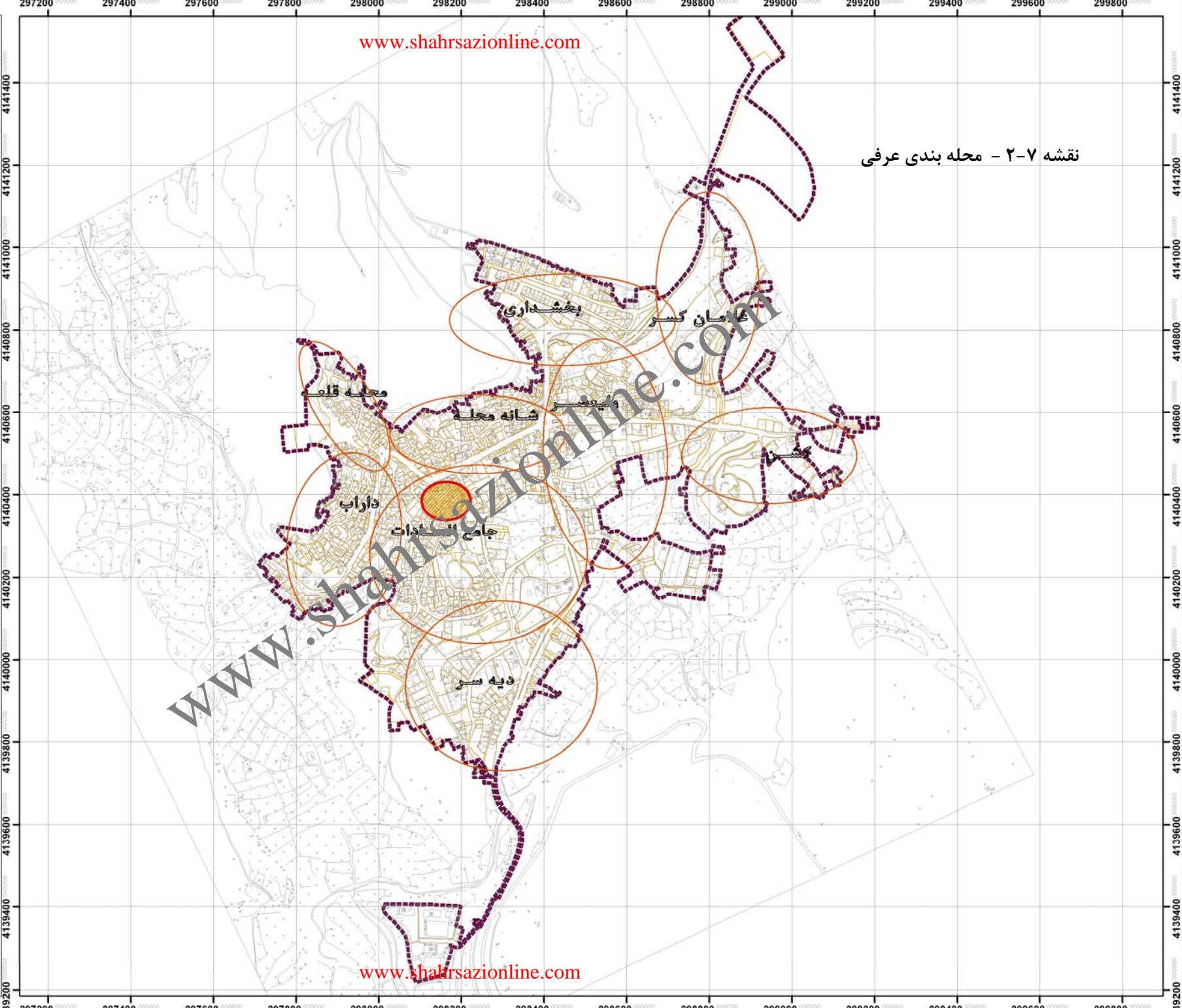
هسته اصلی شکل‌گیری شهر کلور که منطبق بر محله‌های جامع‌السادات و داراب است ، امروزه علاوه بر سابقه تاریخی، در برگیرنده عناصر شاخص فرهنگی- مذهبی چون امامزاده حسن و مسجد باب الحوایج است که در هویت بخشی به این محلات دارای نقش کلیدی هستند.

هویت یک محله یعنی احساس تعلق خاطر به مجموعه‌ای مادی و معنوی که عناصر آن از قبل شکل گرفته‌اند. هویت در یک محله و شهر به واسطه ایجاد و تداعی خاطرات عمومی در شهروندان، باعث تعلق خاطر و وابستگی به همدیگر می‌شود و شهرنشینان را به سوی شهروند شدن که گستره‌ای فعال‌تر از ساکن شدن صرف دارد، هدایت می‌کند. پس هر چند که هویت شهر خود معلول فرهنگ شهروندان آن است، لیکن فرآیند شهروندسازی را تحت تاثیر قرار داده و می‌تواند باعث تدوین معیارهای مرتبط با مشارکت و قضاوت نزد ناظران و ساکنان گردد.

وزارت راه و شهرسازی
اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

راهنما

- محللات عرفی
- هسته اولیه شهر
- محدوده شهر

WWW.SHAHRSAZIONLINE.COM

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

مهندسين مشاور معمار و شهرساز
Consulting Engineers & Planners

741 02 00 U 26 F

4139200 4139400 4139600 4139800 4140000 4140200 4140400 4140600 4140800 4141000 4141200 4141400

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

۴-۳-۲- سطح سواد

طبق نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۷۵، از ۲۹۸۵ نفر جمعیت ۶ ساله و بیشتر شهر کلور، ۷۳/۷۴ درصد با سواد بوده‌اند. این نسبت در بین مردان ۸۱/۰۳ درصد و در بین زنان ۶۷/۶۷ درصد بوده است. جمعیت در حال تحصیل این شهر نیز شامل ۴۸۳ نفر (معادل ۳۹/۷ درصد) در دوره ابتدایی و سواد آموزی، ۳۳۴ نفر (معادل ۲۷/۴ درصد) در دوره راهنمایی، ۳۷۵ نفر (معادل ۳۰/۸ درصد) در دوره متوسطه و ۲۵ نفر (معادل ۲/۱ درصد) در دوره عالی می‌شود (سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۷۵). در سال ۱۳۸۵ از جمعیت ۲۶۸۰ نفری ۶ ساله و بیشتر شهر کلور ۷۶/۵ درصد با سواد بوده‌اند که نرخ با سواد نسبت به سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است. نرخ باسواد مردان در این سال، ۸۳/۲ درصد و نرخ با سواد زنان ۷۰/۸ درصد است. در جدول زیر سطح سواد در شهر کلور طی سالهای ۷۵-۸۵ را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۲-۳۲): بررسی سطح سواد جمعیت ۶ ساله و بیشتر شهر کلور طی سالهای ۸۵-۱۳۷۵

۱۳۸۵		۱۳۷۵		عنوان
جمعیت ۶ساله و بیشتر	جمعیت	باسواد	جمعیت ۶ساله و بیشتر	
۲۰۵۱	۲۶۸۰	۲۲۰۱	۲۹۸۵	تعداد
۷۶.۵	۹۴.۳	۷۳.۷	۹۰	درصد

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

۵-۳-۲- وضع زناشویی

یکی دیگر از شاخص‌های اجتماعی مورد مطالعه، بررسی وضع زناشویی در شهر کلور است. براساس اطلاعات سرشماری عمومی و نفوس و مسکن ایران در سال ۱۳۸۵، از مجموع ۲۵۵۰ نفر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر شهر کلور ۱۲۹۲ نفر (۴۵/۵ درصد) حداقل یکبار ازدواج کرده‌اند. از میان افرادی که حداقل یکبار ازدواج کردند، ۸۸ درصد دارای همسر هستند و ۱۱/۴ درصد افراد متأهل افرادی هستند که همسر خود را بر اثر واقعه فوت از دست داده‌اند. همچنین سهم افرادی که همسر خود را بر اثر واقعه اجتماعی طلاق از دست داده‌اند ۰/۶۲ درصد است.

جدول شماره ۳۳-۲: شاخص‌های وضع زناشویی شهر کلور در سال ۱۳۸۵

درصد	تعداد	شرح
۸۹.۸	۲۵۵۰	جمعیت ده ساله و بیشتر
۴۵.۵	۱۲۹۲	حداقل یکبار ازدواج کرده
۸۸	۱۱۳۷	دارای همسر
۵.۲	۱۴۷	بی همسر بر اثر فوت
۰.۳	۸	بی همسر بر اثر طلاق
۴۳.۹	۱۲۴۷	هرگز ازدواج نکرده

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵

۶-۳-۲- میزان مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی

زنان به عنوان یک گروه بزرگ اجتماعی در جامعه شهری ما نقش مهمی دارند، اما در مطالعات اجتماعی شهری اغلب به این نکته توجه چندانی نمی‌شود. مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی مقوله‌ای است که هم در مناطق مرفه‌نشین و هم در مناطق پایین و فقیر اتفاق می‌افتد. با این تفاوت که در بخش ثروتمندنشین شهر نه به دلیل نیاز مالی خانوارها بلکه به دلیل نیاز فرهنگی و اجتماعی، میل به مشارکت اقتصادی در بین زنان بالاست، اما در قسمت پایین و فقیرنشین شهرها، اغلب فعالیت و مشارکت زنان به خاطر نیاز مالی خانوارها است.

$$۱۰۰ \times \text{کل شاغلین} \div \text{تعداد شاغلین زن} = \text{نرخ مشارکت زنان}$$

بر اساس اطلاعات اخذ شده از مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۸۵ میزان نرخ مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی در شهر کلور، ۲۴/۱ درصد بوده که در بین مردان این رقم برابر با ۷۵/۹ درصد بوده است. (جدول

شماره ۳۴-۲)

جدول شماره ۳۴-۲: میزان نرخ مشارکت در شهر کلور در سال ۸۵

۱۳۸۵	شاخص
۱۷۰	زنان شاغل
۵۳۵	مردان شاغل
۷۰۵	کل شاغلین
۲۴.۱	نرخ مشارکت زنان
۷۵.۹	نرخ مشارکت مردان

مأخذ: نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۵ و برآورد مشاور

www.shahrsazionline.com

ویژگی‌های

۳- خصوصیات اقتصادی شهر کلور

۳-۱- اوضاع کلی اقتصادی شهر، میزان تولید و نوع آن در هریک از بخش‌های

اقتصادی (صنعت، کشاورزی و خدمات)

هر چند عوامل متعدد و متنوعی بر چگونگی رشد و تحول یک شهر تاثیر می‌گذارد، اما از میان آنها عامل اقتصادی تاثیر گذارترین پدیده بر زندگی ساکنین است. زیرا اغلب، جمعیت در جایی ساکن می‌شود که امکان انجام فعالیت‌های اقتصادی و کسب درآمد، برای تأمین هزینه‌های زندگی فراهم باشد. در همین راستا باید متذکر شد که عملکرد اقتصادی یک شهر تابعی از موقعیت استقرار آن شهر نسبت به آبادی‌های مجاور، امکانات، استعدادها و قابلیت‌های اقتصادی موجود در آن شهر است. بنابراین، پایه‌های اقتصادی یک شهر وابسته به جایگاه آن در منطقه و ساختار کالبدی - اقتصادی آن منطقه است.

فعالیت‌های اقتصادی یک شهر در تبعیت از نیازهای پسین و پیشین نیازهای این فعالیت، بهره‌برداری از منابع و توانمندی‌های اقتصادی و برآورده ساختن نیازهای جمعیت شکل گرفته و مجموعه نظام اقتصادی شهر را تشکیل می‌دهد. ویژگی‌های نظام اقتصادی هر شهر نقش غالب و مسلط آن را می‌توان برای بررسی ویژگی‌های بخش‌های اقتصادی مختلف (کشاورزی، صنعت و خدمات) مورد مطالعه قرار داد. در این مطالعات از اطلاعات و آمار مربوط به سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن، سرشماری عمومی صنعت و معدن، سالنامه آماری استان و اطلاعات اخذ شده از سازمان‌ها و ادارات محلی و استانی استفاده گردیده است.

۳-۱-۱- وضعیت تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی شهر کلور

تولید یا فرآوری از اصطلاحات علم اقتصاد به معنی تهیه کالا و خدمات مورد نیاز با استفاده از منابع و امکانات موجود است. فعالیت تولیدی سلسله اقداماتی است که برای تولید منابع به کالاهای مورد نیاز انجام می‌گیرد. تولید به مفهوم ساخت کالا یا ارائه خدمات است.

خدمات شامل مجموعه اقداماتی است که بوسیله پزشکان، معلمان، تعمیرکاران و... ارائه می‌شود و از نظر اقتصادی کالا به حساب می‌آیند. از این رو افرادی که در شبکه توزیع به کار اشتغال دارند مانند

عمده‌فروشان، خرده‌فروشان و کارکنان واحدهای مربوط به حمل و نقل کالا و مسافر نیز بخشی از شبکه تولید به حساب می‌آیند.

کالا چیزی است که بتوان برای جلب نظر، تملک، استفاده یا مصرف به بازار عرضه کرد و قابلیت تأمین یک خواسته یا نیاز را داشته باشد. کالاهایی که در بازار عرضه می‌شوند و به فروش می‌رسند تا توسط مصرف‌کنندگان خریداری شده و به مصرف می‌رسند، کالاها مصرفی نام دارند، کالاهایی که نیازهای اولیه مصرف‌کنندگان را مرتفع می‌کنند، کالاهای ضروری و کالاهایی که برای تأمین نیازهای کم اهمیت‌تر مصرف می‌شود، کالاهای لوکس نامیده می‌شود. برخی از کالاهای تولید شده از قبیل تولیدات کشاورزی و صنعتی قابل شمارش و اندازه‌گیری هستند و برخی از کالاها نیز کیفی هستند و یا می‌توان به صورت زمانی آنها را اندازه‌گیری کرد مثل خدمات ارائه شده توسط پزشکان، تعمیرکاران و معلمان.

در طرح‌های توسعه شهری هدف از بررسی میزان تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی، شناخت نقش شهر و کمک به بالا بردن قابلیت‌های تولیدی و توسعه در بخش‌های مهم اقتصادی است.

الف) میزان تولید در بخش کشاورزی

تولید در بخش کشاورزی تفاوت‌هایی با سایر زمینه‌های تولیدی و خدماتی دارد که مهمترین آن اتکا زیاد این بخش از فعالیت به طبیعت و مواجه شدن با طیف وسیعی از خطرات و حوادث طبیعی مانند سیل، تگرگ، سرما و گرما، آفات و امراض نباتی است که این بخش را به فعالیتی پرخطر تبدیل کرده است. بی‌اطمینانی در میزان تولید و قیمت و در نتیجه درآمد کشاورزان، مهمترین تأثیر را در این فرآیند داشته است.

بخش کشاورزی به دلیل برخورداری از رشد مستمر و پایدار اقتصادی، تأمین امنیت غذایی، بازدهی سرمایه، ارزآوری، ارزبری کمتر، ایجاد عدالت اجتماعی در قیاس با سایر بخش‌های اقتصادی کشور از قابلیت‌های ویژه‌ای برخوردار است.

این بخش از فعالیت اقتصادی در شهر کلور با توجه به ویژگی‌های توپوگرافیکی آن - وجود سطوح ارتفاعی و شیب زیاد زمین - وسعت کمی از زمین‌های موجود، از قابلیت کشت و زرع برخوردار است.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور ..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

بر اساس اطلاعات اخذ شده از اداره جهاد کشاورزی شهرستان خلخال، مجموع اراضی کشاورزی شهر کلور در حدود ۵۰۰۰ هکتار است که از این میزان ۵۰۲ هکتار به اراضی درجه یک کشاورزی اختصاص دارد. بخش عمده‌ای از اراضی شهر کلور در سطوح شیب‌دار واقع شده و امکان استقرار فعالیت‌های کشاورزی را با مشکل مواجه می‌نماید.

بر اساس آخرین داده‌های آماری ارایه شده توسط مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۴، کل اراضی مورد بهره‌برداری در شهر کلور، در حدود ۶۲۱ هکتار است که توسط ۴۴۴ نفر مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. از این میزان ۳۹۴ هکتار با ۱۷۹ بهره‌بردار به اراضی زراعی و ۲۲۷ هکتار با ۴۱۴ بهره‌بردار به اراضی باغی اختصاص دارد (جدول شماره ۳۵-۲). همچنین با توجه به اینکه سالانه بخشی از اراضی اختصاص یافته به زراعت، به صورت آیش مورد بهره‌برداری قرار نمی‌گیرد، بر همین اساس در سال ۸۴، در حدود ۱۵۸ هکتار (۴۰ درصد) از ۳۹۴ هکتار در وضعیت آیش بوده‌اند.

جدول ۳۵-۲: مساحت اراضی کشاورزی شهر کلور و تعداد بهره‌برداران آن به تفکیک اراضی زراعی و باغی

شرح	کل		باغ و قلمستان		اراضی زراعی	
	تعداد بهره‌بردار	مساحت	تعداد بهره‌بردار	مساحت	کل مساحت	زیرکشت آیش
شهر کلور	۴۴۴	۶۲۱	۴۱۴	۲۲۷	۳۹۴	۱۵۸

ماخذ: مرکز آمار ایران، سالنامه آماری ۱۳۸۴

بر اساس اطلاعات اخذ شده از مرکز آمار ایران از مجموع ۵۴۸ نفر بهره‌بردار بخش کشاورزی (به استثنای دامداری و زنبورداری) ۴۹۴ نفر (۹۰ درصد) دارای زمین کشاورزی هستند که از این تعداد ۴۲۶ نفر (۷۸ درصد) به در زمین دارای آب و ۱۲۳ نفر (۲۲ درصد) در زمین دیم مشغول به فعالیت هستند (جدول شماره ۳۶-۲). همچنین با توجه به جدول شماره ۳۷-۲، از مجموع ۶۲۱ هکتار اراضی قابل کشت، ۴۷ درصد با قابلیت کشت آب و ۵۳ درصد با قابلیت کشت دیم در گستره فضایی شهر کلور وجود دارد.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول ۳۶-۲: تعداد بهره برداران بخش کشاورزی در شهر کلور

فاقد زمین	دارای زمین			شرح
	زن	مرد	کل	
۵۴	۷۰	۴۲۴	۴۹۴	تعداد

ماخذ: مرکز آمار ایران، سالنامه آماری ۱۳۸۴

جدول ۳۷-۲: مساحت اراضی زراعی و باغی شهر کلور و تعداد بهره برداران به تفکیک اراضی آبی و کشت دیم

شرح	کل		اراضی زراعی				باغ و قلمستان			
	دیم		آبی		دیم		آبی			
	تعداد بهره بردار	مساحت	تعداد بهره بردار	مساحت	تعداد بهره بردار	مساحت	تعداد بهره بردار	مساحت		
کلور	۴۲۶	۲۹۲	۱۲۳	۳۲۹	۱۰۳	۶۵	۱۲۱	۳۲۹	۴۱۶	۲۲۶

ماخذ: مرکز آمار ایران، سالنامه آماری ۱۳۸۴

با توجه به ویژگی‌های طبیعی محدوده مورد مطالعه و شهر کلور، امکان فعالیت کشاورزی در بخش دامداری، مرغداری و زنبورداری نیز وجود دارد که بر اساس اطلاعات آماری جمع‌آوری شده در شهر کلور، ۲۲۷ در بخش دامداری، ۳۱۴ فعال در بخش طیور داری و ۵۶ نفر در بخش زنبورداری مشغول به فعالیت می‌باشند.

جدول ۳۸-۲: وضعیت فعالیت بخش‌های دامداری، طیور داری و زنبورداری در شهر کلور

شرح	پرورش دام			پرورش طیور خانگی		پرورش زنبور عسل	
	تعداد	تعداد دام کوچک	تعداد دام بزرگ	تعداد	تعداد طیور	تعداد	تعداد کندو
شهر کلور	۲۲۷	۴۲۴۴	۱۷۰	۳۱۴	*	۵۶	۴۹۹

ماخذ: مرکز آمار ایران، سالنامه آماری ۱۳۸۴

بر اساس اطلاعات اخذ شده از جهاد کشاورزی شهرستان خلخال، میزان محصولات کشاورزی تولید شده در سطح شهر کلور، به تفکیک تعداد بهره‌برداران محصول در سال ۸۹، به شرح جدول زیر می‌باشد.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور ..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول ۳۹-۲: میزان محصولات کشاورزی تولید شده در سطح شهر کلور به تفکیک تعداد بهره‌برداران در سال ۸۹

قیمت (ریال)		تعداد بهره بردار	میزان تولید (کیلو گرم)	نوع محصول
حداکثر	حداقل			
۱۵۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰	۴۸۵	۲۴۲۵۰	مغز گردو
۲۰۰۰۰	۱۵۰۰۰	۲۷۰	۱۳۵۰۰۰	سیب
۸۰۰۰	۵۰۰۰	۴۰۰	۱۶۰۰۰۰	زرد آلو
۱۰۰۰۰	۷۰۰۰	۲۵۰	۵۰۰۰۰	گلابی
۲۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰	۳۵۰	۳۵۰۰۰	آلبالو
۱۲۰۰۰	۸۰۰۰	۲۷۵	۲۷۵۰۰	گیلاس
-	-	۳۰۰	۱۵۰۰	به
۱۲۰۰۰	۱۰۰۰۰	۳۲۵	۹۷۵۰	سنجد
-	-	۲۵۰	۳۷۵۰	لوبیا
۱۵۰۰۰	۵۰۰۰	۷۵۰	۱۸۷۵۰	علوفه
-	-	-	۶۰۰۰	سایر
۲۴۷۰۰۰	۳۲۰۰۰۰	۳۶۵۵	۲۳۲۷۷۵۰	جمع کل

ماخذ: اداره جهاد کشاورزی شهرستان خلخال، ۱۳۸۹

ب) میزان تولید در بخش صنعت

فعالیت‌های صنعتی در شهر کلور را می‌توان در دو بخش صنایع ماشینی و صنایع دستی به طور مجزا مورد بررسی قرار داد.

صنایع دستی که به نوعی ریشه در ساختار فرهنگی جامعه شهری کلور دارد، به طور عمده دربرگیرنده فعالیت‌هایی چون گلیم بافی، جوراب بافی، گیوه دوزی و تولید پارچه شال که اغلب این نوع فعالیت‌ها، اختصاص به جامعه زنان دارد. بر اساس اطلاعات اخذ شده از اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان خلخال در سال ۸۹، با توجه به ظرفیت اقتصادی و اجتماعی در شهر کلور و مناطق پیرامونی، تعداد ۱۰۵ نفر در گلیم بافی، ۱۰۰۰ نفر در جوراب و گیوه بافی و ۴۰ نفر نیز در شال بافی و همچنین تعداد ۱۰ نفر مرد در صنایع معرق، منبت و سفالگری دوره‌های آموزشی خود را سپری کرده‌اند. اشتغال زایی در بخش صنایع دستی علاوه بر ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، می‌تواند زمینه مشارکت جامعه زنان را در فعالیت‌های اقتصادی، افزایش داده و در بهبود اوضاع اقتصادی خانوارها نقش بسزایی داشته باشد. از این رو توسعه و گسترش این نوع فعالیت‌ها را می‌توان از ملزومات برنامه‌های اقتصادی شهر عنوان نمود.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور ..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

الگوهایی که امروزه نهادهایی چون کمیته امداد امام خمینی (ره) در راس برنامه‌های خود کفایی خانوارهای تحت پوشش خود قرار داده است.

جدول ۴۰-۲: وضعیت صنایع دستی در شهر کلور و روستاهای پیرامون

تعداد آموزش دیدگان		میزان تولید	نوع فعالیت تولیدی
زن	مرد		
۱۰۰	۵	۴۰۰ تخته گلیم در سال	گلیم بافی
۱۰۰۰	-	۲۰۰۰ جفت	جوراب بافی و گیوه دوزی
۴۰	-	m۴۰۰	تولید پارچه شال
-	۱۰	-	معرق، منبت و سفالگری
۱۱۵۵		-	جمع کل

ماخذ: اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان خلخال، ۱۳۸۹

پ) میزان تولید در بخش خدمات

بخش خدمات که در قالب مشاغل گوناگون وابسته به واحدهای اداری، تجاری، حمل و نقل و... انجام می‌شود، میزان تولید در این بخش به صورت کیفی بوده و ارایه آن به صورت آمار عددی، یا کمی وجود ندارد.

۲-۳- جمعیت فعال، اشتغال و بیکاری در بخش‌های مختلف اقتصادی

اقتصاد شهری جنبه‌های زندگی مادی ساکنان را در برمی‌گیرد و شامل کلیه فعالیت‌های اقتصادی می‌شود که نیازهای مادی روستاییان را تأمین می‌کند. در ایران به دلیل تنوع شرایط جغرافیایی و تفاوت در قابلیت‌ها و توان‌های محیطی، فعالیت‌های اقتصادی یکسان نیست و اغلب از نقطه‌ای به نقطه دیگر متفاوت است، ولی حول سه محور کشاورزی، صنعت و خدمات می‌چرخد. برای بررسی وضعیت اشتغال لازم است، شاخص‌هایی چون نرخ عمومی فعالیت، سهم جمعیت در سن فعالیت، نرخ اشتغال، نرخ بیکاری، بار تکفل عمومی و... مورد بررسی قرار گیرد.

۱-۲-۳- وضعیت فعالیت جمعیت

شدت نسبی ورود جمعیت به بازار کار و تقاضای شغل از سوی آنان مهمترین ویژگی ساختار جمعیتی است که با شاخص میزان فعالیت جمعیت اندازه‌گیری می‌شود. این شاخص نیز به نوبه خود به دو صورت میزان عمومی فعالیت و میزان واقعی فعالیت تعریف و محاسبه می‌شود.

میزان عمومی فعالیت شامل نسبتی است که از تقسیم تعداد جمعیت فعال بر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر به دست می‌آید و به صورت درصد نمایش داده می‌شود. ورود جمعیت یک شهر به بازار کار اغلب پس از فراغت از تحصیل و همچنین انجام خدمت وظیفه عمومی مردان انجام می‌شود. جمعیت وارد شده به بازار کار شامل آن گروه از جمعیت ده ساله و بالاتر می‌شود که پس از ورود به بازار کار، شاغل و یا بیکار جویای کار هستند که در ادبیات اقتصادی به مجموع آنان جمعیت فعال گفته می‌شود. به این ترتیب میزان عمومی فعالیت، ظرفیت بالقوه مشارکت جمعیت برای انجام فعالیت‌های اقتصادی را اندازه‌گیری می‌کنند زیرا همه واردشدگان به سن فعالیت را در نظر می‌گیرد.

برای اندازه‌گیری ظرفیت واقعی مشارکت جمعیت در فعالیت‌های اقتصادی از میزان واقعی فعالیت استفاده می‌شود که طبق تعریف برابر با درصد تعداد جمعیت شاغل به تعداد جمعیت ده ساله و بالاتر است با توجه به دو تعریف ذکر شده در حالت متعارف، میزان واقعی فعالیت کمتر از میزان عمومی فعالیت است و هر چه فراوانی نسبی بیکاران جویای کار بیشتر باشد، دامنه این تفاوت نیز بیشتر خواهد بود.

مطابق سرشماری عمومی کل جمعیت شهر کلور در سال ۱۳۸۵، برابر با ۲۸۴۱ نفر بوده است که از این تعداد ۲۵۵۰ نفر (۸۹/۸ درصد) از جمعیت شهر در گروه سنی بالای ۱۰ سال واقع شده‌اند. از میان جمعیت ده ساله و بیشتر، تعداد ۷۰۵ نفر شاغل و ۱۲۲ نفر بیکار جویای کار هستند. بنابراین میزان عمومی فعالیت در شهر کلور در حدود ۳۲ درصد محاسبه می‌شود. به عبارت دیگر از هر صد نفر جمعیت واقع در سن کار و فعالیت در شهر، تنها ۳۲ نفر در بخش‌های مختلف اقتصادی فعالیت می‌کنند و ۶۷ نفر به دور از هر گونه فعالیت اقتصادی مستمر هستند که این وضعیت می‌تواند بیانگر میزان بالایی از وابستگی اقتصادی جمعیت

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

شهر به شاغلین باشد. از طرف دیگر از میان جمعیت فعال شهر نیز در حدود ۱۵ درصد، بیکار بوده که این رقم نیز گویای وضعیت نامناسب شهر در رابطه با تامین شغل برای افراد جویای کار است.

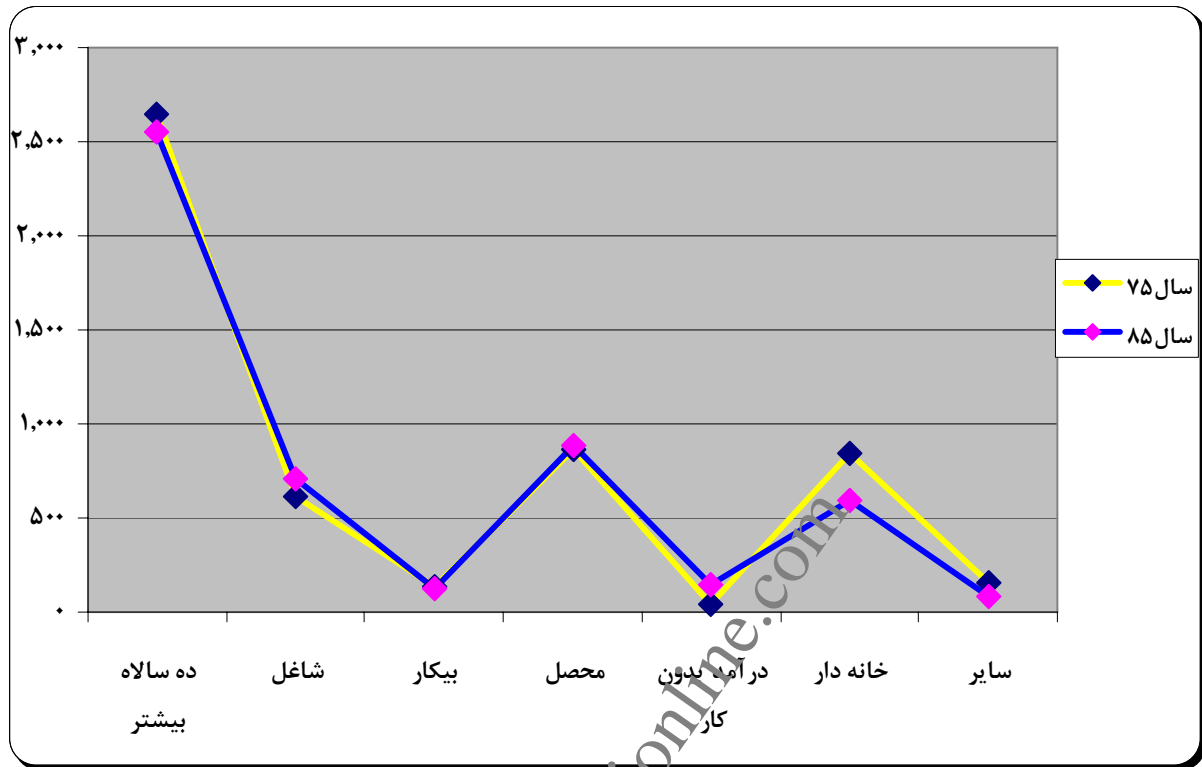
با نگاهی به وضعیت جمعیت شهر کلور در رابطه با میان فعالیت در بخش‌های گوناگون اقتصادی در سال ۷۵، می‌توان به بهبود نسبی وضع فعالیت در شهر کلور پی برد. با توجه به نمودار شماره ۱۷-۲، در سال ۸۵ از میزان جمعیت ده ساله و بیشتر کاسته و به میزان شاغلین افزوده شده است. از میان جمعیت غیر فعال نیز که زنان خانه دار بخش عمده‌ای از آن را شامل می‌شود، به میزان قابل توجهی کاسته شده است. شاید اصلی ترین دلیل این کاهش، اشتغال بخش قابل توجهی از زنان در فعالیتهای تولیدی به ویژه صنایع دستی بوده باشد.

جدول ۴۱-۲: وضعیت فعالیت جمعیت در شهر کلور در سال ۱۳۸۵

۱۳۸۵		۱۳۷۵		شاخص
درصد	جمعیت	درصد	جمعیت	
۱۰۰	۲,۸۴۱	۱۰۰	۳,۳۱۷	کل
۸۹.۸	۲,۵۵۰	۷۹.۸	۲,۶۴۷	ده ساله بیشتر
۳۲.۴	۸۲۷	۲۸.۲	۷۴۷	فعال
۸۵.۲	۷۰۵	۷۴.۰	۶۱۲	شاغل
۱۴.۸	۱۲۲	۱۶.۱	۱۳۵	بیکار
۶۶.۹	۱,۷۰۷	۳۱.۸	۱,۹۰۰	غیر فعال
۵۲.۰	۸۸۷	۴۵.۶	۸۶۷	محصل
۸.۴	۱۴۳	۲.۱	۳۹	درآمد بدون کار
۳۴.۷	۵۹۳	۴۴.۲	۸۴۰	خانه دار
۴.۹	۸۴	۸.۱	۱۵۴	سایر

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سالهای آماری ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

نمودار ۱۷-۲: تحولات جمعیت فعال و غیرفعال شهر کلور طی سالهای آماری ۷۵ و ۸۵

بنابراین عواملی چون جوانی جمعیت، نظام باورهای اجتماعی جامعه در زمینه جایگاه و نقش زنان و مردان، گسترش تدریجی نفوذ قانون کار در زمینه بالا بردن سن ورود به بازار کار و کاهش سن خروج از این بازار، میزان پوشش نظام بازنشستگی و تأمین اجتماعی در ایجاد امکانات درآمدی برای خانوارهای تحت پوشش خود و کاهش شدت نیاز شاغلان این گروه به ماندگاری در بازار کار، میزان از کارافتادگی جمعیت، سطح اقتصادی و اجتماعی جامعه و تاثیر آن در تغییر تمایل نسبی جمعیت برای ورود به بازار کار، امکانات و توانمندی نظام اقتصادی جامعه در ایجاد فرصت‌های شغلی کافی و... مواردی هستند که بر میزان فعالیت جمعیت تاثیر می‌گذارند و هر تغییری در این عوامل، بسته به دامنه نفوذ و تاثیرگذاری آنها بر شدت نسبی ورود جمعیت به بازار کار موجب تغییر در میزان فعالیت جمعیت می‌شود.

میزان فعالیت عمومی نشان‌دهنده ظرفیت بالقوه جمعیت برای ورود به بازار کار و حاکی از تمایل نسبی آنان به مشارکت در انجام فعالیت‌های اقتصادی است. در حالی که به علل مختلف بخشی از جمعیت واقع در سن فعالیت امکان یافتن شغلی را نداشته و تنها گروهی از آنان شاغل می‌شوند.

میزان واقعی فعالیت جمعیت در قیاس با میزان عمومی فعالیت نشان‌دهنده ظرفیت واقعی و عملی مشارکت جمعیت در فعالیت‌های اقتصادی است. از این رو تفاوت اندازه این دو شاخص فعالیت، بستگی به شدت تفاوت عرضه و تقاضای نیروی انسانی داشته و هر چه تقاضای نیروی انسانی برای اشتغال کمتر از عرضه آن و میزان بیکاری در جمعیت واقع در سن فعالیت بیشتر باشد، میزان این تفاوت نیز بیشتر خواهد بود، ضمن آنکه همواره میزان واقعی فعالیت کمتر از میزان عمومی فعالیت است. برپایه اطلاعات سرشماری سال ۱۳۸۵ تعداد شاغلان شهر کلور ۷۰۵ نفر (۴۳۳ نفر مرد و ۲۶۷ نفر زن) بوده است. بنابراین میزان واقعی فعالیت در این شهر برابر با ۲۷/۶ درصد است که در مقایسه با سال ۷۵، ۴/۵ درصد افزایش داشته است.

بر اساس داده‌های آماری اخذ شده از مرکز آمار ایران، در سال ۸۵، جمعیت مردان شهر کلور برابر با ۱۳۱۴ نفر و جمعیت زنان برابر با ۱۵۲۷ نفر بوده است که این رقم گویای نسبت جنسی پایین شهر (۸۶ درصد) دارد. بنابراین بدیهی است که شاخص جمعیت بالای ده سال نیز در بین زنان بیشتر از مردان باشد که این نسبت برابر با ۸۵ درصد است. به عبارت دیگر در مقابل هر ۱۰۰ زن ده ساله و بیشتر، ۸۵ نفر مرد ده ساله و بیشتر وجود دارد که این نسبت در ارتباط با جمعیت فعال شهر، ۲۸۲ درصد است. این نسبت بیانگر پایین بودن نقش زنان در فعالیت‌های اقتصادی است. در مقابل جمعیت غیرفعال که در حدود ۶۷ درصد از جمعیت ده ساله و بیشتر است، سهم زنان برابر با ۶۷/۵ درصد است. چرا که بیش از ۵۱/۵ درصد از جمعیت غیر فعال زن، مشغول خانه داری هستند.

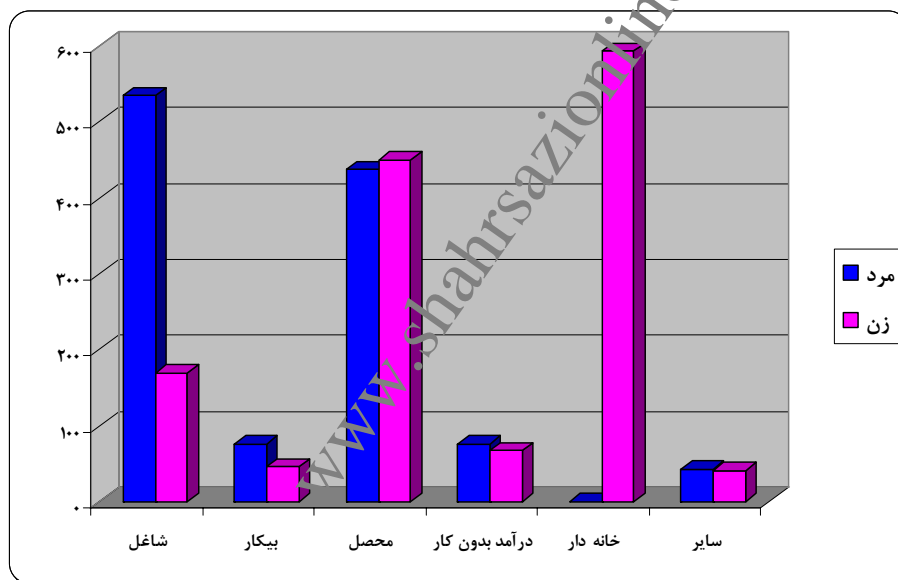
طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول ۴۲-۲: وضعیت فعالیت جمعیت در شهر کلور در سال ۱۳۸۵

زن		مرد		جمعیت کل	شاخص
درصد	جمعیت	درصد	جمعیت		
۱۰۰	۱,۵۲۷	۱۰۰	۱,۳۱۴	۲,۸۴۱	کل
۹۰.۲	۱,۳۷۸	۸۹.۲	۱,۱۷۲	۲,۵۵۰	ده ساله بیشتر
۱۵.۷	۲۱۶	۵۲.۱	۶۱۱	۸۲۷	کل
۷۸.۷	۱۷۰	۸۷.۶	۵۳۵	۷۰۵	شاغل
۲۱.۳	۴۶	۱۲.۴	۷۶	۱۲۲	بیکار
۸۳.۵	۱,۱۵۱	۴۷.۴	۵۵۶	۱,۷۰۷	کل
۳۹.۱	۴۵۰	۷۸.۶	۴۳۷	۸۸۷	محصل
۵.۸	۶۷	۱۳.۷	۷۶	۱۴۳	درآمد بدون کار
۵۱.۵	۵۹۳	۰.۰	۰	۵۹۳	خانه دار
۳.۶	۴۱	۷.۷	۴۳	۸۴	سایر

ماخذ: مرکز آمار ایران ، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سال ۱۳۸۵

نمودار ۱۸-۲: وضعیت فعالیت جمعیت به تفکیک زن و مرد در شهر کلور در سال ۱۳۸۵

۲-۲-۳- نرخ بیکاری ، نرخ اشتغال و ضریب بار تکفل جمعیت

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن طی سالهای ۷۵ و ۸۵، از میزان جمعیت ده ساله و بیشتر شهر در سال ۸۵ به میزان ۹۷ نفر کاسته شده است و با توجه به تعداد جمعیت فعال (۸۲۷ نفر) ، نرخ عمومی فعالیت برابر با ۳۲.۴ درصد برآورد شده است. نرخ اشتغال که از تقسیم شاغلان به جمعیت فعال شهر بدست می‌آید در شهر کلور برابر با ۸۵.۲ درصد است که در مقایسه با سال ۷۵ با بهبود نسبی همراه بوده است.

اما آنچه که در این بخش حایز اهمیت است شناخت وضعیت اجتماعی - اقتصادی شهر از لحاظ وضعیت بار تکفل جمعیتی است. بار تکفل جمعیت بیانگر فشار مصرف‌کنندگان بر تولیدکنندگان است که ارتباط بین افراد مصرف‌کننده (کل افراد جامعه) و افراد شاغل نشان‌دهنده این ضریب است. هر چه میزان واقعی فعالیت جمعیت نسبت به میزان عمومی فعالیت کمتر باشد میزان بیکاری بیشتر است.

در صورتی که میزان جوانی جمعیت بیشتر و به تبع آن، فراوانی نسبی کودکان و افراد خارج از سن فعالیت (جمعیت کمتر از ده ساله) در کل جمعیت بیشتر باشد میزان بار تکفل جمعیت نیز بیشتر خواهد بود. بنابراین کاهش شدت بار تکفل از طریق کاهش میزان بیکاری و افزایش میزان نسبی مشارکت مردم صورت می‌گیرد. بار تکفل به دو صورت نشان داده می‌شود: بار تکفل عمومی و بار تکفل خالص.

بار تکفل عمومی از تقسیم تعداد کل جمعیت به جمعیت فعال به دست می‌آید و بیانگر تعداد افرادی است که نیازمندی‌های آنها به وسیله جمعیت فعال تأمین می‌شود. بار تکفل عمومی در شهر کلور ۲/۰۶ نفر است که نسبت به سال ۷۵ به میزان ۰/۴۴ از بار تکفل عمومی کاسته شده است.

بار تکفل خالص یا همان بار معیشت از تقسیم تعداد کل جمعیت بر جمعیت شاغل به دست می‌آید و بیانگر این است که هر یک نفر شاغل می‌بایست هزینه‌های زندگی این افراد را متقبل شود. بر این اساس بار تکفل خالص شهر کلور در سال ۸۵ برابر با ۳ نفر است که این نسبت در مقایسه با سال ۷۵، با کاهش ۱/۴ نفر از بار تکفل خالص جمعیت رو به رو بوده است.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور ..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول شماره ۴۳-۲: ویژگی کمی اقتصادی نیروی انسانی شهر کلور در سال ۷۵ و ۸۵

شاخص های کمی	نحوه محاسبه	۱۳۷۵	۱۳۸۵
جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	بر اساس سرشماری مرکز آمار	۲۶۴۷	۲,۵۵۰
نرخ عمومی فعالیت	$\frac{\text{جمعیت فعال}}{\text{جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر}} \times ۱۰۰$	۲۸.۲	۳۲.۴
نرخ واقعی فعالیت	$\frac{\text{جمعیت شاغل}}{\text{جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر}} \times ۱۰۰$	۲۳.۱	۲۷.۶
نرخ اشتغال	$\frac{\text{جمعیت شاغل}}{\text{جمعیت فعال}} \times ۱۰۰$	۸۱.۹	۸۵.۲
نرخ بیکاری	$\frac{\text{جمعیت بیکار}}{\text{جمعیت فعال}} \times ۱۰۰$	۱۸.۱	۱۴.۸
بار تکفل عمومی	$\frac{\text{جمعیت فعال} - \text{کل جمعیت}}{\text{جمعیت فعال}}$	۳.۴	۲.۴
بار تکفل خالص	$\frac{\text{جمعیت شاغل} - \text{جمعیت کل}}{\text{جمعیت شاغل}}$	۴.۴	۳

مأخذ: محاسبات مشاور

۳-۲-۳- میزان اشتغال و بیکاری جمعیت شهر در هر یک از بخش های اقتصادی

در طبقه بندی شاغلان برحسب گروه های عمده فعالیت از ۶۱۲ نفر شاغلان ۱۰ ساله و بیشتر شهر کلور در سال ۷۵، معادل ۱۹.۴ درصد در بخش کشاورزی، ۲۲.۲ درصد در بخش صنعت، ۵۸.۴ درصد در بخش خدمات اشتغال داشته اند. این در حالیست که در سال ۸۵، تعداد شاغلین با نرخ رشد ۱/۴۳- درصد به ۵۳۰ نفر کاهش یافته است. تعداد شاغلین شهر برحسب گروه های عمده شغلی دربرگیرنده ۳۵/۷ درصد در بخش کشاورزی، ۱۵.۸ درصد در بخش صنعت و ۴۸/۵ درصد نیز در بخش خدمات است. جدول زیر تعداد شاغلین در شهر کلور را به تفکیک گروه های عمده شغلی در سال های ۷۵ و ۸۵ نشان داده شده است. در جدول و نمودار زیر گروه های عمده فعالیت شاغلین در شهر کلور طی سال های ۷۵ و ۸۵ ارایه شده است.

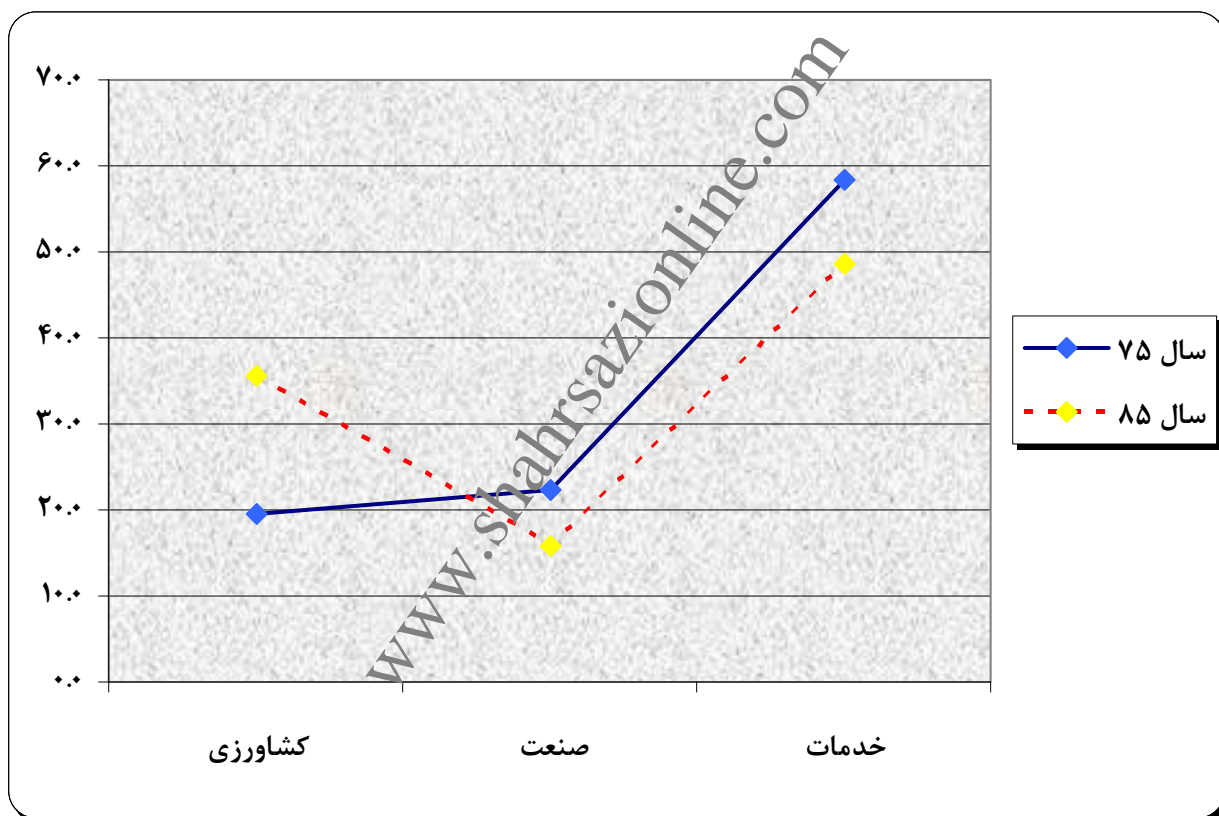
طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول شماره (۴۴-۲) : تعداد شاغلین شهر کلور بر حسب گروه‌های عمده فعالیت در سال‌های ۷۵ و ۸۵

کل شاغلین	خدمات	صنعت	کشاورزی	گروه های عمده فعالیت	
				عنوان	تعداد
۶۱۲	۳۵۷	۱۳۶	۱۱۹	تعداد	۱۳۷۵
۱۰۰	۵۸.۴	۲۲.۲	۱۹.۴	درصد	
۵۳۰	۲۵۷	۸۴	۱۸۹	تعداد	۱۳۸۵
۱۰۰	۴۸.۵	۱۵.۸	۳۵.۷	درصد	

ماخذ: مرکز آمار ایران ، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سالهای آماری ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

نمودار شماره (۱۹-۲):تعداد شاغلین شهر کلور بر حسب گروه‌های عمده فعالیت در سال‌های ۷۵ و ۸۵

۳-۳- ارزش زمین و ساختمان‌های مسکونی و غیرمسکونی و تغییرات آن در مناطق مختلف شهر و عواملی که در این تغییرات نقش تعیین‌کننده‌ای دارند

رشد فوق‌العاده شهرها و شهرک‌ها در دنیای در حال توسعه، امروز پدیده‌ای آشنا است. در این میان کاربرد زمین شهری در کشورهای مختلف با مشکلات جدی روبرو است، زیرا عرضه زمین برخوردار از خدمات محدود و رقابت بر سر آن شدید است. در کشور ما با توجه به رشد روزافزون شهرها هر ساله میلیون‌ها مترمربع زمین برای احداث انواع بناها مورد نیاز است و این در حالی است که اغلب شهرهای موجود در کنار زمین‌های حاصلخیز کشاورزی برپا شده‌اند و توسعه یافته‌اند. ارزش زمین در یک شهر بستگی به موقعیت مکانی، دسترسی به انواع خدمات، میزان تقاضا و میزان درآمد دارد.

باید توجه داشت که قیمت فزاینده زمین، ویژگی مهم آن است که آن را از اغلب منابع جدا می‌سازد و این ویژگی به این دلیل است که زمین، قابل تولید مجدد نیست و از لحاظ مکانی نیز منحصر به فرد است. برخی از ویژگی‌های زمین به شرح زیر می‌باشد.

الف) زمین ماهیتی عمومی دارد زیرا:

- کالایی بادوام است، تولید مجدد یا نابود کردن آن جز در موارد بسیار محدود ممکن نیست.
- زمین یکی از سه عنصر شناخته شده در هر نوع تولید است. در جوامع کشاورزی زمین مهمترین منشاء برکت است.

- ارزش زمین، به ویژه در شهرها تا حد زیادی با پدیده اجتماعی شهرنشینی ایجاد می‌شود.

ب) از سوی دیگر، زمین ماهیتی خصوصی دارد. زیرا:

- افراد نیاز مبرم به امنیت دارند و این امنیت از دیرباز با مالکیت زمین و خانه پیوند خورده است.
- بازار زمین شهری به حدی پیچیده است که حتی متمرکزترین حکومت‌ها، برخی از تصمیمات مربوط به زمین را به جوامع محلی و افراد واگذار کرده‌اند.

زمین یکی از مهمترین و اصلی ترین منابع طبیعی است که از نظر کیفیت و کمیت با محدودیت مواجه است و بر مقدار آن به میزان اندک به جز در موارد استثنایی (خشکاندن آب دریا) افزوده نمی شود که با وجود این بایستی نیازهای جمعیت کثیری را پاسخگو باشد.

زمین به عنوان نقطه شروع هرگونه توسعه شهری اعم از مسکن، صنعت، خدمات اجتماعی، ارتباطات و... دارای اهمیت فراوانی است و هر قطعه زمین به دلیل انحصاری و استثنایی بودن آن نسبت به سایر قطعات و به طور کلی به علت محدودیت عرضه ای که دارد، بسیار ارزشمند می باشد. نتیجتاً هر کسی که زمین را کنترل نماید، کنترل دارایی بالقوه سود درآمدی را در دست دارد.

زمین به خودی خود دارای ارزش اقتصادی نیست. آنچه زمین را صاحب ارزش می کند ویژگی هایی است که طرح های توسعه شهری برای آن قائل می شوند. به بیان دیگر واقع شدن زمین در داخل محدوده های شهری مانند حریم و محدوده شهر، قرار گرفتن در کنار گذر سواره، واقع شدن در کنار یک بوستان یا فضای سبز عمومی یا مراکز تجاری - خدماتی، نوع کاربری و نحوه استفاده از زمین، تراکم های ساختمانی و سایر ضوابط و مقررات معماری و شهرسازی و چشم اندازهای شهری عواملی هستند که مولفه های ارزش اقتصادی را در یک زمین ایجاد می نمایند.

آنچه مسلم است اینکه زمین، عامل مهم و لاینفک توسعه شهر محسوب می شود و با نادیده گرفتن خصوصیات و ویژگی های آن از قبیل نوع مالکیت، بایر بودن و قیمت آن طرح موفقیت لازم را کسب نخواهد کرد و در واقع قابلیت اجرایی نخواهد داشت.

در بررسی عوامل اثرگذار بر تعیین قیمت اراضی واقع در شهر کلور باید به این نکات توجه شود که زمین شهری یک کالای عمده اقتصادی است و نخستین قانون اقتصاد که در قیمت کالا نقش تعیین کننده دارد موضوع عرضه و تقاضا است. در قسمت هایی از شهر، مانند محله های نوساز و هسته مرکزی شهر و مجاور معابر شریانی که تقاضا برای سکونت یا فعالیت بیشتر است قیمت ها نیز بیشتر است. سایر عوامل موثر در تعیین قیمت زمین های شهری عبارت از موارد زیر است :

- جبهه و بر زمین.

- کاربری زمین و تراکم مجاز.
- دسترسی و مجاورت مناسب با مرکز سرویس‌های حمل و نقل، مدرسه، پارک عمومی شهر، درمانگاه و مراکز خریدهای روزانه.
- شمال یا جنوبی بودن نمای ساختمان.
- دوری لازم از عوامل مزاحم مانند مدرسه، مسجد، پادگان یا پاسگاه، ترمینال، زندان، کارخانه و سایر مشاغل مزاحم.
- همجواری شامل اراضی بافت پر و ساخته شده یا درختکاری و یا خالی و بیابانی .

نقشه قیمت زمین، ارزش اقتصادی اراضی موجود در محلات مختلف شهر کلور و تفاوت‌های موجود در این زمینه را نمایان می‌سازد. بر اساس نقشه قیمت اراضی شهر کلور، بناهای واقع در حاشیه بلوار امام خمینی و ولیعصر به دلیل نقش خیابان‌های مذکور در نظام سلسله مراتب ارتباطی شهر که هدایتگر جریان‌های اصلی آمد و شد در نظام فضایی شهر می‌باشند، از این رو عهده‌دار بخش عمده‌ای از فعالیت‌های تجاری شهر نیز شده‌اند. عملکرد تجاری به ویژه در لبه‌های مشرف به خیابان، دلیل اصلی افزایش قیمت اراضی در این نواحی به شمار می‌رود. این در حالیست که قیمت اراضی در داخل محلات به ویژه محلات قدیمی، با توجه به کاهش عملکرد فعالیت تجاری و همچنین فرسودگی کالبدی، از قیمت پایین‌تری برخوردارند.

بر اساس بررسی‌های میدانی به عمل آمده محله ولیعصر به دلیل مجاورت با راه ارتباطی درجه یک اصلی (خیابان امام خمینی) و همچنین با توجه به وضعیت مناسب واحدهای ساختمانی در رابطه با کیفیت ابنیه، دارای بالاترین قیمت زمین با ۵۰۰ هزار تومان برای واحدهای تجاری و ۲۰۰ هزار تومان برای واحدهای مسکونی است. بر اساس اطلاعات گردآوری شده قیمت زمین در محله‌های مختلف شهر کلور به شرح زیر است:

- ۱- محله داراب؛ قیمت واحدهای مسکونی ۱۰۰ هزار و قیمت واحدهای تجاری ۱۵۰ هزار تومان.
- ۲- محله جامع السادات؛ قیمت واحدهای مسکونی ۱۰۰ هزار و قیمت واحدهای تجاری ۱۵۰ هزار تومان.

- ۳- شانه محله ؛ قیمت واحدهای مسکونی ۱۰۰ هزار و قیمت واحدهای تجاری ۱۲۰ هزار تومان.
- ۴- محله قلعه ؛ قیمت واحدهای مسکونی و تجاری ۱۰۰ هزار تومان.
- ۵- محله ولیعصر؛ قیمت واحدهای مسکونی ۲۰۰ هزار و قیمت واحدهای تجاری ۵۰۰ هزار تومان.
- ۶- محله ديه سر؛ قیمت واحدهای مسکونی و تجاری ۲۰۰ هزار تومان.
- ۷- محله کشن؛ قیمت واحدهای مسکونی و تجاری ۵۰ هزار تومان.
- ۸- غلامان کسر؛ قیمت واحدهای مسکونی و تجاری ۵۰ هزار تومان.
- ۹- محله بخشداري؛ قیمت واحدهای مسکونی ۱۰۰ هزار تومان و واحدهای تجاری ۱۲۰ هزار تومان.

www.shahrsazionline.com

نقشه ۸-۲: پهنه بندی قیمت زمین

وزارت راه و شهرسازی
اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

راهنما

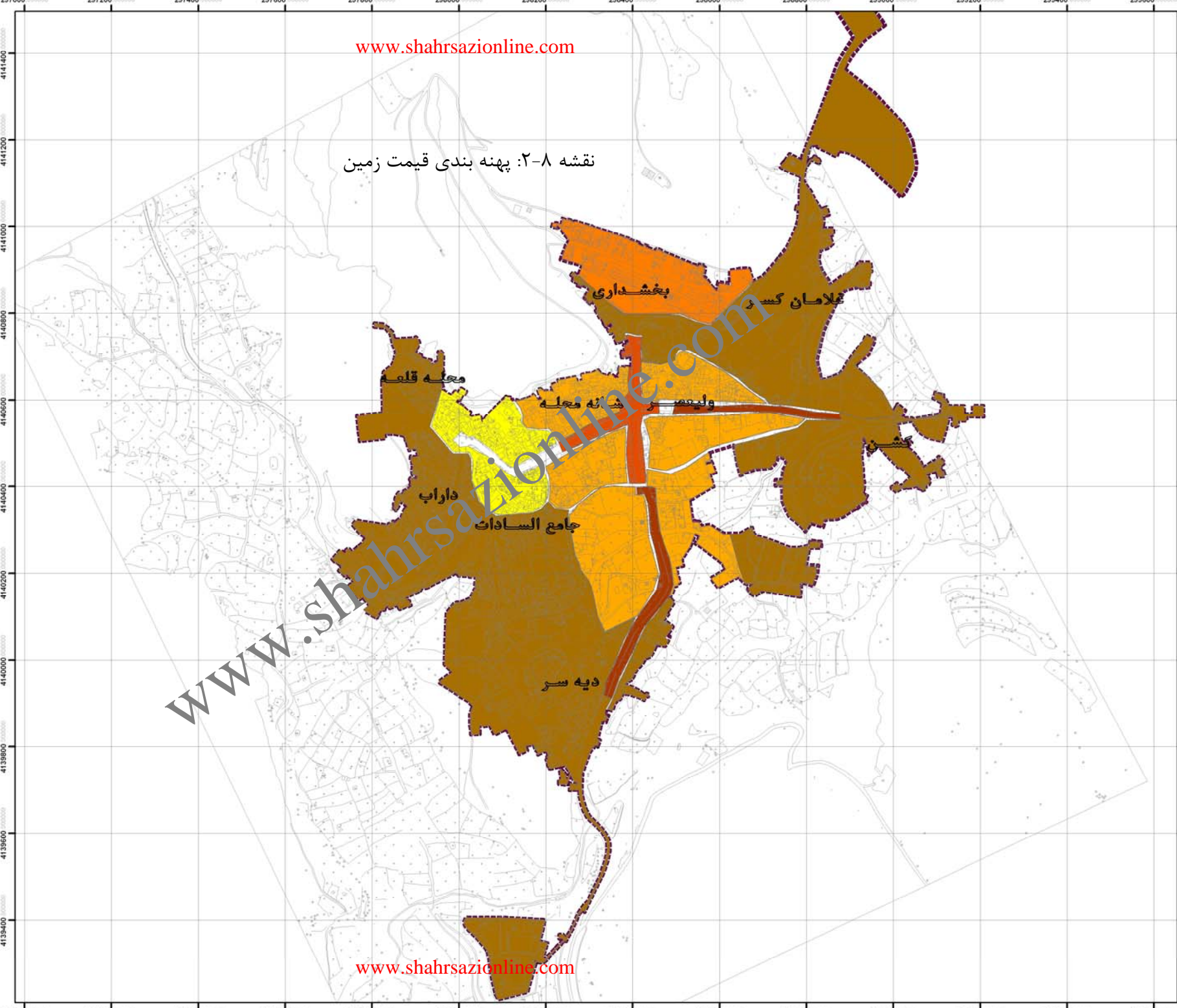
قیمت اراضی تجاری

- ۲۵۰۰-۳۵۰۰ هزار تومان
- ۳۵۰۰-۵۰۰۰ هزار تومان

قیمت اراضی تجاری

- ۱۰۰-۲۰۰ هزار تومان
- ۲۰۰-۲۵۰ هزار تومان
- ۳۰-۵۰ هزار تومان
- ۵۰-۱۰۰ هزار تومان

محدوده شهر

کاربردها

اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل

AHCON مهندسين مشاور معمار و شهرساز
Consulting Engineers & Planners

تاریخ تصویب: ۱۳۹۸/۰۲/۰۸	موضوع: طرح جامع - تفصیلات شهر گلرود	شماره نقشه: ۸-۲
مهندس مشاور: سید محمدعلی	پهنه بندی قیمت زمین	نوع نقشه: ۲-۸
مهندس ناظر: سید محمدعلی	شماره نقشه: ۷۴۱ ۰۲ ۰۰ U ۰۸ F	تاریخ: ۱۳۹۸

۳-۴- شاخص‌های سرمایه‌گذاری بخش عمومی، خصوصی، تعاونی و دولتی در زمینه

مسکن

بررسی سرمایه‌گذاری مسکن در بخش‌های عمومی - خصوصی و تعاونی و دولتی به کمک آمار پروانه‌های ساختمانی که توسط شهرداری صادر می‌شود میسر است. بر اساس آمار موجود ظرف سال‌های ۸۸-۸۹ تعداد ۱۸۴ فقره پروانه ساختمانی در این شهر صادر شده که ۱۲ مورد آن مربوط به ساختمان‌های دولتی و بقیه مربوط به بخش خصوصی بوده است. اگر همین ارقام را ملاک سرمایه‌گذاری منظور کنیم، سهم بخش دولتی از سرمایه‌گذاری در امر ساختمان‌سازی برابر با ۶.۵ درصد و سهم بخش خصوصی برابر با ۹۳/۵ درصد است. در سال‌های یاد شده بخش‌های عمومی و تعاونی در ساخت و ساز مسکن در شهر کلور نقشی نداشته‌اند. ولی از آغاز سال ۱۳۸۹ با فعال شدن طرح مسکن مهر و گسترش تعاونی‌های مسکن در این شهر می‌توان به سهم سرمایه‌گذاری تعاونی‌ها در امر مسکن امیدوار بود.

متقاضیان مسکن مهر در شهر کلور بر مبنای برآورد تقریبی مشاور بین ۵ تا ۷ درصد از خانوارهای شهر را شامل می‌شود. ولی متأسفانه کوشش برای دریافت آمار ثبت شده تعاونی‌های مسکن در طرح مسکن مهر و متقاضیان آن در شهر کلور از طریق شهرداری - فرماندار و سازمان تعاون استان تاکنون نتیجه بخش نبوده است.

۵-۳- مسائل و امکانات مالی، اعتباری، فنی و اداری شهرداری و سایر سازمان‌های

مؤثر در عمران شهر

ایجاد شهرها و پیدایش شهرنشینی در ایران پیشینه‌ای طولانی دارد، ولی سابقه اداره شهرها توسط سازمان‌های محلی (شهرداری‌ها) که مبتنی بر قوانین مکتوب و شخصی باشد، به کمتر از یک قرن می‌رسد. در این مدت کوتاه، به دلیل شرایط سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و برپایه تفکرات و سیاست‌های متخذه، شکل‌گیری و توسعه شهرها دستخوش فراز و نشیب‌های گوناگونی است.

افزایش رشد جمعیت شهری و گسترش مهاجرت از روستا به شهر و از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ، از یک طرف بر جمعیت شهرها افزوده و از طرف دیگر باعث افزایش تعداد شهرها شده است. تحولات جمعیتی، اعم از مهاجرت‌ها و افزایش میزان زاد و ولد و کاهش میزان مرگ و میر، به طور مستقیم بر شهرها و به تبع آن بر شهرداری‌ها تاثیر گذاشته و شهرداری‌ها را در جهت انجام وظایف اصلی خود یعنی توسعه و اداره شهرها و ارائه خدمات گوناگون با مشکلات عدیده‌ای مواجه کرده است. بدیهی است اداره مطلوب شهرها، ارائه خدمات مناسب و به موقع، کنترل و هدایت پروژه‌های عمرانی، علاوه بر اعمال مدیریت صحیح توسط شهرداران، نیازمند داشتن منابع درآمدی لازم و کسب اعتبارات مکانی و هزینه صحیح آن می‌باشد.

گستره فعالیت‌های شهرداری‌های کشور با توجه به شرح وظایف و شرایط کنونی آنها به گونه‌ای است که برای انجام هر یک از وظایف اصلی و فرعی سرمایه‌گذاری‌های کلان باید توسط خود شهرداری‌ها انجام گیرد. به عنوان مثال، حفاظت شهرها در مقابل حریق و یا سیل، مستلزم صرف هزینه‌های بسیار زیادی است، تنظیف شهرها، ایجاد معابر جدید، بزرگراه‌ها، پل‌ها، پارک‌ها، آسفالت معابر، پرداخت غرامت و صدها فعالیت دیگر، بدون در اختیار داشتن اعتبارات و یا درآمدهای کافی ناممکن خواهد بود. به عبارت دیگر، اداره شهرها و اعمال مدیریت شهری کارا مستلزم در اختیار داشتن منابع درآمدی مستمر، مطمئن می‌باشد.

شهرداری‌ها براساس شناخت و با در نظر گرفتن شرایط محلی و امکانات موجود، به منظور اداره بهتر شهر، سعی در کسب درآمد می‌نمایند، ولی در زمینه ایجاد درآمدهای مطمئن و مؤثر، مطالعات کمتری انجام پذیرفته است. بنابراین به رغم آن که بسیاری از شهروندان از عوارض و پرداخت‌های مختلف به

شهرداری‌ها ناراضی هستند، مشکلات مالی شهرداری‌ها جهت تأمین بسیاری از هزینه‌های جاری و عمرانی به قوت خود باقی است.

طی دو دهه اخیر شهرداری‌ها به دنبال راهکارهای مناسب جهت اخذ درآمدهای جدید، هر یک به فعالیت‌های مختلف روی آورده و از این راه، درآمدهایی کسب کرده و یا دچار ضرر و زیان‌هایی نیز شده‌اند. سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری، احداث سالن‌های پذیرایی، رستوران‌ها، چایخانه‌ها، هتل‌ها و حتی مراکز ساخت برخی وسایل و تجهیزات، ابزار صنعتی، ماشین‌آلات، ابزار مورد نیاز خدمات شهری و فعالیت‌های دیگر، اخیراً جزو برنامه اغلب شهرداری‌های کشور بوده است.

با توجه به اهمیت موضوع در این بخش به بررسی مسایل و امکانات مالی، اعتباری و اداری و فنی شهرداری کلور پرداخته شده است.

۱-۵-۳- امکانات مالی و فنی شهرداری و سایر سازمان‌های موثر در عمران شهر

الف) امکانات مالی

شهرداری‌ها مهمترین سازمان موثر در عمران شهر به شمار می‌آیند، چرا که شهرها به واسطه ارائه خدمات، ایجاد زیرساخت‌های شهری، تأسیسات عمومی و... این سازمان، هدایت شده، گسترش یافته و در نهایت کنترل و محدود می‌شوند.

شهرداری‌ها در ابتدا وظایف نظافت شهر و تأمین خدمات عمومی را به طور محدود بر عهده داشتند، ولی امروزه وظایف زیادی بر عهده این مجموعه گذاشته شده است.

براساس ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها، شهرداری موسسه‌ای عمومی و غیردولتی تعریف شده، که وظیفه حفاظت و نگهداری از تأسیسات عمومی شهر را به همراه احداث معابر، ساماندهی ترافیک شهری، احداث و نگهداری تجهیزات شهری، تنظیف شهر و بسیاری دیگر از وظایف کلان و خرد را بر عهده دارد.

از آنجایی که اداره امور شهرها و ارائه خدمات شهری در همه جای دنیا مستلزم صرف هزینه قابل ملاحظه‌ای است، حصول به نتایج وظایفی که بر عهده شهرداری قرار می‌گیرد، بدون در نظر گرفتن منابع

درآمدی برای سازمان مذکور بی معنا خواهد بود. از این رو به طور معمول شهرداری‌های به عنوان متولیان اصلی آرایه خدمات شهری، برای تأمین هزینه فعالیت‌های خود از دو منبع اصلی استفاده می‌نمایند.

۱- دریافت از دولت مرکزی و کمک‌های بلاعوض دولتی

۲- دریافت عوارض و مالیات به طور عام از شهروندان

در شرایط کنونی درآمدهای حاصل از کمک‌های دولتی نقش اصلی را در تأمین درآمد شهرداری شهرهای کوچک ایفا می‌کند و منابع دیگر کمتر به عنوان منبع درآمدی قابل اطمینان مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند. در نتیجه شهرداری‌ها همواره به دنبال شناسایی و بهره‌برداری از منابع جدید و پایدار درآمدی هستند. از این حیث شهرداری کلور نیز مستثنی نبوده و همانند دیگر شهرهای کوچک بیشترین درآمد خود را از محل کمک‌های دولتی تأمین می‌نمایند. در زیر به درآمدهای شهرداری پرداخته خواهد شد.

الف-۱) درآمدهای شهرداری

یکی از مهمترین عواملی که در تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری نقش خواهد داشت، وجود یا عدم وجود منابع مالی و اعتباری شهرداری است. به عبارت دیگر برای تأمین فضاهای شهری (تملک و ساخت) براساس پیش‌بینی‌های طرح‌های توسعه شهری نیاز مبرم به منابع مالی است که از طریق شهرداری‌ها باید تأمین شود. از این رو بررسی درآمد شهرداری در ادوار گذشته و چگونگی روند نرخ رشد آن دارای اهمیت است. بدین منظور وضعیت درآمد شهرداری کلور در یک دوره ۵ ساله (۱۳۸۵-۸۹) مورد بررسی قرار گرفته که به تفصیل به آن پرداخته می‌شود.

با توجه به اطلاعات اخذ شده از شهرداری کلور در سال ۸۵، شهرداری مذکور حدود ۴۲۲ میلیون و ۶۷۶ هزار تومان درآمد داشته است که این رقم در سال‌های بعد روند افزایشی داشته است. به طوری که در سال ۸۶، ۸۷ درآمد شهرداری به ترتیب معادل ۷۷۲، ۸۵۳ میلیون تومان بوده است. در سال ۸۸ درآمد شهرداری با ۱ میلیارد و ۶۶ میلیون تومان به بیشترین مقدار درآمدی خود رسیده است. اما در سال ۸۹ به یکباره افت قابل ملاحظه‌ای پیدا کرده، به طوری که کاهش ۳۳۳ میلیون تومان، به ۷۳۳ میلیون در این سال

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

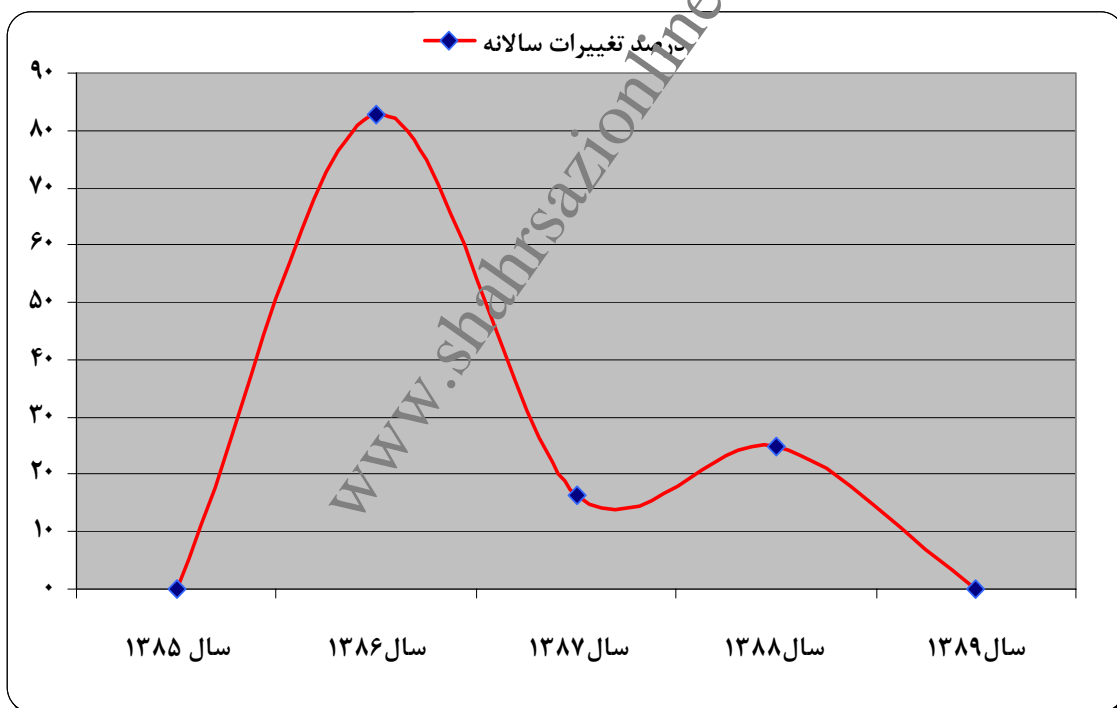
رسیده است. شرح درآمدی سالانه شهرداری کلور بین سال های ۱۳۸۵-۱۳۸۹ در جدول شماره ۲-۴۵ ارایه شده است.

جدول شماره ۲-۴۵: شرح درآمدی سالانه شهرداری کلور بین سال های ۱۳۷۹-۸۸

سال	مبلغ (به ریال)	در تغییرات سالانه
۱۳۸۵	۴۲۲۶۷۶۱۵۶۸	
۱۳۸۶	۷۷۲۱۶۲۹۴۶۷	۸۲.۷
۱۳۸۷	۸۹۸۰۶۹۰۵۱۱	۱۶.۳
۱۳۸۸	۱۰۶۶۳۳۸۵۳۱۹	۲۵
۱۳۸۹	۷۳۳۰۰۰۰۰۰۰	-۳۱.۳

مأخذ: شهرداری کلور

نمودار شماره ۲۰-۲: درصد تغییرات سالانه درآمد شهرداری کلور بین سال های ۱۳۸۵-۸۹

سهمیه شهرداری از پرداخت‌های وزارت کشور

کمک‌های بلاعوض وزارت کشور، همواره به عنوان یکی از منابع درآمدی مستمر و قابل توجه شهرداری‌ها، به ویژه شهرهای کوچک محسوب می‌گردد.

درآمد شهرداری کلور از محل پرداخت‌های وزارت کشور دچار نوسانات زیادی بوده است. درآمد حاصل از محل پرداخت‌های وزارت کشور در سال ۸۵، معادل ۱۶۱ میلیون تومان بوده که این رقم در سال ۸۶، به ۲۷۲.۸ میلیون تومان، در سال ۸۷ به ۴۰۰ میلیون تومان و در سال ۸۸ به ۴۴۹.۶ میلیون تومان افزایش یافته است. درآمد شهرداری کلور از محل پرداخت‌های وزارت کشور، در سال ۸۹ به ۴۲۰ میلیون تومان کاهش یافته است.

درآمد ناشی از عوارض عمومی

درآمد شهرداری کلور از محل عوارض عمومی در سال ۸۵، معادل ۱۱ میلیون و ۹۸۰ هزار تومان بوده است که این رقم سال ۸۶، به ۱۵ میلیون تومان افزایش می‌یابد. در سال ۸۷ درآمد حاصل از عوارض عمومی با کاهش نسبی به ۱۴ میلیون و ۸۲۶ هزار تومان می‌رسد. درآمد حاصل از این محل در سال ۸۷ با رشد ۱۸/۸ درصدی به ۱۷ میلیون و ۶۱۱ هزار تومان افزایش می‌یابد.

درآمد وصولی شهرداری از این محل در سال ۸۹ با افزایش قابل توجهی مواجه شده است.

درآمد ناشی از عوارض اختصاصی

بر اساس اطلاعات اخذ شده از شهرداری شهر کلور درآمد ناشی از عوارض اختصاصی، بخش قابل توجهی از درآمد شهرداری را به خود اختصاص نموده است. تامین درآمد حاصل از این محل در شهرداری کلور برای سال ۸۵، در حدود ۱۶۷ میلیون تومان بوده که این مقدار نسبت به سایر بخش‌های درآمدی از بیشترین میزان (۴۰ درصد درآمد شهرداری) برخوردار بوده است. درآمد حاصل از این محل در سال ۸۶ با نرخ رشدی برابر با ۱۳۴/۷ درصد به ۳۹۲ میلیون تومان افزایش یافته است.

درآمد وصولی شهرداری کلور از محل اعتبارات جاری و عمرانی ناشی از عوارض اختصاصی از سال ۸۷ با روند نزولی همراه شده به طوری که در این سال با ۵۲- درصد کاهش نسبت به سال ۸۶، به ۱۸۸ میلیون تومان رسیده است. این روند رو به کاهشی در سال ۸۸ به ۱۲۷.۶ میلیون تومان و در سال ۸۹، به ۳۰ میلیون تومان رسیده است. از آنجایی که درآمد ناشی از عوارض اختصاصی به عنوان مهمترین منبع درآمدی در شهرداری کلور بوده است، با کاهش ۷۵/۶- درصد از این محل اعتبارات، در تقلیل درآمد شهرداری کلور در سال ۸۹، نسبت به سال ۸۸، دارای بیشترین تاثیر بوده است.

درآمد حاصل از فروش خدمات شهری و موسسات انتفاعی شهرداری

درآمد حاصل از محل اعتبارات نهایی خدمات و درآمد موسسات انتفاعی شهرداری کلور طی پنج سال گذشته از افت و خیزهای فراوانی برخوردار شده است. بر پایه اطلاعات به دست آمده از شهرداری، درآمد حاصل از این محل در سال ۸۵ معادل ۱۱ میلیون تومان بوده که این میزان در سال ۸۶ با ۹۴ درصد کاهش به ۶ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان رسیده است. این در حالیست که در سال ۸۷ و ۸۸ درآمد حاصل از این محل با افزایش قابل توجهی به ترتیب به ۵۸ و ۱۵۳ میلیون تومان افزایش یافته است. در سال ۸۹ درآمد شهرداری از محل این اعتبارات دوباره با ۳۸ درصد کاهش به ۹۵ میلیون تومان رسیده است.

درآمد حاصل از وجوه و اموال شهرداری

بر پایه اطلاعات به دست آمده درآمد شهرداری از این محل در سال ۱۱/۸ میلیون تومان بوده است که این رقم در سال ۸۶ به ۲۴ میلیون تومان افزایش یافته است. درآمد حاصل از وجوه و اموال شهرداری با روند رو به افزایش خود در سال ۸۷ به ۸۴/۶ میلیون تومان افزایش یافته و در سال ۸۸ با ۵۰ درصد کاهش به ۴۲ میلیون تومان رسیده است. در سال ۸۹ این رقم مجدداً افزایش یافته و به ۶۶ میلیون تومان رسیده است.

کمک‌های بلاعوض، هدایا و وام

این منبع درآمدی تامین کننده بخش ناچیزی از درآمد شهرداری طی سالهای ۸۵ تا ۸۹ بوده است. بر پایه اطلاعات به دست آمده از شهرداری کلور درآمد وصولی از محل اعتبارات مذکور در سال ۱ میلیون و

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

۳۹۳ هزار تومان بوده که این رقم در سال ۸۶ به ۳۰۰ هزار تومان کاهش یافته است. در سال ۸۷ کمک‌های بلاعوض، هدایا و وام برای شهرداری ۱ میلیون و ۳۱۵ هزار تومان اعتبار کسب نموده است. در سال ۸۷ و ۸۸ این منبع درآمدی با رشد قابل توجهی به ۷/۵ و ۱۱ میلیون تومان رسیده است.

سایر منابع تامین اعتبار

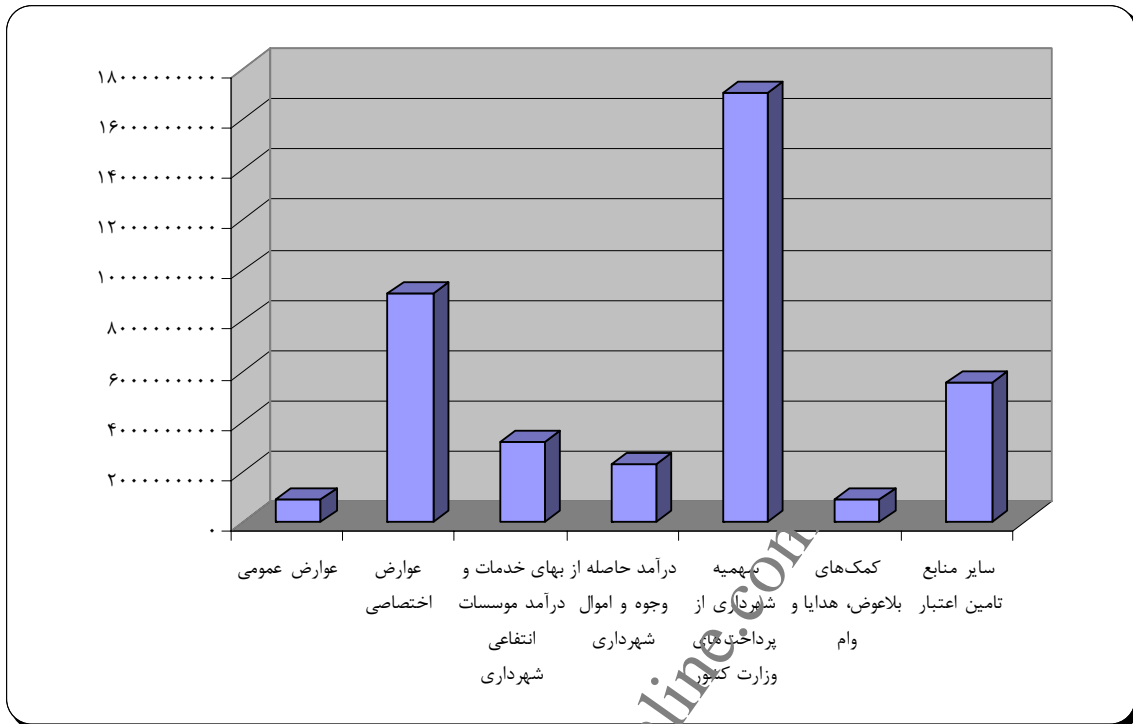
در تامین اعتبارات مالی شهرداری علاوه بر آنچه که بدان اشاره شد موارد دیگری نیز وجود دارد که مجموع آنها در این بند گزارش شده است. بر اساس اطلاعات اخذ شده از شهرداری کلور اعتبارات مالی اخذ شده از سایر منابع درآمدی، در سال ۸۵ معادل ۸۵ میلیون تومان، در سال ۸۶ معادل ۶۶/۷ میلیون تومان، در سال ۸۷، معادل ۱۵۰ میلیون تومان، در سال ۸۸ معادل ۲۰۰ میلیون تومان و در سال ۸۹ معادل ۸۰ میلیون تومان بوده است. بنابراین این ردیف اعتباری بخش قابل توجهی از درآمد شهرداری را طی سال‌های مورد بررسی بر عهده داشته است.

جدول شماره ۴۶-۲: درآمد شهرداری کلور به تفصیل منابع درآمدی بین سال‌های ۸۹-۱۳۸۵

رشد سالانه	جمع کل	درآمد سالانه به هزار ریال					منابع درآمدی
		۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	
-	۹۰۰۸۷۷۴۰۳	۳۰۶۰۰۰۰۰	۱۷۶۱۱۲۸۸۱	۱۴۸۲۶۶۶۸۹	۱۵۰۶۹۲۸۹۸	۱۱۹۸۰۴۹۳۴	عوارض عمومی
۹۰۵	۹۰۵۵۹۴۳۶۶۲	۳۰۰۰۰۰۰۰	۱۲۷۶۰۳۸۰۰	۱۸۸۳۴۳۷۶۶۲	۳۹۲۴۵۱۸۰۰۰	۱۶۷۱۹۵۰۰۰۰	عوارض اختصاصی
-۶۵	۳۱۸۹۱۹۶۵۶۱	۹۵۳۰۰۰۰۰	۱۵۳۶۴۵۰۰۴۳	۵۸۱۵۶۵۶۰۲	۶۵۶۹۰۰۰	۱۱۱۶۱۱۹۱۶	بهای خدمات و درآمد موسسات انتفاعی شهرداری
-۲۸	۲۲۹۰۷۱۵۰۳۵	۶۶۰۰۰۰۰۰	۴۲۴۲۹۲۳۰۸	۸۴۶۵۸۴۲۵۹	۲۴۱۳۷۰۱۸۸	۱۱۸۴۶۸۲۸۰	درآمد حاصله از وجوه و اموال شهرداری
۶۴۴	۱۷۰۳۶۷۳۲۰۰۰	۴۲۰۰۰۰۰۰	۴۴۹۶۰۸۲۰۰۰	۴۰۰۲۶۵۰۰۰۰	۲۷۲۸۰۰۰۰۰۰	۱۶۱۰۰۰۰۰۰۰	سهمیه شهرداری از پرداخت‌های وزارت کشور
-۹۵	۸۹۰۴۵۴۰۰۰	۱۱۱۰۰۰۰۰	۷۴۹۳۴۸۵۰۰	۱۳۱۵۱۵۰۰	۳۰۲۰۰۰۰	۱۳۹۳۴۰۰۰	کمک‌های بلاعوض، هدایا و وام
۵۲۴	۵۵۵۸۵۴۸۲۰۴	۸۰۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۵۰۶۱۵۸۶	۱۵۰۵۰۳۴۷۹۹	۶۶۷۴۵۹۳۸۱	۵۸۰۹۹۲۴۳۸	سایر منابع تامین اعتبار
۶۰۰	۳۸۹۲۲۴۶۶۸۶۵	۷۳۳۰۰۰۰۰۰	۱۰۶۶۳۳۸۵۳۱۹	۸۹۸۰۶۹۰۵۱۱	۷۷۲۱۶۲۹۴۶۷	۴۲۲۶۷۶۱۵۶۸	جمع کل درآمد

ماخذ: شهرداری کلور - واحد امور اداری و مالی

نمودار ۲۱-۲: توزیع نسبی منابع درآمدی شهرداری کلور

الف-۲) هزینه ها

همان گونه که طی دو دهه اخیر، درآمد شهرداری ها از منابع مختلف افزایش یافته (به ویژه افزایش درآمدهای محلی در چند سال اخیر)، هزینه شهرداری ها نیز متناسب با آن افزایش یافته است. افزایش حیطه و گستره فعالیت های خدماتی و توسعه فعالیت های عمرانی شهرداری ها که طی دهه اخیر شتابی فزون تر از گذشته داشته است، مستلزم صرف میلیاردها ریال اعتبار می باشد. توسعه سریع فیزیکی شهرها و افزایش وسعت، ضرورت به کارگیری نیروی انسانی بیشتر برای توسعه خدمات و سایر فعالیت ها را باعث شده، در نتیجه در حال حاضر بخش قابل توجهی از درآمد شهرداری ها صرف هزینه های پرسنلی در رده های مختلف شغلی از کارگران ساده، ماهر، نیمه ماهر تا سطوح کادر اداری، خدماتی، نیروهای متخصص و کارشناس در رشته های مختلف می شود.

تنوع فعالیت های و سازمان های وابسته به آنها و حجم عظیم فعالیت های عمرانی و خدماتی سازمان های محلی، ضرورت تجهیز شهرداری ها و تشکیلات وابسته به آنها به انواع ماشین آلات، ابزار مورد نیاز، تأمین

هزینه‌های مربوط به پرداخت غرامت به مالکان اراضی واقع شده در طرح‌های توسعه شهری و صدها مورد دیگر، شهرداری‌ها را با مشکلات بسیاری مواجه نموده است. سیر صعودی نرخ تورم طی دهه اخیر و افزایش قیمت ارز، تاثیر مضاعفی بر هزینه‌های شهرداری‌ها داشته است. افزایش بیش از حد قیمت انواع اتوبوس مورد نیاز جهت ناوگان اتوبوسرانی‌های شهری و... شهرداری‌ها را ناگزیر به روی آوردن به شیوه‌های مختلفی جهت کسب درآمد نموده است. چندین برابر شدن قیمت انواع ماشین‌های آتش‌نشانی ساخت داخل و خارج، انواع اتوبوس، کارخانجات آسفالت، سنگ‌شکن، وسایل اطفای حریق، نردبان‌های مرتبط با اطفای حریق و ماشین‌آلات مورد نیاز، شهرداری‌ها را با مشکلات اساسی در جهت تجهیز ساختمان‌های مهم و جایگزینی ماشین‌آلات مستهلک مواجه نموده است. سیر صعودی نرخ تورم طی دهه اخیر و افزایش قیمت ارز، تاثیر مضاعفی بر هزینه‌های شهرداری‌ها داشته است. خرید برخی ماشین‌آلات، قطعات یدکی مرتبط با تجهیز سازمان‌های آتش‌نشانی و دواير اطفای حریق شهرداری‌ها، افزایش بیش از حد قیمت انواع اتوبوس مورد نیاز جهت ناوگان اتوبوسرانی‌های شهری و... شهرداری‌ها را ناگزیر به روی آوردن به شیوه‌های مختلفی جهت کسب درآمد نموده است. چندین برابر شدن قیمت انواع ماشین‌های آتش‌نشانی ساخت داخل و خارج، انواع اتوبوس، کارخانجات آسفالت، سنگ‌شکن، وسایل اطفای حریق، نردبان‌های مرتبط با اطفای حریق و ماشین‌آلات مورد نیاز، شهرداری‌ها را با مشکلات اساسی در جهت تجهیز ساختمان‌های مهم و جایگزینی ماشین‌آلات مستهلک مواجه نموده است.

بررسی چگونگی هزینه‌های جاری و عمرانی شهرداری به تفکیک وظایف و برنامه‌های اجرایی یکی از پارامترهایی است که می‌تواند در تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری نقش داشته باشد. از این رو هزینه‌های شهرداری کلور طی سال‌های ۸۹-۱۳۸۵ به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است که براساس آن شهرداری مذکور طی پنج سال گذشته، ۴۳۰۹۵۲۸۰۲۹۴ تومان هزینه کرد داشته است. هزینه‌های عمرانی شامل برنامه‌ریزی توسعه شهری، برنامه هدایت و دفع آب‌های سطحی، برنامه حمل و نقل و بهبود عبور و مرور شهری، برنامه ایجاد تأسیسات حفاظتی، برنامه بهبود محیط شهری، برنامه ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی،

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

فرهنگی و توریستی و برنامه ایجاد سایر تأسیسات و تسهیلات شهری می‌شود که در جدول شماره ۴۷-۲ به تفصیل نشان داده شده است.

جدول شماره ۴۷-۲: هزینه‌های جاری و عمرانی شهرداری به تفکیک وظایف و برنامه‌ها از سال ۸۵ تا ۸۹

سال ۱۳۸۹	سال ۱۳۸۸	سال ۱۳۸۷	سال ۱۳۸۶	سال ۱۳۸۵	هزینه های جاری و عمرانی
۱,۴۵۷,۰۰۰,۰۰۰	۱,۴۸۹,۴۸۸,۰۴۲	۱۵۲۶۷۳۴۱۶۳	۹۶۸,۰۶۳,۴۷۹	۸۶۶۶۲۲۲۲۳	هزینه های مربوط به خدمات اداری
۹۲۱,۰۰۰,۰۰۰	۶,۴۵۴,۶۳۸,۳۳۳	۵۸۹,۲۳۳,۵۷۷	۴۱۱,۱۳۸,۵۷۳	۴۳۷۳۶۵۱۳۰	هزینه های مربوط به خدمات شهری
۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰	.				برنامه ریزی توسعه شهری
۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۷۵۵,۰۲۰,۳۷۰	۲۲۶۳۳۷۶۵۳	۳۷,۲۵۶,۱۵۸	۲۸۳۶۴۴۸۹۸	برنامه هدایت و دفع آبهای سطحی داخل شهری
۱,۸۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۲,۸۳۵,۹۱۲,۴۶۶	۱۸۸۵۴۱۵۹۸۳	۱,۶۸۶,۵۸۶,۰۲۹	۱۳۴۲۳۱۸۲۷۱	برنامه حمل و نقل و بهبود عبور و مرور شهری
۲۲۵,۰۰۰,۰۰۰	۴۳۶,۸۸۸,۰۵۰	۲۱۷۴۳۶۹۶۳	۱۴,۶۴۱,۰۰۰	۵۳۲۵۶۰۹۲	برنامه ایجاد تأسیسات حفاظتی شهرها
۱,۴۲۷,۰۰۰,۰۰۰	۳۸۰,۸۵۱,۶۷۵	۸۸۳۱۳۰۰۴۰	۱,۰۲۶,۵۲۰,۴۱۶	۳۲۷۳۶۷۹۳۴	برنامه بهبود محیط شهری
۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۹۲,۰۹۲,۲۴۰	۴۰۸۵۵۷۲۴۰	۸۷۰,۹۴۲,۹۸۶	۲۹۸۱۵۶۵۰	برنامه ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی تفریحی و توریستی
۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰	.	۳۰,۴۳۴۵۰۰	۱۳,۳۱۱,۹۵۰	۴۴۹۶۲۷۷۱	برنامه ایجاد سایر تأسیسات و تسهیلات شهری
۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۸,۷۱۰,۰۲۶	۷۶۱,۳۰۷,۸۰۵	۱,۱۴۳,۸۹۱,۹۳۷	۱۲۱۳۵۴۱۴۰	برنامه ایجاد تأسیسات درآمدزا
	۸۲۰,۰۴۶,۷۸۷		۴,۹۹۳,۱۵۰,۷۲۶	۲۲۰۳۳۷۶۸	برنامه هزینه های پیش بینی نشده و دیون عمرانی
۴,۹۵۲,۰۰۰,۰۰۰	۶,۴۲۹,۵۲۱,۶۱۴	۴,۴۱۲,۶۲۰,۱۸۴	۹,۹۸۶,۳۰۱,۴۵۲	۲۱۹۳۵۵۳۵۲۴	جمع هزینه های مربوط به وظیفه عمران شهری
۷,۳۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۴,۳۷۳,۶۴۷,۹۸۹	۶,۵۲۸,۵۸۷,۹۲۴	۱۱,۳۶۵,۵۰۳,۵۰۴	۳,۴۹۷,۵۴۰,۸۷۷	جمع کل هزینه ها
	۲۰۰۵۰۶۱۵۸۶	۱۰۳۴۹۰۲۷۶۶۸۹	۷۲۹۲۲۰۵۹۱	۲۰۰۸۹۰۷۲۱۰۷۶۳	موجودی آخر سال

خدمات عمران شهری

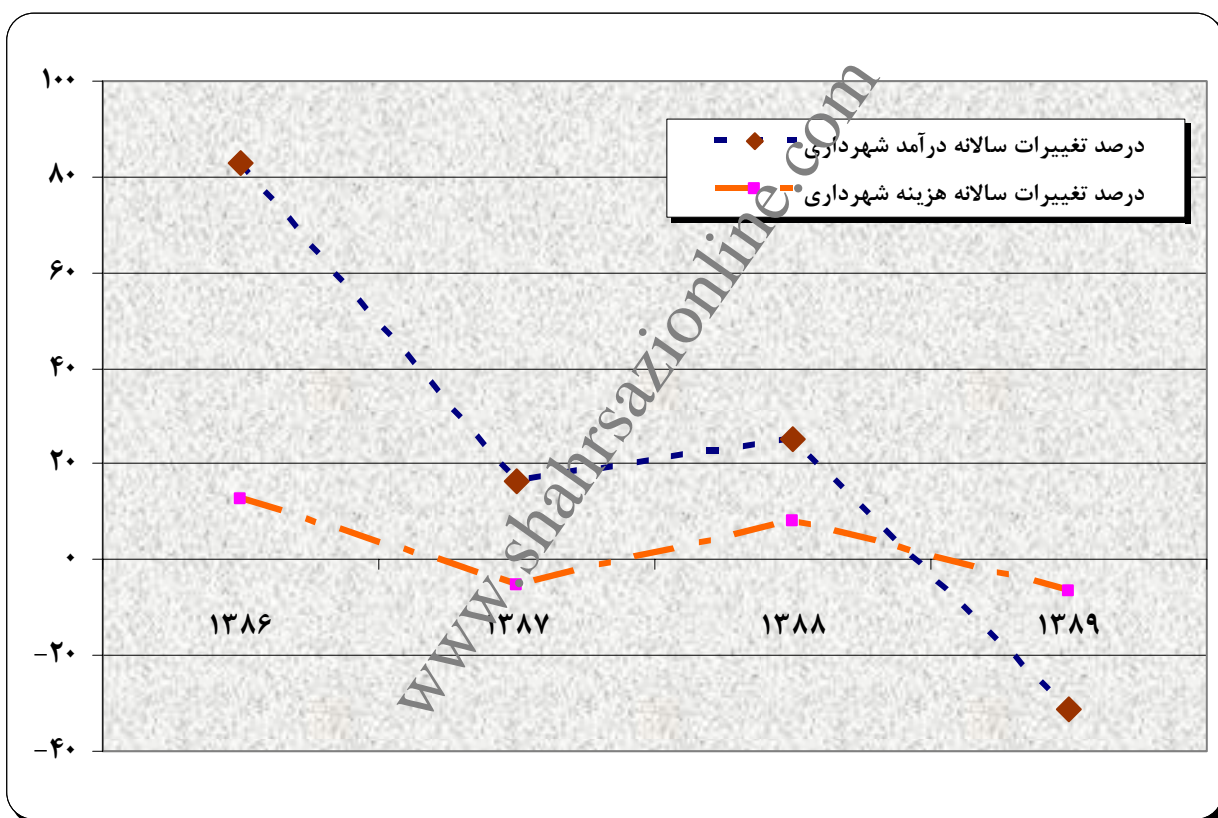
مأخذ: شهرداری کلور

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول شماره ۴۸-۲: درصد تغییرات درآمد و هزینه شهرداری کلور از سال ۸۵-۸۹

سال	مبلغ درآمدی (به ریال)	هزینه های عمرانی و جاری (به ریال)	موجودی آخر سال	درصد تغییرات سالانه درآمد شهرداری	درصد تغییرات سالانه هزینه شهرداری
۱۳۸۶	۷۷۲۱۶۲۹۶۶۷	۱۱,۳۶۵,۵۰۳,۵۰۴	-۳۶۴۳۸۱۷۴۰۳۷	۵/۱۲	۷/۸۲
۱۳۸۷	۸۹۸۰۶۹۰۵۱۱	۶,۵۲۸,۵۸۷,۹۲۴	۲۴۵۲۱۰۲۵۸۷	-۳۹/۵	۱۶.۳
۱۳۸۸	۱۰۶۶۳۳۸۵۳۱۹	۱۴,۳۷۳,۶۴۷,۹۸۹	-۳۷۱۰۲۶۲۶۷۰	۲۱/۸	۲۵
۱۳۸۹	۷۳۳۰۰۰۰۰۰	۷,۳۳۰,۰۰۰,۰۰۰	.	-۵۱/۶	-۳/۳۱

نمودار شماره ۲۲-۲: درصد تغییرات درآمد و هزینه شهرداری کلور از سال ۸۵-۸۹

ب) امکانات اداری و نیروی انسانی

نقش و اهمیت نیروی انسانی به عنوان یکی از عوامل اصلی و مهم در بهبود و روند توسعه امور شهرها و بهبود اداره مراکز جمعیتی و سامان بخشی به مسائل مالی آنها باید مورد توجه قرار گیرد.

عامل نیروی انسانی، مهمترین نقش را در فرآیند توسعه تعامل شهرها، ارائه خدمات به موقع و مناسب به شهروندان، استفاده مناسب از تکنولوژی جدید و شیوه های نوین خدمات رسانی دارد. همچنین استفاده از نیروی انسانی ماهر و متخصص در شهرداری ها، اجرای با کیفیت بالاتر پروژه های عمرانی را با صرف هزینه های کمتر و نظارت بیشتر امکان پذیر می نماید. به طور یقین، آنچه که اجرای صحیح طرح های توسعه شهری و اعمال نظارت صحیح بر اجرای پروژه های عمرانی و خدماتی گوناگون در سطح شهر و محدوده فعالیت شهرداری ها را میسر می سازد، وجود نیروی انسانی واجد شرایط علمی و اجرایی است.

طی سال های اخیر، مبتنی بر ضرورت های لازم جهت بهبود نیروی انسانی در شهرداری ها، به ویژه با توجه به حجم اعتبارات آنها و میزان سرمایه گذاری های مختلف در پروژه های گوناگون به خصوص در شهرهای بزرگ، استفاده از نیروی متخصص و دارای مدرک تحصیلی دانشگاهی در شهرداری ها مورد توجه بیشتری قرار گرفته که این امر هنوز در تمام شهرداری های کشور عمومیت نیافته است.

اطلاعات به دست آمده از شهرداری کلور در خصوص نحوه اشغال به کار پرسنل بیانگر آن است که تعداد پرسنل مشغول به کار در شهرداری، ۲۱ نفر است. بررسی انجام گرفته به تفکیک دایره مختلف شهرداری نشان می دهد که بیشترین تعداد پرسنل شهرداری (۸ نفر) در بخش خدمات شهری مشغول به کار هستند.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول شماره ۴۹-۲: تعداد پرسنل شهرداری کلور برحسب حوزه خدماتی و وضعیت استخدامی

جمع کل	تعداد پرسنل برحسب وضعیت استخدامی					حوزه‌های شهرداری
	روزمزدی	قرار دادی	کارگری رسمی	پیمانی	رسمی	
۴	۱	-	-	-	۳	امور مالی
۱	-	-	-	۱	-	امور اداری
۲	۲	-	-	-	-	راننده
۸	۴	۱	۳	-	-	خدمات شهری
۳	-	-	-	۲	۱	آتش نشانی و خدمات ایمنی
۳	-	۳	-	-	-	سایر پرسنل شهرداری
۲۱	۷	۴	۳	۳	۲	جمع

مأخذ: شهرداری کلور

افراد شاغل در شهرداری کلور از نظر سطح تحصیلات و تخصص و مهارت نیز در وضعیت مطلوبی قرار ندارند. از این رو با توجه به بررسی به عمل آمده تنها یک نفر از پرسنل شهرداری دارای تحصیلات لیسانس هستند. تعداد دو نفر از پرسنل با مدرک تحصیلی فوق دیپلم، شش نفر دیپلم و مابقی زیردیپلم می‌باشند. با توجه به اینکه تعداد پرسنل متخصص موجود در شهرداری قادر به انجام وظایف محوله در زمینه نظارت و هدایت شهر در آینده نخواهد بود، جذب نیروی انسانی دارای تخصص و مهارت لازم به ویژه در دواير فنی و عمرانی به منظور تقویت نظارت بر حسن انجام فعالیت‌ها در شهر، ضروری به نظر می‌رسد. جدول زیر وضعیت پرسنل شهرداری کلور را برحسب میزان تحصیلات به تفکیک دواير خدماتی نشان می‌دهد.

طرح جامع - تفصیلی شهر کلور..... بررسی و شناخت شهر و استنتاجات حاصل از آن

جدول شماره ۵۰-۲: وضعیت پرسنل شهرداری کلور برحسب میزان تحصیلات

تعداد پرسنل برحسب آخرین مدرک تحصیلی						شرح
لیسانس	فوق دیپلم	دیپلم	سیکل	ابتدایی	بیسواد	
۱	-	۳	-	-		امور مالی
-	-	-	-	۱		امور اداری
-	-	۱	۱	-		راننده
-	-	-	۲	۴	۲	خدمات شهری
-	۱	۱	۱	-		آتش نشانی و خدمات ایمنی
-	۱	۱	-	-	۱	سایر پرسنل شهرداری
۱	۲	۶	۴	۵	۳	جمع

مأخذ: شهرداری کلور

ج) امکانات فنی و ماشین آلات

امکانات فنی شهرداری کلور در زمینه ماشین آلات و ابزار خدمات رسانی در حال حاضر شامل ۴ دستگاه

در بخش خدمات شهری است.

جدول شماره ۵۱-۲: ماشین آلات و نوع استفاده هر یک در شهرداری کلور

مورد استفاده	تعداد دستگاه	نوع ماشین آلات
خدمات شهری	۱	بنز
خدمات شهری	۲	ماشین ایوبیکو
خدمات شهری	۱	نیسان
-	۴	جمع کل

مأخذ: شهرداری کلور

۲-۵-۳- امکانات تأمین منابع مالی و اعتباری جدید برای رفع کمبودها و نیازهای

عمرانی شهر

تأمین منابع مالی برای اجرای برنامه‌های عمرانی شهرها در ساختار اداری محلی ایران از مهم‌ترین معضلات در اجرای برنامه‌ها و طرح‌های تهیه شده و مصوب به شمار می‌رود. هر چند این مهم در کشورهای پیشرفته و به خصوص در شهرهای بزرگ با استفاده از راهکارهای مختلف و افزایش اختیارات شهرداری‌ها تا حدودی تأمین می‌گردد، ولی تأمین منابع مالی در شهرهای ایران از محدودیت‌های اصلی مدیریت شهری محسوب می‌شود.

شهرداری‌ها برای انجام وظایف مختلف از جمله اقدامات عمرانی نیاز به منابع مختلفی دارند که منابع مالی از مهمترین آنها محسوب می‌گردند تولید درآمد یا به عبارت دیگر یافتن راه‌های مختلف برای تأمین درآمد، نیاز به بررسی دقیق منابع دارد تا بتوان براساس آن راهکارهای مختلف را پیشنهاد داد. با توجه به این امر، در این بخش منابع تأمین‌کننده مالی شهرداری‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

منابع تأمین‌کننده درآمد شهرداری‌ها عبارتند از:

۱- بخش دولتی و کمک‌های بلاعوض؛

۲- عوارض و مالیات

۳- فروش اموال و دارایی‌ها

۴- فروش خدمات و کالاها

۵- وام

با توجه به منابع مذکور می‌توان آنها را به دو بخش دولتی و غیردولتی تقسیم کرد.

کمک مالی بخش دولتی به شهرداری‌ها به دو صورت انجام می‌گیرد؛ یکی کمک‌های سرمایه‌ای که صرف امور عمرانی می‌گردد و دیگری کمک‌های غیرسرمایه‌ای که برای تأمین بودجه عمومی شهرداری‌ها هزینه می‌شود. این کمک‌ها به دلیل اینکه برنامه‌ریزی در کشور ما، متمرکز است و بیشتر از طریق سرمایه‌گذاری‌های بخشی وزارتخانه‌ها به برنامه‌ریزی محلی مربوط می‌شود، توزیع مناسبی ندارد. از این رو

توزیع مناسب آن نیاز به اصلاح روابط مالی بین سطوح مختلف محلی و فراهم آوردن امکان انتقال منابع به نواحی شهری کوچک دارد.

منبع دوم تأمین منابع مالی شهرداری‌ها، عوارض است. این منبع مهمترین بخش درآمدزا برای شهرداری‌هاست. به طوری که بعد از انقلاب در حدود ۴۰ درصد از درآمد شهرداری‌ها از محل اخذ عوارض تأمین شده است. لازم به ذکر است که دریافت عوارض، سهم بسزایی در تأمین درآمدها دارد و از این رو تأمین درآمد از طریق افزایش عوارض می‌تواند راهکار بسیار مناسبی باشد، چرا که عوارض محلی باعث بازگشت هزینه‌های محلی می‌شود. همچنین انجام این کار قابلیت محاسبه را افزایش می‌دهد تا حدی که نمایندگان محلی می‌توانند سطح دریافت‌ها را با هزینه‌ها تطبیق دهند.

در کشورهایی که دارای حکومت‌های محلی هستند دریافت عوارض به دو صورت مالیات بر دارایی‌ها و مالیات بر هزینه‌ها می‌باشد. وسیع‌ترین مبنا برای اخذ عوارض محلی، مالیات بر درآمد است که شامل ارزش زمین به تنهایی یا ارزش زمین و ساختمان با هم است (اصلی که در ساختار شهرداری‌های ایران وجود ندارد). عوارض بر هزینه شامل حیطة وسیعی از درآمدهای حاصل از فروش محلی، حق الامتیازها، تفریحات و وسایل نقلیه موتوری می‌گردد.

وام نیز از دیگر منابع تأمین درآمد است که هم می‌تواند از طریق بخش دولتی و هم غیردولتی تأمین گردد. وام بخش غیردولتی در قالب مشارکت مردمی مطرح می‌گردد که ایران سابقه چندانی ندارد و می‌تواند به صورت پخش اوراق قرضه و جذب سرمایه‌های مردمی باشد ایجاد نهادهای سرمایه‌گذاری مردمی از راهکارهای مهم در این زمینه است.

نوع دیگر تأمین درآمد که به صورت غیرمستقیم صورت می‌گیرد، این است که از هزینه‌های جاری و اداری شهرداری‌ها کاسته شود تا شهرداری‌ها فرصت بیشتری برای تأمین سرمایه در موارد مهم از جمله اقدامات عمرانی داشته باشند. یکی از راه‌ها می‌تواند جذب سرمایه‌های خصوصی یا به عبارت دیگر در پیش گرفتن سیاست خصوصی‌سازی باشد در پیش گرفتن این سیاست در بخش خدمات می‌تواند مطلوب‌تر باشد

چرا که بخش خدمات هزینه بالایی را به خود اختصاص می‌دهد. در عین حال خصوصی‌سازی خدمات می‌تواند باعث افزایش کیفیت خدمات‌رسانی گردد.

در سال‌های اخیر در شهرهای بزرگ با تغییراتی که در روش‌های مدیریت شهری به وجود آمد، شهرداری از طرق مختلف از جمله تغییر کاربری‌ها، فروش تراکم، مشارکت و سرمایه‌گذاری در طرح‌های سودآور و نظایر این‌ها به افزایش میزان درآمدی خود پرداختند. به همین دلیل نوعی رونق نسبی در اداره و اجرای پروژه‌های عظیم به وجود می‌آید، ولی در شهرهای کوچک‌تر به دلیل پایین بودن نرخ ارزش افزوده‌ای که در اثر تغییر کاربری‌ها و یا تراکم فروشی‌ها به وجود می‌آید، عملاً تأمین هزینه‌های اجرای طرح‌های شهری با مشکل مواجه است. همچنین محدودیت اختیارات شهرداری‌ها و وجود قوانین و مقررات مختلف از جمله عوامل محدودکننده ایجاد درآمد برای شهرداری‌ها است. در این بخش آنچه در چارچوب قوانین و مقررات موجود می‌تواند سبب افزایش و کسب درآمد برای شهرداری‌ها سطوح پایین مورد توجه قرار گیرد، ارزیابی می‌شود.

در مقابل هزینه‌هایی که صرف توسعه شهر می‌گردد، اضافه ارزش‌هایی برای برخی از اراضی شهری پدید می‌آورد که جذب آنها توسط شهرداری می‌تواند پاسخگوی هزینه‌ها باشد.

از دیگر مواردی که به عنوان منبع درآمد برای شهرداری می‌توان به آن اشاره کرد، سرمایه‌گذاری شهرداری در اجرای برخی طرح‌های سودآور است که به تناسب موقعیت هر شهر ایجاد می‌شود. این سرمایه‌گذاری می‌تواند با مشارکت بخش خصوصی و شهرداری انجام پذیرد. در این مورد نیز شهرداری می‌تواند با گذاشتن املاک در تصرف خود در اختیار سرمایه‌گذاران بخش خصوصی برای احداث پروژه‌های تجاری، رستوران، هتل و مانند این‌ها با نوعی مشارکت، در سود این پروژه‌ها سهیم گردد. در زیر فهرستی از برخی طرح‌های درآمدزای شهرداری‌ها ارائه شده است:

طرح ساماندهی تأسیسات تجاری شهر

تعداد مراکز تجاری در اکثر خیابان‌ها و کوچه‌های شهر از ورودی‌ها و خروجی‌های شهر شروع می‌شود و در محدوده‌های مرکزی شهر تراکم بیشتری می‌یابد، وجود مراکز تجاری بسیار در مجاورت یکدیگر در بیشتر مناطق شهر و گاهی در مکان‌های نامناسب که موجب تشدید ترافیک و نارسایی‌های مربوط به تردد و سائط نقلیه می‌گردد، از ویژگی‌های اصلی بسیاری از شهرهای کشور می‌باشد. ساماندهی مراکز تجاری شهری و ایجاد تأسیسات تجاری مناسب در مکان‌های مناسب علاوه بر ایجاد رفاه برای شهروندان، می‌تواند درآمدهای قابل توجهی برای شهرداری‌ها داشته باشد. در این طرح، هدف فقط کسب درآمد نیست، بلکه هدف اصلی ساماندهی و ایجاد نظم و برقراری تأسیسات تجاری در مکان‌های مناسب و ایجاد رفاه برای شهروندان است و در قبال آن درآمدهای لازم برای شهرداری نیز تأمین خواهد شد.

جهت اجرای این طرح‌ها، بهتر آن است که در طرح‌های توسعه شهری، مکان‌های جدید تجاری مرتبط با شهرداری (مراکز عمده تأمین مایحتاج عمومی مردم با دید منطقه و محله) تعیین و اراضی یاد شده، چنانچه دارای مالکیت شخصی باشد، توسط شهرداری خریداری گردد. در این مکان‌های تجاری، توجه کافی به دسترسی‌های مناسب، دسترسی به وسائط نقلیه عمومی، وجود پارکینگ و تأسیسات جنبی مختلف خواهد شد و این مکان‌ها به صورت مجتمع‌های تجاری محله یا منطقه عمل خواهند کرد.

وجود چند مرکز تجاری بزرگ در چند نقطه شهر امکان خرید مناسب را برای شهروندان، بدون ایجاد اختلالات ترافیکی ممکن خواهد ساخت و درآمدهای قابل توجهی نیز برای شهرداری‌ها ایجاد خواهد نمود.

سرمایه‌گذاری جهت احداث این مجتمع‌ها می‌تواند از طریق مشارکت شهرداری با بخش خصوصی و یا سرمایه‌گذاری با بانک‌ها و یا فروش اوراق مشارکت و سهام در چارچوب شکل‌گیری فروشگاه‌های عمومی بزرگ و یا تأسیسات تجاری در قالب بازارهای مجتمع مورد نظر قرار گیرد.

ایجاد مجتمع‌های تعمیرگاهی، فروش مصالح ساختمانی، فروش قطعات یدکی اتومبیل و مواردی از این قبیل می‌تواند مورد توجه شهرداری‌ها قرار گیرد.

طرح ساماندهی تأسیسات بازرگانی - تجاری - اداری

در این طرح براساس بررسی‌های طرح جامع شهر جهت استقرار دفترهای بازرگانی، شرکت‌ها، شرکت‌های حمل و نقل و باربری، فروش بلیت‌های مسافرتی، آموزشگاه‌های رانندگی، مطب پزشکان، آزمایشگاه‌ها و مشابه آن پیش‌بینی می‌گردد و شهرداری می‌تواند با مشارکت بانک‌ها، بخش خصوصی و مردم جهت ایجاد مکان‌های عنوان شده اقدام به سرمایه‌گذاری نماید.

طرح ایجاد مراکز فروش ماشین‌آلات

در این طرح که اغلب در شهرهای بزرگ قابلیت اجرا دارد، شهرداری می‌تواند مکان‌هایی جهت خرید و فروش بدون واسطه وسایط نقلیه مردم ایجاد نماید که در آن مکان‌ها کارشناسان خبره از طریق شهرداری انتخاب و بر حسن اجرای کار نظارت داشته باشند.

طرح ایجاد مراکز فروش گوشت بسته‌بندی و بهداشتی و ارزاق عمومی

ایجاد فروشگاه‌های بزرگ جهت فروش تولیدات و فرآورده‌های پروتئینی توسط شهرداری تحت نظارت سازمان دامپزشکی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و واگذاری آن به بخش خصوصی (تحت نظارت شهرداری و سازمان دامپزشکی) ضمن ایجاد درآمد برای شهرداری، می‌تواند مشکل تأمین گوشت بهداشتی و مطمئن با قیمت مناسب را برای شهروندان برطرف نماید.

طرح ایجاد کارخانه‌های منطقه‌ای آسفالت، سنگ‌شکن، شن و ماسه و مشابه آن

پیشنهاد ایجاد کارخانه‌های آسفالت، سنگ‌شکن و مشابه آن به صورت منطقه‌ای (مجموعه‌ای از چند شهر مجاور هم) و از طریق سرمایه‌گذاری مشترک می‌تواند مورد توجه شهرداری‌ها قرار گیرد. در این گونه طرح‌ها نیز می‌توان از مشارکت بخش خصوصی استفاده نمود.

طرح ایجاد مراکز توریستی، تفرجگاهی، مسکونی

شهرداری‌ها می‌توانند با مشارکت بخش خصوصی اقدام به ایجاد تأسیسات توریستی و تفرجگاهی و مجموعه‌های بازی و تفریحی در شهر و یا اطراف شهرها بنمایند، که از این طریق علاوه بر ایجاد امکانات رفاهی برای شهروندان، درآمدهایی نیز برای شهرداری فراهم می‌شود.

سرمایه‌گذاری در انبوه‌سازی مسکن ارزان قیمت برای اقشار کم درآمد جامعه از طریق جلب مشارکت بخش خصوصی در اراضی متعلق به شهرداری امکان‌پذیر است. این امر علاوه بر امکان افزایش درآمد قابل ملاحظه شهرداری‌ها می‌تواند در تعدیل قیمت مسکن نیز تاثیر داشته باشد. برای تأمین اعتبارات هنگفت ساخت مسکن انبوه، می‌توان از مشارکت مالی متقاضیان مسکن استفاده نمود.

طرح ایجاد ساختمان پزشکان

با مشارکت مالی پزشکان متقاضی مطب، در اراضی تعیین شده و با مشارکت بخش خصوصی امکان‌پذیر است.

طرح ایجاد صنایع مرتبط

از جمله کارخانه‌های کمپوست، کارخانه‌های بازیافت کاغذ و پلاستیک، مشارکت مالی با سرمایه‌گذاران کارخانه‌های سیمان و موارد مشابه دیگر (که شهرداری‌ها زمینه‌های لازم را جهت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و بانک‌ها با مشارکت شهرداری‌ها فراهم خواهند نمود).

طرح ایجاد مراکز تولید و فروش نهال، بذر، گل و خدمات فضای سبز

سازمان پارک‌های شهرداری‌ها و دواير فضای سبز با توجه به فضاها و امکانات در اختیار، می‌توانند در جهت تأمین هزینه‌های مربوط به توسعه و نگهداری فضای سبز از طریق مراکز فروش گل و گیاه، تولید گل و گیاه، خدمات و مشاوره فنی در مورد فضای سبز اقدام نمایند.

طرح مکانیزاسیون تنظیف شهر و جمع‌آوری و دفع زباله‌های شهری و تفکیک آن

این طرح بیشتر می‌تواند جنبه کاهش هزینه‌ها را در بر داشته باشد، ضمن آنکه طرح مناسب تفکیک می‌تواند درآمدهای قابل توجهی نیز ایجاد کند.

طرح ایجاد مراکز صنعتی و کارخانه با مشارکت بخش خصوصی

در این مورد شهرداری‌ها می‌توانند در زمینه صنایع و کارخانه‌های ابزار و ادوات مورد نیاز خود و یا مردم که به نحوی مرتبط با شهرداری‌هاست، اقدام نمایند. تولید کیسه‌های پلاستیک جمع‌آوری زباله با کیفیت و قیمت مناسب، تولید کانتینرها و ماشین‌آلات مربوط به جمع‌آوری و دفع زباله، ماشین‌های چمن‌زنی، ادوات مورد استفاده در پارک‌ها، فضای سبز، روشنایی معابر، مصالح ساختمانی مورد نیاز شهرداری‌ها از کارخانه‌های تولید قطعات پیش ساخته ساختمانی، جدول و... از جمله مواردی است که می‌تواند با مشارکت مالی شهر داری‌ها با کارخانه‌های سازنده فوق، شکل بگیرد.

طرح ایجاد پایانه‌های عمومی

با توجه به اهمیت این طرح از نظر کاهش حجم ترافیک شهری، همچنین امکان درآمد از طریق واگذاری غرفه‌ها و تأسیسات مختلف آن و تعداد زیادی طرح‌های دیگر که با توجه به شرایط هر استان و منطقه و شهر و مبتنی بر مطالعات استانی و یا شهری است، می‌توان جهت اجرای آن اقدام نمود.

یکی دیگر از راه‌ها افزایش درآمد شهرداری‌ها، افزایش درآمد از طریق انجام تبلیغات لازم و جلب مشارکت‌های مردمی در امور شهرهاست. شهرداری‌ها به عنوان سازمان‌های محلی، زمانی قادر به اداره صحیح امور شهر و کسب درآمدهای کافی خواهند بود که بتوانند مبتنی بر شیوه عمل خود و عملکرد مثبت در جهت جلب اعتماد مردم حرکت نمایند.

چنانچه هزینه‌های بی‌توجهی و عدم همکاری مردم با شهرداری فقط در جهت عدم رعایت نظارت شهر قابل ملاحظه باشد، هزینه‌های قابل توجهی را برای شهرداری‌ها دربر خواهد داشت داد. هزینه‌های انجام شده توسط شهرداری‌ها جهت مقابله با تخلفات ساختمانی و محاسبه میزان صرف وقت و نیروی انسانی مورد نیاز

جهت انجام آن در کل شهرداری‌ها، هزینه‌های نیروی انسانی، ماشین‌آلات و ادوات مورد نیاز جهت لای‌روبی و تنظیف نهرها، مسیله‌ها و معابر شهر (ناشی از بی‌توجهی مردم و ریختن آشغال و موادمختلف در اینگونه مکان‌ها)، هزینه‌های اضافی جهت بازسازی و توسعه فضای سبز شهرها (ناشی از تخریب عمومی و یا بی‌توجهی شهروندان، هزینه‌های مربوط به رفع آلودگی هوا (ناشی از عدم رعایت مردم از دستورالعمل‌های شهرداری و دیگر سازمان مرتبط) در جهت استفاده از وسائط نقلیه عمومی، استفاده کمتر از وسائط نقلیه شخصی، تعمیر وسائط نقلیه دودزا و استفاده نکردن از وسائط نقلیه دارای نقص فنی)، عدم رعایت مقررات رانندگی و ایجاد ترافیک ناشی از اینگونه بی‌توجهی‌ها و ضرورت توسعه معابر و موارد بسیار دیگری را می‌توان نام برد. چنانچه شهرداری‌ها مبتنی بر عملکرد و ساختار مدیریتی و تشکیلاتی خود بتوانند در جهت جلب اعتماد مردم عمل نمایند و اگر دارای برنامه‌های مناسب در زمینه‌های مختلف باشند، مقدار زیادی از هزینه‌های شهرداری‌ها کاهش خواهد یافت.

یکی از عوامل مهم در فراهم نمودن زمینه جلب مشارکت‌های مردم، شکل‌گیری شوراهای اسلامی شهر و انتخاب اعضای شورای شهر و شهرداران توسط مردم است.

چنانچه مفهوم مشارکت را همبستگی میان افراد و کوشش دسته‌جمعی آنان جهت رسیدن به یک نظام عادلانه اجتماعی بدانیم، می‌بایست در جهت تحقق آن اقدام همه‌جانبه‌ای انجام گیرد. جلب مشارکت مردم مستلزم صرف وقت بسیار و دگرگونی اساسی در ساختار کنونی شهرداری‌ها از جهات گوناگون است و بدیهی است، نیل به هدف خودکفایی شهرداری‌ها مستلزم جلب مشارکت مردم خواهد بود. در شرایط کنونی ساختار شهرداری بیشتر مشابه تشکیلات اداری دولتی می‌باشد و سازمان محلی تلقی شدن آن توسط مردم بسیار ضعیف است. برقراری ارتباط منطقی با مردم شهر در رفع مشکلات می‌تواند بسیار کارساز باشد.

ایجاد شوراهای مشورتی شهر در شهرداری با دعوت از معتمدان، روحانیون، دانشگاهیان، کارمندان، تجار، کسبه، فرهنگیان و مسئولان و کادر آموزش و پرورش و نظر خواهی از آنان در زمینه امور شهر، علاوه بر دستیابی به راه‌حل‌های مناسب و استفاده از افکار افراد ذیصلاح، در جلب اعتماد و همکاری آنان و

گروه‌های در ارتباط، بسیار موثر خواهد بود. ضمن آنکه از امکانات و توان‌های مختلف هر یک از دستگاه‌های مربوط می‌توان در تشکیلات شهرداری استفاده کرد.

ضرورت همکاری مردم در زمینه‌های مختلف از طریق روحانیون در خطبه‌های نماز جمعه توسط آموزگاران در مدارس، توسط دانشگاهیان در مراکز آموزش عالی و دیگر تشکیلات اداری و آموزشی گاهی موثر است و استفاده از طرح‌ها و یا ایده‌های آنها در ایجاد شهرهای بهتر می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

www.shahrsazionline.com

۳-۶- چگونگی مشارکت مردم در فعالیت‌های عمرانی شهر

اگر برنامه‌ریزی را حرکت از وضع موجود به سمت وضع مطلوب بدانیم، آنگاه شناخت دقیق دو مقوله در امر برنامه‌ریزی ضرورت تام می‌یابد. یکی شناخت وضع موجود و دیگری شناخت وضع مطلوب است. طبیعی است تا ندانیم در کجا هستیم و به کجا می‌خواهیم برویم، هیچ حرکت صحیحی صورت نخواهد گرفت. لذا برنامه‌ریزی مستلزم شناخت صحیح وضعیت موجود و وضعیت مطلوب است. اگر چه شناخت وضعیت موجود یک شهر بدون حضور و مشارکت شهروندان هم می‌تواند صورت بگیرد (که البته چندان دقیق و صحیح نخواهد بود)، اما وضعیت مطلوب شهری را که عبارت است از خواست مردم و شهروندان یک شهر، چگونه می‌توان بدون حضور خود مردم شناسایی کرد؟ در شهرسازی غیر مشارکتی، آنچه که به عنوان وضعیت مطلوب تصور می‌شود و به شکل اهداف طرح‌ها و برنامه‌ها تدوین می‌گردد، الزاماً خواست‌های دقیق مردم نیست، بلکه خواست‌های برنامه‌ریزان و طراحان است. شهرسازان ایده‌آل‌های خود را به عنوان خواست مردم تلقی می‌کنند و بر مبنای آنها به تنظیم اهداف طرح‌ها و برنامه‌های شهری می‌پردازند و رمز عدم موفقیت بسیاری از طرح‌ها و برنامه‌های شهری همین امر است.

ناتوانی در درک و شناخت صحیح مسائل و نیازها و خواست‌های شهروندان، ریشه در پیچیدگی اجتماع و تنوع خواست‌ها و نیازهای اجتماعی دارد. در چنین وضعیتی تنها راه برای دستیابی به شناخت صحیح از خواست جامعه، مشارکت مردم است.

امروزه نقش مردم در تمامی امور اجتماع روز به روز حساس‌تر می‌شود. حق تعیین سرنوشت مردم به دست خودشان که از حقوق طبیعی و خدادادی انسان‌هاست، مورد پذیرش همگان قرار گرفته است. در شهرسازی نیز که یکی از امور مهم در زندگی امروزی، از حدود سه دهه پیش، نقش مردم مطرح و پذیرفته شده است.

در کشور ما از ابتدای مطرح شدن امر شهرسازی تاکنون بحث مشارکت مردم چندان جدی گرفته نشده و طرح‌ها و برنامه‌های شهری مختلف بدون حضور و مشارکت مردم تهیه شده‌اند. اما در شرایط فعلی جامعه ما که موضوع مشارکت مردم در تمامی زمینه‌ها به طور جدی مطرح است و بحث جامعه مدنی به گفتمان روز

تبدیل شده است، بررسی و تحلیل موضوع مشارکت مردم در فرآیند شهرسازی، ضرورتی انکارناپذیر یافته و شهرسازی مشارکتی به مقوله‌ای مهم و با ارزش تبدیل شده است.

رویکرد شهرسازی مشارکتی می‌تواند به شناخت دقیق و درخواست عمومی منجر گردد و بر مبنای این شناخت، می‌توان برنامه‌ها و طرح‌های شهری صحیح و منطبق با نیازهای مردم تهیه نمود. شهرسازی مشارکتی رویکرد برنامه‌ریزی را از برنامه‌ریزی برای مردم به برنامه‌ریزی با مردم تبدیل می‌کند و بدین ترتیب مشروعیت اقدامات شهرسازی را ارتقاء می‌بخشد.

شهرسازی مشارکتی چیست؟

برای درک مفهوم شهرسازی مشارکتی ضروری است که در ابتدا تعریفی از مقوله مشارکت ارائه گردد. تعاریفی که از مشارکت در کتاب‌ها و مراجع‌های مختلف ارائه شده است بسیار گوناگون است که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود.

الف) تقبل آگاهانه انجام بخشی از امور در شکل معاضدت و همکاری با یکدیگر از سر میل و رغبت و به قصد بهبود زندگی اجتماعی که سازماندهی مناسب را نیز آرا باشد.

ب) مشارکت یک حرکت آگاهانه، فعال، آزاد و با مسئولیتی است که برای تثبیت امور جامعه ضروری است.

ج) مشارکت، کوششی است دسته جمعی که تمامی افراد برای رسیدن به یک هدف خاص با استفاده از تمامی امکانات بالقوه جمعی در ارائه پیشنهاد تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی، اجرا، بهره‌برداری و مراقبت و محافظت از دستاوردهای هدف خاص دخالت دارند.

د) مشارکت شهروندانی را که در حال حاضر از فرآیند سیاسی و اقتصادی کنار گذاشته شده‌اند، قادر می‌سازد تا به تدریج در تدوین آینده شهر شرکت نمایند.

ه) مشارکت در مفهوم گسترده‌اش برانگیختن حساسیت مردم و در نهایت به معنی افزایش درک و توان آنان جهت پاسخگویی به طرح‌های توسعه و نیز به مفهوم تشویق ابتکارات محلی است.

و) تلاش‌های سازمان یافته برای افزایش کنترل بر منابع و مؤسسات نظم دهنده در شرایط اجتماعی مشخصی از سوی گروه‌ها و جنبش‌ها بر کسانی که تاکنون از حیطه اعمال چنین کنترلی مستثنی بوده‌اند.
ز) مشارکت عامه در توسعه باید اغلب به عنوان دخالت فعال مردم در فرآیند تصمیم‌گیری تا آنجا که بر زندگی آنان تأثیر می‌گذارد، تلقی شود.

ح) مشارکت عامه با نوعی دموکراسی سیاسی و نیز با به کارگیری فرآیند تغییر اجتماعی و رشدی که واژه « توسعه » بدان اشاره دارد مفهوم پیدا می‌کند. معمولاً در متون مربوط به توسعه و مشارکت از نظر مداخله دولت در توسعه مورد بررسی قرار می‌گیرد و در این رابطه از اصطلاحاتی چون «اجبار» برای توصیف ماهیت مشارکت استفاده شده است.
برخی از کارشناسان مجموعه‌ای از دستورات عمل‌ها را به شرح ذیل برای گسترش مشارکت به دولت‌ها تجویز می‌کنند:

الف) تحقق بخشیدن به عدم تمرکز به منظور تسهیل تصمیم‌گیری در سطح محلی.
ب) ایجاد هماهنگی مؤثر در سطح محلی برای تشویق مشارکت محلی.
ج) ایجاد مکانیزم‌های برنامه‌ریزی در سطح محلی که مردم بتوانند به نحو موثری در آن شرکت کنند.
با توجه به آنچه گذشت می‌توان مشارکت را شرکت مؤثر همه افراد در امور جمعی از طریق بسیج کلیه امکانات بالقوه گروهی به منظور استفاده از آنها در فرآیند تصمیم‌گیری برنامه‌ریزی، اجرا، بهره‌برداری و ارزشیابی داشت.

دایره‌المعارف شهرسازی، مشارکت عمومی در شهرسازی را اینگونه تعریف کرده است: مشارکت عمومی در شهرسازی ابزاری است که به وسیله آن اعضای جامعه قادر به شرکت کردن در تدوین سیاست‌ها و طرح‌هایی می‌گردند که بر روی محیط زندگی آنها تأثیر می‌گذارد.

بر مبنای تعاریفی که ذکر شد، می‌توان چنین گفت که شهرسازی مشارکتی فرآیندی است که در آن عموم شهروندان در فعالیت‌های شهرسازی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر روی زندگی آنان تأثیر دارد، دخالت می‌کنند. به نظر می‌رسد این عوامل در ظهور و گسترش ایده شهرسازی مشارکتی موثر بوده‌اند:

الف) اهمیت یافتن نقش مردم در اداره امور جامعه و پیدایش و گسترش نظام‌های سیاسی و اجتماعی مردم سالار.

ب) تجربه اندوزی از روندهای توسعه در دهه‌های گذشته بیانگر این حقیقت است که عدم مشارکت مردم در فرآیند توسعه سبب وارد آمدن زیان‌های فراوان می‌شود.

ج) عدم تطابق طرح‌ها و برنامه‌های شهرسازی با نیازها و خواسته‌های مردم و بروز نارضایتی‌ها و واکنش‌های منفی نسبت به این طرح‌ها از سوی مردم طی دهه‌های گذشته.

د) اهمیت یافتن فرآیند تهیه طرح‌های شهرسازی و به اصطلاح فرآیند نگر (Process Oriented) شدن طرح‌ها.

ه) عدم توانایی مالی دولت‌ها برای تأمین مالی طرح‌های شهرسازی.

و) توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی: اغلب مطالعات نشان می‌دهند که وضعیت اجتماعی و اقتصادی بالاتر به طور مستقیم با مشارکت گسترده‌تر شهروندان همراه است.

ز) احساس تهدید منافع در شهروندان: بسیاری از شهروندان دریافته‌اند که منافع خاص آنها به طور مستقیم مورد تهدید واقع شده است و این احساس خطر سبب عمل دسته جمعی و گروهی شهروندان گردیده است.

ژ) پیچیدگی فزاینده زندگی شهری: اساسی‌ترین محرکه مشارکت عمومی، پیچیدگی فزاینده زندگی شهری است. پیچیدگی روز افزون زندگی خصوصاً در قلمرو شهری، این امر را مطرح ساخته است که فعالیت‌ها و ترجیحات جامعه به طور مداوم در حال پیچیده و متنوع‌تر شدن است و این امر ابداع ابزارهای ارتباطی و سازمانی را برای برخورد با این موقعیت‌های پیچیده ضروری ساخته است.

ط) جلوگیری از وابستگی جامعه به دولت: جلوگیری از ایجاد حالت وابستگی مردم به دولت و تهیه برنامه‌هایی که ظرفیت و توان مردم را برای خودکفایی زیاد کند، غالباً انگیزه‌ای برای تقویت مشارکت مردمی بوده است.

ی) عدم تداوم فعالیت‌های توسعه و عمران: به علت عدم حفظ و نگهداری از طرح‌ها و پروژه‌ها به وسیله مردم که خود ناشی از احساس بیگانگی آنان با طرح‌ها بوده است.

ک) اخلاق اجتماعی برنامه‌ریزی: سنت قومی تعهد اجتماعی و ایده‌آل گرایی ذاتی برنامه‌ریزی، برنامه-ریزان و اولیای امور برنامه‌ریزی را نسبت به هر گونه فکر مشارکت عمومی بسیار دلسوز ساخته و آن را به طور آشکاری ارتقا بخشیده است. در یک نگاه ساده اصول آرمانی شهرسازی مشارکتی عبارتند از:

- ۱- تشویق مشارکت مردم در اداره امور شهر.
- ۲- آگاهی از نیازها و خواسته‌های شهروندان.
- ۳- تلاش در جهت تمرکززدایی و حرکت به سوی واگذاری امور.
- ۴- برخورداری از سازمانی ساده و تعداد اندک کارکنان ستادی.
- ۵- اولویت و اهمیت قائل شدن برای گسترش فضاهای فرهنگی- اجتماعی.
- ۶- آموزش فرهنگ شهرنشینی.
- ۷- بهره‌وری و بهره‌گیری بهینه از امکانات.
- ۸- تلاش برای دستیابی به توسعه پایدار شهری.

مزایای شهرسازی مشارکتی:

عمده ترین مزایای شهرسازی مشارکتی به قرار زیر است:

الف) سهیم شدن مردم در قدرت: مشارکت مردم در فعالیت‌های اجتماعی و از آن جمله تهیه برنامه‌ها و طرح‌های شهری- سبب سهیم شدن مردم در قدرت سیاسی و مدیریت جامعه می‌گردد. مشارکت محلی استقرار قدرتی جدید در سطح جامعه محلی را در برمی‌گیرد.

ب) افزایش سطح آگاهی‌های عمومی جامعه: مردم از طریق مشارکت، نسبت به حقوق خویش آگاه می‌گردند. آنان به عنوان عاملان فعال عمل خواهند کرد و نه به عنوان پاسخگویان منفعل.

ج) ایجاد حس مسئولیت اجتماعی و تعلق به جامعه: مشارکت عمومی یک حس واقعی و اصیل مسئولیت جمعی و حس وابستگی به جامعه را خلق می‌کند. این امر به نوبه خود سبب درگیر شدن فعالانه مردم در مشارکت و اجرای طرح‌ها می‌گردد.

د) بهبود کیفیت طرح‌ها و برنامه‌های شهری
مشارکت مردم در فعالیتهای شهرسازی از راه‌های زیر سبب بهبود کیفیت طرح‌ها و برنامه‌های شهری می‌گردد:

اتخاذ تصمیمات درست‌تر و منطقی‌تر: به هر حال تصمیماتی که به وسیله جمع بزرگی گرفته شود، از اشکالات کمتری برخوردار بوده و نسبت به تصمیماتی که عده‌ای معدود می‌گیرند، صحیح‌تر و منطقی‌تر خواهد بود.
تدوین هدف‌های صحیح‌تر برای برنامه‌ها و طرح‌های شهری، با توجه به شناخت بهتر مردم نسبت به امکانات و محدودیت‌ها و اولویت‌ها: مردم محلی اطلاعات کاملی درباره مسائل و امکانات و منابع محلی دارند. علاوه بر آن، شناخت بیشتری نیز نسبت به اولویت‌ها دارند.
افزایش شناخت برنامه‌ریزان نسبت به شهر و محل مورد برنامه‌ریزی.
برقراری پیوند بین مردم و طرح‌ها و برنامه‌های شهری.
کاهش هزینه و زمان اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها.
ارتقای کیفیت اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها.

ه) پذیرش طرح‌ها و برنامه‌های شهری به وسیله مردم: مشارکت مردم در فرآیند شهرسازی می‌تواند سبب پذیرش طرح‌ها و برنامه‌های شهری تهیه شده، از سوی مردم گردد. زیرا هنگامی که مردم در تهیه یک طرح مشارکت داشته باشند، طبعاً طرح، بیشتر با نیازها، خواسته‌ها، علایق و سلیقه‌های آنان مطابقت می‌یابد و همین امر سبب پذیرش طرح به وسیله آنان می‌گردد. درگیر ساختن شهروندان پیش از فرآیند طراحی سبب ترویج دیدگاهی مثبت نسبت به طرح می‌گردد. از نظر سیاسی، مشارکت عمومی اولیه می‌تواند عکس العمل‌های خشمگینانه که فرایند طراحی را دچار مشکل می‌سازند، حذف کند.

م) عدم تمرکز برنامه‌ریزی: یکی از آثار مثبت شهرسازی مشارکتی، تمرکززدایی در امر برنامه‌ریزی است. (و) بازآموزی شهرسازان: مشارکت شهروندان در فرآیند شهرسازی، جریانی دو سویه است که در آن هم شهروندان و هم برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان در فرآیند آموزشی و یادگیری وارد می‌شوند. (ی) دستیابی به مدیریت بهتر جوامع: مشارکت عمومی یکی از عناصر عمده مدیریت خوب و پیش‌نیازی برای آن گونه توسعه‌ای است که به نیازها، مسائل و اولویت‌های مردم پاسخ می‌دهد.

طبقه‌بندی الگوهای مشارکت:

وقتی از مشارکت مردم در اداره امور شهرها سخن گفته می‌شود، به ویژه هنگامی که مصادیق مشخصی برای آن مورد نیاز است، بلافاصله مشاهده می‌شود که الگوهای مشارکت از تنوع بسیار زیادی برخوردار بوده و طیف‌های وسیعی را در درون خود جای می‌دهند. این واقعیت موجب می‌شود که هنگام بحث تحلیلی از الگوهای مشارکت نتوان از احکام کلی حاکم بر تمامی این الگوها سخن گفت، بلکه لازم است که بر مبنای قابل قبولی این الگوها را طبقه‌بندی کرده و از ویژگی‌ها و عناصر مؤثر در هر طبقه سخن گفته شود. نگاهی استقرایی به الگوهای مشارکت در جهان نشان می‌دهد که می‌توان این الگوها را برحسب سه معیار متفاوت طبقه‌بندی کرد: برحسب نوع مشارکت، زمینه مشارکت و سازماندهی مشارکت. در اینجا هر گروه از این الگوها مورد بحث قرار می‌گیرد.

برحسب نوع مشارکت

به اعتبار نوع مشارکتی که افراد در یک الگو دارند و در واقع بر حسب بخشی از انجام فعالیت که در آن سهم می‌شوند، می‌توان الگوهای مشارکت زیر را از یکدیگر متمایز ساخت:

۱- مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت: این مشارکت ممکن است در چهار حوزه تحقق یابد. در حوزه اول افراد ممکن است در تعیین هدفها مشارکت کنند. در حوزه دوم، ممکن است افراد در گرفتن تصمیمها شرکت جویند. یعنی از میان راه‌های گوناگون به‌گزینش بپردازند. در حوزه سوم، ممکن است در گشودن دشواری‌ها شرکت کنند و سرانجام، مشارکت ممکن است منجر به پدید آوردن دگرگونی در مجموعه یا سازمان باشد. البته این چهار حوزه به‌طور خالص و کامل مجزا نیستند و با یکدیگر نیز ناسازگار و غیر قابل

جمع نمی‌باشند. علاوه بر موضوع مشارکت در مدیریت، سطح و محدوده مشارکت در مدیریت نیز اهمیت دارد.

سطح و محدوده مشارکت در مدیریت، تحت تأثیر سه گروه از عوامل و شرایط قرار می‌گیرد. دسته اول این عوامل به ویژگی‌های شخصی و روانشناختی مربوط می‌شود و شامل عواملی چون ارزش‌ها، نگرش‌ها و گرایش‌ها و توقعات افراد می‌گردد.

دسته دوم عوامل به ماهیت فعالیت و نحوه سازماندهی آن باز می‌گردد. میزان پیوستگی افرادی که در انجام یک فعالیت نقش دارند بایستی در دعوت به مشارکت مورد توجه قرار گیرد.

دسته سوم را می‌توان عوامل پیاامونی نامید و دگرگونی‌های تکنولوژیکی، دگرگونی‌های مقررات دولتی، دگرگونی‌های ناشی از رقابت و هم‌چشمی در این گروه جای می‌گیرند.

طرفداران مشارکت در مدیریت (یا مدیریت مشارکت جو) معتقدند که اینگونه از مشارکت‌ها چه در سطح سازمان‌ها و چه در سطح شهرها و روستاها از طریق تأمین سه نیاز اساسی انسان یعنی استقلال عمل با نظارت بر رفتار خویش، کامل کردن یا دستیابی به کل با تمامی یک فعالیت و پیوندهای میان اشخاص در جریان فعالیت‌ها، موجبات خشنودی و ارضای آدمیان را فراهم می‌آورد و در نهایت نیز تأثیر مثبتی بر کارکرد و بهره‌وری فعالیت‌ها می‌گذارد.

۲- مشارکت در تأمین مالی هزینه انجام طرح‌ها: در کاربردهای مشارکت گاه منظور از مشارکت در کارها (به ویژه در امور شهرها) این است که افراد سعی کنند تا بخشی از بار مالی مربوط به انجام یک طرح را برعهده بگیرند. آنچه در عمل میزان پرداخت یک فرد در یک مورد خاص را تعیین می‌کند، نخست میزان تمایل اوست برای بهره‌مند شدن در قبال پرداخت وجه برای آن مورد خاص و دیگری قدرت و توان پرداخت او. عامل اول را در اصطلاح فنی - اقتصادی، کشش تقاضا برای آن مورد خاص می‌نامند. منظور از کشش

^۱ - مارشال ساشکین ، مشارکت یک ضرورت اخلاقی است ، ترجمه محمد علی طوسی ، تهران ، مرکز آموزش مدیریت دولتی

تقاضا شاخصی است که نشان می‌دهد تقاضای افراد برای داشتن یک کالا و یا بهره‌مندی از یک موقعیت تا چه حد تحت تأثیر تغییر عواملی چون قیمت آن کار و یا درآمد آن شخص قرار می‌گیرد. البته صرف وجود تمایل نسبت به یک کالا (یا موقعیت) برای پرداخت وجه در قبال آن کافی نیست بلکه توان پرداخت نیز لازم است. توان پرداخت معمولاً توسط درآمد افراد اندازه‌گیری می‌شود. بیان دیگر بحث فوق این است که میزان مشارکت افراد در تأمین مالی هزینه‌ها به دو عامل بستگی دارد: میزان مطلوبیت این طرح‌ها برای آن فرد و قدرت و توان مالی او.

۳- مشارکت در تأمین نیروی انسانی: یکی دیگر از انواع مشارکت این است که افراد شهر نیروی انسانی لازم برای انجام یک فعالیت خاص را تأمین نمایند. در این وضعیت افراد نه در مدیریت کار و نه در تأمین مالی آن شرکت داشته‌اند، اما در مرحله اجرای آن با در اختیار گذاشتن نیرو و توان خویش به صورت داوطلبانه از هزینه‌های اجرای آن کاسته و در عمل می‌کوشند تا طرح مورد توافق خود را به اجرا در آورند.

بر حسب زمینه مشارکت

به دلیل گستردگی فعالیت‌هایی که توسط مدیریت در شهرها انجام می‌گیرد، زمینه‌های مختلفی از مشارکت (در انواع گوناگون آن) را می‌توان در شهرها شناسایی کرد. در یک طبق بندی استقرایی می‌توان زمینه‌های مشارکت در اداره امور شهرها را تحت عناوین زیر طبقه‌بندی کرد:

- ۱- فعالیت‌های عمرانی (ایجاد خیابان و کوچه، ایجاد میدان‌ها، ایجاد پل و...)
- ۲- فعالیت‌های مربوط به محیط زیست (ایجاد فضای سبز و زیباسازی شهر)
- ۳- فعالیت‌های مربوط به تأمین ایمنی شهر (ایجاد ایستگاه‌های آتش نشانی، رفع خطر از بناها و...)
- ۴- فعالیت‌های نظارتی (نظارت بر حسن انجام قوانین و مقررات مربوط به زندگی شهری)
- ۵- فعالیت‌های مربوط به خدمات شهری (تنظیف معابر و دفع زباله، ارائه خدمات مربوط به غسلخانه و گورستان و...)

۶- فعالیت‌های مربوط به رفاه اجتماعی (تأسیس فرهنگسراها، تأسیس کتابخانه، ایجاد خانه‌های محله و...)

بسته به این که مشارکت به منظور انجام کدام یک از فعالیت‌های فوق صورت می‌گیرد، نیز می‌توان به طبقه‌بندی الگوهای مشارکت اقدام کرد.

بر حسب نوع سازماندهی

عمل طبقه‌بندی وظایف، تفویض اختیار، تثبیت مسئولیت برای اجرای وظایف و تعیین روابط به منظور همکاری مؤثر در تحقق بخشیدن به اهداف را اصطلاحاً سازماندهی می‌نامند. بر حسب نوع سازماندهی، در نخستین گام می‌توان دو نوع سازماندهی الگوهای مشارکت را از یکدیگر متمایز ساخت. در نوع نخست که اساساً شکل‌های خودجوش و خودانگیخته جامعه را شامل می‌شود، سازماندهی بدون توجه به دستاوردهای دانش جدید مدیریت صورت گرفته و مبتنی بر تجربیات شخصی و سنن اجتماعی است.

اما در نوع دوم که تشکلهای رسمی یا نسبتاً رسمی و برانگیخته را شامل می‌شود سازماندهی بر مبنای دستاوردهای فنون مدیریتی جدید و با هدف حداکثر کارایی صورت می‌پذیرد، در نوع اول روابط بیشتر رودررو و پیوندها بیشتر عاطفی است و از اینرو دوام و پایداری بیشتری از خود نشان می‌دهند. اما در ضمن، امکان استفاده بهینه از منابع در آنها پایین بوده و اغلب فعالیت‌ها با صرف امکانات و انرژی بیش از حد مورد نیاز صورت می‌پذیرد. رسمیت روابط فیمابین در نوع دوم ممکن است به کاهش علایق و پیوندهای عاطفی بیانجامد اما کارایی را افزایش داده، سرعت و نظم امور را بالا می‌برد. به علاوه تقسیم کار دقیق‌تر موجود در نوع دوم، امکان اصطکاک و کشمکش‌های درون این تشکلهای را کاهش می‌دهد. بسته به زمینه و انتظاری که از یک تشکل مشارکتی وجود دارد، می‌توان یکی از این دو نوع را مناسب‌تر دانست اما صدور حکم کلی واقع بینانه نیست. حال امکان سنجی مشارکت مردم به طور اخص در فعالیت‌های عمرانی شهر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

کاملاً روشن است، تصمیماتی که در سیستم برنامه‌ریزی شهری گرفته می‌شود بر حقوق شهروند مؤثر است. بنابراین برای تحقق حقوق اجتماعی شهروندان و بر اساس نیازهای آنان، مردم باید در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌ها برای شهر خود مشارکت داشته باشند.

بدین منظور برای سوق دادن مردم به مشارکت در کارها و وا داشتن آنها به همکاری‌های اقتصادی و اجتماعی با یکدیگر، راه‌های مشخص و معینی تجربه شده است که اغلب این راه‌ها بر جنبه‌های روانشناختی مشارکت تأکید دارند.

جنبه روانشناختی در همه مشارکت‌ها به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم مستتر است. انسانی که در کاری خود را سهام بداند (به ویژه اگر در تصمیم‌گیری‌ها شرکت کند) هم خود او رشد کرده، تکامل حاصل می‌کند و هم مسائل و مشکلات کار را بهتر درک کرده، سختی‌ها را بهتر تحمل می‌نماید.

البته میزان مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت به عواملی مانند فرهنگ سیاسی شهر یعنی الگوی پذیرفته شده مشترک، میزان فراهم بودن مقتضیات مدیریت مشارکتی و قواعد حاکم بر زندگی مردم نیز بستگی دارد.

امکانات و چگونگی مشارکت مردم در فعالیت‌های عمرانی شهر

دست‌اندرکاران امور توسعه کالبدی چهار نوع مشارکت را در فعالیت‌های عمرانی شهر تعریف کرده‌اند. اینها عبارتند از:

الف) مشارکت در تصمیم‌گیری.

ب) مشارکت در اجرا.

ج) مشارکت در بهره‌برداری.

د) مشارکت در ارزیابی.

موارد مذکور که به صورت فرایند مدنظر است، در صورت رعایت نتایج مطلوبی را به همراه خواهد داشت. این امر در شهرها به دلیل فعالیت‌های حاکم بر آنها شرایط خاصی را دارد. در نقطه شهری فعالیت‌های مختلفی در جریان است که فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و خدمات رفاه عمومی از این

جمله‌اند. فعالیت‌های عمرانی موردنظر در شهرها به نوعی برگرفته از کلیه فعالیت‌های شهری است و به نوعی دیگر خود می‌تواند به عنوان نوعی فعالیت مستقل و با اهمیت تلقی شود.

فعالیت‌های عمرانی تجلی کالبدی نیازهای اجتماعی-اقتصادی شهروندان است که براساس اصول مشارکت، فرآیندی تعریف‌پذیر محسوب می‌گردد. برای به وجود آمدن بنا و یا سازه شهری، در ابتدا برخی نیازها مشخص می‌شوند. این نیازها به وسیله ((تصمیم سازان)) که موکلان مردم به شمار می‌آیند و اغلب در دو گروه مشاوران و ارگان‌های دولتی خلاصه می‌شوند، مطرح می‌گردند و پس از موافقت (تصمیم‌گیران) به منصفه ظهور می‌رسند. در همین ابتدا حلقه گمشده مردم در امر شکل‌گیری و بهره‌برداری فعالیت عمرانی در شهر مشخص می‌شود. بدین صورت که در شرایط موجود درک نیاز مردم به فعالیت عمرانی شکلی قانون‌مند ندارد و اغلب رابطه‌ای منطقی و از پایین به بالا برای اعلام نیاز مذکور به چشم نمی‌خورد و در همین مرحله اول تصمیم‌گیران به جای مردم هم تشخیص نیاز می‌کنند و هم به تصمیم‌سازی می‌پردازند. بنابراین نخستین اصل مشارکت فرایندی- یعنی مشارکت در تصمیم‌گیری- ندیده انگاشته می‌شود. برای رفع این معضل، می‌توان راهکارهای گوناگونی را ارایه کرد. یکی از این راهکارها، در تهیه طرح‌های توسعه شهر نهفته است. در زمان حاضر در تهیه طرح‌های توسعه شهری، مبحثی به دریافت دیدگاه‌های مردم شهر در تصمیم‌گیری اختصاص داده نشده است. بدین ترتیب یکی از این راهکارها می‌تواند گنجاندن این امر در وظایف مهندسان مشاور تهیه‌کننده طرح‌های توسعه شهری باشد. پس از شکل‌گیری شوراهای شهر در ایران، مشارکت در تصمیم‌گیری امکان وقوع بیشتری یافته است، هرچند که برای تهیه طرح‌های مذکور که در قالب شرح خدمات تیپ ۱۲ انجام می‌گیرند، چنین چیزی گنجانیده نشده است. یکی از سیاست‌های این مشاور تهیه پرسشنامه مخصوص شهرداری و شورای شهر است که تا اندازه‌ای قبل از تهیه برنامه‌ها و شروع مطالعات طرح‌های توسعه شهری، دیدگاه‌های آنان را در امور مختلف شهر جویا می‌شوند تا در برنامه‌های شناخت، تحلیل و طرح از آن استفاده کنند.

دومین اصل مشارکت فرایندی، مشارکت در اجراست، قبل از هراجرایی می باید به این پرسش پاسخ داده شود که چه چیز و با چه ماهیت و مشخصاتی می باید اجرا شود. فعالیت های عمرانی شهر براساس وظایف شهرداری ها در قانون شهرداری ها (مصوب ۱۳۳۴) آمده است. مهم ترین این وظایف عبارتند از:

- ۱- ایجاد خیابان ها و کوچه ها؛
- ۲- ایجاد میدان ها و باغ های عمومی؛
- ۳- ایجاد مجاری آب؛
- ۴- نگهداری مجاری آب ها؛
- ۵- توسعه معابر؛
- ۶- نگهداری و تسطیح و آسفالت معابر؛
- ۷- نگهداری فاضلاب؛
- ۸- نگهداری انبارهای عمومی؛
- ۹- تنقیه قنوات مربوط به شهر؛
- ۱۰- ایجاد غسلخانه و گورستان؛
- ۱۱- اتخاذ تدابیر برای حفظ شهر از سیل و حریق؛
- ۱۲- تعیین میدان های عمومی برای خرید و فروش؛
- ۱۳- تعیین میدان های عمومی برای پارکینگ؛
- ۱۴- ایجاد رختشوی خانه؛
- ۱۵- ایجاد آبریزگاه؛
- ۱۶- ایجاد حمام عمومی؛
- ۱۷- ایجاد باغ کودکان؛
- ۱۸- ایجاد ورزشگاه؛
- ۱۹- ساخت خانه های ارزان قیمت.

همان طور که ذکر شد، پروژه های عمرانی را می توان از جهات گوناگون طبقه بندی کرد. یکی از این جهات که در پروژه ها و فعالیت های عمرانی شهری نیز کاربرد دارد، طبقه بندی براساس هزینه های اجراست. طبقه بندی بر اساس دوره های زمانی بازدهی نیز از همین دست است. طبقه بندی براساس جمعیت تحت پوشش هر فعالیت ایجاد شده نیز همین ویژگی را در خود دارد. طبقه بندی شدت اضطرار را نیز می توان در طبقه بندی فعالیت ها مدنظر قرارداد.

پروژه های عمرانی را براساس هزینه ها می توان به پروژه های پرهزینه، پروژه های با هزینه متوسط و پروژه های کم هزینه و حتی در برخی موارد پروژه های بدون هزینه و یا بسیار کم هزینه طبقه بندی کرد. از آنجا که تأمین هزینه برای پروژه های عمرانی از مهم ترین شرایط احداث آنهاست و معمولاً گروه های مردمی در مقیاس های کوچک قادر به تأمین آنها نیستند، توجه به مشارکت دادن مردم در پروژه های کوچک مقیاس و کم هزینه و بیشتر در سطح محله، موفقیت بیشتری در پی خواهد داشت.

برحسب دوره های زمانی نیز می توان پروژه های با شکل گیری درازمدت، میان مدت و کوتاه مدت تعریف کرد، در این نوع طبقه بندی (به ویژه در اوایل شکل گیری شوراها یا زمان حاضر) در اولویت قراردادن پروژه های با عمر کوتاه ثمربخش تر خواهد بود و نتایج مشارکت را زودتر به معرض دید و قضاوت خواهد نهاد

و در نتیجه زمینه‌ساز ترویج پروژه‌های میان مدت و بلندمدت و حتی پرهزینه خواهد شد. از نظر جمعیت تحت پوشش، توجه به آن دسته از پروژه‌های عمرانی شهری که استفاده کنندگان بیشتری را خدمات‌دهی می‌کنند و به عبارتی منتفع شوندگان بیشتری را در خود دارند، اهمیت بیشتری در اولویت‌بندی و مشارکت‌دهی خواهد داشت. شدت اضطرار نیز از عوامل مهم در مشارکت دادن مردم و گروه‌ها برای تصمیم‌گیری، اجرا، نگهداری و بهره‌برداری از پروژه‌های عمرانی شهری است. پروژه‌های اضطراری پاسخگوی نیازها و شرایط بحرانی مردم‌اند و امکان مشارکت‌پذیری در آنها زیاد خواهد بود.

همان‌طور که از ماهیت فعالیت‌های مذکور برمی‌آید، تنوع زیادی در آنها به چشم می‌خورد. طبقه‌بندی فعالیت‌های عمرانی شهر و تعیین درجه مشارکت مردم در هر فعالیت، از لازم‌ترین امور برای دستیابی به نتیجه مطلوب است. شهروندان تمایل بیشتری به همکاری و مشارکت در اجرا یا بهره‌برداری برخی پروژه‌های عمرانی دارند. به عنوان نمونه، درجه تمایل شهروندان و ساکنان شهر و یا محله‌ای از شهر، در ایجاد و نگهداری یک پارک محله‌ای به مراتب بیشتر از احداث انبارهای عمومی و یا سیستم فاضلاب شهر است. مشارکت در امر احداث خانه‌های ارزان قیمت که از جمله وظایف شهرداری‌هاست - به ویژه اگر در قالب تعاونی‌های خانه‌سازی (مسکن) باشد - نتایج به مراتب مهم‌تری را به همراه خواهد داشت. آنچه در امر اجرای پروژه‌های شهری اهمیت دارد، این است که نمی‌توان بر همت و نیروی توده مردم به دلیل گستردگی و تنوع دیدگاه‌ها و ایده‌آل‌ها در نزد آنان به طور مستقیم و انفرادی حساب ویژه‌ای بازکرد و بهتر آن است که با کانالیزه کردن امور مشارکتی در قالب گروه‌ها، تعاونی‌ها، انجمن‌ها و نهادهایی از این دست، به ویژه نهادهای غیردولتی، به هر شکل ممکن به امور اجرایی فعالیت‌های عمرانی پرداخت .

سومین اصل مشارکت فرایندی، اصل مشارکت در بهره‌برداری است. شاید این اصل یکی از کاربردی‌ترین اصول مشارکت است که امکان به‌کارگیری آن در وضعیت موجود شهرها به ویژه نواحی خردتر آنها یعنی محله‌های شهر، عملی‌تر است. اصولاً تمایل مردم به نگهداری از چیزی که به دست خودشان و یا با مشارکت خودشان ساخته می‌شود بیشتر است. البته برخی از انواع فعالیت‌های عمرانی که به نتیجه می‌رسند، قابلیت بیشتری برای بهره‌برداری به وسیله مردم دارند. نگهداری تعدادی از این گونه پروژه‌های

عمرانی نیاز به آموزش دارد. به عنوان نمونه نگهداری از فضای سبز محله و یا باغ کودکان و مستحدثاتی از این دست را می‌توان در قالب آموزش‌هایی که به مردم داده می‌شود، پیگیری کرد. تجارب ارزش‌مندی در این خصوص به وسیله ستاد شهر سالم در برخی از شهرهای کشور (به ویژه تهران) به دست آمده که قابل تعمیم به کلیه نقاط شهری است. اصولاً برنامه‌های شهر سالم علاوه بر امکان حدوث این اصل از مشارکت، در سایر اصول نیز دارای قابلیت ویژه‌ای است و در تمام دنیا نتایج مثبتی را به دنبال داشته است.

مشارکت در ارزیابی، به عنوان آخرین مرحله از فرایند مشارکت، بیشتر از طریق نظرخواهی از افراد و گروه‌های ذی‌نفع دست‌یافتنی است و اصولاً مدیریت سیستم بهره‌بردار می‌باید ملزم به ارزیابی عملکرد فعالیت‌های عمرانی شود و این ارزیابی در وظایف آنها که می‌تواند از جنبه‌های مختلف و ذی‌نفع‌های متفاوت به دست آید، مورد توجه و اهتمام قرار گیرد. ارزیابی را می‌توان نوعی روش یا ابزار مدیریتی، و نیز ابزاری برای شناخت تأثیرات احتمالی پروژه‌های پیشنهادی یا اجرا شده و همچنین ابزاری برای اطمینان از اجرای مناسب و صحیح پروژه به شمار آورد.

ارزیابی می‌تواند جنبه‌های مختلف اجتماعی - اقتصادی و زیست محیطی داشته باشد. تعیین گروه‌هایی برای ارزیابی به وسیله شوراهای شهر و مردم و با همکاری فنی سازمان‌های دولتی مستقر در شهر، عملی است و بهتر است در این امر از انجمن‌ها، گروه‌ها و نهادهای غیردولتی بهره جست.

تمامی موارد پیش‌گفته در خصوص راه‌های مشارکت مردم در فعالیت‌های عمرانی شهر بدون مقررات و قانون‌گذاری‌های پشتیبانی‌کننده فاقد اثردهی است. همچنین قوانین مناسب نیز بدون نهادهای کارآمد، کارایی لازم را نخواهند داشت.

قوانین موجود و اجرا شدنی در امور توسعه شهری و به‌ویژه فعالیت‌های عمرانی شهر بیشتر آمرانه است و پایگاه مردمی ندارد. مطالعات مشاور در شهر نشان می‌دهد که تقریباً هیچ یک از انواع مشارکت فرایندی به صورت سیستماتیک و قانونمند در آن وجود ندارد و زمینه اجرا و تأمین هزینه‌های پروژه‌های اجرا شده به وسیله شهرداری در سال‌های اخیر به صورت اجباری و غیرمستقیم از طریق پرداخت عوارض و همچنین مابه‌التفاوت‌های ناشی از تغییر کاربری بوده است.

در جمع‌بندی می‌توان اظهار داشت که با توجه به تشکیل شورای اسلامی شهر مقدمات مشارکت در امر توسعه شهر (با همه موانعی که بر سر راه شوراها به لحاظ سیاسی، قانونی، فنی، حقوقی و جز اینها قرار دارد) فراهم شده است و در زمان حاضر تنها از این طریق می‌توان به سطح بالا و مفید مشارکت مردم در امور شهر و از جمله امور عمرانی دل بست.

شهر کلور مانند شهرهای سراسر کشور به شدت نیازمند مشارکت شهروندان در عمران و آبادانی است. اقدامات خیرین مدرسه ساز و یا همکاری بازرگانان و افراد توانمند در ساخت مساجد و مراکز درمانی و سایر خدمات مشابه باید با برنامه‌های اطلاع رسانی و آگاهی دهنده برای مردم بازگو گردد. درجهان امروز در حکومت‌های دموکرات و مردم سالار، مشارکت مردم در زندگی اجتماعی و عمرانی شهر و محل سکونت اهرم موفقیت شناخته می‌شود. طرح‌های عمرانی بویژه طرح‌های جامع شهری که نقش ساماندهی و تعادل بخشی به فضاهای سکونتی و فعالیت‌های وابسته به زندگی اجتماعی را دنبال می‌کنند، بدون مشارکت‌های مردمی میزان توفیق و بازدهی آن به شدت کاهش می‌یابد. در صورت که شرکت و همراهی مردم در اینگونه طرح‌ها، آثار و فواید آن را چند برابر می‌سازد.

در کشور ما، برنامه و برنامه‌ریزی توسعه و عمران به سختی در قطعیت نظام‌های سوسیالیستی نیست که حتماً باید به اهداف و ارقام پیش‌بینی شده برسیم. واقعیت این است که برنامه عمران جوهرش چیزی نیست جز هماهنگی و همراهی در عملکردها و ساختارهای مختلف. به عبارت گویاتر، روش ما در برنامه‌ریزی توسعه و عمران یا طرح جامع شهری، نوعی ارشاد و آگاهی است، یعنی آگاه کردن مردم و مسئولان نسبت به تحولاتی که در آینده رخ خواهد داد. چون خیلی از مردم و اهالی، توانایی آینده‌نگری ندارند.

طرح توسعه شهری و دست اندرکاران آن وظیفه دارند که ناهماهنگی‌ها، نارسایی‌ها و تحولات آینده را یادآور شده و راهکارهای مناسب جهت برون رفت از آنها را یادآوری کنند. در این مسیر، مشارکت‌های مردمی نقش اساسی ایفاء می‌کند و می‌تواند در برطرف‌سازی نارسایی‌ها و معضلات مدیریت شهری، مسئولان را یاری کند.

زمینه‌های جلب مشارکت های مردمی فراوان است. شورای شهر که ارگان رسمی و نقطه اتصال مردم و مسئولان شهر است، در این مورد نقش بیشتری دارد. طرح جامع نیازمندی‌ها و امکانات هر ناحیه یا محله شهر را نمایان می‌سازد.

مدرسه سازی و رفع نیازمندی فضاهای آموزشی نمونه موفق و شاهد زنده اینگونه اقدامات است. رسم نیکو مدرسه سازی که توسط ادارات آموزش و پرورش مدیریت می‌شود، نقش مهم در توسعه آموزش دارد. کمیته امداد امام خمینی (ره) نمونه دیگری از جلب مشارکت‌های مردمی در سال‌های اخیر است که در هدایت و راهنمایی نیکوکارانه مردم و مشارکت‌های آنان نقش فعال و اثرگذاری داشته است و می‌تواند در صورت ضرورت در امور شهری و عمرانی، کارآیی داشته باشد.

متأسفانه مدیریت‌های چندگانه و اختلاف سلیقه های جناحی این واحدها و تشکلهای مفید را از هم دور کرده و فعالیت‌ها و کوشش‌های آنان را در جهات متفاوت و مسیرهای متفرقه به کار گرفته است. همراه کردن این کوشش‌ها نیازمند مدیریت شهری قوی و یکپارچه است. شورای شهر که نماینده‌ای از مردم محلی، مجلس منطقه‌ای و محلی است، می‌تواند چنین وظیفه عمده‌ای را بر عهده بگیرد.

- تشکلهای مردمی و غیر دولتی (NGO)

در سال‌های اخیر به دنبال کوشش‌های جهانی و توصیه‌های سازمان ملل متحد، دولت‌ها کوشش تازه‌ای به کار برده‌اند تا تشکلهای مردمی و غیردولتی که به صورت اختصاری با نام (NGO) مشهور شده‌اند، در تمامی زمینه‌های اجتماعی به وجود آمده و برخی امور و تصدیگری‌های دولتی را بر عهده گیرند.

اینگونه تشکلهای که با همت و کوشش‌های مردم علاقه‌مند تشکیل می‌گردد و وابستگی به دولت ندارد، در زمینه‌های مختلف می‌توانند برخی امور فرهنگی- اجتماعی و یا عمرانی شهری را که کمبود آن در شهر احساس می‌شود، بر عهده گرفته و در رفع معضلات شهری و مسائل زندگی اجتماعی، سازمان شهرداری و سایر مراکز مدیریت شهری را یاری رسان باشند. سابقه اینگونه تشکلهای در کشور ما بخصوص در امور مذهبی وجود داشته است و هیأت‌های عزاداری حسینی و اجرای مراسم عزاداری همین گونه به وجود آمده و

فعالیت داشته‌اند، ولی هدایت و راهنمایی مردم به تشکیل هیأت یا تشکل‌هایی برای امور شهری نیازمند آموزش و هدایت از بالا است، متأسفانه رادیو و تلویزیون و سایر رسانه‌های گروهی موجود از این وظایف سر باز می‌زنند، در حالی که می‌توانستند در اینگونه امور هدایتگر و مشوق خوبی باشند.

هم اکنون در بعضی شهرهای کشور برخی تشکل‌های مردمی از این قبیل به وجود آمده است و با یاری شهرداری برخی مناطق که برای تشکیل جلسات و اجتماعات آنان کمک می‌شود، به فعالیت پرداخته‌اند که بعنوان مثال می‌توان به گروه جمعیت سبز- گروه محافظان محیط زیست- نهضت زنان و امثال آن اشاره کرد.

همان طور که اشاره شد، جلب مشارکت‌های مردمی نیازمند هدایت و راهنمایی است. گرایش‌های مردمی به ویژه نزد جوانان و خانم‌های خاندان و سایر اقشاری که فرصت و وقت بیشتری دارند، یافت می‌شود ولی باید راهنمایی و هدایت شود. ارگانی که می‌تواند قدم‌های نخستین را بردارد، شورای شهر و شهرداری است. شوراهای محله‌ای، انجمن‌های اولیاء و مربیان و هر کدام می‌توانند با شناخت مسائل و معضلات زندگی شهری در این امور کوشش‌های ارزنده‌ای به کار برند.

۱-۶-۳- اشکال مشارکت مردم شهر کلور

موارد زیر نهادها و سازمانهایی را بررسی می‌کند که به نوعی در بین مردم نفوذ داشته و سعی در رفع مشکلات آنها دارند

الف: شوراهای اسلامی روستا

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی در ایران، یکی از نهادهایی که در سطح روستاها و شهرها بوجود آمد و جایگزین مراکز تصمیم‌گیری چون: انجمن ده کدخدا و خانه‌های انصاف شد و به سرعت مورد قبول و پذیرش مردم روستاهای استان قرار گرفت، شوراهای اسلامی بودند که به عنوان یکی از ارکان تصمیم‌گیری و اجرا مشغول به فعالیت شدند.

شوراهای اسلامی روستاها تا قبل از سال ۷۷ و برگزاری اولین مرحله‌ی انتخابات شوراهای اسلامی توسط وزارت کشور، تحت نظارت وزارت جهادسازندگی سابق بود. در این سال در استان اردبیل نیز چون تمام کشور انتخابات در تمام شهرها و روستاهایی که براساس سرشماری سال ۷۵ بالای بیست خانوار یا یکصد نفر جمعیت داشتند، برگزار و برای اولین بار موادی از قانون اساسی کشور که راکد مانده بود، احیا شد.

شوراهای اسلامی استان با زیر پوشش قرار دادن تمامی جمعیت شهری و روستایی یکی از بازوهای قوی دولت است که با وجود برخی تنگناها و مسائل و مشکلات، به دلیل موقعیت و وابستگی که به مردم دارند، نقش برجسته‌ای در جلب مشارکت آنها بر عهده دارند.

مردم شهر کلور در سه دوره انتخابات شوراها شرکت کرده‌اند و پنج نفر را به عنوان شورای اسلامی انتخاب کرده‌اند.

برنامه‌ریزی موفق تنها باید از درون مردم برخیزد، باید از شوراها به عنوان واحدهای اطلاعاتی در نظام برنامه‌ریزی کشور استفاده کرد و امکان نقش‌آفرینی آنان را در سیاست‌گذاری تمام ارگان‌ها فراهم نمود. می‌توان به جرأت ادعا کرد یکی از برجسته‌ترین مظاهر مشارکت مردم استان در برنامه‌های دولت و مدیریت شهری و روستایی، شوراهای اسلامی شهر و روستا هستند.

ب: دهیاری ها و شهرداری ها:

شهرداری ها و دهیاری ها یکی از نهادهای مرتبط با وظایف شوراهای اسلامی است که می توان آن را مناسب ترین سازمان اجرایی مردمی جهت اجرای طرح های بهسازی و توسعه فیزیکی شهر و روستا دانست . شهرداری شهر کلور در نیمه دوم سال ۱۳۷۳ تاسیس و به عنوان مهمترین نهاد مدیریت شهری، هدایتگر تمامی فعالیت های عمرانی و اجرایی شهر کلور است.

ج: شرکت های تعاونی:

تجربه های بعضی از کشورهای جهان سوم نشان داده است که اگر کار تحول در جامعه بدون مشارکت مردم اتفاق بیفتد، آن توسعه یا اتفاق نمی افتد و یا اگر اتفاق بیفتد، دارای عوارض منفی خواهد بود. یکی از سازمان های دخیل در مشارکت تعاونی ها هستند که از کارکردها و وظایف مهم آنها، حفظ مشارکت، ایجاد مشارکت و استحکام مشارکت مردم در امور شهر یا روستا است. اگر چه این مسأله متأسفانه به دلایل مختلف تاریخی، تضعیف شده است، برای این که در طول سالهای متمادی، دیگران برای شهرنشینان و روستائیان تصمیم گرفته اند و آنان فقط به صورت رعیت عامل اجرا بودند و نتیجه این موضوع عدم اقبال عمومی در بین مردم شهر و روستا برای مشارکت است. به همین دلیل اعلام اهالی خود را از انجام کارها، کنار می کشند و این امر موجب می شود که طرح ها و برنامه های دستگاه های اجرایی و دولت یا اجرا نشود و یا به کندی اجرا شود. با این وجود با مشارکت شرکت های تعاونی و فعالیت آنها در شهر، می توان بخشی از زمینه های مشارکت را در بخش های مختلف عمران شهری فراهم نمود.

بر اساس بررسی های به عمل آمده در حال حاضر هیچ شرکت تعاونی در شهر کلور فعال نمی باشد. با توجه به مشکلات کمبود زمین و مسکن شهری در شهر کلور که زمینه مهاجرت جمعیت را نیز تا حد زیادی فراهم نموده است، با فعالیت شرکت های تعاونی در بخش مسکن، مشکلات موجود در این زمینه تا حد زیادی قابل رفع است.

د: رهبران محلی:

در روستاها و شهرهای کوچک ریش سفیدان و معتمدین محلی زیادی وجود دارند که در خیلی از موارد کارآیی و نفوذ کلام آنها در بین مردم از شوراها هم بالاتر است، به این افراد رهبران محلی گفته می شود. شناخت و تکیه بر رهبران محلی در جهت رسیدگی به امور محلی واقعیتی است که از دیرباز همواره مطرح و از فواید بسیاری برخوردار بوده است. رهبران محلی نقش مهمی در تضمین اجرای برنامه های عملی و ایجاد انگیزه در مردم محلی جهت مشارکت در طرح ها و پروژه های عمرانی و همچنین امور کشاورزی، زراعت و... ایفاء می کنند.

از لحاظ جامعه شناختی نکته ای که دارای اهمیت است این است که، یک رهبر محلی مفید و مؤثر به فردی گفته می شود که از بطن اجتماع محلی رشد نماید و در نوعی ساختارهای اجتماعی خود را درگیر سازد تا این که هویت خود را حفظ نماید. رهبران محلی را نمی توان در روستاها و شهرهای کوچک تعیین کرد و به آنها تحمیل نمود، بلکه رهبر محلی باید از بین اجتماع برخیزد. رهبران محلی نقش عمده ای در تصمیم گیری محلی دارند و با توجه به نفوذ اجتماعی خود، در صورت مخالفت، انجام طرح ها و برنامه ها با مشکلات گوناگونی مواجه خواهد شد.

در شهر کلور با توجه به اینکه غالب فعالیت اقتصادی مردم کشاورزی و دامداری است، در زمینه های تأمین نیروی انسانی مشارکت های فراوانی از جانب مردم به چشم می خورد. از جمله این مشارکت ها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- آبیاری اراضی کشاورزی

- درو کردن محصولات زراعی مانند گندم و چیدن میوه باغات

یکی از مهمترین جنبه های مشارکت مردم در این شهر، مشارکت در امور مذهبی و آئین عزاداری است که اغلب مردم در نیمه اول ماه محرم در زمینه تدارک عزاداری به طور فعال شرکت می کنند. همچنین در این زمینه می توان به برگزاری آیین رغایب در نخستین جمعه ماه رجب اشاره کرد که با مشارکت همه جانبه مردم زمینه حضور گردشگران و بازدید کنندگان زیادی را سالانه در شهر کلور فراهم می کند.